

Milan Uzelac

PESME

(1975-2025)

KULA NAD VRŠCEM

Kula

U nutrini Kule legu se pčele;
svoju, u saću pronađenu mudrost,
šire niz oble strane Vršačkog brega.
Čekaju da med dospe do temelja,
da prekrije ogromne naslage zlata,
a vreme svoje zube izoštri o kamen.
Kula se pretvara u pčelu,
dobija mala, zlatasta krila
i Vršac oblači u maglu.

Kula u magli

Kad Kula nestane u magli
a Vršac bez gospodara bude,
ljudi postaju tihi, nečujni...
Čekaju da se dogodi čudo,
a ono se, pre, ili posle,
zbiva na vrhu Brega.
Zemlja se pretvara u svetlost
i naše oči zasipa prašinom.

Majdan

Na dnu napuštenog Majdana
splet zmija kupa se na suncu;
svoja tela, odenuta u boju kamena,
pretače u govor.

Gore, dva ogromna orla
polako smanjuju krug;
čekaju da ih nanese vetar
na vlagom išarano dno.

Događaj na Majdanu

Jedina vrba, na obodu Majdana,
upija podnevno sunce.
Pognuta krošnja, svikla padanju kamena,
krije put i komad rapave ravnice.
Dva mališana, u uglu ogromne senke,
kopaju rupu za malog psa
kojem su noćas izdrobili glavu.

Pogled sa Đakovog vrha

Hrastovi na obali bivšeg mora
krošnjama svojim podupiru nebo;
sa jedne strane travnjak, izbrazdan brdima,
sa druge, negde u daljini, veštački ribnjak,
u sredini Kula, Vršac, oblačni komad nesna
i malo tajni koje čine život.

Ogledamo se u ogromnoj, prozirnoj bari,
tražimo smisao svog lika na njenom,
nesrećom označenom, dnu;
čekamo da se nebo razoblači
i Đakov vrh utone u prolećnu toplinu.

Namernik na Đakovom vrhu

Siva, u mahovinu zarasla stena
svoj besmislen, zagonetni oblik
uvek tumači drugom, nepoznatom pričom.
U zavetrini, pod Đakovim vrhom,
svaka se reč na dvostruki način kaže
i svako slovo bezbrojno puta ponovi.
Dođe li možda neki namernik tu,
glas mu se brzo pretvori u cvrkut
a sivo perje na grudima nikne.

Misa

Stoji nad gradom kao kamena ptica.
Odenuta u belinu i oblačan nemir neba
umrle vraća u večiti mir.
Natrule dasake i rastuća vlaga
južnu joj stranu bacaju u brige.
Sa one druge, dolazi samo vetar,
zasipa prozore, oluke i zvonik tišinom;
lomi stabla u blizinu Feherove kuće.

Toranj mise

Uzdiže se do dve trećine neba.
Toranj, okrenut ka zalasku sunca,
svakim se danom neprimetno ruši.
Zidovi, oduvek belo okrečeni,
zatvaraju prostor namenjen vremenu.
Pod zvonom legu se sove
i svetlost pretvorenu u mudrost
raznose kad padne mrak.

Na dnu Đavoljeve jazbine

U osnovi pokvarenog sunčanog sata,
na dnu Đavoljeve jazbine,
gnezde se ptice.

Još dok se legu, uče se vremenu,
naporu da se u letu nad Vrščem
izbegnu tornjevi zabodeni u nebo.

Kada se svim tim ovlada,
Jazbina postaje nesnosno mala,
a letenje igra, način
da se opredmeti vreme.

U Đavoljevoj jazbini

Svake godine u Đavoljevoj jazbini
nikne po jedan kesten.
Šumari ga zalivaju, čekaju da poraste
i krošnjom zakloni sunčani sat.
U trenutku, kad prevrši meru,
dolaze da mu oduzmu visinu.
Gospodar Jazbine sve to posmatra,
ćuti i posmatra...

Kapela Svetog Roka

U njenom temelju leži zaključana kuga.
Stegnuta u zaborav, teži od kamena,
spava priklještena između kuća
i nove škole, nad humkama bivšeg groblja.
A kažu: došla je Cecilija iz Kule,
i rukama od čiste vatre
stavila po kamen u svaki od četiri zida.

Zidanje kapele svetog roka

Kada je kuga bila na domak Grada
glavari dozvaše zidare, iz daleka,
i rekoše mesto buduće kapele.
Ovi, vični zanatu, i borbi s vremenom
rapave ruke odeše u pokret vetra
i zgrada, poče da raste; vrata,
okrenuta na sever, dozvaše zimu
i bolest presta.

Urbani

Ogrnuti u vinograde
i komad sivog, raspetog neba
odvajaju Misu od ravnice.
Četiri usamljena kestena
zelene, iskidane prste
šire nad temeljem nestvarne kapele.
Na zaravnjenoj čistini
seljani okreću zaprežna kola;
izručuju u njih sepetke,
prepune ostarelog grožđa.

Pogled sa Urbana

Kada se sa Urbana pogleda Kula,
njena južna, u temelju najdeblja strana,
kamenu sivost diže do granice neba.
Malo niže, Crkvice zagubljena u granju,
nestvarnu belinu pretvara u krv;
čeka da onaj vidljivi deo grada
nestane u smeši zapaljenog korova i sna.

Kaluđerski birt

Na mestu gde je Kaluđerski birt
mešao vino i pijance,
besede onih koje piće smori
i česte tuče seoske gospode,
sada sam, sred nabujale trave,
našao kamen i komadić čaše,
jedine stvari koje grizu vreme.

Pred Mesićem

Kad smo juče prišli dovoljno blizu
i Mesić uneli u oči,
kiša, od svake strane bacana vetrom,
oprala je put i blato sa naših nogu.
Neko je hteo da čistih stopala,
kroz zastor svetlećih kapljica, uđemo
u, Savinom rukom, naznačen prostor
i vreme, sažeto u vrhu kupole,
osetimo kao svetsku moć.

Mesić

Pod oblim, u zlato stegnutom svodom,
širi se blaga, o živopis izlomljena svetlost.
Reči onih što slagahu kamen
nečujno klize do granice sela.
Malo dalje, sa druge strane konaka,
žedni konji kraj pognutog đerma
čekaju da gazda kofom dohvati vodu
i sliku sunca sa zida bunara.

Mesički toranj

Zagnjuren u kamen i svoje vreme,
u misli zidara i njihove nacрте,
u vino prosuto u temelj
i reči iz starih, požutelih knjiga,
Mesić toranj odenut u zlato
uzdiže do neba, do granice vida
i sluti beskraj, nestvarnu prazninu.

Mali Rit

U jednom delu Rita skuplja se voda.
Vrbe, račvajući se u korenu,
sivkaste grane nadnose nad mulj.
Po belom, svetlucavom lišću
sleže se prašina sa obližnjeg puta.
Stabljike mlade koprive okružuju
gnezdo trstenjaka otrovnim lišćem.

Orlovi nad Malim ritom

Žute, vremenom istanjene vlati
ispredaju treperavu pesmu.
Dva orla pod paperjastim oblacima
ponekad zamahnu krilima; lebde.
Čuje se samo ono što donese vetar
i prepusti treperenju trske.

Crkva na Beljacu

O njenoj gradnji pletu se izmišljene priče
i, ako natpis pogrešno shvatiš,
postaješ mlađi od svoje starosti.
Po strani od onog što teče
spava sred trščanog mora
oslonjena o dve sasušene vrbe.

U crkvi na Beljaku

U jednom od mračnih uglova čuva smeh,
u drugom, na dnu bunara, iznakažena tela
onih, što u bezbroj skica
dadoše joj trajan i savršen lik.
U vrbi kraj gornjeg zida sanjaju njihove duše;
sanjaju duge, još neodrezane prste
i svod što stajaće negde, u uglu sna,
nepretvoren u masu hladnog kamena.

At

Kraj Ata divljaju konji;
vlasnici, na trošna kola,
tovare od čekanja usitnjen pesak.
Maštaju da ga što pre razvuku
i, bogati, ugledaju dno.
Zaboravljaju da kraja delima nema,
da samo bivše more
najbolje poznaje poslove.
Njihova smrt i kosti onih u pesku
tajna su od koje žive
poslednji pesnici Vršca.

Idoli sa Ata

Kraj Vršca leže naslage peska
kojim je more odevaleo trg.
Ponegde idoli provire iz zemlje,
pričaju o vatri i reči lepota;
čekaju da neko ih probudi,
da im u lužici povрати oblik
i stavi ih u staklene vitrine.
Pesak, upivši davno njihovu mudrost,
preći će tek tad u temelje
mahom novih, dovršenih kuća
i tražiti da se vlasnik povрати iz sna.

Ludoš

Razdvojen u trsku zaraslim kanalom,
zelenom trakom ustajale vode,
svakom se stranom oslanja na nebo
i brazde vuče do padina Brega.
Između severa i Vršca
kupa se u šumi zrelog kukuruza
i vici čobana oko zapuštenog,
od trajanja zatrovanog derma.

Susret na Belom mostu

Uvek, u isto vreme,
dva čoveka zaprežnim kolima
prelaze Beli most;
osvrću se.
Njihova neobrijana lica
počinju da se smanjuju,
nestaju u sparnoj izmaglici
koja obavija Vršac.

Kanal na Ludošu

Kanalom neprimetno protiče voda.
Jedna muva na list
koji tone pod njenom težinom
pokušava da sleti.
Voda na raznim mestima treperi
i svoju rapavu, zelenu površinu
provlači ispod Belog mosta.

Traka nad Ludoškim kanalom

S namerom da spoji razdvojen Ludoš,
pruža se preko kanala most.
Njegova izlomljena metalna ograda
oblači se u tanke slojeve rđe.
Sivu, rapavu površinu
išaranu težinom kolskih točkova
preseca senka telefonskih žica.

Predeli zimi

Nad Vršackim predelima sada je sneg.
Njegova bela nepremostivost, zgažena
blatnjavim tragom seoskih kola,
skriva paperjastom mrenom Urbane i Beljac,
Strmoglavicu, Selište i Ludoš.
Sa druge strane, u belom ogrtaču, Breg
i siva gospodarica, krezuba Kula,
naznačuje prostor u kojem zima,
uz pomoć Cecilije,
vladari do granice svoje.

Strmoglavica

Stojimo s one druge strane Vršca
i čekamo da se Kula pojavi iz magle,
da na Strmoglavicu i njenih šest njiva
baci zapaljeno sunce, da se nasmeje
krzavim, od vremena natrulim zubima.
U daljini, tri zatamnjena tornja,
u zlato odenutim vrhovima,
podupiru oblačno, čekanjem izmoreno
nebo.

Najsevernija njiva na Strmoglavici

Njiva, crna od svoje dubine
i močvare, koja se svakog proleća,
pretvara u more skupivši
dovoljno vode s Vršačkog brega,
uzorana i napuštena,
ostavljena da potraži mir,
kakav njen orač ne poznaje,
ni onda kad je najbliže zemlji,
još uvek polunagluva,
od talasa posustalog mora,
severnim svojim krajem dotiče Selište.

Selište

Selište, danas bez ijednog sela,
valovito, naspram sivkaste ravnice,
leži poput ubijene ptice
pod zelenim ogrtačem.
Još uvek nedozreo kukuruz
sanja berbu i odlazak s polja.
Kada se pretvori u zveckavo zlato,
čuvaće u sebi malo sunca i zemlje
za one koji odluče
da ga povrate u život.

Priča sa selišta

*Šetajući Selištem Javor
Rašajski je našao komad
meteorita koji je (u neolitu)
služio kao kamen za žrvanj*

Na Selištu, pod naslagom zemlje,
skrivahu se kuće i jedan čudesan kamen
dolutao sa drugog kraja neba
u žrvanj vladareve žene;
njegova toplota
predugo skupljana s iste ruke
duž ivice pravilnog kruga
peče nas dok otresamo zemlju.

Crvenka

Ovde, kao na Atu, vadi se pesak.
Pravilno zasečene strane
kriju male glinene idole
i njihove otkinute glave.
Jedan od njih, pronađen
kraj kostura kosa,
sluti da njegov vlasnik
poznaje drugačije vreme.
U Vršcu, o malim idolima,
sada se pišu knjige.

Pogled sa Crvenke

Sa Crvenke vidi se nebo
i Kula iznad njega.
Njena uglasta osnova
pružena do svake vršacke kuće,
svoje središte potopljeno u zlato,
u svetlost koja privlači čiope,
pretvara u jezik uspavane zmije.
Ko dođe s ključem i čašom vina
videće gomilu ruku
i sasvim drukčiju smrt.

Pogled sa novih zemalja

A tamo, iza neba stegnutog u vreme,
iza bele, iskričave površine,
tama, zbijena u iglice borove šume,
krakaste, od mraza skorele prste
spušta niz padine Vršačkog brega.
Ptice treptave, od zime nabrekle krugove
stežu nad kućama Radakove male
i onima čije su oči uprte u njih,
kazuju vreme, ono iza njega.

Nove zemlje

Na mestu gde trske preseca polje,
zariven kao nož u prazninu,
Mesić se u dodiru s mrakom,
pretvara u belu, iskravu ravnicu.
Kažu: ovde na Novim zemljama,
sahranjuju decu i ubice;
neka zemlja izmiri čednost i bes,
najblaži osmeh i zgusnutu meru.

1972 - 1973.

IZVOR KOŠAVE

Miris paljevine

Toplina leta meša se
s ugarcima išaranim pepelom.
Na dva načina isto trajanje
zadržava miris paljevine i
strah da sve će u prah
da se pretvori, negde u Kajtasovu,
na Đavoljem mostu.

Živa svetlost igra u mraku,
u hladnoćom utegnutoj tami.
Iako dobru lestvicu imaš
za uzlazak na visinu,
ponestaju drva.
Vatra se sa svojom suprotnošću
ponikloj na kraju ushodišta,
mimoilazi.

VICTV VALERIANVS CASIANVS
... SOLVIT

Tako govorahu osvajači;
put dolaska i put odlaska,
svakom,
samo se jednom podari.

Izvor košave

Pohode nas misli, iste što su i Rimljane morile
dok u prah pretvarahu drevni Decebelum na Dunavu.
Sve puteve u Peščari isti zasipa pesak;
taloži se vreme na davno zatrta staništa.
Samo ptice u plamenom polju božura svedoče
da život oslonac u mislima ima,
da svetlost svetih i nad nama sija.

U krajeve iz kojih oduvek dolazi vetar
često se glasnici šalju; otud,
samo miris nepoznatog vraća se, i
isprekidani glasovi, nešto neodredljivo,
a svuda prisutno i svima poznato.

Pred kišu

Krila ptica zabodena u kišu, u
svakog časa nadolazeće nevreme
uronjeno u koru neraspadljivog hrasta,
svedoče o zvezdi što se u tvrdi utvrđuje,
o vetru sa one strane Brega i tišine.

Perje nesnom premorenog kosa sadrži sećanje
samo na ono što dvaput se na obalama Save događa
i zato, sen Tiberija, Avgustova legata, cara budućeg,
niko od snom svladanih Panonaca neće prepoznati;
a gledanjem u mrak, sve dalje, vidi se samo noć
i s one strane nezalazna svetlost
što čuvar je puta iz praznine šalje.

U nedostatku odgovora

(Moguća poetika Dositejeva)

Šta činiti danas, kad jasno je
da ćutanje moć ima, dalekoasežniju, podmukliju;
danas kad ime putnika Dositeja samo
deci iz njegove ulice na časovima
domaćeg heklera i sremskokarlovačke grudobolje
spominju?

Tri njegova dolaska u Vršac, tri pokušaja su
da jesen se sveta u svet prenese.
Zastaju tumačenja plaveti i zlata,
izgovor da tajna brojeva treperi na usnama
šetača večite Vršačke Bašte.

Odvagnuti vreme promene treba.
Odbaciti tumačenja o izvikanoj uverenosti,
jer ništa se ne može u selu sahrane razumeti,
jer jedino u dvoru vladike Šakabente smisao
smisla još ima, ako ga ima.

A zamisli: neko ti kaže da moraš sve
od početka. Ponovo slova, ponovo knjige,
ponovo tečenje vode
do ponoći naučiti.
Zamisli da neko ti kaže: Rasprostri
hrastovo lišće na ulaz u namastir -
stvari sliku reda u razumom zatamnjenoj ravni!
Svetlost voli sa senkom da se meša.
To znaš.
Iskrivljuješ početak basne prvim, do beznađa
uvijenim slovom. Ospori vreme! Neka

i posmatrači osete da pisanje pesme
nije ni korist ni šala.
Treba slepiti, a na odlepljiv način,
sve listove knjige čije parne stranice
na prošlost mirišu.
Neka ih nema.

Pomračenje

Vinko Lozić voleo je da besanu noć
provodi uz treptanje blagih
mahom pogašenih zvezda.

Počinjao je od ma koje: nije bio (a možda i jeste)
pravi marksista-istraživač-mraka.
Zvezda bi, u durbin ulovljena, postajala dan,
a druženje njeno s dnevima drugim
nedelja, mesec, il neko poslednje doba.

Kad bi nazreo jesen, pažljivo bi je, zalivenu vinom,
na stranu ostavljao, čekao da dođe mrak,
taj pravi mrak, stihovima nagovešten,
trenutak kad sve zvezde jedna za drugom stanu u red i
odu u
ništa.

Laza Kostić na putu u Vršac

I dok Breg je sporo rastao iz žita,
Kao nemi svedok pesničkog umeća,
Sterija mu beše zagonetka veka,
A i mnogi drugi, ko Tomić i Nančić,
Što uz zvuke gajdi vernog im Čanade
Besediše lako, na jezika mnogo,
Čekajući kreac da na suncu sazre.

Trebaše mu malo vršačkoga mira,
Odmor nakon puta bez kraja i mere,
Radost čiste misli van telesnog bola,
Vedrina što vida razbolelu dušu.
U prtljagu behu godine i mudrost,
Savršenstvo stiha koje glača pero,
Dok tišinom peva vaseljena ledna.

Znao je on mnogo ali ne i jedno:
Tamo gde sad hita da presretne sebe,
Da u reči sapne savršenstvo duha,
Daleko od šapta zlobivoga sveta,
Daleko od senki koje kradu snove,
čekaće ga pogled prituljenih lica
I zevna pustota iz sporednog neba.

Nadgrobnje za Aleksandra Poleksića, Knjigoljubca i profesora vršačkog

Sa punim džepovima vremena ćutiš;
ako poželiš, na svaku reč i drugi put
vratiti se možeš. Ovde se trune;
ponekad sporije, ponekad brže; zavisno od
vrste bolesti, od svega što si
učinio za života.

Kad pogledom dotakneš natpis ovaj,
zadrži dah! Zaškripaće ti za leđima šljunak.
Ne osvrći se, nema nikog.
Samo svici unose svetlost u mrak;
lebde pod krošnjama lipa poput nas
došetalih kraj pruge. Jesen je.
Uvek jesen.

Uzvitlana strast zemlje

Podnosi svako zasecanje i svako podvajanje.
Spremna je da se u beskraj razdeli, da
dokaže sebe u najmanjoj čestici.
Sposobna je da se vlaži, da
noć jednači sa snagom, da treperi,
troma i nepouzdana.

U njoj je sila osvajanja i moć razlike, snaga
uzvitlana nad glavama što ih Marko Aurelije
gubi, negde između Tise i Dunava.

Sebe iz sebe proizvodi, proiznosi se
u stvarima još nedorečenim, neprosvetljenim,
u porama vremena koje se odasvud naleže
po kanalima, ševarima, po vasceloj močvari.
Tlo svakog tla je mesečina i njena tajna
ostaje nedosegnuta, utisnuta u glasove ptica,
u povike nad neplodnom ravnicom.

Zemlju treba osetiti dok sanja, dok stvara
svoju drugu, beskrajno tajnu prirodu
darovanu centurionima ilirskih ratnika
dok svetlost još uvek neodeljena od tame
isijava iz ravnice obuhvaćene vremenom, tom
blagom izmaglicom u kojoj gnezde se ptice.

Bolest

Jednog dana u tebe se useli miris zemlje
i učkur počne da te žulja; najednom ti
zasmeta veličina papuča koje je toliko njih
nosilo pre tebe. Hoćeš da zadržiš sećanje
na nedeljni ručak, na trenutak dok
podne oglašava Mala Crkva, a
vrela se supa puši na stolu.

Sad miriše lizol, vim, nezaslađen čaj.
Škripa susednog kreveta opominje da nećeš biti sam
ni kad poslednji put počneš da se gušiš.
Možda ti sav život neće proleteti svešću
ako ga nisi ni imao. Sve tvoje
ostaje daleko od tebe, među knjigama
čije neizrezane stranice tamne u vremenu.

Osluškuješ vetar i dobovanje kapi što klize
niz zamagljena stakla; ne napušta te misao
o vlažnoj lepljivoj ilovači koja će
prodreti među tvoje smežurane prste
jer bićeš so zemlje, njena potvrda.

Van ravnoteže

Iz tame prelaziš u tamu i
samo još kratko međuvreme imaš
za smeh, bes, pitanja;
posle jutarnjih priča toneš u borbu
rveš se sa sobom, a protiv koprene sna,
ustaješ i naporno se šetaš,
ima, eto, i nečeg jačeg od tebe, i tek
kad poklekneš, kad načas izgubiš ravnotežu
širom otvoriš oči i
ti si ti.

A šta možeš videti u času
kad ničeg vidljivog u sobi nema,
u času kad svice prestravljuje noć,
kad kiše nad Vršcem prevršuju meru?
Tvoj put određen je rođenjem i dobro je
dok iznad grada vidiš ušavljen mesec,
dok reč svaku za stvar najbližu vezuješ,
dok tražiš da sve se sada i odmah dogodi.

Zaboravljen put

Kad neko kaže da put do kraja zna
možeš mu verovati, ali za njim,
njegovim tragom u zemlju Panonaca
nikada nemoj ići.

Na put svako mora da ode sam;
da prvo, razume se, pripremi sve:
spakuje stvari, o svemu razmisli
i onda putuje, stalno oprezan.

Jedino odmorište čovek je sebi sam
i samo u sebe može dospeti,
ako je hrabar, ako biva sve mudriji
dok izlazi iz pećine.

Poslednja provera

Tako svetla može biti samo noć
u kojoj zvezde po prvi put
sijaju istinu pa sećanje se
nepovratno u sebi ogleda nad Kulom.

Prolaze naša moguća lica,
zure u ostvarene promašaje,
dotiču sve što bilo je dato
da se pojavi; ruke nam, i ramena, već,
i celo telo postaju prah.

Još čuju se reči Galerijana
na otežalom tasu istorije
i nema mesta među ne-mestima.
Samo onaj, ko pravi čas raspoznaje,
van svega je, realan; eno ga:
baca beli ubrus u izgubljen svet.

Na putu u polje

Idem da bih se potom vraćao, a vraćam se
da bih mogao iznova ići baš tamo
gde vatra čuva brazdama oboran grad
i glasne povike na konje sa ruba Balate.
Mir među svetiljkama, ispražnjenim izlozima,
knjigama, praznim pogledima, među
psima podvijenih repova, praznim saksijama,
nenaličan, a tako blizak poslednjoj knjizi Livija.

U smislu puta smisao je hoda i
ostane li se u polju, među pticama,
među strašilima, rovcima i lovcima,
bude li se u sva tri vida postojanja,
imaće se uvek isto: glava na dlanu
pa na panju.

Pesma za mrtve Crvenoarmejce

Prešli su hiljade kilometara goneći
Nacističku nemačku stoku
I onda ih je nasumičan rafal,
Nenamenjen njima, već srpskoj raji,
pokosio tu, u predvečerje,
U podnožju Vršackog brega.

Nisu uspeli da se do kraja osvete
za mrtve u Belorusiji, za mrtve
pod Kijevom i Moskvom,
za sve poginule pod herojskim Staljingradom.

Ostali su tu, na pola puta,
u Vršcu, boreći se do kraja. Jer,
Velika Rusija ni tu ne može nazad.

U Vršcu,
9. maja 1974.

Prag smrti

Gledaš u prazno sutra i
i vidiš sebe isključenog iz budućnosti;
ledena vršaćka kiša dobuje o okna
i njen zvuk opseda ti misli;
znaš: to kiša je iz večnosti,
što glasnike pobi Oktavijanove;
dozvoljavaš da ruke mlitavo ti vise
sa one strane balkona.
Zemlja ih zove.

Odasvud jednak je put
tamo gde najzad putuješ;
između tebe i njih
povučena je crta;
sad si potpuno sam,
sad si, konačno, ličnost.

Tamo, pod Bregom

U istek dana prestar sam za pobe
i zemlja već miriše svojim znanim zovom
- za mene to uvek je vršačka zemlja
u čije humusne ruke, jednom, biću smešten
da merim beskraj i njegovu moć.

Dok nezreli plod
ide u susret svojoj zrelosti
opipavam još tople zglobove
i gledam bele krevete i bele zidove
levo potonule u maglu a desno u ništa.
Tamo, pod Bregom, pod orošenom travom
pripravan za onaj pravi susret
otkriću ono što Kelti niotkud
ne mogaše ovde da donesu.

Vršac,
8. april 1983.

Razgovor o putu

Zar još uvek živiš u telu jezika,
pita me brat glasom iz daleka;
zar ne vidiš kako se prostor mogućeg smanjuje
kako je vazduh sve neprozirniji
pa ni sveće ne mogu da rasvetle podne?
Pogledaj te uginule ptice, presahli Dunav,
tu sparušenu travu, to voće koje nema roda;
pišeš pesme o vremenu što se raslojava,
o susretu predmeta i njegove smrti,
a kraj je jedan i jedno je mesto
gde zbiraju se ljubav i istina.

Ko ovlada mislima a snove izgubi
ostaće slep u danu odluke; ti znaš da
ono pravo i ono poslednje jeste jedno,
ali, za sebe samo ne znači ništa
ako na putu u sebe, sebe ne nađeš.

Ti i dalje pišeš i misliš:
odlučujuće je davno zakazano;
ipak, pogledaj još jednom
kako se priroda za svoja načela bori,
kako vetar uporno obilazi groblje,
kako nad Vršcem hladna zjapi prazina!

Igraš se rečima i prizivaš senke;
slutiš dolazak glasnika i vest
što će je čuvati u boci; krv se

krvlju naplaćuje i nema igre
više ni u poeziji. Pa, jesen je;
huk sova osluškuješ. Kažeš: ušare,
a sam znaš da ono bitno, ono o čemu govore knjige
neće se ni sada pokazati; ono je davno dokazano
i pre početka počelo je da se potvrđuje.

Odzvanja već i sat o kojem se često govorilo.
Bele povorke, razbacane hrizanteme,
srča na podu Mesičkog manastira, sve te podseća
da vreme je da se vratiš i održiš čas.
Ovoga puta nema učenika, nema ni prostora.
Sam si, sam pitaš, sam odgovaraš, sam ocenjuješ.
Konačno shvataš: postaješ svoje ja.

Pokretni strah

Sa kraja na kraj ogoljene tame
senka nas prati, od košulje bliže
za njom ati jezde i nestale zvezde
tajnovit oblak, praizvor praznine,
il možda vidar što prekasno stiže.

A svako je vreme nepovratna reka
za nebesne ptice dok čekaju kiše
i sve manji prave nad Selištem krug;
i dok krošnje šapću, sve tiše i tiše,
a glasnici sveti u prazninu tonu,
tama na sve leže i beskraj doseže
u kome se meša sećanje i ništa,
pokoj pribežišta.

Pesma Čuvara pesme

Oslobađaš se svoje pesničke odeće,
citiraš pesnike koji se retko sretnu tamo
gde vladari mir. Nabokov lovi leptire, spokojan;
najlepše ruske reči odavno su već
na dnu čvrsto ispletene mreže.
Ima li boljeg majstora od njega?

Naviru sećanja, plavet nezaboravka,
glasovi o zaludnom pokušaju Hirama da
od malo drveta i kamena stvori adekvatan svet.
Rublje leprša na vetru dok strvinari likuju
gradeći na slamnom krovu ono što nebo je
i pre sveta stvorilo. Gledaš pred sebe,
sećanje počinje da se belasa, i to je plašt,
zar ne,
što sveta Cecilija, čuvajući Kulu,
baca na one što ih trajno voli.

Početak putovanja u noć
(*Pieta Rondanini*)

Oslušni tišinu, poledinu sna, i vihor
Plahovito uzvitlan kretnjama glasova;
na Bregu s kojeg vidi se sve
reči su nenamerno, između redova,
izbodene otupelim kopljima;
neprobuđeni ni vetrom ni glasovima
ostali su da sanjaju čuvari svetlosti
šetača po vodi.

A onda,
desiće se uzdizanje, i jutro,
i razgovor na stazi, repriza prvih petlova
i pitanje o tom kuda se ide;
ko rano rani, ko zna šta grabi;
neverovanje počće da deluje;
priča će brzo obići svet i običnost
neobičnog (smrmljana negde u Efesu)
poplaviće svet.

I šta nam ostaje? Slika majke
što dodirom s one strane vremena
otkida telo kamenu i sve gotovo je:
telo otežalo, klizi u nepovrat,
dok Michelangelo, prljavih stopala,
dovršava nama nepotrebnu istinu.

Strah u polju

Ruke ti mirišu na paljevinu,
na papir tek ovlaš nagoreo,
na zemlju s leve obale Dunava,
na sve što čini anđeo pali u ravnicu.

Opitomljen gavran nadleće prazninu,
prvobitnu raskoš ugaženog mora,
mirisni hrast što nema ni ime.
Dogoreva govor, nesnom nedorečen,
Dok narasta tama, ta strahotna pustoš
Koja guta ljude bačene u glad.

Zvuk zarđale brave pojačava vetar
i daleko ječi zveket sedmoga ključa.
Tvoj umilni pogled mami nas u polje,
u nestvarno podne i ugašen život,
u poslednju igru koju krasi smeh.

(1976-1983)

STRAŠILA U POLJU

Stepenište

Silazim stepeništem. Srećem
Hromog starca koji s novinama pod rukom
Dokazuje Maltusove zablude; žurim
Da još jednom, u tišini bolničke biblioteke,
Iščitam o tome sve Marksove primedbe.

Toplo je.
Da li će i ovaj dan da prođe?
Šta saznaću, kad saznam sve,
Pro et contra? Nije li već dovoljno i to
Da se nikada više današnje osunčano jutro
Neće među zidove useliti. Dišem
Punim plućima.

Gledam kroz prozor. Peru stepenište.
Brišu tragove. Skupljaju rasute novine.

Podloga pesme

Po sredini presečen list papira
Borište je predmeta i njihovih slika.
Uporno sledim niodkud ucrtanu mrežu
Čiji krajevi ne garantuju uspeh.

Praznine ostaju dovoljno velike,
Nedorečene, s dovoljno zamki i skritih
Mesta neodređenosti. Kako
Na drugi kraj najviše svesti dospeti
Jer sve se mora zapisano i dogoditi.

Nikome nisu poznata sva pravila,
Već važnost njihovog nenarušavanja.
Čisti redovi bez senki misli ispit su
Koji ne polaže se na skliskoj podlozi.

A nema dve strane. Nema dva puta.

Tajna spekulativne konstrukcije

Ta nepoznata kuća postoji u pesmi
Satkanoj od dugo smišljenih reči. Sve zbirano
Može se već u naslovu izgubiti.
Otvrdne li prerano beton, popusti li ugaoni kamen,
Podlegnu li zategnute linije sila pritisku
Po vertikali...

Sve dovoljno je sebi.
Da li smo to i mi na Marksovoj besputnici?

Posečen voćnjak

Tek u cvetu, poobarana stabla. Sad.
Šta novo da se otkrije
Na polju bez budućnosti?
Pčele još uvek (prirodom naučene,
a ljudski zavarane) saleću
ono čega neće biti. Neuzbrana mogućnost
smeši im se sa one strane gladi.

Izgubljen plod pred beračima je
U nekom drugom mestu,
Na nekoj drugoj omorini,
Sačuvan.

Ruši se nova kuća

Počeli su sa skidanjem crepa.
Crveni let niz nakošenu dasku.
Onda letve, grede,
Hod po bivšem krovu,
Uz stepenište, oslobođeno zidova,
Opruženo u nebo, u ništa, u
Korak nedokoraknut.

Na mestu svega, prazan je prostor
I slika kuće na budućem trgu;
Pokadkad, svečeri, svetlucanje ugašene lampe
I miris dima svedoči o kući;
Na njenom mestu, iz tišine,
Mlada starost smeši se vremenu
Utisnutom u beton, u šut
Bačen u korito nedovršene jeseni.

Tigrovo oko

Bez svetlosti na dnu mraka;
Na uglačanoj poledini kamena,
Oslobođenog bezvremeno ugrađenih očiju,
Igraju senke opčinjenih ptica;
Čuje se odnekud reč: *lenija*.

Mešaju se slike strnjišta i kukuruza,
Kudelje neizrasle u pokrov;
Kost je u grlu vremena
Nesviklog čitanju poraženih zvezda.

Nema glasova o početku
Nove najezde skakavaca
Obezglavljenih sjajem tinjajućih vatri,
Jer vreme, do smrti neproživljeno,
U današnji sat, a jučerašnji dan
Sa gavranovim perjem, na kamenjaru,
Meša se.

Groblje na vrhu brega

Biti toliko sam, zasmijan, visoko
Iznad svih, među zvezdama, u praznini,
I čekati nadolazak velike vode
Pod breg.

Još samo svetlucanje belog kamena
U praznoj noći, okomito nad gradom
(dok orlovi nadleću
tek ponikle stabljike belog luka)
odmara ti polunagrižene oči.

Šta izgubiš u polju, nedostajaće
Kad ga se uželiš,
Bez dana i svoje zvezde, sam u mahovini,
Sam u neverici, na drugom kraju
Pevajućih šina.

Orlovat, 26. Mart 1981.

Negde u ataru

Zašla je noć duboko u polje,
Popalila vatre u strnjištu,
U neplodom ojačanoj zemlji.
Nađi svoju smrt ovde, početak sna
O vrednoj letini, o ambaru
Prepunom smeha i razbacanih sepetki.

Huk vetra ostaje samo; glasovi, pa muk.
Obmane nekorisnog ploda,
Opustele, u smiraj zagubljene jeseni,
Upokojene svirke naše čulnosti.

Ponoviti poslednju reč!

Korvinova ptica

Već breskva u cvetu je pred mojhom kućom,
A gavrana, sa prstenom,
U stegnutom kljunu, nigde.
Svežina groblja. Podvodno proleće
Nad dnom bivšeg mora:
Severna taja o neiznađenom,
Zagubljenom satu omorine.

Vatra se na kraju sela razgoreva;
To most, nad Tisu ovešen,
U zalazak se zabada; Titel.

Smena crnice i vode –
Iskošen put u nepoznato; ciglana
Još nedograđena (od sebe same)
I iznenada:
Let crne ptice u leto.

Titel, 26. Mart 1981.

Neizgovorena reč

Ušunjala se u moj glas, u misao
Što sebe ne prepoznaje, u
Stvari isklizle u mrak,
U ime zabite banatske varoši,
U oči sagorele dimom uzgarice.

Sad, kad ničeg nema do zemlje
Pogle na prste sa druge strane Vršca
Vidi se i ono od prvog dana izgubljeno,
Najviše tamo gde senka više ne stanuje.

Neiskazivo rečima slika je ćutanja,
Iznenadena poledina sna
Grobljanske trave, nedosanjana.

A reči svuda dovoljno ima!

Moć govora

Zdravo – kaže mi drugar iz škole –
Hvali te moj sused, onaj što sprema se
Odavno da umre. Nikako da spakuje sve stvari.
Čas mu ovo, čas ono nedostaje.
Neprestano govori o tebi. U grobu već,
Jednom nogom, rečima se za tebe pridržava.
Ima li tu nečeg, neke tajne vezane za put?

Ako je put vredan, vredelo bi truda.
Možda mi misli mogu daleko da stignu,
Ko ta Marksova, što je već danima mislim.

Moj drug me ne čuje. Ne vidi.

Proroštvo VinkaLlozića

I kad se završi san, slika noći smešana
Sa kricima ptica, ako ne izmakne računu,
Pravo je lice, prošlog nam i budućeg života.

Sve viđeno, tek po kadkad, odmazda je
Sigurnosti i prisećanja. Iz svake reči
I njenog lika nad namreškanom vodom
Iskaču lovci i ulov, svrha posla
Ulovljena u zamku prolaznosti.

Ova godina obećava mnogo,
I kao prošla, ništa.

Beg u slatine

Bagrem u cvetu. Kiša.
Ostaje izazov sa one strane vremena,
Sred polja ispranog pre suše.
Stvar sama ne voli da se pokazuje
(baš) onda kad nama odgovora to:
Ona je reč, mig, il drhtaj travke
Na vetrometini.

Pčelar može prokleti i kišu i vetar,
Može da prostor proglasi za ništa,
Da košnicu spusti u polje kamilice
Kad joj vreme nije.

Čeka vreme u kojem slatina
Svoju prirodu mora da pokaže.
Misli na nedozrele masline.

Noćni leptir

Strah je to od tajne prirode voska, od
Dugog leta između stvari i još
Nedovršenih slika. Previše udara
Komeša vazduh, rasplinjava
Lelujavi jezik i dotad čvrstu
Omekšava reč.

To noćni je let
Od jedne do druge obale vida.

Zaobići svaki prepoznati glas,
Hujnu reku probuženog svetla,
Toplinu trenutka kad nagore krila:
To izatov je kojem hrli leptir
Pretvoren u vreme, u velike knjige.

A, ko čita knjige?

Marks u Krojcnahu leta 43.

Pisati o Hegelu, o nedozreloj tajni
Birokratije i spekulativne ekonomije, o
Politici i izvoru lične osvete
Mogao je Marks, oslobođen poslednjih obzira.

Izatkati daleko dokučive reči o državi
I njenoj bezosnovnoj osnovi, o birokratama
Stešnjenim u tajne uzajamne obmane,
O sudbi mozelskog vinogorja –
Mogao, odista je, samo on.

Iz besparice pisati o sudbi filozofije
O neostvarenom ostvarenju neostvarenog,
Mogao je, ponavljam, samo Marks, sa
Jednim datim mu životom, tek oženjen.
Sredinom 1843.

Kikindski partizani leta 1941.

U opkoljenom polumesecu pevahu o istoku i zapadu
Bez znanja pravog o čudi ravnice, o tome da
Nije moguće boriti se, a držati reda.

Mogao je neko, da javi im nadolazak smrti,
Strnjiku brže od ptice da preleti. No svi ćutali su,
Spustili zavese, kao u Pavlišu, i čekali da
Sedamdeset kamenova nikne u slobodi.

Biti kost u grlu nezvaka gosta,
Isto je što i ljudskost nad tamom dokazati,
Isto je što i tražiti svoje, naše i svoje
Neomeđeno zlom.

U današnji sat, a jušerašnji dan
Sve reći mogu, tek oni što ih zauvek nema.
Mi samo deo znamo. Slutimo kakvo je to
Bilo leto; kakva jesen, pa zima,
Pa leto, pa zima...

Iščekivanje

Mudro ćutanje i ćutljiva mudrost,
Tek tamo gde sredina je života,
Razliva se iz poslednje, ozvezdane čaše;
Nad Vršac spušta se noć
Kakvu doživi pesnik pred odlazak u nemost,
U vetrom zahvaćen nadolazak tame.

Dostojna čast i časno dostojanstvo
Sve manje predmet je pažnje dok pratiš hitac
Lovljenju nedorasla lovca. Poigrava bilje
Pod zemljom zasečeno. Ostaje se
Bez ruku i smeha, bez vere u ishod
Kad se smeje nebo.

Lovi se ulovljeno i kasno shvata:
To, ulov lovi.

Pred početak lova

Sad, pođi na ribnjak i baci šaku žita
U zamućenu vodu. Videćeš glad
Kako se pretvara u greške, videćeš vreme
Gde tkanje svoje raščupava.
Leto je, a suđeno ti nije da dokučiš
Kakve se misli roje pre početka lova.

Opuštanje, čekanje, zatezanje daljine –
Sve to igri je slično: skratiti život, produžiti smrt;
Otrti krv sa ovratnika, sa usijane obuće, zbaciti
Sumračni plašt sa sebe. I iskorak načiniti.

Pet nebesnica

(Iz zvezdoznane knjige Vinka Lozića)

1. čaša

U krugu stakla, jeseni i gleđi
Zatvara se čekanje i kлокot
Što ga topi smišljena praznina.
Iskorak iz zgloba, iz čina
U kojem kneževi slute saglasnost
Vremena i propalost kraljevine,
Korašaš u prostor neomeđen vodom.

Mogućno je zapisati:
Prvi jezik ulovljen u koštac s prezirom
Naporna života, nalet je na zid
Iz čijeg temelja progovara
Zvezdoznano vino.

Nemi pratioci
Halapljivo gutaju hleb i ruke do doručja
Zamaču u krv. Od njih odbijena svetlost
Taloži se na dno puste stolovače.

2. krčag

Na dnu, poslednji put išetalog kršaga,
Nedogledana voda. Struji li mlaz
Bistre hladnoće odista najkraćim putem?
Iskrsava li dovoljno hitro
Iz kamene uglađenosti, iz zaboravljenih
Seni bnebenog bezdana.

Na Cvetinom izvoru sašekuju se ljubav

I treptaj zemljomerno rasutih
Pa naglo pogašenih zvezda.

Izgovara se ime, priziva ravan
Ovremenjenog trajanja.
Postati koren na iskoreni način
Isto je što i shvatiti sebe
Po meri oslikane žeđi.

3. kanta

A neko još uvek sa kantom u ruci
Odlazi na udišarenje. Zabacuje, zuri u šetnju plovka,
Sluti oblinu pod vodom. Puneći kofu potokom
Priprema privremen stan za ljigave stanovnike.
Neće oni u njemu dugo, no tek toliko
Da ruka ne bude ubica.

Pravi vabac, onaj poslednji, vino je
Što razliva se lovljenom prazninom i
Punog meseca znakovnost pretvara u krnje,
Neostvarene planetarne priče.

4. bardak

Dugom nepotrebom, zaboravljena balonasta reč,
Useljava se u stihove, u glas
Satkan od romora oporog traminca, dospeva
U telo prepuno dozrele tečnosti i
Lakoće sa kojom stvari iskaču u svet.

Mreža nesna i tvrdine ograđuje čula;
Godina ima toliko dana koliko odredi
Četvrta, središnja pratilja sunca. Praznina,
Prizvana tekućom tamom sa one strane muzike,
Otiče u peskom zatrpani potok.

5. *bokal*

Svakog jutra iz olovnog bokala
Sliva se voda na već nagrižene dlanove.
Strpljenja treba da telo se očemeri, da
Zaleprša. U metalu uspomena je na dan
Kada dovršiće se priča na ostrvu lepe Grkinje.

Vetar poleže na peščaru,
Preslaguje isušene dine, hoće
Da bagremarski skelet dobije oblik
zdrobljenog bokala, da smrt približi oteklo
Zažareno more.

Poslednja šala

1

Smenjuju se izvori svetlosti
I teško odredljiv je početak zakasnelog susreta
U pesmi, nepravilno domišljenih stihova.
Dodir zemlje i jo uvek svežih,
Neizraslih prstiju deteline gasi
Poslednji napon ćelijskih opni.

Sa one strane, druga je mudrost.
Ako udar čekića u poklopac znači mir,
Mir je i među grumenjem, među b udućim korenjem.

Valjanost sanduka jednaka je trajnosti
Pravilno obrađene lešine. Vazduh je
Najveći neprijatelj lepote lica
Kad ne zna se za sebe. *Exsitus letalis.*

2

Dospe se tamo gde sva lica sabiraju se
U jedno, a telo postaje ono
Celog života traženo. Pod pragom kuće
Natkrivene travom, smeju se, u potaji
Godsti iz daleka.

Svetlost još uvek na svaki od puteva pada.
Trebalo je preduhitriti sav taj svet, sve glasine,
Ostaviti ćutnju za sobom i čistih, belih cipela
Preko raskvašenih polja dospeti u muk.

Tišina nabrekla od nesna, od jeze
Iskočile iz proždirućih usta, zjapi i

Večeras sa one strane nadgrobnog okna.

3

Sporo dogoreva sveća, a smrt odavno došla.
Nije to ona klinička: pokopaju te, jer dežurni lekar
Ne prestaje da spava. Ovo je ona prava.
Trzaja nema. Stvarno si potpuno krut.
Sporo dogoreva sveća.

Reći će potom: ode i poslednja dobričina.
Natopljene mirisom nedoraslog jorgovana
Uporno nas obilaze vetruštine: nema koračanja,
Ni susreta, ni klimanja glavom, ni *ruka ruci*...

Ovo je poslednja, precrno začinjena šala.

Vesti iz hlebarnice

1

Rastaču se senke na pripremljenoj vatri,
Sred lica zagledanih u brašnjavu dasku,
U ciglama omeđenu žar. Komešanje na ulici.
Kao da nikog nema na poslu.

Večernji šetači s rukama na leđima,
Sa pročitanim novinama, sa očima
Uprtim u šljunkovitu stazu kestenova
Ćute.

Miris sutrašnjeg dana isklizava u dim,
U ostatke prividne lepote,
U konačnu razliku vremena i sna.

2

Jutarnja se osipa toplota; talas tikova
I kičmom zategnuta, skrućena visina,
U redu se komeša. Promenom vrednosti
U nestabilnu ravnotežu useljava se smeh.
Pravila podležu igri.
Sve teže je među ljudima.

Njiva polako otrovluje i miris juna,
Duboko za korene vezan, gaji sećanje,
Na posebno bilje, na crvene priče iz stare,
Zapuštene kuće.

3

Gradsko ubrzanje, uzrokovano rastom zuba,

Ne može zemlja lako da sračuna.
Drveće sve teže diše: priroda se grčevito
Za namere svoje, još neostvarene
Bori. Člankopisci nam još uvek
Potuljeno poturaju svašta.

Pogrešno mirišu već sapun i kafa
Dok način izmene svetlosti i hlorofila,
Nedorastao potrebama praznoglavaca,
Prestaje da važi. Iskrivljen jezik želuca,
presporo ništi smisao razlike i raspodele.
Možda, i prebrzo?

Strašila u polju

Čovek se pretvara u šešir,
Šešir u ideju, rekao bi Marks.
Niko mu nije kriv što strašila u polju
Okrenuta pticama i vetru
Neprestano stoje podignutih ruku.

Granica jezika granica je sveta.
Njihovo ćutanje zatvara im glave
U večnu slepoću. Plaše li se nekog?

U polju su gde nikog nema,
I gde niko ne zalazi više; čak i ptice
Probirljivo lete; sigurnije traže proračune.

Sad strašila hoće da se bune. Protiv sebe?
Protiv polja, il neba nad sobom?

Vršac-Kikinda,
(1978-1981)

PESAK

Zidni sat

U sobu ušla je tišina
kroz prozor, ključaonicu
i stare isparane slike.
Njenu celinu remeti kucanje
zidnoga sata.

Odbrojavanje: unapred, unazad, u mestu.
Vreme nalik je svemu
što može u beskraj da se deli
a potom ostane isto.

Gde je granica na koju naleže
merljiva količina trajanja
zabodenog u sklopljene kazaljke?

Preturam džepove, tražim ključ
od vrata, želim napolje,
napolje iz sobe u kojoj
nigde na zidu ne visi sat.

Lice panike

Šapuću: ne može biti dobrog
kad krstaš svečeri nestane u polju;
isto tako: teško je gledati pticu
iz čijeg perja raste slačica
na mestu gde oružje rđa.

Još teže je: videti evenke daleko od kuće,
videti pokrov gde mu mesto nije;
kad svetom zavlada strah,
pa sve se gata u letu ptica,
dovoljno je da se najkraća prespava noć,
da ptica u gnezdu ugleda sunce,
da kljunom sredokraću iznađe,
da vrati strah i nesanicu;

jer, samo budni imaju dara za strah
i samo njima noćna se mora raskazati može
kad bela sreća nad humkom ih sretne.

Trava

Raste iz dana u dan;
želi da je sa one strane mogućeg;
zavisi od tuđe milosti,
od sunca, od kiše,
od onih što joj prekraćuju vreme.
gleda me a ja je ne vidim; čitam,
ili pišem ne misleći da ću jednom,
kad mi korenom u oči zađe,
postati ona.

I biće dan kad, probudiću se
i sav zelen gledati u neki prozor gore,
lep i vitak mahaću (s lukom ili bez njega),
biću tad bez poezije, bez prijatelja, tek,
do mile volje moći ću da se smejem
oblacima i pticama.
Neka bića, meni nepoznata,
kretaće se uokolo; sunce će
na kosi oštriti svoj sjaj,
a brus, ovlažen, kliziće s kraja na kraj vremena;
da li ću tad, kao i sada, znati
da su kosci već stigli,
da su spremni.

Nova nit

Pčela upletena u paukovu mrežu bezumno
treperi krilima. Gospodar ispreda niti,
hitro, i bez razuma.

Borba je neravnopravna kad se pobednik zna.

Ustajem sa praga, udaram štapom po mreži
i pčela odleće na bagrem kraj kapije.
Zavidim na prošlosti koja ne postoji.

Već sledećeg trenutka pauk se spušta sa grane;
umiren, čeka da ga vetar odbaci do susednog stabla
i učvrsti novu nit. Nema emocija i nema misli.
On samo radi. Svaka se intervencija
nadvlađuje radom.

Igra s ribarima

Nad ostakljenom površinom šire se
mali, prozirni krugovi
u čijem središtu mreste se ribe željne da
što pre isplivaju, da okušaju sreću
u igri s mračnim, od nesanice
podnadulim ribarima.

Razmeravam dan i mirno čekam
da onaj željeni, poslednji a odlučujući,
još danas započne. Pravi je kraj
kad iza njega ništa ne nastupi
već samo vetar
namreška vodu u ševaru
prepunom divljih plovki.

Dokaz o vremenu

Kroz otvrdlo staklo pada svetlost na papir,
pritiska slepoočnice, slike
izbledele od nesanice i trzanja u snu.
Sa Dunava dolazi jesen, neprimetno,
poput svakog godišnjeg doba odraslog na vodi.

Ni vihor iz pobesnelog Peska, ni miris
podivljalih podzemnih voda ne mogu
senke ptica da uklone. One kruže,
zaboravljene u neponovljivoj prošlosti,
lome krila o drvena okna sećanja,
i s krvlju na paperju lete dalje i dalje,
da ih tek sutra ponovo vidimo.

Dokazuju da sva tri vremena u jednom postoje.

Mreža

Bacam na dno sećanja mrežu;
u njenim se nitima, kad dugo miruje,
nastanjuju ribe. Obeznađeni ribari
proždiru mir svoj i nestrpljenje,
išaran šiprag i nabrekle gliste.

Pod vodom treperi splet
najtanjeg konca i vremena. Žmurim.
Stegnuto očno žutilo
prekriva krljušt;
jezero se iz magle svesti
u istinu pretvara. Lovim.

Srce ribara

Unakrsnim letom natkriljuju nas ptice;
njihovi tragovi, prepuni iskustava bare
čekaju da sve se smiri, da voda okvasi hleb
i riba poslednji zalogaj proguta;
jer, lov izmislili su mudri a ne zaneseni,
i nije važna ta krepkost bdenija
u koje se naša zemnost pretače;
nije važno ni vreme što ga ribe
pod blistavu krljušt uvlače;
važno je srce ribara, želja
da se ulov, pre lova,
privoli na igru.

Život kornjače

Koji od načina života
izgužvana koža kornjače
najbolje može da raspozna?

Koje, od vremena otkinuto vreme,
njen oklop odnosi
u vlažno vrbovo granje?

Zašto baš ona
osuđena je na dugovečnost
boje potamnelog srebra, na
trajanje izatkano mislima onih
što znanje neznanja imaju
kad mnogoplodna procveta loza?
Živonosni joj put starosti
istinu vodi u suncem sprženoj travi.

Ko trku može, za tri stotine godina
sigurno da dobije? Koliko nepovredivosti
svakom od nas u podsunačju preostaje?

U svakom slučaju;
Ona živi. I dok se kreće
(ma kuda, ma kako i ma kad)
filozofija postoji.

Pesak

Istovarujemo vlažan, podivljali pesak.
Zapada nam u oči, u cipele, u
do kraja neizgovorene reči.
Sve je premeštanje zemlje,
izloženo geometrijskim redom;
gomila raste na suvom kamenjaru
poput lisja u pesmi, poput misli o slavi rimskog oružja
što je Ciceron izlaže u Senatu.
Teče pesak kroz naše prozaične dlanove,
kroz žuljeve iz kojih se davno ocedila voda.

Svakim pokretom bliži se kraj,
trenutak u kojem sve se sabira,
sve oduzima, sve dostiže
i ostaje ništa.

A pesak je ništa,
ništa što se usitnjava.

Žar

Mir je. Žar pada sve dublje,
leže na umiren pepeo, na mrakom napete
beonjače, na obale, u mislima
nikad do kraja sagrađenog pokojišta.

San je celina u koju se trajno
ugnezgilo vreme, pa zato, na kraju tek,
kad mudra ptica započne let,
bezloblje dođe, okasnela zrelost.
Vatra raznosi sve, i nestaje,
jer dim, u korenu svesti zastao,
ne liči na prošlost.

Raspeti gubitnik

Odeliće se noć i dan.
Bićeš gubitnik u pustom polju
bespravno lišenom zanemelih ptica.
Ostaje ti tek komad neba
na skvašenom rukavu
i tamno perje rasuto čistinom.

U napuštenom gnezdju trstenjaka
svetli a nevidni tragovi sna
čekaće da se probudiš; i ko zna
koliko lepih imena doneće ti glas,
koliko vida tvoje ugašene oči
moraće u jesen opet da unesu.

Lov

Moj sused se juče bez ulova
vratio iz lova. Neobrani kukuruzi,
ustumarani seljani po polju; zaprege,
odasvud glasovi, prašina za koracima;
nisam mogao da pucam, kaže,
grehovno zagledan u senku odbegle ptice.

I dok se on ranom jeseni pravda,
polako dobijam one druge oči:
celog života sam sam
sred polja gde ni travke nema,
gde nepropadljivo propadljivo gleda,
pa svako od mojih prijatelja
uvek dovoljno vremena ima
da nišani, da mušicu poravna.

Grobljanski vetar

Za Milana Kecmana

Pala je ta teška zavesa
A tvoji prsti svikli pisanju
I lovu na odbegle zveri
Nemaju kuda više da se denu.

Ptice sad ni od kog ne beže
a zečevi skakuću po strnjištu snova;
Majka ti govori: Sine,
Pogledaj kako tamo u dólu
Jauče vetar, seti se jutarnje magle,
Seti se pesnika koji je pevao za tebe.

Sada si dete i sasvim mlad;
Još uvek ne čuješ glasove i muziku sfera;
to što zauvek budan sanjaš samo je vetar,
svedok o svemu sa one strane neba
I senci dole koja piše pesme.

PRETICANJE

I samo dok vetar

I samo dok vetar oblake snega
razmešta večno po beskrajnom polju,
miris se voća taloži na tihe
glasove mrtvih panonskih gajdaša.

I samo dok vetar nepregledom vlada
i menja senke, brda i doline,
te blage terase što ih duša briše,
samo su privid, sećanje na kiše.

Sve je kao onda, pre prirodne greške,
i sve se zbiva u sukobu sila;
kako su lepe te bele praznine,
čiste od svega, čiste od blizine.

Prozorsko okno

Tu zastaje vetar i svaka ljutost.
Na drugoj strani izvor je svetlosti,
borba za zaštitu sredine i mere,
raspodela dohotka, kamate i porezi,
razrezi i prilazi snu.

Vidim i radnike na pruzi, prevrnut bicikl,
topolama iskomadan dim, travnjak,
nesazdale vrtove darodavca,
vidim debljinu stakla,
mesto gde svetlo obitava.

Još sam sa ove strane;
pišem:
Uslovno podeljen mir protivreči sebi.
Sakupljam odgovore na pitanja
koja će sutra prekriti zidove.
U okno ulaze lampe i senke zloumnih.

Sreća

Srećovit je onaj što srećnu ruku ima
onaj što krčevinu savladanu nožem
u vrt hoće da pretoči. Svak ćuti sad
dok svod zlatna postaje kiša,
dok zvezde drhte od sutrašnjeg vetra.

Iz neprospavane noći isijava smeh,
beži niz polje, iz mraka u mrak.
zemlji ostavlja pesak, drvetu mir.
Širimo ruke, dovikujemo se dok
pakosne nakaze nam igraju po duši.

Srećan je i onaj ko makar
smrtonosno telo ima.

Mreža jutra

Zurim u dim nad dolinom, u ostatke
očadalog voza. Bolničari izručuju đubre
u vlažne, prljavštinom oblepljene kante.
Ne žure. Čekaju da se i ovaj dan okonča,
da s olakšanjem napipaju izlaz iz
gomile polomljenih kostiju i gipsa.

Svakom kažu: u većini slučajeva ima nade;
vi, sigurno spadate tu; kost voli da sraste,
treba joj dati priliku, bilo kakvu.

Iz hodnika dopire: klap-klap,
dosadna muzika 1978, pobuna u Bejrutu,
antagonizam supersila: povreda ljudskih prava -
kontrola snošaja.

Lekari za vreme jutarnjeg kolegijuma,
pre početka običnih poslova,
obnavljaju znanja: čitaju poslednje izdanje
Hirurgije u sto lekcija.

Operaciona sala u čijim uglovima
strpljivi pauci love muve uvek je spremna.
Ima nade. Još i sada. Ima, ima, a lepo piše:

I.O.M.CON.SIMP
CAES.L.SEPT.SEVER
PERPA.V.G.
M.RETRP.IER.I.ODBCQ
M.AVGCBHON.FEM.PETR.
RVSTICIFILISVIQUE

C.VALERIEAEXLIBR.X.ET
SSC.N. / RE.I.P.D.D.

Naslućuje se gavranov let

Nad poljem noć je i vetrovi tek
razgone goste sa čijeg perja
otiće vreme. Gledamo se,
s kraja na kraj beskraja,
brojimo svoje izgubljene sne, čekamo
da glad se oljušti, da priroda nežna
zanoći pod krilima kosa.

Tamna se hrid o ravan polja razbija
i pesnici, daleko od sveta, šapuću
sumnjive svoje laži - potajne istine
o jedinom dosad neshvaćenom polju.

Veče u Kikindi

Za Gyoergya Nemetha

Vraćam se mojim lepim knjigama,
njihovim dugo slučenim, dugo slaganim rečima
iz kojih, još uvek, provejava duh
uhvaćen u zamku šumskog proplanka.
Iza sveg toliko toga još stoji,
toliko tamom zastrtih likova,
toliko misli, toliko onog što nismo,
što nikad nećemo biti.

A onda: mnoštvo glasova. Svi govore.
Svak različno, svako drugačije - a isto:
sve je jedno.
Osnova nas (i naše duše) voli da se skriva,
da prkosi žudnji našoj za blizinom.
A reka, u koju se makar jednom uđe,
nekud, ipak vodi.
Nad grad pada veče. Ulice kišne. Jesen.
Šta se to krije iza tajnovitih reči
on, hen, alethes, agathon
- ono što mislim ja, ono što kazuje pisac,
možda nešto treće?

Šta je to ljubav, šta je to borba,
šta je to rad, šta smrt?
Igraju li te reči svoju pravu igru
ili se mi, nesvesni svega, igramo sami sebe?

Govorim o *ja*, govorim o *mi*, i knjige isto mi dovikuju.
Niko sad više nikog ne čuje. Ima li reči?

Možda one su osnova svega,
osnova onog što meni mene dokazuje?
Toliko stvari treba da se razjasni,
a koliko tek toga mora da se dogodi?

Kraljeva prica

Već gavran uzleće sa ugarnice
i pogledom zatvara krug iz kojeg se znanje
smešano s pepelom uvek iznova rađa;
zemlja privlači i uvek pobeđuje,
(čak i kad nema razloga za to).
Zamka se zlogukoj nikad slučajno
ne postavljena u doba mitarenja.

Pčelinji let boje izgubljenog zlata
znak je onih što hoće da otpišu
sve prošlo a samo delom izgubljeno.
Zato, mudra je to ptica
što donosi prsten i spušta ga na vreme.
Mudra je i vlast.

1973 - 1983.

O prirodi večernje izmaglice

Duh naherenog a toplog dimnjaka, nadneo se
nad krov, nad polurašivenu šindru, nad
vetrom proređenu odbranu od kiše.
Suton je, pa ni ptice više ne šaraju nebo
olepljeno krupnim komadima magle.
Čega još ima sa one strane vida,
sa one strane naših istrošenih očiju,
u blagoj omorini sna? Tek šapat,
poneki zvuk dolutao sa druma, saglasan
s kloparanjem u dalj zatutnjalih kola.
Mirišu još neocvale voćke: dovoljno je
grane da vidiš, pa
sve vidiš.

A šta je pravo viđenje? Ima li ono osnov
pa raste iz njega kao paprat, kao vres
na zapuštenom pepelištu? Ima li ono kraj
i uvir pre svega, pa tu se negde
pritajeno gnezdi? Ili se, možda, to viđenje
nevidljivo zemniku i svakome strano,
navešćuje sa prvim kapljicama kiše?

Koje to nebo, pre letnje oluje, ne zna za prazninu,
za prodor svetla oslikan prašinom, za vreme
u kojem mrak se izmeša sa danom, pa ptice, vrh Alma
Mons
utonule u sebe i svoju tišinu, do sletišta ne mogu da
dopru?
Koliko je potrebno dana da glasovi ljudi utihnu,
da zvezde se umire u sjaju, da reči odeždu izgube,
da postanu ništa i dim?

Vizija mosta

Možeš pobeći iz sveta,
biti sa one strane čistoga govora,
razbijen vremenom, preobražen
u trenutak, u čas kad tvoja ruka
prati obline naslućenog sna.

Možeš se svetog sijanja sećati dok
jesen pada na grad i vlažna glina
puca pre nadošlog mraza.

Rađa se u tvom vidu linija svetla -
plavičast trag što u beskraj vodi;
magla i odsjaj pokoje lampe
talože se na crnost očišćenja,
zalaze u stenopisne zapise, u posrebreno staklo,
u nadolazeće prilaznike.

Možeš gledati kako se ruši poslednji most:
njegovo telo ruka je gnevskog obnovitelja
nadneta nad mir.

Trag

Trepere olistale krošnje i u njima noć.
Gnezda ptica, dograđena za novo leto,
primirila se u rašljama zemlje i neba.
Do svesti dopire režanje pasa, vika čobana
i škripa seoskih kola. I kada sudnji dan
svetlosni pomen tihošću takne, kad noć početak
još ne začne a već je ima, dah se vremena tad
iz svoga bića u naše misli premešta.

U uvek jednakom sada, u usmirenju što sebe iscrpljuje
a ništa stvarno van tela ne prepoznaje,
postoji podobna namera, čas kad spomen i zasijavanje,
vreme i ne-vreme, prošlo i buduće - isto označuju.
U čistom prisustvu zbrano je sve i svaki hod
tu se okončava. Iz trajanja pretočena u trajanje,
iz osvita u osvit, svaka je stvar očima milost.

Jednobitni krovovi svečani su, čudni, tajnoviti.
Polusvetlost plegla na njih umnožava sve
što kao temelj zakona pokazati se može.
Dela, čak i ona blagčasna, sadrže nedovoljnost,
sigurnost nesigurnu, pravost i obmanu;
a baš na njima počiva trajna prozirnost tla
iz kojeg zlehudi svet predmeta izranja;
koju je zemlju moguće, sada, pre sloma, zaposesti?
Dan se ustavio, ptice i dalje lete; tama se pribira,
svest se nesvesno menja, reči utihnjuju pod drvećem
Viminacijuma.

Obična zemlja

U bezobličnosti svojoj sadrži sve i jeste sve.
Dok mašine je krune i čini se da moguće je
da se iz jednog vida u drugi bez ostatka
sve stvarno prevede, ona se iz tame svoje opire
spremna da obmane, da bude nešto drugo i drugačije;
omamljuje prisustvom a odsustvom se dokazuje,
pa i onda, kad je natkrije voda. Miruje
sitnjenjem osnažena dok sprema se da
prevlada granice u nekom drugom obliku.

Stalnim gomilanjem uvek je jednaka
i, kao početku, sve stvari duguju joj
poreklo i moć, ime i trajanje; dok opada lišće,
dok ptice sve hladnije paraju vazduh,
ona se primiruje, nedokazano dokazuje,
stvara, pa briše tragove, odlučuje i sažima
a da se to i ne zna, jer se ne smanjuje
dok opeke klize niz beskrajnu traku.

Mogućnost ilovače

Može sve, u svakom času, da postane;
nikad se ne zna koliko je tamnovala
u mraku naslućene osnove. Za svoju nepravdičnost
platiće kaznu; a dotle, boraviće u
raznim stvarima, a jednom kad se razneži,
i u našim očnim dupljama.

Može sve i zato je ništa. Upija vodu,
diše, bori se s kristalima soli, sa
zaturenim oblicima dana; oslobođena
svake namere nadvladava ciljeve ravnice.
Iz njene utrobe poniknuće prostor
u kojem senke najduže borave. Mi smo, zasad,
sa one druge strane.

Fazan u polju

Za mog druga Milana Kecmana

Tišina i ravnica. Prostor ničega i neba.
Nadolazeće leto i mirisi precvalih datula;
Sve nam je dato: prostorni sistem,
Vreme i začkoljice Njutna.
Putujem za Vršac kroz poznata polja
A put posve je drugi i jendeci drugi;
I svetlost druga je, kao ona na pruzi
od Nakova, kojom bezbrižno šetaju fazani;
Vozači strpljivo čekaju da im ptice oslobode put;
vedar je dan a svi su duboko na oprezu, jer,
nikad se ne zna: ko je ko u pustome polju.

Moj drug Milan Kecman, javiše mi sinoć,
otišao je u večiti lov, kažu: već od ranog jutra
ptice nebesne lovi na drugom svetu;
Kažu da čuo je kako tamo lovine dovoljno ima
Jedino brine se gde naći dovoljno džebane;
A meni davno je rekao: ako smrt tamo život je ovde,
On može mnoge duše na zemlju da vrati,
Jer, dobar je lovac,
a i moj ga svetac Vasilije hvali...

Bude li predobar, pa svima, uspesima
I poklikom lovačkim: *tako treba*, na nebu dosadi,
doći će i on ovde, kad-tad, sa nekim jatom prelepih
fazana.

Jedino ne znam:
hoće li ga neko od drugara njegovih,
ime da im ne spomenem, a političara bivših, prepoznati?

Govor gline

I kad je niko ne čuje,
nepodsticana, šapuće zemlja
dok plovke lete nad gradom
stresajući sa krila nadolazeću zimu.
Narasta otpor nedovršenih stvari,
njihova rešenost da premda nedomišljene već
gotove budu. Koliko prolaznosti
sadrže kipovi čija nutrina
u prostor van sebe prelazi?
Pokreti, ipak, sadrže sve.

Iz nas zemno se u zemlju prenosi.
Postoji red po kojem zamah ruke
u drugi odlazi svet. Nema glasova,
ni sećanja, ni davno pogašenih zvezda;
nijedna ptica, nijedno drvo, ni pas
sebe u sebi ne razaznaje.
Samo oblik, dodir i glina
nezbiljno nad izvorom lebde -
neshvatljivo: na vetrometini.

Bolest naseljava stvari,
istiskuje lažno zagrobljen prostor
prepun kipova čija snaga
nalik je vrbovom pruću. Ko može sebe
na kapiji grada odmah da prepozna?
Sve važno ostaje skriveno, daleko od vida,
od ove mračne, turobne mezijske jeseni
koja nam kosti smešane sa zemljom

polako, a tako sigurno, rashlađuje.

U oblik stegnuto vreme,
u vreme uzglobljen lik,
ili: drugačije a isto -
biće nam spomenik.

Ulica

U svakom času oba nas njena kraja
dodiruju. Na naše oči talože se lica
što nikad sa nama neće noć zanočiti.
Govor o ljubavi poput lišća popločava pločnik
i prozori nehajno razbacanih kuća
duboko se u nama nastanjuju. Pod njom
još uvek damara zemlja; njena blagost
isceljuje stopala, osvešćuje nas,
zavatlava u beskraj, u budućnost.

Svakog dana tu se ponešto svetkuje;
sa vinom izlivaju se i reči, pa pesnici
uvek imaju posla; imenovanjem svetog,
onog što jeste, što oduvek mora da bude,
ona se duhovno u sebi potvrđuje.
Dok s kraja na kraj hodimo, imamo posla
samo sa svojim telom. Slučajni namernik
jednako opaža nas i senku smrti u mraku.

Večernji razgovor

Dok ptice na nebu saborište tvore
krovovi čekaju da se raspne noć.
Travnjaci umiruju svoj zeleni rast
dok tama treptavi plašt nadnosi
nad grad, nad ocrnele dimnjake
u čijoj nutrini počinje mrak (onaj pravi)
u vreme da se pretvara.

Oslušujemo zrikavce i lavež pasa
što lepo ograđene kuće čuvaju.
Neko ima, a neko nema (sluha, ili sveg
što je samerljivo sa snom, sa onim
što na početku svakom beše dohvatljivo).
Sabiramo sebe i druge u večernjoj tišini.
Obostran gubitak vodi nas u ćutnju,
u ono bolje od ovdašnjeg.
Već sutra nestaće i nedobijeno,
nestaće i tračak nade da rad je radi rada,
da se u njemu život iskupljuje.

Jednaki smo, a nemamo isto.

Priroda zemlje

Traje van trajanja, kopni, a uvek ista ostaje. Mirno dočekuje noć i zato dan delić joj vremena tek od beskrajā otkine. Njena je snaga u moći nemanja, u ostajanju na promrzlim dlanovima; u svakom grumenu ona sušastvo svoje i prirodu kostiju krije. U tvorenju sna pojavi se, potraje, pa vrati u sebe.

Ista je uvek, za sebe, za svakoga. Baš zato niko je ne vidi, niko ne pominje, a ona živi i svaki razlog množinom dokazuje. Iz nutrine tame izvlači prst po prst - svakog dana - i tako oduvek. Sutra je pravi zadatak očekuje: moraće o sebi na groblju da progovori.

Osnova nasleđa

Ulična svetla zabodena u tamu
ustavila se na rubu polja, na rubu razuma,
na kraju nedokrčena puta.
U ustreptalu, sutonom narušenu omorinu
nastanila se neraščlanjiva noć.

Bez početka, bez slućenja kraja
oglasila se dobroćudna svetlost
ponikla iz treseta i plesni,
iz uzvika sa dna reke,
iz još neoglodane lobanje.
Može se kraljevstvo prodati za ragu
i može se dami dozvoliti da vrisne
na pragu uma; može se smrt oca
sagledati s početka i sa kraja,
no krik naslednika nadživeće kiša.
Pomor ljudi, kraj svakog i sebe,
ko da sabere, ko da osmisli?

Svako trajanje slepljeno za ravnicu,
za prašinom osveštan put
ostavljeno je, na kraju tople večeri,
onima što ne znaju za odmazdu,
što sebe mere čekanjem, a život kostima.

Svedočenja o nameri šume

U modroj osnovi dana ogleda se šuma
u čijem zelenilu gnezde se ptice -
gospodari mraka i pučine.

Još samo katarke, svojim vrhovima
potvrđuju daljinu, dokazuju teorije;
po uvidu u poledinu trajanja, gube se
lelujne i krstatste; sve biva nesigurno,
sigurno u neizvesnosti, i obrnuto:
neizvesno u problematičnoj sigurnosti.
Šuma se ne da zaboraviti, a more tek se nazire.

Kad odnos sila se izmeni
oni dosad drugi biće dvostruko praviji
a oni prvi, sasvim na dnu,
boriće se za svoje dokaze.
Jedino ptice leteće dalje,
jer ništa se i nije dogodilo.

***Pesma za moga brata
o šolji iz koje pije kafu***

Velika šolja je to
sa nedosežnim dnom iz koje
svakog dana pijesh kafu
dok te neko gleda sa one strane.
Iz zaslađene tame
iščekuješ da se otvori budući put
za koji niko ne zna.

Ime je samo reč u čijem zvuku
ječi izgubljeno vreme;
knjige koje donosi poštar
nepročitane sele se iz ruke u ruku
i slažu kraj vrata.
Ostaće ti između dve želje,
između dva buđenja.

Konačno, prazna šolja
govori samoj sebi:
sve što se pomisli
mora negde i da se dogodi.

(1975)

Vizija čuvara puta

Otvorio sam oči: budan te gledam;
očekuje se da iza kraja
ima još nečeg, da iza onog što se čini
da poslednje je, može se još nešto dosegnuti.
Slutiš da ova porazna noć mnogo zamki
sadrži u sebi; u huci prolaznih stvari
tvoje se zamisli jednače sa tamom.

Doći će i naredna noć: bićemo sami
na gluvom raskršću čiji nas krici
dotiču poput koraka Konstantinovih legija.
Pada mrak. Jesen naleže na nas,
na naše izmoždene prste kojima
bismo hteli da sravnimo svaki račun
sa sobom, sa svetom, sa trajanjem.

Uvid o beskraju

Ova noć odužuje se i prelazi
u nešto nepoznato, u jedva shvatljivo vreme
sviklo čekanju, treperenju
što zamah noći pretače u svetlost,
u blagu paučinu prepunu mraka i svitaca.
Tužno je reći, ali, dok tako spavaš
i sanjaš nikad pročitane knjige, reći
što nikad neće dospeti do tebe,
odlaziš već u nekom pravcu gde tajnost
iskorak iz sebe priprema.

I nikad nisi sam. Svuda te prati šapat,
pogled srodnika i stvari, pogled na čijem dnu
tvoja se ćutnja preobraća u smeh
u vid nad nepoznatim, nad tišinom.

Kuskovo**Za Tamaru**

Kažu da samo za jednu noć nastalo je jezero
pred dvorcem grofa Šeremetjeva; isto tako, kažu,
on tu je samo dočekivao sebi drage i birane goste
uz svetlost dve baklje i hiljadu sedam sveća;
miljenik istine on beše i svih koji držali su reč.

Mora da neka velika moć beše u tome
da svetlost dana prenese se u noć
i da, nakon svega, ta ista noć potraje dovoljno dugo,
a niko od zvanica u Holandskom paviljonu
ne oseti hladnu koštanu ruku Pitera Brojgela mlađeg
na svome desnom ramenu.

Da, beše u tome dovoljno vremena da novi vitez sa Malte
pokaže svima: sve, čega se on takne,
postaje svetlost, slika krune na ozarenom nebu,
a da on sam i sam je svetlost, odsjaj neugasle zvezde
što guta je vreme ali ne i slava cara careva
na površi jezera prepunom divljih patki.

Samo, jedno malo dete, doraslo sebi, ali ne i vremenu,
umelo je da kaže kako, lepo je biti i car i gospodar,
vlasnik ovog i snovidnik onoga sveta,
a sama sreća, koju svako sanja, u posve je malom:
u delima dobrim koje pravda vreme
i pruženoj ruci s najlepše terase.

Preticanje na Pančevaškom putu

Da li ti se kad dogodilo:

Daješ levi migavac,
pogledaš nazad (nema nikog),
prelaziš na levu stranu,
dodaješ gas;

pretičeš traktor s dve prikolice;

u trenutku kad si na pola puta,
belog psa dotrčalog s desne strane
levi točak prednje prikolice
počinje da melje;
kroz, do tog trenutka svetlo krzno
počinju da ispadaju kosti;
krv pada na vetrobransko staklo;

u bočnom ogledalu
ređaju se slike žena koje si raznevinio.

(1975)

POLJE BESKRAJA

Razotkrivanje smrti

Dok stvari nestaju, dok rastaču se
i prelaze u prazninu, zagledani smo u sebe.
Dok biljke i sva živa bića klize ka kraju,
dok vetar vrtloži jesenje lišće, dok
krovovi sa strepnjom iščekuju kiše -
zagledani smo u sebe. Mesto razlike
ono je čega nema; od dva trajanja
samo je jedno izvesno. Spušta se noć.

Glasovi, iskobeljali iz pomrčine,
talože pesak na naše poslednje namere;
tek onda kad krug se zatvori
svako ostaje sam, razmišlja o tom
kako više ne može da jede, da spava,
kako ne može i sve drugo.
Ponavlja se početak, ali sad
nikoga nema da se smeška nad životom.

Sve naznačeno proživljeno je i već zaboravljeno;
u tragove koje izravna voda taloži se pesak
i kud god pogled dopire prostire se ništa.

Stubovi

U magli su vrhovi stubova
i niko ne zna šta stoji nad njima.
Plodove zrele varvari već beru
na obližnjoj njivi; završen život
tako, samom uzima se sebi.

Ono što srce beskonačnom vodi
i što se širi pod naletom vetra
to mi smo sami dašak kad se rodi,
a duha nema bez pristanka našeg
i žudnje nema, nema opiranja.

Stali smo začas, zatvorili oči
neko nas pita: vidimo li išta
tamo gde pogled dodiruje ništa
gledamo dole i duša zadrhti -
to crkvu je uma potopila voda.

Oči zemlje

Sve važno u travi se događa:
mreškanje vetra, oglasje cvrčka,
rađanje senke, il rasap vedrine.
I ovog časa, tamo, više desno,
u budućem strnjištu, namernik leži;
daleko od vlasti, daleko od vode.

Zeleno more u osnovi slike
sabira vreme u godinu prostu.
Crvi polako ispražnjuju tamu
i oči sveca čuvaju za kraj:
da se oslade, da se sagledaju.

Da, lepo je pesnik rekao:
nema mesta koje te ne vidi;
jer, nema ni puta da se u sebe pobegne;
zato se luta. A zvezde navode,
samo, ne primoravaju.

Sat

Uželiš se kucanja sata,
bilo čega što bi moglo da ovu
remeti tišinu.

Želiš da oštrim nožem
nedeljivo deliš, da
sebe i sve pobede Tračana
prepustih prošlosti i rđi,
majstorima čije voliš ruke.

Niko te u tebi ne prepoznaje;
vreme ovo i vreme ono
taloži se u jednom jedinom sada;
sam si sa one strane sveta;
zašto je, pitaš se,
svemu potrebno sve,
zašto je ničem
toliko dragoceno ništa.

U kupatilu

Probuđen si pogledom onog što
u snu te dotakao. Ulaziš u kupatilo
brijaš se, hoćeš da odagnaš san;
osećaš da neko te i dalje posmatra.
Površ ogledala udvaja ti oči
i nisi ni trenutka sam. Gledaš se
i tvoje ti vidi više no sebe.

Sagledanjem gledanje gledaš
i teško sebe možeš da pojasniš;
zašto, kad u kupatiju pred sobom stojiš,
još dvojica tu se pojave.

Maske

Ni traga više toj predstavi
u spisima, u sećanjem razređenom vazduhu,
u povorci izgubljenoj u nepovrat;
ostala je samo pozornica, smeh,
nekoliko drvenih stepenika i malo pliša,
tek sutonom dotaknuta jesen,
smrt što nas sa one strane izaziva;

a samo pre neki čas ovde su gledaoci
očima jeli preobražaj pokojnika
i misli oslađivali pravednom kaznom;

sad nikog nema i maske same
igraju na vetru, same, u tišini;
čekaju dan u kom će svet
ponovo da se rodi.

U biblioteci

Danas su u prodavnicama nesnosne gužve,
svi kupuju atomske kišobrane
i uzalud nadležni govore: biće lepo vreme,
imaćete po jedno sunce u svakoj ulici.
Ovaj svet više nikom ne veruje;
koje je to vreme došlo?

Niko ne čita pesme, ni Marksove knjige.
Umetnost postaje život. Ostvaruje se
vekovni san i nema srećnijih od nas:
upravo mi imamo celinu znanja,
iz budućnosti baš nama se smeje
veliko ništa.

Sedim u biblioteci i gledam te debele knjige -
nadam se, sve će izgoreti;
sve ovo nikom još jednom ne treba.

Nara¹

Za Eduarda Mihajloviča Korotkova

Ovde je stalo vreme: mešaju se
Glasovi mrtvih, sećanje i istorija;
Pod vodom spava poslednja odbrana sveta:
Knjigovesci i zidari, učenici koji večno snatre,
Zanatlije i pastiri, kavgadžije i čuvari vatre.
Sveti ratnici to su, sa one strane vremena,
Sa one strane oblaka, nade i tišine.

Spavaju.

Čekaju da ih dobošar, onaj iz slavne pesme,
probudi i kaže: došlo je vreme. Treba da se ide.

Na Berlin!

---

¹ Rečica u blizini Moskve na kojoj su zaustavljene nemačke nacističke trupe 1941. godine.

Bezumlje taštine

Prodavci na trgu nude uspomene,
zapečaćen život u limenim konzervama,
san posut bosiljkom, tamjanom i smrcu,
vreme, sa oba kraja omeđeno;
smeša glasova, žagor prolaznika,
ukrštanje pogleda na novcu, na rukama
sa kojih kaplje krv. Zelene ulice
dolaze odasvud i sad je jesen.

Zatvaraju se kapije grada;
zamka je pripremljena: pozorište
otvara novu sezonu na vetrometini.
Svakom se čini da ono najvažnije
može da sačuva; malo ko shvata:
pojedinačno se mora prineti na žrtvu.

Kako su lepi ti zakoni promene!

Crkva na Bistrici

Ponekad, a da ih niko ne vidi,
Dođu odnekud zidari, oni pravi,
I dodaju red ili dva cigala,
Pobeležih od šalitre i sećanja;
Nečujno, a da se i ne primeti.
I crkva raste, vanvremena, u vremenu.
Kao drvo. U vrtu. Bez baštovana.

Kažu: ni pop se mnogo ne trudi;
Zauzet parastosima, saranama i sarmama
Retko i kraj crkve prođe;
Jedva da je i pogleda;
Zna da sve je u božijim rukama –
Gradnja i razgradnja,
Rađanje i smrt.

To malo maltera, što osipa se već,
S najvišeg nedovršenog stuba,
Vraća vreme u temelje gradnje.
Pop tu ne može ništa.
Priloga nikad dovoljno,
A bog je strpljiv, milosrdan.

2002.

Na mostu

Sada te od očiju bivših prijatelja
samo još dobre misli čuvaju;
ono što imaš tvoj je vlastiti bog.
Na mostu koji su drugi gradili,
a sklonom padu, daleko od odmorišta,
svaki ti korak onaj što iz jame gleda
tačno odmerava. Čovek u čoveku si
volja bezvoljnog

što demonsko je sapleo u sebi pa sanja
da vreme neku drugu osnovu ima;
ali, postoji i neki drugi pokret,
toliko hladan, da sudbina je
uteha.

Telesni vrt

To vatra peva na rukama,
otvara sećanje uspavana trava
što korenjem uporno svrdla u ništa;
to iskorak je, reč, praznina
što kristal vraća u plavet,
prozračen skelet u kom se
bolest rasejava.

Govorim o vidu, o slici duha,
o mudrosti, strahu raspadanja;
bilje što se umnožava
ošet je s one strane sveta;
telo je tek mesto,
vrt što se u sebi sažima,
tajna čiji se izvor i utok
nikad ne izmire.

Igra u noći

Bela je ovo noć u kojoj se
velika glad navešćuje; nad poljima
sivi oblaci ptica tragaju za snom;
mnogo se želja nataložilo
na dno oslepela vida a premalo je mogućeg
ostalo u žetvi čije dvosmislene namere roje se
u znaku istine.

Igramo na pustom raskršću
i mrtva publika smeje se, ushićena
rađanjem nepokornog gneva; igramo u snu
čiji se kraj odužuje poput duga
pa proždire nerođeni porod.
Igramo u noći čija praznina se
iz časa u čas
ostvaruje.

Bela prostirka

Tvoje je pravo da odeš u ništa,
u prazninu čije zube sanjaš;
tvoje je pravo da odrediš reku,
najvišu kulu, trenutak bola i
samo malo lekovite smrti;

u šumi, pod zamrzlim snegom
možeš da spavaš; na kraju grada
mrtav među psima možeš da sanjaš;
tvoje je pravu u tome što biraš;

uho su zvuci prestali da doje,
slike su davno izgubile boje,
a oblici nežni dodir okoline;
sada je vreme da siđe se s bine;
zatvori oči!

Zvona

U poslednje vreme najređe se oglasi istina;
ona je u prvom porazu tek, vidnija za sve,
posebno onom što varvarske duše
ko biće svoje najjasnije sanja;
ko pamti zvon poseduje vreme
u čijem sada beskonačno traje;
a svet je tajna, zvonik za nebesa
priča što svakog smrću dopunjava.

Istina raste kao senka ptice
čija se krila pepeljasto siva,
nadnela nad sudbu kojoj kopni moć.
Zvona ne čute dok života ima
i želje neke da smire se zvezde
a put što vodi u poslednju tminu
crta je tanka ponad naših glava.

Polje beskraja

Na ovom mestu cvetaju opasne trave
i njihov miris oploden glasom
donosi sigurnu smrt. Obilaze ga
i ptice, i anđeli i sva mudra bića;
desi se da navrati poneki smrtnik
i traži neko manje oskudnije vreme.
Bilje tad zamiriše, vetar uskomeša zvezde
i njegova pred noge mu padne.
Gleda u sudbinu što ni iz čeg buja;
ona počinje da ga grli, da se pretvara u krv.
Zadivljen zauvek neostvarenom prošlošću,
sanja svoje rascvale misli;
svetla je tačka u polju beskraja.

TRAGOVI U BAŠTI

Između dva nevremena

Za Tamaru

Vetar nad poljima. Vetar u krošnjama.
Vetar nad krovovima, Vetar u snovima.
Vetar.

Snovi smešani s muzikom,
Muzika osamljena u vrtovima.

Vetar nad poljima. Vetar u krošnjama.
Vetar nad krovovima, Vetar u snovima.
Vetar.

Snovi smešani s muzikom,
Muzika osamljena u vrtovima.
Pretoplo veče za iznemogle hortenzije,
Kiša koje nema. Pauci na prozorima.

Sve jači naleti vetra. Sparina.
Nebo silazi na zemlju. Ptice utihle.
Neko dolazi. Iz daleka. U oblacima.
Bez mnogo svetlosti.
Vetar.

Pretoplo veče za iznemogle hortenzije,
Kiša koje nema. Pauci na prozorima.

Vetar nad poljima. Vetar u krošnjama.
Vetar nad krovovima, Vetar u snovima.
Vetar.

Snovi smešani s muzikom,

Muzika osamljena u vrtovima.
Pretoplo veče za iznemogle hortenzije,
Kiša koje nema. Pauci na prozorima.

Sve jači naleti vetra. Sparina.
Nebo silazi na zemlju. Ptice utihle.
Neko dolazi. Iz daleka. U oblacima.
Bez mnogo svetlosti.
Vetar.

Vreme

Svakoga dana, već u praskozorje, rađa se ono
Čega ni u snovima nema. Vetar u vrtu ne prestaje
Da lomi grane, dokazuje da ogoljena stabla
Nisu tek poslednji odgovor nevremena.

Svo rastinje naklinje se onom što pritiska ga,
Trudi se da bude zemlji što bliže, zna da njoj
Ni do čeg nije stalo. Ona je jedno od počela
I neće da zna u kojoj merei ostala bića zavise od nje;
zato sve očekuj da nebo otopli ili neka morska struja
Izmeni tok.

Vreme nema nikakvih odnosa sa onim
Što bi ga moglo dotaknuti. Ono je nezavisno
od svih pokušaja da mu se izmeni
Smer i unutrašnja priroda koja ugrađena u
U drugu stranu postojanja.

Nemojmo se zavaravati. Mi smo sitni detalj
u igri koju niti znamo niti razumemo,
niti se možemo makar na trenutak
približiti onima koji su igru zamislili
i pre početka završili.

Vreme je s one strane nas. Igramo, a
Daleko bilo bi bolje da u igru nismo ušli
Jer, gubitnika beše dovoljno i pre nas.

Mrak

Ovo su dani kad mrak se rano spušta nad polja
i trava ogrnuta snegom spava svoj zimski san
jer vreme joj nije; tišina nadneta nad vreme
što niko ga ne smatra bitnim za ostatak života,
jednaka ostaje sebi i tiho se uvlači u san.

Opet pojačava se vetar, opet sve je hladnije
I zima na svoj se način potvrđuje u kostima
Već priviklim na njene stoletne zakone.

Sve je hladnije. Sve više zaleđuju se staze
Utabane, neočišćene, samo zacrtane koracima
Što trajaće do prvog jutarnjeg sunca. Jer,
Sve ima i svoju drugu stranu.

Promrzle ruže

Za A. Petrovića

Neorezane u jesen čekaju proleće
I vreme da opet zažive u prvi suton
Što jeste paradoks i način da opstane se
U negostoljubivom travnjaku prepunom korova
I divljih ljubičica. Njihovom oživljavanju
Nenaklonjena hladnoća zatamnjuje vrhove
Pod kojima stanuje život.

Moja omiljena ruža *opus dei*, kao i *leonardo*, *milenium*,
princ od monaca, *posolskaja*, *monika*, počće sproleća,
uskoro, svoj novi nadom začet život, samo, *dabl di lajt*,
tamo gde zastala je jesenas, nastaviće da širi se po bašti,
ne deleći da dostigne visinu *pjera ronsara*, koji je već
domašio krov, olistao, jer povremeni mrazevi nisu mogli
mu ništa.

Možda to ima i neki literarni smisao, možda na baštu
utiče i duh ruže nad ružama što preživljava vekove, *rose*
damasciana, koju su prvu ugledali na svom putu iz Atine
prognani filozofi predvođeni diadohom Damaskinom koji
vraćao se u svoj rodni grad sa mnoštvom učenika i
znanjima starih vremena.

Za sve to vreme jedan moj prijatelj, noseći tugu u duši,
započinje novu knjigu posvećenu izgnanstvu filozofa u
drugi svet, a sam živeći tamo negde na selu, u provinciji,
gde korov raste do neba, a ljudi su hladni ko ova duga
zima, nemilosrdni.

Quod est ergo tempus

Znano je vreme a svima nepoznato. Retko mislećima teče bez znanja o sebi i njima, traje u meri koja ne postoji u krvnoj plazmi, i nikom jasno ne može biti šta još živi u njoj u sukobu molekula i kristalizovanih virusa na granici poslednjeg dodira sa zemljom kad ukucan je poslednji ekser i telo prepušteno milovanju zemlje i vapaja budućeg korenja.

U *ist ergo* ono počiva, počiva to u nas zalutalo vreme koje niko do sutra, do sednog dana neće do kraja razumeti kad kuva se žito a milenijum i više treba da prođe, do Cartesiusa, sve dok *ergo* ne postane jasno i evidentno.

Trajanje izvan je zakona što niko ne stvara ni posle večnosti kad sve je dovršeno tamo gde voćnjak još nije procvetao jer zima je neumoljiva, hladna, a proleće bez pčela je, i samo vetar slabašno protresa tek rascevetale grane, dok ptice miruju, jer ni vreme njima još nije doteklo.

Prava pitanja sadrže i prave odgovore. Preostaje samo ćutanje i čekanje da svi otvore se putevi u smeru koji niko neće naslutiti zagledan u korene trave što svoje čekaju vreme na vetrometini.

Buđenje bašte

Sa svakim danom broj krtičnjaka u bašti se umnožava, sve više i više zemlje izlazi na površinu, bašta postaje neravna, nesigurna, neprilagodljiva za ono čemu je namenjena; pretvara se u neku drugu prirodu i podzemlje počinje da nameće svoja pravala; sve više podzemnih kanala čini hod površinom travnjaka nesigurnim i vreme što nadolazi polako, no sigurno, zahvata prostor što njegov nije ni nije i onih pridošlih s drugim namerama. Krtice uporno kopaju, ništa ne nalaze, ali nema razloga da nešto drugo neće izneti na videlo. Nema razloga...

Vreme nameće svoja pravila igre a podzemni svet iz svoje prednaznačene praznine nameće svoja i sukob čini se večni kao u onog mračnog Efežanina što videše sve osima toga da pravila ne određuje nebo no naleti morskih talasa koje guta vreme, isto ono vreme što tvori obale i zaravnjava predele čija nutrina nije njegova do kraja, a nema razloga...

Krtice vladaju praveći svoje puteve nesigurne onima što nad njima hode, ali, u isto vreme, potkopavaju i namere onih koji su sebi zamislili daleko veće i novom vidu otvorene namere, jer, niko ne može predvideti šta ono skriveno može učiniti da stvari budu drugačije, daleke od njihovih namera i neba, hladnog i bez interesa za ono što se pod njim privremeno događa. Nema razloga...

Tragovi

Bašta prepuna je tragova neotopljenog snega; podsećaju na još netrajuću zimu, na hladni vetar u predvečerje, na zamrle otiske vremena iz zaboravljene jeseni, na korake koji odavno više ne odražavaju odlutale prolaznike, jer, sve je manje svetlosti u ledom okovanim prozorima i olucima iz kojih kipe komadi promrzlog leda; sneg na krovovima sporo se otapa, nekoliko sati dnevno i potom iznova zaleđen spava na davno složenim crepovima. A zima traje.

A ti pomisliš ponekad da si pesnik, da možeš brda da pomeraš, da travi pre roka ne daš da raste, da pticama kazuješ kad će da pevaju, jer pev samo je slika trajanja. A zima traje.

Prostor

Tek danas dospeli smo u opusteli prostor, bez stvari, bez glasova, bez znakova života i propadanja; samo tišina ispunjena prazninom i samo praznina ispunjana tišinom. Svet bez stvari, stvari bez sebe; prostor ne postoji a sveta nema jer ne može ga biti tamo gde ničeg nema u praznini. Da unutar sveta sveta bez prostora nema, teško se misli, jer vreme još ne nastupa pre prve svetlosti; nikog nema da kaže neka bude, jer jednom to se samo dogodilo i nije se dobro završilo. Po drugi put nikog nema da ponovi loše delo; samo ptice, što van misli postoje, lete van sebe, u mestu bez mesta, a to razumeti nije ni vredno postanka ni izlaska iz lažne celine, no jeste za one koji svetlost prvog dana ne vide.

Ničega nema u praznini i nema prostora da to potvrdi u odsustvu horizonta. A on je vreme koje je sebe odavno progutalo i za sobom ostavilo ljubav. Nema mesta na koje bi kiša mogla da polegne, da pretvori se led, u bele kristale praznine koji blistaju a ne postoje.

Arnika

Arnika cveta žuto. Obično tamo gde najmanje se to očekuje: pred kućom filozofa koji živi u osami i niko je ne opaža, jer niko ne prati pravilno njegove misli, optočene nerazumevanjem dok govori o smislu bivstvovanja.

Govori, niko ga ne čuje, dok voda teče iz kladenca pred izbom na padini brega odakle širi se vidik nad poljima, daleko do horizonta koji ništa drugo je no vreme, obuhvaćeno onim što se ne da misliti ni pojmiti u jesen. U njenu čast nazvan je jedan asteroid, da bi u naše vreme zaspala u pesmi pesnika koji se ubio skokom u Senu kad shvatio da izdan je od prijatelja i dugo patio okružen jezikom koji mu nije pripadao.

Taj neugledni cvet, malo ko zapazi tamo gde živi filozofija i svi zagledani u crne šume nad brdima ne vide da iz malih stvari progovaraju one najveće. Jer, potrebno je u viđenom pročitati ono na čemu вреди ustrajati u ovoj neizvesnoj konačnosti.

Geometrija vrta

Omorika u preseku dijagonala središti baštu i njena, na sve strane jednako raširena senka, tačno u podne, sa šišarkama uprtim u nebo, šareni vrtni svećnjak, i iglice na sve strane nejednako usmerene, posebno bolno ka severnom vetru odakle dolazi tama i promrzlo inje što taloži se po susednim tujama.

Vrt nadleću ogladnele vrane, sleću u retke strukove trave i traže ono čeg nema; tek kad sunce zatopli i zemlja počne da se otvara naći će svoj mit; lepet krila remeti tihoću i gavrani nesviklel lajanju susedovog psa ukrštaju poglede s njim, čekaju da on se premori, pre no što oni uzlete do susednog bezlisnog oraha i otud osmotre liniju daljeg leta; jer, sve ima svoju geometriju, posebno kretanje u hladnom zimskom vazduhu koji usmerava, ali cilj ne određuje.

Pa ipak, uvek viđan je put a nikad cilj koji se ne menja kad zadat je pre početka leta i traje dok ne otopi se vosak na krilima sna.

Granice vrta

Čini se da vrt je ravan, zategnut na svim krajevima, da sve u njemu jednako raste na način kako je u prirodi zacrtano, da ništa ne prekida granice onog što prepreke nema; samo vetar usmeren sebi samom ne oseća posledice njegovih retkih naleta nad krovovima prizemnih domova; sve manje vidne su granice, magla sve gušća je, ispunjena neprozračnim mrakom i tišinom koja tihuje.

Sve određeno je retkim zvezdama čiji zraci prolaze kroz oblake, ili ih guta nisko plegla magla i malo je onih što u zracima vide prisustvo umorenih anđela u borbi za ono nemoguće, za mir, za dobro koje bi moglo zavladata da nije sav svet pretvoren u otpor zlu, narastajućem spram stvoritelja i njegovog davno nedovršenog dela.

Jer, ono neurađeno sedmog dana, ostalo je zauvek nedovršeno. Odmor nastupio je prerano i on ne prestaje da traje. Šetnja omeđena granicama vrta ne pomaže da bol u nogama prestane, da nervi nastave raniji svoj život, da nebo spusti se pod korenje trava i sve se u jednom mahu dovrši prešavši u ništa.

Samo tako smrt može biti laka i bezbolna, bez otrovnih lekova u čekanju njenog nadolaska.

Vrt jeste nehom ograničen, vreme koje guta sebe.

Magla

Bela okrečena praznina. Na njenim krajevima ograda od nepodrezanog pirokantusa koji tiho, bodljikavo zauzima baštu i sapliće grane nedoraslog mu ginka u neprolaz. Drveće se izgubilo a promrzle ruže možda će da prezime i iznova zasvetle na suncu, ako ga bude. Sve je moguće. Magla. Svetlost zastala u svome izvoru, dok vreme u njoj samuje, nerašireno. Nenaziranje ostaje u krajevima očiju zagledanih u ništa. Magla.

Očekivanje jutra

Izmaglica nad krovovima. U vidokrug ne zalaze ptice. Zima je i njih zahvatila. Poledica prekrila staze. Staze i grane sijaju. Led. Nebo nevidno. Sve pokretno miruje, sve nepokretno čeka promenu vremena. Jesen je već daleko, proleće još jednako daleko. Nešto će se ipak dogoditi; nedogađanje - ništenje je postojećeg, trajanje nezahvaćeno obalama, vreme bez unutrašnjeg vremena pod zamrzlom travom.

Jutro. Sve nepokretno je u bašti. Ništa ne ukazuje da negde daleko, na drugoj strani nevidljive ograde već odjekuju glasovi odeveni tišinom i magla prekrivši sve nepoznate oblike sprema se za novi rast jer korov ne može da čeka beskonačno da usnula polja najave svoje nove prohteve.

Izmaglica.

Pereant non peream

Ta tiha mudrost stoika i danas zaluđuje putnike po neizbesnim morskim putevima spremne da bace sve sa sebe što im ne treba. Ostati sam sa svojom mudrošću čini im se dovoljnim da se preživi pod besnim naletima vetra, na pučini koja brod baca na sve strane i čeka da se o neki hrid već jednom razbije.

Jer ne zna se kolika je dubina mora na svim njegovim krajevima, a još manje koliko vode može da preplavi preživele putnike. Jarbol ne može sve da spase, tek ponekog kom se posrećilo da mu bude u času loma najbliži.

Mudrost je najbolja poputbina, posebno na kopnu, zaštićenom od srdžbe uzburkanog mora što sve guta i ne dozvoljava da znanje se bespovratno raspe u vodi koja je tek jedno od počela, ali ne i ono prvo u šta verovaše Grci na Istoku.

Odasvud beše vode, beše i vatre, ali ko će se u svim njihovim odnosima razabrati, kad umešaju se u sve veliki igrači koji milosti nemaju za zemne gubitnike.

Preoblikovanje vremena

Vreme jednako sebi, ravnomerno, ne zna za san bilja čije korenje u uspavanu zemlju čeka novi početak u svim delovima bašte; trajanje se lomi na ravne delove i hoće da vreme pretvori se u beskraj krugova u kojem jedan drugi nadvisuje da bi na kraju sve ostalo isto; sve vodi tome da ništa se ne menja, da korov guši nemoćne ruže, jer ne može sve samo da pravda se iz sebe. Nešto se odnekud mora dodati da vreme ne izađe iz sebe i vrati se u ništa. Sve promenljivo nepomično je u svojoj osnovi; jedino nevidljivo nebo nečujno spušta se nad preorana polja, a seljani čekaju svoj trenutak, čas kad zemlju će mraz do kraja usitniti i spremi ja da iznova počne da se menja, kad sve se razbudi i dobija oblik koji ponekom ne odgovara, ali sve mora potpuno, do kraja da se dovrši. Jedino tako, neshvatljivo vreme, pretvoreno u svoju suprotnost, ostaće ono što jeste dok bašta iznova se budi i nastavlja život tamo gde jesen je prestala.

Nestanak muzike

Sav svet i sve u njemu samo je večiti privid spram beskrajne muzike što niko je ne čuje u njenom zakasnelom obliku. A jedino ona jeste, jedino ona potvrđuje nastanak iz sebe samog bez ičije pomoći, jer svetlost dolazi kasnije i sve je već završeno dok stvara se prostor za nebo i naše buduće odluke.

Dok slušamo ono što čujemo, hujanje vetra i muziku koja ga podražava na starim instrumentima, ono što jeste odavno se povuklo u krajeve koji nemaju ni imena ni granice, jer jesu ono jedno iza jednog, samo besforma nemislivog čiji bleđi odrazi nestaju dok sluša ih gluvi svet kome muzika nije namenjena.

Muzike nema. Ta vest poslednja je stigla u pevu sirena i nju samo Odisej čvrsto vezan za jarbol mogao je čuti dok talasi lomili su se o pramac broda što hitao je ka Itaci.

Miljenik Boginje bio je ipak samo jedan od smrtnika kojim se ona poigrala u ime onog što ne da se čuti ni okom sagledati; sva mudrost domašena umom sa ove strane mogućeg ostaje, jer nema mesta koje se ne vidi ... a život ne može da se promeni.

Olupine troveslarki

Kažu da najbolje uči se na obali mora gde leže olupine odbačenih i zanemarenih starih troveslarki; tu se da sagledati budućnost i iz nje povratak u početak koji bi mogao pokazati i neki drugi put, svakako, ne onaj očekivan, a ni beznačajan na kojem biće nešto veliko – bilo dobro bilo zlo.

Gledajući nebo, more pritiska sa svih strana vrt i sav svet iznova se događa u vreme poslednje večere. Okruženi plavim hortenzijama svi su u njega zagledani i dobro čuju zveket trideset novčica.

Ima li još koga, a da ga olupine brodova ne podsete na budućnost koja izrasta iz mora? Temistokle ne može da dosanja budućnost. Za tako nešto potrebno je nešto daleko više, iz budućnosti, potrebno je da se otvori nebo i izlije suđena čaša. A i to će biti u dalekoj budućnosti neoslobođenoj žrtve. Zasad, samo retko rastinje priprema nadolazak nevremena. I kiša ne prestaje da pada. U našoj bašti sve je napola smireno, napola spremno za rast koji vidi već nebo, ali je ne i svoje poreklo u zemlji koja sigurna je, ali ne i dobronamerna.

A olupine troveslarki samo opominju da mnoštvo će ljudi prema narodnim vođama odnositi se uvek isto, isto kao i prema odbačenim troveslarkama; Svakom je malo potrebno da u očima naroda postane beskoristan. Zato, nužno je da na vreme shvati se svoje mesto da bi se u času svoje beskoristnosti i odbačenosti od onih koji mu nisu ravni, povukao u svoj mir -λάθε βιώσας.

Neosmišljeno uređenje

Kakvo to može biti uređenje u raznim krajevima bašte gde svaka biljka bivi sama za sebe i raste na svoj način koji nikom no njoj ne odgovara; zar ima tog mesta koje se ne vidi, koje ni anđeli posle toliko vekova uporno hoće da osmisle, a samo oni ostali su, posle toliko himera i nemani i samo oni ostali su čuvari vremena koje ništa ne raspoznaje osim svoga od zlih nadglasanog trajanja. Sav svet menja se kao košulje na grudima smrtnika i niko ne shvata da košulja je uvek čoveku bliža od smrti koju se zavaravajući se mislio da uspeo je da je za dan odgodi. Jer, vreme jeste uvek u delovima odgođeno, no nikad u celini koja pre postanka već sve je u prvom času progutala.

I kakvo može biti uređenje u svetu bez pravila, u svetu bez prvog zakona davno urezanog na prvim tablicama? Onaj drugi, prepisan sa svim greškama, jer prepisivači, ipak, samo su prepisivači, ništa ne uređuje, ništa ne određuje, samo već nakupljene greške umnožava i čeka da svet se raspadne na male ostrakone prividne demokratije.

Smrt i potčinjavanje

Svako rođenje rađa i smrt. Koliko rođenja, toliko i smrti. Svet traje negde između. On se nečujno provlači kroz trajanje dok početak i kraj sve vreme žive u opasnosti da biti ničeg neće ako zavlada praznina. I ko određuje stanje i trajanje sveta? Slučaj u mnoštvu slučajeva, u beskraj protegnuta odmetnuta prva tačka bez delova i ruku koje bi mogle da posle sutona bašti u predvečerje daju poslednji smisao.

Samo smrtnici znaju za smisao i samo oni mogu da pitaju zašto još ima nečeg, kad krajnje je vreme da sve se potčini onom poslednjem i prestane da postoji. Jer nikoga i dalje nema da kaže: sve je obmana i sve je nestalo već pre svog nestanka u času kad stigla je poruka tamo gde pitanje nije još ni postavljeno.

Veliko sudište

U bašti suprotstavljaju se jedna drugoj biljke i smrt jednih život je drugih. Ratuju. A rat je veliko sudište. Pobeđuju istrajnost i upornost, spremnost da pruži se otpor nasilju ili podmuklom podzemnom širenju vretenastih žila. Orah u tome prednjači. Vetar u lišću ne poznaje reči. Samo trajno lepršanje grana u sudaru s drugim drvećem. Priroda ne poštuje pravila već samo spremna je da popusti pred naletom najviše moći. I trava se iz bašte povlači. Ostavlja sasušenu zemlju do koje kiša ne dopire. Smenjuju se samo dan i noć i to zove se trajanje.

Kažu da nije dobro sedeti u senci oraha; on ne voli da neko nadgleda mu vreme rasta, da neko uporno čeka da plodovi mu dozru i padnu u njegovo podnožje. Sve mora biti samo po sebi prirodno, bez tuđih pogleda, bez uticaja ičijeg prisustva. Jer smrt ne voli da neko je nadgleda dok sprema se da iz bašte krene na put u poznate joj odaje noći.

Izokrenut svet tame

Kroz granje prolaze retki zraci svetlosti, Kažu, to dobri anđeli dolaze na zemlju da suprotstave se zlu. Jer, oni su jedini ostali od svih svesnih bića što znaju za smisao delovanja na prelazu svetlosti u potpunu tamu. Veče se spušta na baštu. Jednako na sve njene krajeve; trenutno raširena tama briše sve oblike u koje tone rastinje i stapa se tihim širenjem večernje izmaglice; koraci sve su tiši i sve ređi; smenjuje ih tišina dok ptice se smiruju u gnezdima čekajući naredni dan, da sve od ranog sutra sa prvom svetlošću počne iznova da se ponavlja, kao da trajanja nema, ili ga ima zauvek i u tom slučaju, takođe ga nema, dok bašta ostaje jednaka sebi u okrenutoj slici nenastale prirode.

Ogledala

Sve svakog časa ogledase u sebi i tako ogleda se do u beskonačnost. Ovo drvo jeste drvo, ali to i nije lik sebe na staklenoj površi nečeg što nije ni odraz ni druga strana nametnutog nam vremena. To naizgled sasušeno drvo samo je deo drveta koje će nastati tek u budućnosti kad mu se oslobodi mesto na granjici voćnjaka. Te japanske jabuke prosto ne uspevaju u ovoj bašti. Nešto im smeta, ali nikom jasno nije šta bi to moglo biti. Imaju i sunca, i vode, i vetra i svih uslova da se iskažu u budućem vremenu. Možda je zemlja previše močvarna?

Ako hoće, drvo raste. Ako neće, neće. Nešto se tu mora shvatiti još na početku. Tragovi vremena imaju svoj udel u svemu i samo je pitanje trenutka kada će se moguće vratiti na svoj početak jer nema nikog ko bi sagledao početak pre njegovog kraja, a upravo u tome sva je tajna nastanka onog što nije i neće biti pre samog sebe.

Raskinuto vreme

Iza predela razuma tamnuje prostor koji niko ne poznaje, osim nas nemoćnih da se u bilo šta obratimo. Jer, poznaje jesen. Samo čekanje nije dovoljno da plamen nagorele trave usahne na granici vrta. Muzika započela je još pre svega što ima svoje osnovu. Ali dospeva uvek tamo gde sve je već završeno, gde samo senke, oslobođene svojih senki lutaju po pustim proplancima. Jer svakom dođe *jesen, svih lepota lepa*, i tada poputbina se sprema i obol da plati se plovidba.

Nijedan put nije toliko kratak koliko taj poslednji na kome vide se obe obale i prozirna voda nad dnom prepunim belutaka i retke trave što večito raste van vremena uvek jednaka sebi – bezbojna i nepokretna. Sve što jeste može u svakom času da zastane jer vetar što vladari vrtom samo je realna obmana tamo gde sva mesta slivaju se u jedno: na slici Bekmana.

Arhajski splet grana

Istorija se ne piše jednom. Svaki put ona je nova, drugačija od svega što pre sebe se dogodilo. To ptice znaju i nikad ne sleću dva puta na već polomljenu granu. Zato se istorija mora svakih deset godina pisati iznova. Ptice biraju grane i biraju vreme u kom će sleteti na savitljivu osnovu koju sa svih strana opervažuje prostor osveštan hlebom i vinom. Koliko dana potrebno je da svetlost sa druge strane sveta dospe tamo odakle pošla je? Pitanje bez smisla. Svetlost je tamo i pre no što je pošla bilo kud. Samo pesnici što ne znajući dobro geometriju veruju u vreme. Oni drugi, udubljeni u ćutanje, sanjaju spletove grana na nebu gde nikad ne zalazi sunce. Jesen je.

Krpice niko ne vraća

Ta priča odavno je izgubila smisao. Verovalo se dok se verovalo, sad više niko ne veruje. Nema igre u vrtovima kao što nema ni svetlosti nad njima. Sutton je izbrisao sve što moglo se dotaći osveštane zemlje.

Ja ti lepo kažem i ponavljam: vrati sve oteto i ono još ne prokleta, vrati dok vreme je, vrati do izlaska sunca, vrati u času nevida, jer potom biće kasno smisla nikakvom delu neće biti.

Vrati sve što imaš, ili još nemaš, vrati sve dok tama je, dok niko ništa ne čini, budi prvi, ne budi s onima kojih već nema, nemoj se zbog malih stvari unapred odreći velikih: jedne i druge nebitne su. A i na tebe doći će red.

U svakom slučaju.

Vreme je na isticaju

Presahli su izvori u Delfima. Kiša odavno ne pada na pustu zemlju i trave su restale da rastu. Tek ponegde, na ispucalim crepovima, čuvarkuća čeka bolje vreme. Kuće opustošene zamornim poslovima bez smisla i odgovora na uloženi trud, ostave prazne, obori u prašini, samo paukovi uporno pletu mreže nad vratima kroz koja više niko ne prolazi.

Miris trulih jabuka meša se sa zvucima rojeva pčela koje uporno traže način da prežive. Život je zamro u središtu vrta, i omorika, sva u paučini, sa sitnim šiškarkama sve suvlja je, sve bezživotnija dok pod njom krtice riju ne bi li se nahranile onim čega više nema.

Vreme nečijno prelazi u svoju sve užu osnovu i prostor tiho se sužava, nikom potreban za potvrdu o postojanju u prirodi koju guta suša. Sve je na svome kraju i nema nikog da prepozna besmisao nastanka.

Ograda

Olistali zid procvetalog pirokantusa. Zelen leti i zimi.
Neprohodan. Mrežasta ograda za njim je sad nepotrebna.
Nije bila potrebna ni ranije. Susedima nepotrebna.
Potrebna je samo geometriji. Krticama u podzemlju
korenje ne smeta. One ga zaobilaze. Potvrđuju besmisao
ograde. Vlast je na nekoj drugoj strani, među prividno
besmisleno složenim brojevima. Njihovi znalci vladaju
svetom bez pravila. Po svom nahođenju, po meri koja to
nije, po prethodno razbacanim mislima o poretku
prirode.

Ograda prirode nije od ovog sveta. Ona je samo obris
naše bašte na fonu zatamnjenog neba; unutar nje slika je
svega što postoji, hologram drugog sveta iz kojeg sve
dolazi i ovde se ponavlja ne zna se već po ko zna koji put.
Bodljikavi pirokantus - car je careva što caruje carstvom.

Lišće

Jesenje lišće dočekalo je proleće. Sad će početi da trune i sprema mesto novim biljkama nestrpljivim da se pojave iz još uvek prohladne zemlje. Sve ima svoje vreme, svoju meru i put trajno zapisan u podastralnom svetu nad kojim samo je tišina, oličena u muzici bez partitura, jer sva je u sebi zapisana i njeno ravno trajanje poklapa se sa truljenjem lišća i svega podložnog promenama.

Jesenje lišće dočekalo je proleće i njegovi sastojci sad će se vratiti na svoj početak i tako dati trajnost prirodi, jer sve mora biti u ravnoteži ničeg ne može biti na gubitku da, i posle nas, vreme ne bi prestalo da održava svet ko njegova prva osnova.

Jesenje lišće dočekuje nestanak i rađanje plodova bašte u kojima na našin nevidljiv prebiva, samo sebi vidljivo, samo sebi jednako, samo sebi neponovljivo na uvek ponovljiv način. Da njega nema, ne bi bilo ni paradoksa trajanja, bio bi večiti mir u bašti sa ogradom koja ne prestaje da raste ako se na vreme ne oreže. Ako se i to učini, sa istoka dolaziće manje svetlosti, a zapad će opusteti i sve utonuće u mutno praskozorje. Kome je to potrebno?

Praskozorje

Danas bi trebalo da je poseban dan. Tako bar govori raspored planeta jednom u mnogo godina. Zvezde to znaju, ali ne i ishod susreta nekoliko slučajno sklopljenih planeta. Sve traje na način koji malo ko predviđa, ali većina oseća da tako mora biti a ne i na neki drugi način. Reč nije u predviđanju već u naznačenoj geometriji što postoji od početka ali je niko ne uračunava u svoje trajanje.

Svako misli da ništa se njega neće dotaći; svi misle: sve što jeste, kao i sve drugo nas se ne tiče; a s druge strane, padamo, ravnomerno, zasad u pri krug; još ima vremena da pouke dospeju do nas. Još uvek ima vremena da razumemo ono što nam se vekovima govori, no, vreme ističe, praskozorje sve je jasnije i vatre u daljini sve svetlije i osvetnije.

Vreme orezivanja ruža

Ne može se više čekati. Grane će podivljati ako im se ne odredi pravilni smer; orezuju se nad pupoljcima koji će kroz nekoliko nedelja početi da se pokazuju u svom pravom, originernom smislu. Nedvosmisleno sa vetrom i kišama došlo je proleće; nedvosmisleno, jer uvek dolazi sa istim smislom, u isto vreme. Ono je sa druge strane jeseni. Nebo biva vedrije, noći jasnije, a zvezde bliže i jasnije za čitanje.

Ruža *Pjer Ronsar* među prvima najavljuje početak nove godine, novi ciklus trajanja na putu da domaši prve crepove kuće i sav zid zaspe mnoštvom cvetova složene strukture i kratkog trajanja. Samo *Ruža Damaskiana* mudro čeka svoje vreme kao što je i Damask dugo je čekao da poslednji atinski platoničari još uvek umorni od putovanja nastave svoje besede o onom jedino Jednom.

Mogućnost kretanja

Za sve što postoji potreban je prostor, mesto u kojem se može potvrditi ono što jeste i ono što bi moglo biti, ako mu to bude u vremenu dozvoljeno. Za sve drugo postoje drugi načini trajanja za koje mi i ne znamo dok se u našem svetu nešto ne proglasi za čudo.

A čuda mogu biti razna, posebno u vremenima kad kiše ne prestaje da padaju i vetar raznosi lisje po praznim mestima u bašti. Sve postoji samo zato da bi potvrdilo postojanje i tvorca oslobodilo panike da ničeg nema, jer, u tom slučaju, nema ni njega, ni njegove tvorevine.

Bez stvari svet ne postoji, ne postoje ni one bez njega; mi dolazimo kasnije, kad sve već je provereno i razrađeno, kad sve već je prepuno smeha i nade, kad sve već ima neki svoj smisao i cilj; tek kasnije, posle nas, naivnih, doći će oni koji sumnjaju i sve nas podsetiti da ono što jeste, možda i ne mora biti ako prestane da se pomera u plaveti neba.

Iskorak u prazninu

Lepo nam je na samom početku rečeno: pazite kuda idete; niko vas na putu neće spasti osim vašeg anđela čuvara; on sve vaše zamisli zna pre vas, on je za druge samo mala, jedva vidljiva zvezda na nebu, zrak koji svuda prolazi, nikog ne dotiče, ali zato samo se vama u časovima rođenja i smrti pojavljuje; to mu je jedina uloga dodeljena u životu smrtnika.

Istina ponekad vas i dobar put navodi, ali vi to ne vidite, vi nikog ne slušate, jer slušate samo sebe, svoju pogrešnu intuiciju, svoju nesigurnošću optočenu ljušturu u koju skovala vas varljiva sudbina.

A sudbina voli da se igra, kao i sudaje, kao i bogovi, kao i svi oni koji vas ne vole; jer vi ste sami, i nema onih što dobro vam žele na na putu u prazninu, sem vašeg dobrog nadela ograničenih moći.

Ipak. Pođite napred, i čeka vas obećana zemlja.

Asfodel

Na poljima asfodela u podzemnom svetu behu oni što ne načiniše ni zlodela ni velika dela; duše dospevši tu, znaju da biće ni tu ni tamo: neće se družiti ni dušama zlikovaca ni s dušama heroja. Prebivaće u beskrajnom vremenu, nepoznati sebi i drugima, beznačajni, kao što behu i za zemnog života.

Bez znanja o pređašnjem životu lutaće svima nepoznati, nikom potrebni. Neće za neku od tih duša doći Orfej, niti će s njima poželeti da besedi Odisej. Zemni život pokazuje se nečim većim, nečim što вреди i na strašnom mestu postojati. A svi oni što sebe vide kao same sebe samo druga su strana ogledala nedovoljno obrađena. Neko je štedeo na srebru, neko na svojoj savesti, ne mareći za posledice svoje škrtosti.

Iz svih klepsidri istekla je voda. Ostalo je samo sećanje na trajanje koje je s vodom isteklo na drugu stranu vremena koje za sebe nije znalo. Samo belo ili žuto cveće asfodela podseća na trajanje koje se u polju izgubilo.

Sve biće oprošćeno

Nema nikog ko ne traži oproštaj, svejedno, beše li to neka mala ili velika stvar. U poslednjoj knjizi Jovanovoj, polegloj tamo gde joj nije mesto, najavljeno je sve što nužno desiće se i mnoštvo smrti koja teško da je neki smrtnik mogao domisliti. Sa svakim pečatom u smrt su odlazili nevernici i sve ih je pratio isti zvuk, posmrtna muzika koju čuo je Mocart na smrtnoj postelji.

Koliko pečata, koliko mrtvih... Niko diljem mira ni znao nije zašto umire, no tako je htela nadolazeća vera čvrsto prorečena negde na dnu mutne Jordanske reke. Da, svi uđu, niko se ne ošugavi. Čudna mineralna voda s toliko magnezijuma, kalijuma, natrijuma, cinka i raznih vitamina... svega što u prljavštini vernicima daje snagu, a neverne potom u svome nedostatku hiljadama stoleća ubija i razvija farmaceutsku industriju.

Vera je mnogo toga uzdigla ka nebu. Nevernima sve oprostila, a onima drugima ništa; njima i tako ništa nije potrebno u tih nekoliko promašenih decenija. Kad dospeju na polja asfodela, i tako će sve zaboraviti. A potom, ako je verovati Platonu, možda će izabrati život orla ili lava, nikako ne težaka kao obeznađeni Ahil.

Svet senki

Svi su još za života osuđeni na lutanje. Kao infuzorije, kao bezglavi molekuli, kao ptice na vetrometini, kao svako biće odvojeno od svoje osnove; ljudi nisu izuzetak, oni su pravilo, razvijena slika trajanja u podnebesnom svetu; lutajući većina traži smisao, ostali misle da je on pre sveta zadat, a neki, uporni u mišljenju traže nevidljive naznake koje kazuju da puteva je mnogo, no jedan poseban za svakog ko razlikuje veru i znanje.

Tek potom, u svetu gde senke nemaju senke, i svi lutaju nasumično i bez cilja, ostaci onog bitnog, počinju da shvataju da svet jeste jedan, ne i beskonačan na svojoj paleti vremena, a samo stoga da da senke s mnogo nijansi ne bi u lutlji prošle jedna kroz drugu i tako obesmislile prostor s one strane Aherona.

Odisej u Hadu

Ljubopitljivost ljudska nema granice a ni meru koja bi kazivala o sredini između *malo* i *premnogo*; još teže je kad bezmerna hrabrost nadvlađuje želju da ostane se u granicama mogućeg. A kada smelost nadvlada mudrost, svakom je otvoren put u podzemni svet, ili u beskrajni prazni prostor, ili u san bez snova – zavisno od toga u šta se u času poslednje odluke veruje.

Odisej je kazivao o tuzi Ahilovoj koga sreo je u hadskoj tami i nije jasno kako senku mu je uspeo u mraku nazreti, jer reči odasvud dotiču, ponekad nemušte, ponekad vezane nitima nezemne bez logosa dijalektike, jer tek sa vremenom, junaci gubiše sećanje na svoje podvige, na uzroke smrti što ih je nepažljive zatekla.

Tuga i nevoljnost smešani s gorkim ukusom nebesne kiše, jer i tu nebo prokišnjava samo stoga da trajanje bilo bi nepodnošljivo, a magle u tmuni nisu dovoljne, niko ništa i tako ne vidi; samo reči, reči i reči brujaće u sećanju na putu za Itaku da tamo svežu se sa zvukom napetog luka.

Sećanje na prošlo vreme

Dani prolaze neprimetno. U drugoj polovini meseca ti se zapitaš a šta se to dogodilo, otkud sad već kroz neki dan kraj meseca. I to se događa prečesto da bi se moglo razumeti. Vreme, ovo zemno, prolazi a da ga ne primećujemo, da ne znamo kako mu uspeva da to što jeste pretvara u ono ništa. Starimo a da ni to ne primećujemo, približavamo se smrti a da nam na to ništa ne ukazuje, jer, svaki dan je isti, a vreme dana drugo nam govori: o vetrovima, naletima snega, kišnim oblacima, i mi u sve verujemo kao u stanje stvari koje takvo je kakvo jeste. A nema nikog da kaže: dan ti je možda i poslednji – pogledaj oko sebe kako se suši trava, zar ti ona ne poručuje da i tebi dolazi tvoje vreme.

Ne. Svi se okreću onom *prošlom*, onom što već više nije, onom što beše u nekom sazvežđu naše prividne sigurnosti. To prošlo je zauvek odmaklo od nas i niko to ne primećuje, čak ne ni oni zaneti teorijama o prirodi prostora i vremena.

To *prošlo* lebdi negde u daljini i čeka da otvori se vreme i tek poneko od nas shvati da sve što beše u ovom vremenu samo je praslika nesigurnosti.

Geometrija nesigurnosti

Ne postoji ništa više no geometrija sveta u granicama svetlosti koja se u času raširila do svih granica mogućeg. Sve što jeste ostaje u svetu gde u poledini onog Jednog carstvuje neki od nižih vladara sveta, u carstvu gde vladavina je uvreda za sve što treba da postoji po prirodi onog što po prirodi jeste, ili po prirodi onog što nema jasne granice unutar poslednje odbrane smisla.

Trube najavljuju smrt neznabožaca, a svedoci njihovog visokog zvuka čute i čekaju da ih proglase svedocima. A ko može biti svedok smrti mrtvih koji odoše u svet ništine rad nevere ne znajući šta jeste vera i zašto je baš ta vera - vera nad verama.

Lako je moguće zbrojati smrt, u knjizi poslednjoj sve je zapisano. Goreće oni što to treba da čine po višoj volji, a oni drugi slaviće sebe u biseru i zlatu, a svo drago kamenje od zemnog je sveta i vreme dolazi smeni gradova, a gradova biće mnogo i ne zna se zašto.

Kad jednom ruke se okaljaju zemljom, ne pomaže ni svetlost, ni bilo kakva nova mešavina vode i drugih materija koje nemaju osnovu u sebi, već samo u nesigurnosti umnoženoj na način nebesne matematike. Ko je u pravu, ne zna se. Sve zapisano samo je trag na praznom listu trajanja.

Poreklo dana

Kažu da dan svakog jutra izranja iz noći, a možda i nije tako; možda ovo nije pravi dan, već njegova bleđa slika, varka poslata nam da u njoj preživimo podareno nam vreme kako ne bi osetili poreklo trajanja koje je uveliko na izmaku. Anđeli poslati da otvaraju pečate, zaneti pričama o ljudskim brigama, nikako da započnu svoj rad. Odugovlače. Ne znaju razliku nastalu među vernima i nevernima. Boje se da ne pogreše, jer i sami ne znaju na kojoj su strani, a posle dugog čekanja ne znaju više ni ko ih je poslao, ni šta treba da rade. Nesigurni su.

U isto vreme, noć koja je izronila iz kraja dana smanjila je i tako slabu vidljivost stvari, i sve se rastvara u sutonu smešanom s izmaglicom. Tu je još i vetar, i sve se zbrkalo, i ništa nije kako treba, a neko reče da reda treba da bude u narastajućem neredu, da red treba izroniti iz haosa, a kaos je prvi i poslednji kome odgovara mešanje ljudi u kretanje oblaka, let leptira i nalaženje makar jedne uporišne tačke pre haosa. Računanje je postalo nemoguće kao i sve što postoji, što hladno je, a nestvoreno. Nešto bi se mora još danas dogoditi na granici svetla i tame. Tamo, na pravom mestu, gde ničeg nema.

Otvaranje pečata

Početak bi trebalo da je najlakši, jer, navodno, samorazumljiv je, kao i cvetanje maslačka u rano proleće; javljaju se neke životinje, konjanici sa napetim strelama, samouvereni, reklo bi se samouvereni, jer, suđeno im je da pobeđe. A prvi među njima ne brinu za posledice svojih dela. Rečeno im je da pobeđiće. Ne brinu za posledice onog što činiće. Ne misle o tome zašto mora baš prvi od njih da bude pobednik, još manje brinu, o tom kome je suđeno (a posebno od Koga) da bude žrtva, i da li je on (i po čemu) baš on, bolji od prve žrtve.

Koga to ubiti? Nevernike, grčke pesnike i heroje, sve one što naći će se u prvom krugu Danteovog pakla? Koji je sadržaj duše tog konjanika na belom konju? Ko im je i zašto dao tu dušu, ako je uopšte imaju? Knjiga kaže da dobiće venac svako kao pobednik. Da, pobeđiće, no venac neće biti olimpijski.

Strela koju imaše anđeo da li dovoljna da u onaj svet prevede i sve one bolje od njega: sve pesnike, tragičare, i sve njihove pobornike i duhovne potomke? Beli konj, konjanik, strela... da li je to dovoljno da ubije se sve prošlo radi nesigurnog, neizvesnog budućeg i obećanja da smisla ima ono što bez smisla lebdi u baštenskoj magli. A kažu da Bog beše dobar i pravedan, ali onom ko videše dela njegova, nisu se dopale sve rabote njegovih poslušnika; zвахu ih angelima, baš onda kad nestade mir i započe rat sviju protiv svih. Ubijanje beše jedini način života. Mir se zemlji uzima velikom mačem; svaki drugi bio bi nedovoljan. Lepo je ubijati reče božiji anđeo; još je bolje okrenuti sve protiv svih: manje posla za njih, božije izaslanike, više posla za nežne božje ubice na obe strane četiri velike rajske reke.

Potom, doći će već drugi konjanici, doneće pakao i smrt, smrt kao novu novost, kao da je nikad nije bilo pod visokim stablima kedra. Pšenica, ječam i ulje počće da drugim se merilima mere, bez vina. Razlike brisaće se jedna za drugom, pečati da se sve manje razlikuju i brže otvaraju, jer osim ništenja ništa novo u svet ne može se više uneti.

Zlo će dolaziti za zlom; od Boga ogrezlog u starosti i dosadi ništa drugo i ne treba očekivati. Šta posejao je, to i žanje u vremenu beskonačnom, jer svako delo viđeno u prva šest dana činjaše mu se dobrim.

Itđ.

Singularnost

Beše nešto, ako je uopšte bilo, najbolje i najlepše, najpravednije, u početku pre početka, kad ničeg nije bilo. Jer svako iskazano potom *beše*, bila, nastala još pre početka, smišljena naknadna obmana. Kako misliti mišljenje pre mišljenja, zapita se pravedni Jov. Jer, pravedan, kažu, *beše*; da nije, sudbinu takvu ne bi ni imao.

Samo kiša, dosadna, ne prestaje da kvasi već naskroz nakvašenu zemlju, i rastinju, stvorenom zapovešću već dosađuje ta nebesna upornost devetog dana stvaranja. Onaj osmi preskočen je, ne slučajno: sve ranije uvedeno u postojanje preneto je u neki drugi paralelni svet. Ovaj što jeste mora biti prazan, bez ičega, ako uopšte jeste u času kad ne može biti.

Kako su lepe te trave koje ne misle?

Odsjaj tame

Svašta se događa kad ništa se ne vidi, ili tako se čini onom ko pažljivo ne gleda. A za to noćno vreme, trave i dalje rastu, cveće ne prestaje da miriše, ponegde dese se i krađe, male, velike, zavisno od veličine ruke, od načina da zahvati se sve tuđe dosad nezahvaćeno. I za to vreme pirokantus cveta, mačke trče po krovovima, lenji psi spavaju i sanjaju tišinu, vetar ne prestaje, jer takvi su ovde predeli, zatalasali, blago, ko azijske stepe, vinogradari spavaju do ranog jutra. Noć sabira tamu. Svašta se noću dešava. Na raznim mestima u raznim krajevima. Mi spavamo, a neko drugi radi. Krađe nedokradeno. Cveće ne prestaje da raste. Razbacano po bašti. Ulice pustA drže samo zardale žice. Jednom će i tama, kad-tad morati da zasija.

Osama

Prostor koji domašuju veliki je, a možda i mali. U svakom slučaju jeste po našoj meri. Beskonačan, ali u njemu je mala ograđena oaza (naša bašta) u koju ne zalazi niko osim ptica i mačaka koje zagađuju travnjak, ne mnogo, no dovoljno da nas se smući život. Susede to ne uzbuđuje. A kažu treba uzeti girice, napuniti ih otrovom za miševе i rešiti problem. Lenj sam. A to je već jedan od božijih grehova. Hoćeš baštu, imaš baštu. Da nje ne beše, ni Hrista ne bi Bog imao odakle da istera sa večere. Ali, među smokvama nema mačaka. Samo niska trava. Vreme je prohladno, kiša prestala da rominja, vetar smoren besmislenošću smerova jenjava, ne primećuju se promene koje porađa bašta u preseku svojih dijagonala. A tu carstvuje omorika, prva zasađena, i najviši znak je vremena do njegovog kraja okruženog sa sedam kedra i trideset i tri akacije,

Povratak u poznato

Toliko se sećanja nakupilo da njihovi odnosi ne znače nam više ništa; vreme prošlo i ono buduće sadržano je u sadašnjem koje ne vidimo jer izmaglica u bašti ne dozvoljava da vidimo susednu ogradu; gledamo u ono što ne znamo, gledamo u ono poznato, gledamo u ono što još nije, gledamo sami u sebe, u polomljena ogledala slepljena za zidove nedovršene terase. Zidovi čekaju majstore, majstori čekaju bolje vreme, vreme čeka da svima sve dosadi i zamre svako čekanje.

Odnekud dolazi poznato, najavljuje nepoznato, sve ono prošlo i zaboravljeno, razbacano po promrzlim ružama koje uništila je zima a pre njih još i olujni grad; svako bi pozeleo da ono poznato pretvori se u nepoznato, da bude put u ono neznano, sazdano na odlomcima sećanja koja gube svoj smisao na granici sna i nedomašivosti izgladnele praznine nemogućeg.

Ariadna

S klupčedom pred lavirintom očekuje heroja, a njega vetar zaustavlja svaka tri sata na dalekoj pučini, i tako, to traje vekovima; ljudi su igračke bogova, traju vanvremeno, i njima život ne znači ništa; pletilja je ona stara ko ona što noć opara joj sav dnevni rad; stari, mladost joj prolazi, sve više oseća bore na licu, kozmetika i kosmos jedva se dodiruju, a i to samo u rečima, ne u nedovršenim delima. Tezej se zarekao, ali i drugi pre njega; mnogo je onih spremnih da pokvare mu put, razgrade planove, odagnaju ga na neko drugo ostrvo, među stenje, i tihe pesmama izazove daljine, jer, nije lako biti heroj kad vreme je heroja, kad vreme je velikih ratnika odavno ranjenih zubima razularenih veprova; odista čudno je to vreme u kome treba izabrati put pobede nad silama bez milosti za pobednike.

Omorika u rano proleće

Jesen još nije zavladala i još se nisu odmorile snegom izlomljene grane; sve je tek pred nama, pred onima što spremni su da odole izazovu zapisanom u poslednjim kletvama jeseni; potrebno je ići samo napred, napred u nepoznato, u ono što je naznačeno sa druge strane razuma.

Jer, kazali su, on je dobar, ali između četiri zida, a van njih uvek je večito leto za one što vreme mere u toplom utihlom zalivu mora što nikad ne spaja u potpunosti zemlju i dno, jer smetaju mu ljudi gradeći trijere za neme buduće bitke.

Šta god činili, ma kako sebe obmanjivali, jesen je uvek već na pragu, svejedno, posle proleća, ili posle leta. Ona vlada godinom i zima samo se odmara u bašti koju polako osvaja bršljan i sitno rastinje pod njegovom zaštitom. Zaštita je svakom potrebna, čak i omorici kad je zahvati mreža neumornih paukova.

A jesen još nije potpuno zavladala.

Dodekaoedar

Bog ne prestaje da se igra. Ne zna se da li on stvara geometriju ili ona neprimetno guta njega. Izvesno je da svet stvari jeste promena raspeta između dve beskonačnosti. Sve se jednako dešava; samo biljke beže od ravnih linija, krivudaju na putu ka suncu, uporno beže od naznačenog im rasporeda u granicama haosa. Samo u njemu osećaju se slobodno. Bog na to ne reaguje, on samo gradi poznate oblike, uporno dovršava tak svoj nedovršiv projekat. Svestan je savršenstva, ono je iznad njega.

Sa dvanaest lica on gradi savršenstvo, šalje poruke Keltima i Rimljanima; niko ne odgovara; svi su zauzeti sobom. Potom padaju imperije, sve su osuđene na propast. Drveće se suši iz korena. Svetlost prolazi kroz sve. Potom odlazi i nema je. Sve je vraćeno u tačku, tačka u ništa.

Krug se zatvorio. Prevodi sebe u ono što nije ni bilo.

Koreni spoticanja

Već u rano proleće krtice su prekopale svu baštu, a ona sad je neravna, poligon za spoticanje kao savremena politika prepuna zamki i dubinskih izazova; novo vreme donosi nove i stare izazove, nove nesporazume u ostarelom svetu zatalasanom vetrom i poslednjim snegom što sporo se otapa; klinička slika vrta sve je nestabilnija i borba sa štetočinama sve teža, sve neizvesnija. Oni od kojih bi došla pomoć već su otišli u mirne krajeve vodeći beskrajne razgovore o prirodi dobra. Svi ostali, dok krtice ne prestaju da rovale, smišljaju neprilike i načine da svima bude za života gore. U čemu je razlog nesporazuma, zašto su izgubljene poznate melogije, pokidani ritmovi, niti što ljude vođahu iz lavirinta koji je zloglasje umnožilo da nebo pogasi zvezde jer sve se brže približava bura gušeći odjeke koraka koji sve teži su iako u daljini no sve glasniji kad trava nastoji da podrži tišinu i a davno zamrle glasove pretvori u ništa. Baš od juče sve je izmenjeno, samo zlo nastoji da očuva osnovu o koju spotiče se namera prirode.

Ravnodnevice

Dva puta godišnje noć se ogleda jednako u danu i to pravo je vreme, da izravnavaju se računi zemlje i neba, da smrtnici ugledaju svoje dvojnike, ako vid im je dobar i sećanje na brzinu rasta maslačka u proleće. Jer, potom dolazi leto ili zima, dolaze drugi vesnici Velikog Neimara da najave nastupanje doba kad odlazi se na viši rad jer svuda potrebni su vredni i na dobrom glasu cigljari. Slučaj ne postoji. Postoji samo njegova iluzija i varljiva zamka slobode. Svet prepun je obmana i jedino u času ravnodnevice nema se kud. Sve pokazuje se u pravom svetlu na raskrčenom proplanku da bi zlodeji videli svoje pravo mesto.

Oni drugi ostaju tamo gde već jesu. Ništa se ne menja.

Samo varljivo jeste nastavlja da to i bude.

Maina.

Doviđenja u oktobru

Sve više neprijatnih vesti, sve veća oblačnost nad vrtom, sve više negativne energije u ustajalom vazduhu, sve više ljudi na ulicama, sve manje poverenja u viđeno, sve manje poverenja u proverene vesti, sve manje želje za podrškom sadašnjosti, sve manje vere u nadolazeće dobro, sve manje nade u ono što će biti; svega je sve više i dobra sve manje.

Doviđenja u oktobru.

Nedovršen razgovor

Petoga dana u nedelji ljudi započinju jedan te isti razgovor; sami su već i sebi dosadni a kamo li drugima; vreme jedina je tema u neutralnoj formi, isto je kao reči bez smisla o pozadini stvari. Jedan te isti razgovor ponavljanje je na putu u prazninu, u depresiju, u osamu bez trunke osnove, bez nade da govor može dospeti do onog što čini osnovu kraja samog opstanka.

Teško je govoriti a ništa ne reći; samo govoriti o bilom bez uvida u buduće sadržanom u praznom, beskonačnom sada. Bit reči u samoj je reči, u njenom napornom izlaženju iz sebe, u naporu da dospe se u drugo, u razgovor, u nedovršenost.

Iskorak u prazninu

Traje li išta duže od trajanja? Nestaje li brže nestajanje od onog što davno pre njega ne bi ni trebalo biti? Ili samo kiša i dalje ne prestaje da pada? Ili oblaci uporno ne menjaju mesto na kojem se jedino gomilaju u sigurnosti? Ili druga strana stvari - nesigurnost - presporo nadržasta tišinu.

Još nije nastupilo proleće, a svo rastinje u bašti počinje da se osamostaljuje. Na prvi pogled, to i nije nešto nepredvidljivo, no jeste jasna naznaka nadolazećeg novog godišnjeg doba koje raste iz praznine i svesni su svi da doći će i letnje žege, i suše, i iznenadni olujni vetrovi na izlasku iz praznine i samo će se svaliti na već sasušenu zemlju.

Misliti unapred, znači biti već u sutra, a ono je nesigurno kao i praznina što ne prestaje da mami neoprezne prolaznike na obodu još ne uzoranog polja.

Oranica

Svakog proleća ritualno se preokreće površinski sloj vrta; krtice su na to navikle i kanale kopaju malo niže od visine pluga; sve ostaje isto, samo obmana nastavlja da caruje kao i ranije; proleće u postajanju prirode ne menja ništa, samo vrtu čini dodatnu prividnu lepotu koju će korov uskoro da prevede u prvobitno stanje haosa. Suština vrta sadržana je u njenoj nepromenljivosti. Na uzoranu zemlju pašće semenje kukuruza a potom nove kiše, ništa nepoznato neće uvesti u realnost onog što oduvek traje. Vreme prolazi, proleće je, nešto mora da se radi: ili davati samim stvarima obmanljiv smisao, ili se zavaravati da nešto se menja pod nebom, ili veru pretvarati u posledicu nade u čijim okvirima i dalje odzvanja *neka bude* jer je neko video da *dobro je*.
A dobrog pre dobra nema.

Otvaranje novog na tlu ničeg

Tišina. Tama. Praznina. Sve to nemoguće je kad nema ničeg. Tad nema ni prostora, a ni tame ni tišine. Ako postoji muzika, ne može se čuti, kao što se oblici ne mogu videti, ni stvari kretati u ničem.

Zar to nije već znak jeseni koja nadolazi i leže na opustela polja. Ljudi su otišli u prazninu, praznina u tamu, tama u tišinu. Sve staro se povuklo i stvorilo mesto novom, no nema mesta koje nas ne vidi. Život se ne može promeniti. Arhajski torzo bez delova nužnih za kretanje, bez glave nužne za pevanje, bez lica, bez sluha, bez misli, bez svesti o glasovima kojima sirene mame putnike, bez moći da Odisej promeni smer putovanja. Svet se i dalje raspada. Novo dolazi, a nema gde da se otvori i raširi svetlost iz svoje osnove. Prostor mora da se otvori i bilo šta u njemu kao prvo potvrdi. Potom sve će biti dobro, kao i prošli put. Ali bez usputnih grešaka. Sve će biti drugačije, sebi suprotno i to će pokazati se u prvom času novog stvaranja.

Jer jedno je izvesno: *novo* kao *ono jedno* uporno nadolazi, i sutra, kad se ono jednom i dogodi sve će iznenaditi; prošlo ne može se ponoviti. Večno je zaboravljeno. Spas ni Spasitelj neće biti nikome potrebni. Zasad, zemlja je pusta. Neuzorana.

Kružno trajanje ne-vremena

Na nebu zvezde. Pod zvezdama mi, Kažu: to nisu zvezde, to su anđeli koji nam čuvaju put. A mi putujemo. Kuda? U nedodiju, reći će zlikovci, ili u sretni svet, reći će dobronamerni susedi. Kome verovati? Susedima, rekao bih ja. Zlikovcima, reći će oni što su nas sa zluradošću opljačkali dok im verovismo na reč. Vreme prolazi, smenjuje ga ne-vreme.

Sve je ne-vreme, samo se svima čini da ima izlaza iz nevolje u koju smo zapali. A i ta nevolja nije nedostatak volje no mala manifestacija zla koje smo pri rođenju dobili od neke zlurade babice. Jer matore babe mrze buduću decu, posebno buduće babe.

Tužno je gledati kako u rano jutro zamiru zvezde. Čekaju veče jer nam do tad ne mogu pomoći. A mi bauljamo po nepoznatom svetu i činimo greške koje su odsjaj zagorelog sveta na putnim tragovima naših predaka. Dolazi i jesen, prokleta jesen, kad sve treba da utihne i nestane, no uvek nešto ostane da nam pokvari mogućnost nade i spasa sa druge strane poznate nam reke.

Život u lažnim svetovima

U času kad je kosmos porodio haos nastao je svet mitova, legendi i božijih čudesa. Rodili su se heroji i proroci, podlaci i velikani. Sve smisleno raspalo se u jednom času i počelo da svaki svoj deo ništi njegovom suprotnošću. Nesmisao postao je druga strana smisla i vlast je dobila svoju beskrajnu moć. Svakodnevno kiša zaliva baštu i ne da joj da se ijedan list od nevolje osuši. Toga nema u mitovima, oni govore o drugim stvarima, kao i legende, pričaju o nečem što svakog udaljava od običnih stvari koje su suština prirode.

Samo tako moguće je da obmana caruje carstvom, da zima traje u četiri razna oblika. Jer, svetova je mnogo i svaki od njih ima svoje male laži koje život vidi kao stvarnost. Bitno je: ne zavaravati se. U drugim svetovima nije bolje, sem, možda, dužine trajanja života a i ona može biti odvratna: posebno kad želiš umreti a bog ti ne da. Nije on milostiv, on je surovi monstrum, ali to se kasno shvati.

Lepo je umreti na vreme i nikom dotle biti na teretu.

Orezivanje drveća u bašti

Pokazuje se da postoji prikriven sukob prirode i ljudskih namera; ako priroda nastoji da ide svojim putem, čovek nastoji sve vreme da je ispravi i usmeri svojim merilima lepote. Akacija u mojoj bašti pruža mnoštvo grana u svim pravcima, u visinu, a ja uporno hoću da ona ima sferni oblik nalik na zvezde koje prate puteve anđela na putu što ga nameću serafimi.

Ali, treba znati da sudbina čoveka nije u njegovoj ruci, i treba znati da on ne može do kraja o svemu doneti poslednju odluku, jer nikome nije dato da odredi svoj korak na stazi života. Prirodi je urođeno suprotstavljanje, a nama iluzija da se uspešno borimo i pobeđujemo.

Aristid u teatru

Na samom kraju života, kad sve beše za njim a pred njim pustota, umoran od svega, od često nanetih mu nepravdi, od oduzete mu slave kad je niko više od njega nije zasluživao, od spremnosti da sebe ne izda i ne bude lake ruke kao njegov suparnik na putu ka slavi, došao je u teatar da vidi prvo izvođenje ostarelog Eshila, jer behu znanci i s Maratona i Termopila.

Desilo se da su na reči sveštenika Amfijaraja o jednom od sedam boraca protiv Tebe, na reč *pravedni* svi gledaoci u njega pogledali. Kroz nekoliko nedelja će umreti, on je to znao, ali znao je i to da reči o njemu nikad neće biti opovrgnute.

Veliki, dobri i pravedni Aristid odgledao je tragediju najvećeg živog pesnika, autora preko osamdeset dela koji je imao samo jednu želju: da mu na grobu napišu: *učesnik bitke kod Maratona*. Ne pesnik, ne građanin slavnog grada, već samo: *učesnik bitke kod Maratona*. To beše tada moguće, jer bio je Grk, bio je izraz slobode naroda za koji se borio, kojem je pripadao, a živeo u vremenu u kom je vredelo živeti.

U tom času Aristid je čutao. Njegovo vreme života je dotrajavalo, ne i vreme njegovog imena, njegove slave. Poslednji dan može imati razne oblike, ali ne i za besmrtnike.

Gradnja nad nadgradnjom

Koliko vremena je potrebno da se izbriše prošlo, da ga zaspe pesak, da zemlja se zaravni i sve što je bilo ostane pod mnoštvom njenih slojeva, da bi onaj najviši činio nevino zelenilo i gusto bodljikavo šiblje neprohodno na većini mesta koja pod sobom čuvaju odgovore do kojih se ne može dospeti jer se ni pravilno pitanje o njihovom postojanju ne može postaviti na način kako bi to suštini stvari odgovaralo - ako stvari tu pravu suštinu poseduju. Ne zna se koliko slojeva peska leži nad piramidama, još manje se zna koliko zemlje leži pod akacijama koje uporno rastu u uglu vrta i ne osećaju potrebu da se nekom pravdaju, niti da podnesu račun o onom što su našle pod svojim korenjem.

Sve uzdiže se nad nesigurnim temeljima i godišnja doba ne uspevaju da sve proračunaju; vetrovi i nepogode samo su usputne promene nad onim što je već zaraženo večnošću vremena, jer, ono što jeste, ono što bi trebalo da bude, umorno je od ljudi i njihovih beslovesnih razgovora, i hoće samo jedno: da se od svega odmori, da sačeka nov, bolji, smisleniji početak u kojem će gradnja biti viša, jer, kao i nekad, gradiće se u tišini od stabala kedra, donetih iz Libanona.

Nova poetika

Za koga danas pišu se pesme? Samo za one koji za njih imaju sluha. Ima li takvih? Biće da ih nema. Tek poneko u nizu reči može osetiti zvuke što ističu iz beskrajnog prostora što zbira svetove. A takvi, bave se mahom drugim stvarima: ne znaju kako da prežive u svetu beznađa koji im je dat negde na kraju sporednog neba usamljene galaksije među mogućim vremenima. Jer, glad je beskrajna...

Plavi borovinak rasut pod prozorom i ne sluti da možda upravo u njemu zbiraju se svetlosni zraci, nebesni anđeli, nakon dugog puta kroz mrežu astralnih međusvetova. Reči, reči. Sve nastaje u prirodi, ali ne i stihovi kakve ljudi očekuju da čuju; takvi su s druge strane sluha, sa druge strane smisla, sa druge strane uma; jedino nevernici, spremni da idu dalje, grade nesagradivo, svima nepotrebno saglasje nesaglasnog, sve odbačeno od logike ponikle na sećanju nesećanja.

Buđenje

Počelo se govoriti o epskim odgovorima na smrt nedužne dece. Psoglavi nisu se mogli nasladiti nedeljama nad smrću male dece; bili su sretni, sladostrasno uživali su u smrti Palestine, u smrti Irana, Libije, naslađivali su se tamo na nekom ostrvu koje je odisalo smrću nedužnih. I tako prolazi svetsko vreme. Zlikovci likuju, sirotinja se čudi zašto je još živa kad svi zakoni priroda govore da su svi pravednici mrtvi, al, ne u raj, već u za njih pripremljenoj praznini kako nebi smetali onima koji misle da su stvorili svet.

Za to vreme, niko se ne budi, jer niko ne sanja. Svi gledaju u belu tavanicu i čekaju da se sruči na njih i potvrdi kako vreme ima svoje planove, ali ne za njih.

Obnavljanje porekla jabuke

Svake godine dogodi se neka nepogoda: jednom to bude zakasneli mraz, drugi put uspavane pčele, treći put zimu prespavale štetočine; uvek se nešto dogodi, da ne bude onako, kako bi trebalo biti, da vreme ima svoj smisao, a priroda ga podržava. Ali nikada nije tako. Sve prostire se na sve strane, vetar i to što je nastalo razvejava, a ono što ostane, nemoćno je da odgovori izazovu ukalemljenom u mlado drvo.

Kažu da jabuke nadplavljaju ceo svet, da ih je najviše na planeti, no u mom vrtu, one su gubitnici, osuđene na ostrakizam od višanja i divljih krušaka; nema načina da jabuke odbrane se od protivnika i štetočina, da sve ih nadrastu i kažu: mi jesmo.

Uvek se pojavi neko drugi, i sve ono što dobro zaslužuje, prevodi u ono što od iskona nije.

Poreklo dijalektike

Uvek se očekuju velike reči; tek poneko shvata da sve je u malim stvarima; posle toliko vremena još uvek ima onih koji bi da se okušavaju u dijalektici, a ne znaju ni dijalektiku ni strategije okušavanja; ništa novo. Svako vreme ima svoje mentalne gubitnike. Najmanje je onih odista retkih koji shvataju prirodu stvari i znaju da stvar nije u dijalektici, čak ni u dijalogu.

Sve je sadržano u *onom jednom* što nema ni imena već u pozadini svega miruje kao osnov onog što odista jeste. I tu nema dijalektike, već samo apsolutno zamrznute tišine koja jednako jeste i nema potrebe za okušavanjem budući da sve što istinski jeste nema potrebe za svojim potvrđivanjem u verbalnim promenama.

Onom što jeste ljudi su nepotrebni. Nužno je samo postojanje tla o kojem nema razgovora. Drveće u bašti ide svojim putem znajući da sve je u malim stvarima, u onom što se ne primećuje, a porađa iz svoje malosti ono najveće.

Drugi izlazak

Probudila ga glavobolja na gomili kamenja sa kojom niko nije računao; jedva se oslobodio, sa dosta unutrašnje energije, te bele plaštanice, u mrklom mraku, napipavši iz drugog pokušaja loše nabačen kamen; odgurnuo ga, ne probudivši nikog od stražara; nezagledan u anđelsko nebo, odtetirao se do kolibe u kojoj odmarao se ponekad lenjivi Petar između dva lova na ribe kojima je hranio izgladnele komšije u susednom selu. Tek tu se odmorio; nedoraspel.

Oslanjao se, kao i uvek dotad, samo na samog sebe, na misao da nije se svršeno još svršilo (jer suđenu čašu nije ispio do kraja; ocu od prvog dana nije baš mnogo verovao); beše umoran, a čekalo ga je toliko još poslova pre povratka u Indiju, no prvo ruke da zaleći od tih eksera o kojima pišaće kasnije Pačecko.

Konačno, i pre svega, mora i to učenje utuviti u ne mnogo umne glave učenika koje je sakupio, ne misleći na sve razlike koje će oni u isto uneti; ono što najjednostavnije je, obično najteže biva za pamćenje.

Očekuje ga toliko nedovršenih poslova; kao što je to hteo Cezar, kao što će to hteti Hamlet, a i on je hteo da dovrši projekat kanalizacije, da izda dekrat o prostitutkama i prosjacima (kojih ima u svim vremenima), hteo ili ne, znao je da mora smisliti bolji sistem zatvora, jer nije samo Imperija zatvor, ni tamo nekakva buduća Danska, toliko dobrih namera, toliko poslova, i, za razliku od drugih, on će biti večiti predmet velike tragedije, živeće na mnogim arhipelazima, s hladnom jabukom u ruci na visokoj stolici, svestan da vreme teče, da ono je iznad svega i

moći koja mu nije data; smrt mu neće biti junačka, ali ostaće večna u pričama i bdenju nad prazninom koju nije hteo da pokretom ruke ukine.

Trapavo je izabrao grad i mesto na bregu, nekakvu lobanju u podnožju, a taj petak odabrao je u žurbi Irod kog ništa nije se ticalo, kao ni graja svetine a zlovoljnom nije mu bilo ni do čeg, sem da od svega opere ruke. Šta je to istina? Kakvo glupo pitanje, takav i nemušt odgovor na njega od nepoznatog, neurednog, umornog od puta prozuklog donosioca.

Na Magdalenu nije se mogao oslanjati, ona je imala druge predstave o životu, uostalom, ona mu beše usputna epizoda do ulaska u Jerusalim gde prokleće maslinu u doba kad joj vreme nije; a drvo sporo raste no brzo voli da se sveti; voda ostaje voda, a hleb - hleb. Pavle će na to, besedeći u Korintu zaboraviti. Govoriće tad pred žrtvenikom posvećenim nepoznatom bogu, kao i često dotad neuvereno, premalo proročki, jer, ništa mu drugo u Korintu nije ostalo u sećanju o poznatosti poznatog u vreme koje tek nadolazi.

No, On će tad biti već daleko, na Istoku odakle dolazi svetlost kojom će se ogrnuti u času pojavljivanja pred slabo prosvećenim, no verujućim u to da čuda navodno ima i s one strane razumam tamo gde navodno zna se ko je prav.

Jer, jeresi mora da ima. I u grmu koji gori.

Udvajanje prirode

Rano je jutro i polovina prirode još spava. Samo gavranovi nadleću baštu i sećaju me na velikog Mateju Korvina. Kako brzo prolazi vreme. A sve kao da je bilo juče. Osnovavši srpsko despotstvo nije zaboravio da osnuje i štampariju gde pisahu se najlepše knjige. Dositije to nije mogao ne znati, kao što ni ptice nad baštom ne zaboravljaju da sve ima svoje granice, da nebo kada dodiruje vidik ne prestaje da natkriva ono što mu je po prirodi dato. Jer, jutro može biti rano, ali ne i zaboravno. Ah, da. Prsten u kljunu.

Priroda se udvaja kao i sećanje na ono što bilo je a možda i nije se do kraja ostvarilo, jer doba godine često sukobljavaju se u iznenadnim pojavama ljudi, ali ne i nastavljanja listanja drveća koje ne poznaje uvek ono što nadolazi ali dobro zna ono što bilo je i iz čega može nastati sve što nije nam potrebno, no dovoljno da potom s razlogom nestanemo.

Termopili

Vruća vrata možda još i danas mirišu na sumpor, kao u vreme Leonide; možda je tu ulaz u Had, a možda na nekom drugom mestu; za Spartance i Beoćane u svakom slučaju upravo on beše tu; Mardokije tog časa prevremeno je likovao, verujući u nepobedivost svoga cara. Prolaz ko prolaz, uzan, tek da se dve kočije mimoiđu, rekao bi neko, no ipak, put dovoljno širok za ulazak u istoriju.

Sada je tu tišina i sećanje zaleđeno za sva vremena.

Silazak u Had

U granama vetar, pod njima tišina. Ulaz nevidljiv; nema ga, ali jeste. Nas sve je manje. Sami, jedni od drugih udaljeni, ušavši, odlazimo u razna vremena, iz poznatog u pustotu, u prostor koji bez nas ne bi ni postojao; njemu samo mi dajemo trajanje, sami, bez dosadnog susretanja s drugima, ali sami, senke bez senki.

Silazak nema vremena; započet, on traje, iako trajanja nema u svetu tame; samo, postojanje u sebi čuva puteve kojima korenje prodire u zemlju i povremeno svedoči o tragovima umrlih. Sve što desilo se u ranijem svetu ovde je već odavno prešlo u humus. Ne zna se šta duše u drugom vremenu osećaju.

Jedino astfodel podseća trajno na sve prošlo koje se u dodiru s vodom izgubilo. Jer, nečega mora biti, posebno tamo, gde biti nema.

Poslednje vreme

Vetar nad poljima. Vetar u krošnjama.
Vetar nad krovovima, Vetar u snovima.
Vetar.

Sve ponavlja se, sve vraća se u okvire bašte, samo
vreme, iako drugo, ostaje isto, osnova njenog
trajanja. A samo nema trajanja.

Vetar nad poljima. Vetar u krošnjama.
Vetar nad krovovima, Vetar u snovima.
Vetar.

TOMOGRAFIJA SNA

Tomografija sna

Opazaš stvari oko sebe
i nervne završetke čuvaš -
za budućnost;
vodu što pada ti na prste
zahvataš telom.
Misliš misao i
svet razgrađen sumnjom
u sebi sagrađuješ.
Boraviš u večnom središtu,
u okružju senki i njihovih stvari
što splet im određuje matematika.

Ti zvuci, sa one strane sna,
imaju tebe i budućnost, nesigurnu;
u mnoštvu preseka
zver se umnožena razlaže.
Kidamo vreme i mir se
rukama osmehuje; prelazak
iz jedne u drugu ravan opstanka
potvrda samo je kobi,
izvikanog saglasja.

Kako smo naivni!

Fragment o igri

Zaboravljena je svaka misao o izmirenju;
oni što očekuju da vetar nad vodom
promeni senku istine, izgubiće opkladu;
ovde nije važan ni ulog ni dobitak,
već igra, i zato, neka se nameštene karte
još jednom preseku;

u granicama onog što jeste, a i onog
što bi trebalo da bude, neka se kaže:
dve strane u dva dana imaju reč!
Jedine igračke jesu sećanje, istina i miris maka
a pobedna karta je ona što donosi smrt.

Satz vom Grund

Putuješ neopterećen sećanjem
i misliš da sve se buduće samo od sebe otvara,
da sva vrata na istu stranu gledaju
da svi se glasovi i sva muzika
u novi bezdan pretaču.

Zaboravljaš da tvoje reči
zapretane u knjige,
u već poluraspadnute novine
ili izgovarane nehajno u šetnji vrtom
pokatkad, ipak, nanese vetar
i tamo gde se ozbiljno o novini govori.

Zaboravljaš da sve sagrađeno
na ovaj ili onaj način ostaje prisutno
upravo tamo gde bi trebalo da se zatekne ništa;
jer, ponornica i kad promeni tok,
zadržava sebe,
i voda niti se smanjuje niti povećava
van zakona koji o tome istinu govore;

možda odviše zaboravljaš,
za vreme koje dolazi,
i možda ti put i nije tako bezazlen
pa hteo bi, izgleda, na drugu stranu;
svakako, zapamti:
danas već i cena menja svoju cenu.

Sibiu noću**Lui Mircea Tomuş**

Koračam kroz tišinu i mrak
tog grada što ima budne oči i moć
da svoju prošlost pretvori u vreme.
Ma odakle pošao, znam, stići ću
do meni uvek dragog mosta gde
svaka laž upitana za sebe postaje istina.
Zastajem, gledam na levu, pa na desnu stranu;
obe su iste i shvatam: postoji jedna jedina
- druga je lik njen obrnut u sebi.

Potom prolazim kroz kulu što kazaljka
kazuje obrnute sate, i već sam kod kuće,
negde na Dunavu. Čudno je to
kako se daleko može oputovati
a biti tako blizu svog nemira
i svoje pokorne senke,
zamorene od lutanja
u krug.

Posle toliko godina učenja

Posle toliko godina učenja
setih se misli sv. Avgustina:
In interiori hominem habitat veritas.
Možda sam ranije bio i nepažljiv,
te ovo nisam do kraja razumeo;
konačno, šta bi to zapravo bio *kraj*?
možda se, misleći samo o kružnosti kruga
koji je toliko slavio veliki Đoto,
dospeva do svoga temelja, do prirode
i njenih prvih namera.

Ostaje mi da verujem
kako sve tragove u mojoj bašti
i ova jesen polako briše, pa kada
kažem i neku rogozatnu reč
o nečem tamo na nebu, ili u sebi,
ona više nije ni sen čoveka ni istina,
već nešto bliže a običnije.
I da li se tu u mogućem a nedovršenom
nalazi moja prava namera? Jer
jednom sam hteo da belu boju pretvorim
u vreme; drugi put,
slikao samo jesen na površi vode,
onda, zvuke lepio na zamračena okna,
Javorove ptice kaćio o vetar...
u svakom slučaju bilo je to tužno a evidentno:
nedostajala je i strogost i metoda.

Vraćao sam se na početak
zurio u kaos, u noć, u neistinu;

tražio uzrok neuspeha
(kojeg, u suštini, i nije bilo),
zaboravljao pritom već pređeni put,
zaboravljao da tajna je u polaženju
više no u nalaženju,
jer tamo niko me nije čekao
(istina, sad, tamo niko nikog ne čeka)
konačno, možda ništa nisam ni hteo,
sem, da sačuvam delić sećanja o vremenu
što se ne može zaboraviti (ni povratiti),
konačno, u svemu tome postoji jedna reč,
možda pra-reč, nešto što spava u telu jezika
(a ko zna sad više šta je to jezik);
nešto je tu, usnulo, a svi šapuću
(da zver se strašna ne probudi):
ne spavaj,
svaki tren sna izgubljen je,
za ono što želiš da ostane;
to što i sad vidiš tamo, pod Velebitom,
ležeći sred poklanog sveta
ništa drugo je
do ruka nežna na ramenu smrti.

Sećanje na zavičaj

Sakupljam svoje mrtve
po tamnom prostoru sećanja;
moj brat Teodor uvek mi isto šapuće:
*pogledaj kako jesen nečujno prolazi;
vreme je, treba ići daleko u zavičaj,
negde u Argolidu, tamo gde zna se ko je ko.*

Zla naša kob vezuje likove za imena a
namere za dela. U samoći
protkanj mnoštvom nekrologa
izvikujemo i sopstveno ime
ne bi li saglasnost bila potpuna,
ne bi li istost u jednosti
bilo ono odista poslednje.
Oni što znaju, rasuti su poljem
i krv i vino otekli su
u fenolne vode; u belom naletu,
nekakvog bljeska, oluje,
zbrisano je i poslednje ime
i sve drugo što moglo je biti
prirodno poslednje.

A hteli smo da ničeg za nama ne ostane
sem hladnih opisa vremena
kad živeli smo prepuni strepnje i straha
da gore od goreg nam ne bude.

(1978)

Poslednja odluka (Pohvala Marselu Dišanu)

Tvoj smeh je sad u carstvu duhova;
kako se brzo menja vlast,
a kako tek predstava smrti
dok ti se čula (nenadno nestala)
vraćaju.

Tvoje telo sad živi je sanduk
a duša poputbina na dnu materije;
živiš na raniji način a znaš da nije to ono
što čekao si da se dogodi;
senka si nad Kanalom Grande
u kome kupaju se prebogata madam Gugenhajm
i Maks Ernst, dobri znalac (šta Ti o tome misliš, sad,
tako mrtav, zanemio, potpisujući češljeve
tek prošle kroz kosu razbludnih oštrokondži?).

Večernji lahor, središte nejedinstva,
slobodna ptica na prste ti sleće;
kako si razbarušeno neraspoložen, Gospode,
rekao bi svako ko ne zna samo jedno: tvoj duh
nije ta potpisana lopata već misao i magija
što sele se dok ukidaš ih u poslednjoj odluci.

Dvoslutna sen

Koga još glasine mogu da zaplaše
kako se zemlja otvorena raduje
svakom ko šakom vodu zahvati
prepunu sna, politike i teških metala?
Vreme je kad i nebo prepuno ptica
treba pretvoriti u prostor vremena
a vreme u prostor unet u čekanje.
Ko zna i sme da zna šta se u tmini
istinski događa? Kad neko bori se
za nikad dobijeno može da sudi;
kad neko sanja i sebe dosanja,
može da sudi; kad neko već sudi,
treba da presudi.

I gde je istina?

Rastegljivost sna

Ispružiš levu ruku - potom desnu;
gledaš ih, daleko od sebe, od dodira
od hladnog mraka, od praznine;
hteo bi da vikneš, da ponor te čuje –
a padaš u ništa!

Nije to tek tako:

svetlina kasnoga leta
namreškava sparušenu travu. Ti misliš:
to je sve tamo gde sreću se oblaci i mirisi
što klasični ih filolozi grickaju ko smeće!
Slavoljubivo bilje iz slatine se
u predvorje oranica seli!
Iz krilatog sveta dolazi prudnik ubojica
kukuruznu gozbu odmerava a ne vidi
da trpeza se godinama zagađuje.

Stojiš uspravan, obezglavljen,
jednako udaljen od neba i zemlje,
od obe svoje šake, i svakog hteo bi da pitaš:

Može li neko da obmane ptice?

Boje vremena

Vetar će doneti kišu i sve
što zahteva mir kad se kosi trava;
neka u tvojim dlanovima ekseri svete smrti
dručkije vreme razbude: Velaskez,
kad oženio se ćerkom Pačeka
znao je da istina više je no
istina eksera. A ipak:
inkvizicija je inkvizicija.

Sunčać se i pljusak ustavljaš, sad,
leti, i smeju nam se raspolućeni hiperborejci
željni sna i maslina na prilazu Mikenj.
Kradljivci traže da neko istupi
na Agori (a bude mlađi) i preživi poruge
samozvanih, doživotnih starešina.
Svetlost se u kosti uvlači,
u mir osnažen krikom kumrija,
u sparušene kosti što mačka ih
svakoga jutro, na prag donosi.
Sam si u polju
i duše nemaš, ni duha,
veliki *Duše!*

Glasovi iz polja

Bela te sreća na grobljištu srela;
poslušaj samo kako raste trava,
dok je Pesnik beskonačno sanja
i čeka da vetar senke porazbija;
konačno sve se i u polju smiri.
Ne veruj nikad prodavcima soli,
onim sa juga gde se more mresti,
i gde tuje rastu ispod svake seni
ispod svakog kama gde povratka nema.

Doba je već i pristiže raž
kad stabljike mame najoštriji srp;
lepo je umreti brzo, u sreći
dok mesec tminom ovladava;
lepo je zrnevlje popiti tamo
gde mudrost u žito izrasta;
konačno, lepo je i vino proliti
tamo gde duh ne osvane.
Jer, ti, vidiš ruku nadnetu nad nebo;
a to je, nekome, ipak,
nekakav znak.

Otvaranje sna

Čovek se pretvara u šešir, šešir u ideju
(reče to negde razbarušeni Karlo dok Heleni
na stepeništu (pomalo ovalnom)
jezikom kritičke kritike
ogovara uske *havana* cigare);
granica jezika granica je sveta
gde pesnik bi duše predaka da gleda.

Ne osvrće se niko za pticama
Koje i sad sračunato lete;
neke bolje proračune traže
za sve ono čemu nema mere.

I može zemlja dugo da se buni
može i svetlost da zbije u sebi,
da dan pre dana s kostima proguta;
može i nešto drugo da se desi:
svetlost da tamu iznenada svlada
a šešir sebe pretvori u polje.

Košulja na dva štapa (II)

Koga se sad strašila plaše?
kome se zemlja osmehuje, kome se,
ta polja, nenastanjena pticama,
polegla u našu ozračenu sadašnjost,
odazvati mogu?

Čak i taj zalahoren plašt
mobil Kalderonov sred pustare
zamro je. U pore se uvlače prašina i mrak.

Ko zna šta se u tmmini događa
kad vetar namreška
našu prevrnutu kožu sred bilja,
onog čemernog, u koje uporno nas vode
oni što prodaju zemlju.

Kome je još do istine? Kome do
neozleđene prirode, do blede jeseni,
i njenih čistih plodova? Oni što hoće i mogu,
učiniće! Neće se znati šta odista bilo je,
šta je od prvog dana preostalo.

Pohvala Maksu Bilu

Umiruje nas svest o razlici,
misao da smo unapred umrli
na kraju beskrajne trake božije
koja laž je što Maks Bil je oblikuje
kad spaja znanje i materiju.

U svakoj srazmeri jedno je
i samo ono postoji u sebi i
van njega - ničega nema.
Stub smo išaran na vetru,
veza zemlje i neba, nit sećanja
što se u tajni broja rasploduje.

U svakoj ulici postoji tačka i
u njoj teme trougla koji se
odapet u ništa zavatlava;
ako se sve mora u red pretvoriti,
u svet unapred određenih boja,
onda sa slika mora u život da se beži
i shvati *i* vreme *i* postmoderna.

Trijumf glodara

Ako tačno je da zračenje pogoduje pacovima
da im poboljšava škrut i
repove dvostruko izdužuje,
posle svake, svestranije analize,
jasno je svima ko su prosvetitelji
što hoće da nas prosvetle.

Ako je moguće da se stvori atomska klima
da kiša bude zračnija i teža,
čista, bez pamćenja, svuda jednaka,
možda i ima smisla
da se sveopštom smrću ukine smrt.

Ljubav ka prirodi nije stvar prirode;
ali, i tada, sasvim sigurno:
nad praznim poljem lebdeće ledena svetlost
i beskraj poješće gladna neman u kojoj su
i naše kosti, i snovi, i reči: prazne opomene
za borce poslednje, najsvetlije pobede.

Andre Breton ne stanuje ovde

Celodnevna vriska obesne dece u dvorištu,
Tabananje deteta na spratu više, očeve pijane psovke,
Treskanje žene o radijator u dva časa noću,
Testerisanje metalnih ploča po ceo dan,
Istresanje tepiha na tek raširen veš,
Bušenje betonskih zidova i trovanje farbom,
Horsko arlaukanje s detetom, lavež pasa,
Orgije neostvarenih doktora, žal za bosnom,
Neživljene, nepismene alave domaćice
Koje život vide u učenjivanju uspešnim porođajem,
Višesatno traženje četvrtog takta na harmonici,
Izgažen travnjak i zapišan zid, autoalarmi...

A onda, jasno je odakle dolazi
Nesanica, glavobolja, gastritis, ileus...
Hteo, ne hteo, moraš se setiti saveta Bretona:
Izađi sa puškom na ulicu i pucaj. Nasumice.

Telesni vrt (II)

To vatra peva u vrtovima
otvara sećanje uspravna trava
što korenjem uporno prosvrdlava ništa;
to iskorak je, reč, praznina
što kristal vraća u plavet,
to skelet stvari je sad
plavet po kojoj se
bolest rasejava.

Govorim o vidu, o slici duha,
o mudrosti, strahu od raspadanja;
zvekće osnova dvogubog vida
i sve što pravo je, mora da se bori.

To biljka je što se umnožava,
oset sa one strane hodnika;
telo je samo mesto,
vrt što sve u sebi sažima
tajna u kojoj se izvor i utok
nikad ne izmire.

Jesen na prozoru

Uvek je sada. Samo ono što nagriza
našu utrobu, ono što se useljava
u naše snove, u odocnele korake
u sećanje, u reči razbacane po strnjištu
treperi u sitnim komadima stakla
što spaja ih neki crni čovek.

Početak i moć tog prvog pokretača
iscrpili su svaki smisao postanja.
Sprema se osveta. Pada noć,
težaju prsti; sami smo, izdani.

Iza zastora neko je, i govori.
Lisje žuti. Vetra nema.
Jesen se smeje na prozoru.

(1981-1988; 1994; 1997)

Kolomenskoe***Za Tamaru Aleksandrovnu***

Bilo je to neko lepo, blaženo vreme za sve, kad mislio sam
Kako susret sa tišinom ima u sebi dovoljno muzike od onoga sveta:
Tek ovde, u Kolomenskom, shvatio sam da sve je mirsko drugačije,
Da sve je okrenuto suprotno od sebe, da sve je - na iznanku.
Dok dodirujem koru stoletnih hrastova čija letnost odavno je
Od one strane vremena prostrerila istoriju, shvatam da sâm sam
Sa sobom, sa pticama, sa pčelama, sa odnekud doletelim pticama,
Zapahnut mirisom jabuka i zvucima potoka oteklog negde u niz,
U vreme izbledelo na mestu višem od mesta, na mestu gde mesto
Zbirajući u sebe vreme careva i pesme guslara samo je vreme
Nespregnuto sa snovima, sa tajnama, neiznedrenim mislima,
Sa oblacima nad rekom Moskvom i njenim pritokama, sa svim
što važno jeste i beznačajno, jer reka je to što vijuga i zna kuda ide;
Svi dobro znamo i nenaučeno: jedno je tok misli, tok vode po prirodi stvari,
sa one strane svake odluke i svake nepomućene opsene;
sasvim je drugo: odbrana grada i braće, od onog, što mora da se brani.

Kada bih bio pesnik

Kada bih bio pesnik
I kad svi bi znali za mene
Sa zebnjom čekajući tu prejaku reč -
Mogao bih svašta da vam kažem;
Pred mojim pesmama ljudi bi ćutali,
Kritičari pisali učene traktate
Tražeći povode i najmanjoj sumnji,
Jer ja, bio bih pesnik, a pesniku moguće je sve.

Kada bih bio istinski pesnik
Mogao bih da kažem u lice
Svakome sve:
Bobu bob, popu pop, vlasti vlast.

Kada bih bio makar dobar pesnik
Moja bi reč čula se daleko,
Bio bih slavan, možda utamničen.
Svejedno – bio bih pesnik.

Pikaso

Isprativši, poslednje več, prijatelje i rođake
Pablito se povukao u atelje
i premda beše već kasno, duboka, gluva noć
nije mu smetala u želji da slika
a slikao je, slikao, želeći da
s nozdrvama prepunim mirisa boje i terpentina
pređe u sutra, u 8. april
(i odista, umro je u 3 časa ujutro).

U poslednjem satu smejaio se do suza
svestan obmane koju je stvorio u svetu vrednosti;
smejaio se ceni koju su postigle
njegove brljarije *Las Meninas*
(znao je on dobro da Velaskezu nije ni do kolena
i da je samo šarlatan dolutao iz sedlarskog esnafa).
Ali, znao je više od svega da ne sme zadremati,
da san je najveći neprijatelj u času kad treba,
konačno, da sretne Engra i El Greka;
stezao je kičicu, drhtao, strepeo i nadao se
(ljudski je sve to kad crna dolazi gošća) i
znao je, il mu je sama svetlost šapnula:
smrt samo tog dana u godini, 8. aprila,
na Huserlov i moj rođendan,
vodi pravo u večnost (one koje voli).

Helderlin

Za Ante Pažanina

Jedne večeri kad je zašao već
u dubok mrak očekujući nadolazak
odbeglih bogova, Helderlin je
svirao na klavsenu bez žica.

Zatekli su ga u nekoj čudnoj tišini,
ne mnogo realnoj, ali ni toliko svetoj
da se u njoj smisao ne bi razumeo.
U odsustvu zvuka čula se muzika
koju je sledio samo pesnikov sluh. I svi
koji su ranije njegove himne slušali
znali su da delfske masline ni tada
nisu prestale da rastu.

Glas iz beztemelnog ponora
pratio je ruke mu spuštene na dirke
boje slonovače, boje kule u koju se uselio
pre puta u beskrajnu svetlost.

Muzika sfera sabrana u tačku
počinjala bi spiralno da se razvija
i on bi glasove slušao, kao reči,
zbirao ih u stihove
koje nikad neće da zapiše. Vreme
savremenika i ono drugo
ne beše pristiglo u dolinu reke Ister.

Živeći jedino poeziju zauvek ostaje u sebi,
svira o vezi neba i zemlje,

o obroncima zaraslim u vinovu lozu,
o svetoj bolesti što ga na krilima od pene
nosi u Grčku.

(1988)

Mocart 1793.

Zamisli te proslave, pomene, godišnjice...
Svake ti godine dolaze na grob,
pevaju, sviraju, galame, kukumavče, dok deca im
gaze travu i cveće po susednim grobovima.

Nije to lako, jer vreme tu nije ništa
pa čini se da stalno su tu,
da stalno neko sebi nešto dokazuje,
kako i on, eto, ume da sastavi sonatu,
ili neku formu koja lako se i zaboravi
tamo gde samo tišina vladari.

Umoran sam, bolestan od te loše muzike, od glasova
onih što zaborav ih i pre groba prekriva;
umoran sam od te svetine
što sebe na tuđem delu dokazuje.
Koliko lošeg sveta! Koliko "talenata" bez sluha!
A svi sve znaju! Bože, koliko muzičara bez pameti!
Bože, ako Te odista ima, i muziku moju vidiš kao sebe,
daruj mi nepoznat grob i mir do kraja sveta!

Pesnik u provinciji

Ovidije se, kažu, prisilno skrasio negde na Pontu;
Pisao je duge epistule, pio vino i jeo masline,
Tugovao je, šaputalo se, za Rimom i Rimljankama,
Daleko više za spletkama kao načinom življenja;
Verovao je da svi ga čekaju da se vrati
Da nezamenljiv je i najbolji među jednakima.

Navodno, živeo je u provinciji;
Znao je da su tu reč izmislili zavidljivci u Rimu,
Svi oni koji će već sutra imati manje sreće no on
Dok sebi režu sklerotične vene; niko ga nije žalio,
Orezujući crvene ruže u podarenom mu vrtu;
Tu daleko od svih bio je siguran:
U predvečerje osluškivao je travu kako raste,
Čitao slobodni let ptica nad Pontom;
Ostalo mu je dovoljno vremena da razmišlja o
dostojanstvu,
O onima koji su gradili Imperiju neznajući
Da jednog dana izgubiće svetlost
I zlato na statui Marka Aurelija.
U Rimu je ostalo još uvek dovoljno pesnika
Da ponekim dobrim stihom dodvore se Imperatoru;
Bejahu dobro plaćeni, sigurni u sebe –
Mišljahu da čovek u provinciji, ili duhovnom egzilu,
ne može biti pesnik.

A sve je podložno promeni;
To su samo metamorfoze, rekao bi Ovidije.

TEZE O MARKSU

Teze o marksu

Uvod

U njegovim knjigama nalazim način
na koji treba da čitam, da biram prijatelje,
da prevladavam lukavstva klasnih neprijatelja.
Saznajem da sve što činim ne zavisi od mene,
da plutamo od rođenja određenom rekom,
da mi je već određena i kupovna moć i
kvadratura grobljanske parcele.

On nikad nije rizikovao.
Zaklonjen iza guste, strpljivo negovane brade
i sada se, davno mrtav, samozadovoljno
osmehuje.
Zabeležena su sva uputstva
koja je za života diktirao bogatom drugaru
Engelsu (trećem članu artiljerijske posade).

I svaki put sve se, od prvih pisama do
poslednjih beležaka, proučava; no ključ,
ključ za tumačenje tumačenja nedostaje.
Profesori prave karijere, studenti diplome,
radnici revolucije, politikanti računice.

Vreme odmiče, a on je i dalje tu.
Njegove knjige govore u sadašnjem vremenu.

1.

Tri mališana van pešačkog prelaza
gaze betonsku zmiju (jedan od njih ima
crveni džemper, drugi crvene čarape,
treći zažaren pogled);
prkose oni četvorotaktnoj nemani,
prkose u preraspodelu nacionalnog dohotka
udubljenom vozaču.

Kome pripadaju ta crvena deca,
sve što će kroz 4/7 sec. da se dogodi?

Londonska biblioteka, novac, čaj u 5,
bolesna Đeni, susret s devojkom na stepeništu,
neophodni su deo velike trotomne knjige
o određenoj neodređenosti, o neodređenoj određenosti.

Čiji to sad dužnici kucaju na bolnička vrata
19. stoleća čija nauka zrno je soli
u već preslanoj supi jedne neslane
konstrukcije a priori?

2.

Na sto su izručene činjenice, osmišljeni rezultati
potrage za dovoljnim razlogom, beleške o povraćanju
zabludelih u oblast epistemološkog reza,
zasečeni problemi sa dna hipotalamusa.

Izučavam zaboravljeni jezik Marksovih knjiga,
prevladavanje suprotnosti, odsjaj Vitlejemske zvezde
nad Trijerom. Ali kako, kad, gde, koga
ubediti u nužnost
kad mnoštvo kupuje zavese, tamani

kalorične obroke, kafu, TV-tumačenja,
koga u zapitnost gurnuti, kad
svi se drže.

Čitaonice su prepune knjiga - katalozi netaknuti.
Nenaličan mir. Znam da mnoštvo nije dokaz,
no, da li je On u 17-oj godini, zvaljen u naslonjači,
a zagledan u iščezavajuću Porta Nigru,
baš ovo želeo?

3.

Rekli su: pođi u akciju slobodnog uma,
Marks je uz tebe! Ti trčiš,
neobjašnjivo pojašnjavaš i gledaš biljku
što izrasta na tlu jezika.

Ne pridaješ važnost činjenici da
nesaglasnost pogleda nesaglasnost je duha,
da račun pogrešan s pogrešnim ljudima praviš;

radiš ono što drugi mudro ne rade,
i vraća ti se ono što njih ne pogađa;
nađeš se nigde, niko ti ništa ne kaže,
(Karlo je mrtav) svi ćute, smeškaju se, posebno oni
zaštićeni od susreta s negativnom stranom stvari.

Soba Karla Marksa

Karl Marks znao je godišnja doba, znao je
(još tačnije) koliko dan ima sati i
koliko se knjiga za godinu dana može pročitati,
znao je i ono drugo što znao je da niko ne zna,
ali i, da isto to u rukama drugih može
neznanje o znanju neznanja da bude.

Kucali su na njegova vrata.
Lupa se odbijala od rezbarenog drveta, pogađala
nedorasle kupce i nedograđene barikade.
Preuranjeno vreme svetilo se
nerodenoj deci. Tast je, tvrdi se,
prosvetiteljski upustio sve.

Nijedan Grk ne može se dva puta roditi.
Ni 1789, ni bilo koja druga godina
ne može se ponoviti. Na sto se
ne baca dva puta ista karta.

San Učitelja se o nedovoljno sračunate moći razbija i
danas,
ali svetlost sveće, premda je ugašena,
i dalje praznu sobu osvetljava.

Sudbina rukopisa

Početkom septembra 1857. Marks piše da je konkretno sjedinjenje mnogih određenja, jedinstvo mnogostrukog. Piše da novac jednostavnija je kategorija...
A, u besparici je.

Radi danonoćno, odlučan da osnove potopa izradi pre samog potopa. Želi da razjasni ono što jeste, a već više nije, da svemu pronađe razlog postojanja.

Zna da će onima, posle, sve biti jasno, da u prošlost neće zavirivati, da njegov neće istraživati put. Doduše, njegovo ime biće važno, biće korisne te debele knjige nekom što voli lakat leve ruke na kapitalu da drži dok desnom radi.

Počinja jesen, spis raste iz dana u dan, reči se množe, jedne iz drugih izrastaju. Naviru objašnjenja iz sata u sat. Sve postaje jasnije, dok čeka da prijatelj mu Engels pošalje novac. Za poštarinu.

Priroda ideologije

Na jednoj od fotografija sačuvao se
zamišljeni lik Karla Marksa. Njegova kritika
lažne svesti ostala je u knjigama
da svedoči o vremenu koje je moglo, možda,
i ono što se nije moglo.

Taj nesnom izmučeni lik gleda
u prazninu (ili puninu), u razdoblja (još uvek)
obrnuta naglavačke, u prvi dan istorije
jednako dalek i od njega i od nas.

Želeo je da ta dagerotipija bude
odbrana suštastva njegovog
- a sad, ona ga optužuje;
jer, i sama, iskrivljena je slika,
pogrešni pogled vremena u sebe.

Marks 1871-e

Marks ne sklapa oči jer budan sanja
džinovsku metlu dignutu nad
leglo truleži i pokvarenost,
nad društvo što postoji, a nije više.

On sanja samoupravu proizvođača,
jevtinu vladu i demokratske ustanove,
odgovornost i smenjivost, inicijativu
u rukama radnika zalepljenim za nebo.

A onda, probuđen, gleda svinje
i najgoru paščad starog sveta, gleda
spuštenu ruku najmljene soldateske
dok crvena zastava ruši se sa Gradske većnice.

Veza reči

Još uvek postoje mala i velika neznanja
zapretana u memli bibliotečkih podruma,
u statističkim izveštajima, u zazavesnim igrama,
u debatama o slobodi štampe, o pravu na drva.

Revolucija nije samo u trčanju i pevanju
pod lipama, niti u gramofonskom navođenju
lepog i buntovnog Karla Hajnriha iz 1845.
(I njegovi pravi protivnici behu marksisti).

Baš zato treba učiti, uspostavljati veze
među rečima (uporno otklanjati sumnje) i
zatezati konopce. Neprestano proveravati
izdržljivost poslednjeg teorijskog mosta.
Ništa ne ostavljati slučaju. Svakog nagnati
da dosledno misli.

Smisla još nema ni u poeziji,
zar će ga prvo na nekom drugom mestu biti?

U biblioteci

Večiti izgnanik, žrtva svoje i istorijske istine,
odricatelj ugodnog života i realne politike,
Karl Marks konačno, a možda prekasno shvata:
ono što nije nikada neće biti.

Londonska biblioteka pretvara se u grobnicu
nedorečene misli o igrajućem karakteru proizvodnje;
u njenim bezputnim sobama ostaju
nedovršene kritike, nesporazumi i neštampani odgovori,
san o besmrtnoj smrti.

Bez iluzije da svet se može pre rušenja obnoviti
sabijanjem znanja u trotomnu, teško čitljivo knjigu
prvi-i-poslednji Marksista svu istinu optužuje
(dok poslednji put umače pero u mastilo
i gleda decu radnika kako prave velikog brkatog sneška).

Marks u Londonu

Tog jutra došao je u *King William Street 31, London Bridge*. Samouvereno spustio je šešir na stolicu, obema rukama dotakao naslon, svestan da deo zavese ostaće u vidu onima što dolaze.

Iza tek izrasle brade, zagledao se u dageroskop, u oči snimatelja, u budućnost, toliko siromašnu i tužnu, toliko nelagodnu; nije bilo nikog da mu kaže: sve napisane knjige ostaće spomenik vremena kada su pekari ruke zabadali u testo i čekali da otpor sredine šake zaustavi.

A ko bi i rekao da život, i delo rođeno u njemu, može toliko na pokrete tvoraca hlebova da liči tog jutra, kraj zavese *Beard*-fotografa.

Poseta Marksovoj kući

Trier, Karl Marx-Haus.

Ulaznica: 50 pf.

Govore mi: Idite samo levo.

Krštenice, papiri oca, fotografije,
fotokopije - onestvarene slike.

Sve je na dasci odevenoj u laneno platno.

Zastakljenost.

Pod u svakoj tački jednako stanjen.

Pore natopljene bezbojnim lakom.

Prišavši stolu, čujem šum iza sebe;
okrećem se, nema nikog.

Prolazim pored likova prijatelja i
tumača;

ima i ljudi sa Balkana,

Naš Svetozar, stešnjen,
u hodniku je.

Tražim Lazu Nančića.

(Njegovo pismo, neotvoreno,

i danas u redakciji lista *Arbeiter-Wochen-Chronik* leži).

Lik mu ostao na Vršačkom groblju.

Uramljenici sred Marksove kuće

gledaju iznad moje glave;

imaju li dovoljno snage

da započetih dela kraj

vide?

Kućom gospodari tišina

nenalična Marksovim knjigama

(govorim sebi: to je oneslučajeni slučaj).

Stepenište se pod koracima povija.
U trenutku ispravljanja daska zaškripi;
između dva dodira čuti.

Posmatram sliku kupljenu ovde.
Na stolici čiji je naslon ostao
nedefinisan van ruba slike,
sedi veliki Karlo
s velikim satnim lancem
i satom oko vrata.

Vidi se, dugo je tražio način,
dodirujući polurašiveno dugme na kaputu,
kako da desnu ruku osloni na sto.

On je o svemu
dobro porazmislio.

Stojim nasred poslednje sobe.
Između zidova vlada mir;
mir je i u vitrini, među knjigama.
Grane drveta u dvorištu
(skoro zasađenog)
ne pomeraju se.
Najednom, zaškripao je u uglu pod;
Učitelj bi se, mislim, tome obradovao.
Trijer, januara 1975.

I DRUGE PESME

Na rimskom trgu

Dok svira gleda u koracima izlizan pločnik,
u ravnodušjem prekrivena lica;
godine se slažu poput breskvi na trgu.
Postoji li rat u kojem ga nije bilo?

Oči mu utkane u vlažnu, lepljivu ilovaču,
u utrobe popločane pušćanim zrnima.
U oksidisanu kutiju uličnog muzikanta
pada žut, kupovanjem usitnjen novac;
ništa se dvaput ne događa,
samo ratovi, oni nas oduvek pohode
(uvek u novom prazničnom odelu)
i talože na dna dobro iskopanih grobova.

Građani Bona, plaćajte,
on je izgubio sve vaše ratove,
prokockao sve vaše neostvarene snove;
ali, možda je jedan od prerušenih generala,
možda će sutra u nove ratove da vas vodi,
može on, možda, i nešto drugo da radi...
Sad samo svira, i svira, i svira...

Bonn, 29. jul 1975.

Rimski most u Trijeru

Norbert Hinske, gewidmet

Sa sedam prstiju zabodenih u vodu
čuva sećanje na korake Konstantinovih legija
u mahovinom obraslom kamenu.

Rubovi mosta mirišu na ruke graditelja,
na znoj nogu izašlih u ovinograđenu, zatalasalu ravnicu,
na smernost zidara pod čijim rukama niče Dom,
na carske, rad smrti neostvarene naume.

U mrak maltera talože se glasovi,
vreme ratova i vreme ljubavnika,
vreme preplodnih žena
i vreme filozofskih spekulacija,
vreme prostitutki i vreme buntovnih studenata.

Ako sva znanja titraj su voštanog stuba,
nije li govor kamena - govor prodavaca s trga,
nije li zato onaj pravi, najdonji deo mosta
zauvek nevidljiv?

Trijer, jula 1975.

Nebo nad Bukureštom

1. Izgubljeni ključ

U svakom kroku sadržan je i polazak
i povratak u mesto dvojakog govora.
Dok mrak je u vrtovima i dok se
zeleni šiprag komeša u blizini,
glasovi pobeda i glasovi poraza
dvostruko se nad zardalu bravu nadnose.

Sva znanja prikupljena u žurbi
na prstima su, još prvog dana,
u vreme berbi poslednjih jabuka,
izneta na nestajuću trpezu;
Tako je počeo put nizbrdo niz brdo;
reči su van svoga značenja kuljale,
senke se komešale oko jedine vatre
čija je zenica bila neispisana knjiga,
još nenaslućena postojana svetlost.

Stanje vremena ostalo je isto,
i sad se samo glasnici zla menjaju
da misli nikad ne opuste,
da nikad se reči ne ustave na pola puta,
u nigdini. Osećaš: grana se o granu tare
i film se usporen, završava.

Reke će kad-tad postati izvorno čiste
i naši glasovi smešani sa vodom
biće delić prošlosti što se zaboravlja,
što briše tragove prolaznih nasilja

nad prirodom.

2. Na razmeđu

Lui Petre Stoica

Zaboravljeno je vreme u kojem se
započinju stihovi, u kojem se i smrt
i rođenje na jednak način začinju.
Ostajemo na obali sa čijeg nas kamenjara
gledaju usplahireni smrtnici
i čekaju da im se želje ostvare,
da im se misli zategnu u srcu,
u mračnoj podlozi sna.

Sanjam: ptice ključaju kosti boraca,
urlaju njihove od smrti zaboravljene žene,
unesrećene majke napeve začinju.
Koje je vreme - neko me pita. Pogledaj:
ptice nam grizu utrobu,
adieu sfinte obiecte domestice.

3. Izgubljeni oblik pesme

Lui Petre Duțu

Neko i sad kuca na vrata govora
traži da se lekcija pojasni
da putnici iz daleka
sećanja zanove. U doba nesigurno
jedino pesnici imaju pravo.

U ispražnjenim odajama šumi voda
- teče iz nestvarnih slavina sna.
Osnova stvari, voli da se skriva

i kad preslišavamo se
o dockan nađenom stavu razloga
koji, bez prva tri, nije od neke koristi.

Van svega što nas prožima
tražimo izgubljenu obalu
- pesmu što je reči u stvari preodela.
Vrata se i sama otvaraju,
ulaze znani i neznani

u i dalje strašno praznu sobu,
a neko sve to posmatra, smeši se,
ćuti i posmatra.

4. O poreklu stiha

Lui Ion Mircea

Ova je pesma i pre nas postojala.
Od zaboravljenog do ovog večitog sad
mreža je tankih, neshvaćenih reči,
nedokučenih zamisli čija osnova
natkriljuje okatu sibirsku noć
što tek nagoveštava da doba je
jabuka petrovača i divljih višnji.

Neuhvatljiva reč što nas stihovima
i poledinom stvari postupno zarobljava
i ovog je časa važnija od sveg
što naši pesnički prsti dodiruju.
A koliko različitih dodira ima,
koliko ćutanja različito odčutanih?

Šapat napušta vrtove EGINE i VAVILONA,
otiče u jedno jedino vreme jezika
na čijem dnu mreste se znakovi opstanka,
a sunce što se iz sebe porađa
svedoči o spasu, o osudi poslednjoj.

5. Pisma za šest očiju

Lui Ion Alexandru

Knjiga se može čitati i umom i vatrom;
ostaće jednako nemoćna pred onim
ko otvorena vrata otvara. Sklopljivost i
praskava pohotnost pesničkog govora
trepte na baršunastoj osnovi trajanja.
I samo sad moguće je zaustaviti reč,
prepoznati je u njenoj neodredljivoj mirnoći,
u neskrivenosti jezika što jedino pripada sebi,
što tek ponekad usvoji nekog od smrtnika
- ako ga zavoli.

Mnogoobličnost logosa izmiče i
kad se šestoro otvori očiju zaredom
na svih sedam ulaza u Tebu
i kad se pređeno i moguće uzme u obzir
pa zbiru još toliko pridoda; jer
nema većeg apsurdna u pesmi od neapsurdna,
jer, nema pesme bez još ponečeg.

6. Pravo pitanje

Lui Marin Sorescu

Sada se može govoriti o Šekspiru,

o pravednom Jovu, ili Aristotelu
koji je stigao o svemu dobro da porazmisli;
moglo bi se šta o Hegelu reći
kojem kolera izprazni i utrobu i razum
u času kad sve mu postade jasno,
jer tada je već znao (kasno) da:
građansko društvo, po prirodi stvari,
mora biti prevladano.

Tek poneko pitanje koje još nema odgovora
a ne može se nikako izbeći, bilo bi:
da li je Šekspir hteo tek malo da umre,
ili je to samo šala sa vremenom,
sa neizvesnom podlogom trajanja;
odnosno:
da li Jovu poslednje pitanje egzistencije
beše svrbljiva greška, ili gospod bog, što
s njim se malčice našalio;
konačno:
da li je mudrac iz Stagire
svoje učenike na pravi put uputio
ili ih u pećini učitelja svoga ostavio
pa mi njom, i sada, tamo-amo tumaramo?

7. Čas sazrevanja plodova

Ostvaruje se započeto i sluti
nedosegnuto u čijoj osnovi stoletni pauci
umrežuju vreme. Zeleno lišće
na bezobličnoj podlozi dana
razvlašćuje nadolazeće godišnje doba.
sad je čas sazrevanja plodova

poniklih u brizi, u hladnoj tamnini
svevladajuće ekonomije.

Nema gradskog govora i nema bogova.
Samo razmena stvari i razmena ljudi
utvrđuje moguću razmenu reči
ugneždenu negde u budućnost,
u titravu ostakljenost jezera u
čijoj vodi tvori se osnova sveta,
nova politika.

(Bukurešt,
leta 1984. godine)

Peta sonata**Ivanu Kovaču**

Kada sa one strane čistoga zvuka ostaneš sam
jesen je, uvek jesen, a senke tamo
gde više nećeš da se vratiš.
Sam si i nema više one lude želje
za muzikom čistih brojeva:
vasceli svet držiš na dlanu i misliš da san je
ta zauvek nesklopljena sonata
u kojoj muzika, nenadno, poslednju noć je zanoćila.
Sa one strane svetlosti
imaš potpuni mir i dovoljno vremena
za pravi zvuk; sreo si svoje pretke i
u vreme bezvremeno, postaješ sopstveno ja.
Svu zlobu zlobivog sveta
sudba do kraja pravilno razdeli.
Ti znaš: celina deli se na dva
devet na deset (il tako nešto);
sve drugo ostaje nebesna tajna.
Kad muzika sfera u svemu se dokuči,
teško je samom u svetu stvari opstati:
svako se tu plaši sopstvene ništine.
Ne treba mnogo pa da se shvati:
krhki smo u času kad zvuci nedovršene muzike
vode u očaj, u prostor što
potomstvu navešćuje samo blagi strah.
Toliko sami smo, u zvuku, i u jeziku.
Sada si, konačno, tu. Sa starim Grcima.
Pitagora, što ni zrno boba
u ruku da uzme ne sme, u novoj školi šapuće:
muzika oduvek je tu,
samo, ruka beše ti dosad za pedalj kraća;

muzika, to si zapravo ti,
samo, tek ovde kad dospeš,
sve se na sopstvenu dovede meru.
Zar odista misliš, da nečeg, još,
sa druge strane vremena ima?

Dobro započeta, a nedovršena pesma

Seni Marina Soreskua

Često i ne znamo da vreme
nećujno prolazi kroz nas; mislimo
da sve se stvari i naše reči
smeštaju u večnost poput knjiga
na polici sna.
Tek poneko otkrije, nenadno,
dvostruku igru trajanja: sve broji se
od kraja ka početku. I, treba znati,
gde zlatna je sredina, gde podne života.

Nevidna svakom dolazi tišina
i naše misli zatvaraju nebo;
oni što žele da ih pamte drugi
puni su briga koje guta moć.
Jer, neko sasvim treći, po celom svetu,
spomenik sebi
do u beskraj zida.

I sada

Priroda svetlosti

1. Odgovor fontane

U fontanu baca se novčić srazmeran želji;
jednom će sve da se ostvari i prošlost, opet,
postaće budućnost; niko ne želi
da zlo ga svako iznova pohodi
u času dok svetlost istinsku dobija.

Možda zato na dnu fontane
toliko malih je moneta; ko bi se usudio
da mnogo poželi, pa to se i dogodi,
ne može da zna da sile se tame ili one druge
oduvek igraju sa njim.

A sve je igra; ponajpre reči
nadnete nad jesen srednjega veka,
nad vreme kad slikari behu sedlari
pesnici žongleri a dobro se znalo
koliko može dugo šareno mače
okačeno o rep veselo da gori.

Zašto da nam se želje ostvare?

2. Oprisutnjenje jutarnjeg sna

Za Tamaru

Poželiš da imaš pesmu na dlanu,
da reči Ti, poput vode, oblivaju prste,
da sanjaš sve one nikad dosanjane snove,
da nisi sama ni u praskozorje ni u predvečerje,

da sve što slutiš vetar Ti donese i spusti
u granje bele breze.
Poželiš, i odmah shvatiš: sve je već tu,
u igri senki nadvitih nad vreme, nad jesen
prepunu plodova koje sanjaš; sve je već tu,
u lahornom spletu glasova izašlih na seoski put;
želiš da miris jabuka iz vrta preplavi svet,
da tužne reči usahnu ko poslednji sneg;
jer, vreme vremena dovoljno ima, i znaš:
ono što suncu priđe zemlja ne dohvata.
I tu je sve: osek mora, miris čempresa, vetar,
jabuke u cvetu, belina kamena, vijugav put, noć,
pevanje kosa i smeh, sirene na kraju dana,
brodovi, glasovi kolportera,
tuga što se rasplinjava, karst i večiti mir...
i sve to imaš, znaš, na dlanu (...).

3. *Os rationis*

Sve može biti osnov da nastane pesma;
trougao izvor je svesti; vetar u krošnjama
još neolistalog hrasta, jesen na strnjištu;
sve može postati reč i reč telo
u senci sofizma; to razlog je što
esentia i *existentia* jedine se u
Jednom. A ono nije (šapuće vlast).

Drugi pak kažu: osnove nema,
i taj *ratio* toliko citiran, prizivan
od svih što nisu imali sreće
da budu pekari, prodavci dobre kafe ili,
istoričari čiji glas niko ne čuje,

taj *ratio* jeste nekakvo tlo,
no, ima li ičeg dostojnog
da njime bude nošeno?

Ili isto, a drugačije:
gde nastane pesma, osnove nema.

4. *Priroda svetlosti*

Za B. Paroškog

Dedal izgubi Ikara a ovaj sve nas
nerođene u svetlosti; šta je odista ono
što rastvara se u vatri i postaje zlato
ako ne: duša kamena u zidu vremena.
Tek onaj ko dugo putuje shvatiće:
na Istoku nema istoka; tamo je samo vetar
što sneg raznosi opustelim poljem
i tama u kojoj se razlike i oblici brišu.
Severni prozor, slep za one što vide,
simbol je smernosti onih što veruju.
A nema para dovoljno da raskrstimo se,
da platimo sve što traže nam
(placeve, stolice, tuđe diplome)
u vreme siromašno.
Onaj ko je zida, umeće da zida;
onaj ko je pevao
umeće i danas istinu da peva -
svojom glavom.

Animal planet

Gusenica pojede list,
Mravi pojedu gusenicu;
Ptice dolete i tamane mrave:
Jedan kljuc – jedan mrav.

Onda dođu lavovi
I oni nešto pojedu,
Za njima hijene i sitni skotovi,
Svi se prelepo najedu.

Nastupi noć,
Sve se umiri - živo i polumrtvo –
Živi se jedino *sada*
Niko iz prošlog ne vidi buduće.

Svet realne politike.

Male sonatne forme

Svako bi pomislio: vreme je.
Štapovi se zanose na blagom vetru,
Svako bi pomislio: proleće je,
Lipe Univerziteta,
Pravo je vreme.
Glasovi žedaју u pustinji,
Sred pogrešnih skala i tonaliteta,
Sred sitnih kleveta
Pakosnih prodavaca magle.

Čiste muzičke forme,
Ispražnjene u časovima dokolice,
Apstrakcije s predumišljajem,
smežurane u rano popodne,
Na časovima kontrapunkta,
Blage opomene muzičke avangarde
Posustale u brojanju akorda tišine.

Ono najvažnije: skaredna pesma
Dolutala iz apsurdne tužbe,
Asocijacije vezane za palicu i
Mimikriju sitne bubašvabe,
Plastični tiganji u zakonskoj proceduri –
Odbijaju da svedoče o vremenu prošlom.

A vreme je.

NEDOVRŠENE PESME

Izvod iz pravila

U pravilima, propisanim u slavu
Zaboravljenih pesnika, piše: Kad stignu,
Neka se odmore.

Potom, neka se uvere u naše gostoprimstvo.
Pokažite im biblioteke, skriptarnice,
Palatu Velikog cenzora, stratište i
Druga mesta inspiracije.
Neka potom spavaju.

(Pomozite im da se ne probude)

Dok mesec zalazi nad Vrščem

Ako si slikar, kao što to je Javor Rašajski
Ne možeš nikad ostati sam u prohladnoj noći;
Dovoljno je da samo pogledaš kroz prozor,
Da uzmeš olovku i sa nekoliko poteza
Dozoveš ptice iz poslednjeg dosanjanog sna.

U prstima leže ti zaključani
Svi oblici što ih na javi, ili zatvorivši oči
U prvoj svetlosti možeš da prepoznaš.
Pogledaj njega, pogledaj kako slika!

Prvi je, a možda i poslednji, ko novo
Na novi način vidi, dok mesec zalazi nad Vrščem,
Dok slika san prepun čutljivih sova, dok zna
Da srešćemo se kad nadžive sve prepreke adske
Njegova slika i ova moja nesmerena pesma.

Zelene jabuke

Svakodnevno sa drveta pred mojom kućom
Opadaju zelene jabuke. Novine donose vesti
Da uzroke treba tražiti u kiselim kišama,
U navali štetočina koje ove godine nagrízaju
Sve pore našeg društvenog života,
Pa, ni jabuke nisu izuzetak.

Nijedna od njih, pavši na zemlju, dalje ne truli;
Čak se i ne smežura. Biće da uzrok je u drvetu,
Ili u vezi grane i ploda, ili u nekim drugim vezama
Dok pale jabuke, danima u travi čekaju,
Da im nedozrele drugarice siđu s visina
I u buntu se, nedefinisanom, ujedine.

Odbrana pesništva

Koračaš ulicom i niko te ne primećuje
Zamišljenog, u budućnost zagledanog,
Napregnutog da u davnom već zapisanom stihu
Izmeniš poslednju rogovatnu reč.
Svi ćute. Rade, jedu, spavaju.
Samo ti, dok gledaš mačku na oluku
Postaješ srećniji našavši vez između
Reči *oluk* i *odluka*.

Ne zavisiš od mišljenja prolaznika, od pločnika
Iz kojeg se ponegde pomalja trava,
Tek da te podseti gde ti je mesto;
Ne zavisiš od ishoda neuspelih poduhvata;
Počeci stihova i dalje kriju se
U slepoj vezi tek nauzgled nevezanih stvari,
U svesti da sve napisano vremenom bleđi,
Da samo ostaju neizdirencirane reči
Jer, nije ti dato da budeš i pesnik.

Pred Konstantinovou bazilikom u Trieru

Na ulazu u Konstantinovu baziliku
Cestim prisustvom boga paralisana starica
Prodaje raznobojne amajlije i slike svetaca
Iz predikonoboračkog doba. Staklenim pogledom
Iz neodređenog vremena klizi po posetiocima
I mrmlja o prednostima dijalektike.

Ako je i tačno da tuda prolazio je mladi Marks
Svakoga sutra pogleda uprtog u Porta Nigru,
Opsednut nerešivošću problema o zagubljenim merilima
Grka,
Teško da mogao je, makar na čas, da ugleda staricu,
Da vidi je u njenoj prvoj mladosti, iza Amfiteatra,
Da isključi nužnost božije milosti, i shvati
Da logika može biti i saveznik,
No samo onima koji su i srcem protiv nje.

Podne u Šušari

Od rođenja meštani ne prestaju da osluškuju vetar,
Da poruke iz udaljenih sela čitaju u treptaju lišća;
Vijagav put, što formu daju mu dine, vodi u selo
Do bunara u kojem voda duboko damara.

Sa one strane svesti, sa one strane utihle vetrometine
Što lama božure i peskom ih zasipa, glasovi trepere,
Kidaju listove obmivene peskom i sećanjem
Na mrtve ratnike o kojima Sterija pisao je u
Davorju.

U srcu Peščare, iz beskraje nevolje i suše,
Raste nad naprslim kostima iznemoglih kosova
Gazi Mestan, mesto bez mesta nad mestima smrti;
I traje noć, izokrenuta koža ugasle svetlosti,
Tu, gde nikog nema da istinu o žrtvi potvrdi.

Mladost Laze Nančića

Dani mladosti socijaliste vršačkog Laze Nančića
Mogli bi se lako raztajanstvovati.

Trebalo bi samo pročitati sve njegove pesme
Živeti u Vršcu između Mesića i Glavnog sokaka,
A u vinogradima, na Širokom Bilu, provoditi vreme
Dok mesec ne zađe za plastove pokošene deteline.

Čitao je Marksa, Černiševskog i Svetozara,
Prevodio sa ruskog na nemački Pisareva,
Učio škole u Tamišgradu, Veni i Gracu.
Ono što ne bi našao u knjigama, ili u pogledima
prolaznika
Slutio je prolazeći bezičegnom Radakovom malom.

Na margini *Kapitala* ispisivao je
Proteste protiv nazadnjaka i protuva svake vrste,
Protiv preživelih, iznemoglih pokolenja.

Jedini problem njegove nemirne mladosti
Bio je u sledećem: ako je koren umetnosti
U starom, izandžalom društvu, a ljudi mere se
Količinom nagrabljenog novca, zašto u Vršcu
I dalje uporno pišu se pesničke knjige.

Novine

U *Oesterreichische Nationalbibliothek*
Živim sa svetom pet puta starijim od sebe;
Čitam o ratovima, o sudskim procesima,
Uspesima austrijske socijaldemokratije,
Pratim promene na svim berzama Jevrope;
Reklamne slike ulivaju nadu za poboljšanje
Života. Imena fabrikanaata i njihovih proizvoda
Liče mi na pokidane stihove jedne jedine pesme
što mesecima već ne mogu da privedem je kraju.
Jer, posle više od sto godina, novine su
umetnička dela, naivna zabluda o večnosti
Utkanoj u miris memljivog papira.

Pravu korist imahu su samo berzanski profiteri
Vrhunski znalci visoke štampe, majstori reči
Što znali su da napišu vesti kakve narod voli.
A njemu onda, kao i danas, ne treba govoriti previše,
Da ne prekupi, da ne izgubi nametnutu mu meru.

Zakasneli čitaoci (kojima pripadam i ja)
Ne mogu ništa da izmene; mogu tek
Nepažnjom samo, da zacepaju poneki list
Sklon raspadu sistema i vremena.

Pred Bečkom operom

Rekla mi je majka da dok u Beču budem
Izdvojim jedno veče i odem u operu, da
Slušam *Voceka*, ili *Priču o vojniku*, u istoj onoj Sali u
kojoj sedeo je davno i moj deda, da o tome joj pričam
Kad vratim se u Vršac iz negdašnje carstvujušće Vene.

Sad stojim kraj glavnog ulaza, biće da sam poranio,
Posmatram ufrakovane likove, nakinđureni polu svet,
Blazirana lica s mirisom jevtine patetike,
Sve ono što mora da video je tog dana i deda,
Nakon čega, pričaju, otišao je u Cirihi, u praskozorje prvog
Velikog rata,
Da traži nekog s kim bi da diže revoluciju i menja
Taj truli izandali svet.

Na jednom kraju ulice, Tristan Cara
bio mu je retrogradno nerazumljiv, na drugom advokat
Uljanov, previše zanet apstrakcijama iz *Velike logike*;
Za revoluciju još nije vreme, gundao je deda,
A posle, kao i uvek, biće prekasno, i vrag biće im kriv
Za sve neuspehe i podmukli sifilis.
I šta mu je drugo preostalo? Preko dekadentnog Beča
Vratio se u Vršac i nastavio da komšijama krpi cipele
Do kraja života.

(13. februar 1977)

Pred kućom Laze Lančića

Satima tražim kuću
U kojoj stanovaše u Beču socijalista vršački
I medicinar Laza Nančić. Konačno, zastajem u
Hoefergasse br. 5. Od 9 do 17 h
Tu ordinira dr Knetsch.

Dugo se premišljam, onda ulazim.
Zvonim tri puta: kratko, pa dvaput brzo.
Pita me: *Kako ste?* Kažem, *dobro*.
On me začuđeno pogleda.
Setih se, odmah, da Laza Nančić
Nije živio u dobrom vremenu.
Ispravljam se: *Bečka klima mi ne odgovara*.
Nikom ne odgovara kapitalizam, reče on i pogleda
Sestru koja samoinicijativno ispisuje recept.

Posmatram ga, s brkovima, bez kravate.
Otkud znate da sam socijalista, pita.
Ja ćutim, uzimam recept i odlazim.

U Beču,
17. februara 1977.

*Dva slikara**Javoru Rašajskom*

Posmatram širom joj otvorene oči
Na Vermerovoj slici. Leđa Majstora za pola metra
Ušla su u sobu ne bi li dala prostora joj
Da predahne. Ona ćuti, ukočeno, kao i prvi put
Kad stupila je u atelje najvećeg slikara.

U drugoj sobi, Igraju deca stotine igara
I ne vide slikara rastršene kose.
Mecena mu stoji iza leđa i zlatnike važe.
Brojgel se osvrće, osluškuje škripu štafelaja
I zveket novca u susednom veku.
Na kvrgavo, nahereno drvo pod prozorom
Nastanjuju se zamišljene ptice,
a lovci se vraćaju u selo.

(Kunsthistorischesmuseum,
Beč, 20. septembar 1977.

Poslednja noć u 1976. godini

Pred Novu godinu obezglavljeni ljudi
Hrle u prodavnice da kupe hleb
I nekoliko flaša vršačkog burgundca;
Dok stoje u redu, sa zebljom pogledaju na sat.

Potom biciklom, ne smanjujući brzinu,
Jure da prepuste se mirisu
Sveća, kolača i sveže posećene borovine.

U poslednjem danu 1976. godine
Primiruju se buntovnici i konformisti,
Neostvareni pesnici i baštovani,
Zamišljeni teolozi i kafanske noćobdije.

Svi ove noći očekuju da se dogodi nešto,
A noć je noć, ko svaka druga.

Kakve čokolade jedete?

Od jutros prodavnice su prepune *Nestle* čokolade.
Setih se da 1974. Aljende moljaše tu firmu
Da svakom detetu u Čileu obezbedi litar mleka dnevno.
Ona je, na nagovor zlobnih amera, uporno plaćala
Štrajkače-kamiondžije u sitnim dolarima smrti.

To isto mleko, dok ne stigne ono u prahu, ozračeno,
Prodavaće se po Srbiji ko šarena laža.
Skupljaće novac, dolar po dolar, za konačni obračun:
Pesnika čileanskog potom će ubiti
I svu slobodu sabiti na najveći stadion.
Zadataka biće još mnogo za vlasnike banaka
I fabriku čokolade u neutralnoj Švici.

Lepa smrt

Te večeri Laza poslednji Vezenković
Setio se Nančića, poslednjih reči njegovih
Kazanih kroz kašalj. Setio se i onog jutra kada su
S karbonarom Kostom Lerom krenuli da bespošuju.

U isto vreme, vremešni vrščani sedeli su na klupama
Pred kućama, strpljivo čekali da vladika otpoje svoje i
Pošalje nekog u mir Grobljanskim sokakom.

Jedini hobi bivšeg publiciste, zamorenog prelomima
Posustalog srpstva beše školska đimnastika.
Koristio je svaku priliku, kao i te večeri,
Milujući butinu plavooke Gurdving, da priča
O davnom tucindanskom slučaju, o načinu
S koliko je pažnje najbolji nož odabrao Jaša.

Ona se osmehivala, a on je klizio gore dole,
Napred, nazad, napred nazad, napred...
I beše mu beskrajno lepo do kraja života.

Životni put Jaše Tomića

Jaša-mladić hteo je da preobnovi društvo;
Putovao u Ercegovinu preko Bele Crkve;
Jednom uspeo, drugi put popio batine;
Još premlad verovaše u pravedni rat;
trčeći bosanskim gudurama shvatio je sve.

Jaša-starac borio se za izmene u okviru mogućeg.
Urednik *Zastave* i tucindanski junak
U zatvoru pisao je estetiku na tri maternja jezika;
Postajaše sve gadljiviji na reči *tendencija* i *promena*
Njegova muza prestade davno da bavi se politikom -
Životariše život građanke poznog kapitalizma.

Sterijin aforizam

Na margini nedočitane knjige
Sterija je u Vršcu, a pred smrt,
Drhturavom zapisao rukom:
Zašto devojke sveca ne vole?

Danima čitam njegovu *Retoriku*
Ne bi li pesnika bolje razuneo;
Dani prolaze a smisla je sve manje.

Budan ga sanjam gde šeta se
Gospodskim sokakom, u disputu
S vladikom vršačkim Stefanom,
o devici i svecu.

Zatišje po pobedi Janka Halabure

Pogubivši na megdanu agu od Vršačke kule
Janko je s glavom turčina na sablji
Ušao u tek osvojen grad.

Tuđini rekoše da važnijih bojeva ima,
Da lepših se utvrda od ove sećaju,
Da nije im žao što idu s vetrometnog Brega;
Nek mu je časna pobeda i hvala na milosti
Da napuste Banat.

Zadobivši Kulu odakle pogled dopire daleko
Spremao se Janko da mirnu provede noć;
Ne beše poučen logici totalnog rata,
Bez vesti da osmanlije, povrativši Bečkerek,
U oblaku osvetno se vraćaju u zoru
Pred nebranjen Vršac.

Han Dva pištolja

I danas kraj hana *Dva pištolja*
Podvijenih repova prolaze psi.
Vide li nekog, počinju da reže.
Oni su lavež sa Vršačkog brega.

A veliki Vožd srpski,
O čemu je on razmišljao na odlasku,
Dok konačenje plaćao je sa dva poslednja pištolja?
Da li je mislio na pse, koje će morati da pobije
Ako neće da ga u naumu preteknu?

U Sterijinoj kući

Penjem se zavojitim stepeništem
Sterijine kuće. Tuda je veliki pesnik svakog dana
Vodio komšinice u Gostinjsku sobu;
Nije im čitao tek započete tragedije,
Niti je maštao da upamćen bude ko znalac
Latinskog jezika. Želeo je samo njihovo prisustvo
da sluša im kikot dok pije se bermet iz vladičinog
podruma.

Dušu je potom lakše smirivao uz škripu pera
Na požutelom papiru; vreme je nesigurni svedok,
kome za verovati nije dok daske rasušenog poda
spremaju se da korak prevedu u ništa.

I samo dok vetar pijačne glasove razvejava,
Dok vreme vreme misli i reči saglašava,
Sterija tu negde je, pritajen, posmatra
Neke nove goste i smeh im razbarušen
Upisuje u Kalendar za prestupnu godinu.

Ćutanje vršačkog groblja

Cvrkucu za kamen vremenom vezane ptice;
Kljuju ukristaljene mušice;
Urezuju ime u spomenik,
U belinu nastalu u nevreme;
Gnezda nemaju, ležaj im vazduh,
Miris jorgovana i pavetine nad
Zaćutalim grobljem;

Kad ćuti groblje, ćuti i Vršac.

Vršac je takav grad

Sedam ovremenjenih tornjeva
Vrhovima zamočenim u zlato
Podupiru nebo jednako za sve.
Kad se zvezde pretope u svetlost
Sove se razbuđene mrakom
Otiskuju niz Breg, nad vršačke kuće.
U šest krugova nadgledaju grad
U sedmom se gube pod nebeskim svodom.

Javorove ptice

1.

Sa jedne od Javorovih slika
posmatra me oživela sova.
U prvom sumraku dobija vid
I postaje sigurna u sebe.
Čeka da vetar zaljulja grane
I senke oblik izgube u noći.
Kad oseti da se tama pribira
Leti do najbližeg izvora da
s tri tamna kruga obuhvati vodu.

2.

Razmišlja o ćutljivim sovama.
Želi da svakoj produži život
I svoje im misli uslika u oči.
One ga gledaju, smišljaju način
Kako da povrate vreme i mladost
Sto dade im Korvinova ptica.
Ne shvataju: sve prošlo i ono još buduće
Tek ponekad doluta do nas.

3.

Svojom od nesna izmorenom rukom
Javor Rašajski zatvara svetlost
U mirnoću zamišljenih sova.
Na njegovim crtežima tuš se prebrzo suši
I vidan je samo deo postojanja.
Ljudi dolaze, zure u tamne crteže
I misle da jasnost tu je, na domaku ruke.
Njihova vezanost za male stvari
Ne dopušta prodor u dubinu slike.

(1975-1977)

AMERIKA, AMERIKA...

Amerika, Amerika...

Prijatelj mi reče, gladan putovanja:
Želim da Vidim Ameriku, da vidim
Konje kako jezde, Holivud i Zvezde,
Da na kocki trošim novac negde u Vegasu,
I da sliku neku kupim, makar lažnu,
Pripisanu tom Matisu, ako ne Degasu;
Želim da vidim i bratiće Crnje,
Čika Tomu i kolibu memljivu i vlažnu,
Te cigare što lepojke pale,
Prezidente što ne znaju šale,
Reaktore lepe dok atome tuku,
Avione stelte, što ne prave buku...

Gledam ga u oči, željne razdaljine,
Demokratskog sveta i Kipa Slobode;
A ovde sve to overeno ima:
Na Dunava dnu, kod Mosta Slobode.

U Novom Sadu,
Pokraj razorenog Mosta Slobode,
24. mart 2003.

Jutarnji doručak kod Milosrdnog anđela

Kad uhvate nekog kako pljačka zlato,
Muzeje i crkve, invalide stare i benzinske pumpe
Svi se odmah slože a bez da se glože:
biće nam on dobar za pilota-nato,
ubijanje gde se može i komande jako strože;
nauče ga smesta da razmišlja hladno
i precizno gađa bez zlobe i jeda,
(jer jedno su pare a drugo je beda)
i ne smeta nikom što celog je veka
podgrevaao vatru sred gril-restoranta
kraj srušenog mosta generala Granta.

Takav se eto, desio i nama:
Tražili ga nismo a dobismo jada -
Prvom je raketom fantomdžija jarni
razorio most stari, metalni,
bridge, kako kažu;

generalštab ceo vrisnuo je smesta:
demokratski sine, tom raketom drugom,
odmereno tačno, ko u školi rata,
raznesi vagone, putnike u njima,
ovenčaj ih smrću i oblakom dima,
neka stoka znade da je sreća zima.

Znao je on dobro šta zapravo čini,
I u slavu koga a za novce čije;
Tad moljahu mnogi, daleko od kuće,
da reka se svaka oslobodi mosta
da svetina ne bi njima išla prosta.

Sve dobro je pilot obavio vrsni.
Već sutra je gazda hvalio ga dugo
(da je bio žensko tapšo bi ga svuda
bez oseta bluda i titraja huda).
Ponosan on beše na glavare svoje.
Rekli su mu smesta: ti heroj si pravi!
Nema te u Hagu ni na vojnom sudu,
Ni tamo gde zločin kažnjava se manji.

Dobio je odmah po medalju zlatnu za raketu svaku,
I čin oficirski, dva stepena viši;
Neko odmah reče: sve se dobro plaća,
I dolara šaku po zgoreloj glavi platiše mu odmah
(a za dete svako plaćeno je duplo –
na predlog lobiste-pedera-senatiste).

Protiče i vreme, ko reka bez mosta;
Veteran je ratni; na slobodi osta
ovenčan ordenjem za sve što se rokne;
a slava ga prati gde korakom krokne;
Amerika plješće kad se glasom javi;
O herojstvu takvom pisaće se knjige
A i kongres jedan priprema se stručni
Da sejanje smrti nije život mučni.

Ratnik sve to prima kao izraz pažnje,
Susedima priča da ne beše lako
Leteti nad nebom Svete gore Fruške.
Moralo se i to da bi na vlast došle
Poštene i časne slugeranje naše.
A vikenda svakog, negde u Ohaju,
Drugarima željnim i priče i pića,
Narkotika lakih i jevtinog žića,

Sa ponosom priča o "odbrani sveta"
I dok žar se žari, dok se vatra pali,
Za neviđen piknik za osoba trista,
On s osmehom svima milosrdno šapče:
To srpski je roštilj Čarobnjaka Oza,
Rešetka je žarna kao skelet voza!

Na vest o nato-bestijalnosti nad nedužnim ljudima,
na mostu u Grdeličkoj klisuri, što vraćahu se s posla vozom,
12. aprila 1999. godine.

Džo, i to je Amerika

Imperatori su, uz podršku Senata,
Kaznene ekspedicije slale u razne krajeve
Van granica Carstva; vraćahu se vojskovođe
Ovenčane slavom i s bogatim plenom:
Bilo je tu svega: zlata, hrane, lepih robinja i
Robova za poslove u polju; lepo je bilo biti
Trijumfator.

Proticahu godine, decenije, vekovi;
Pohodi su smenjivali jedan drugi,
Rim je slavio, uživao, a žeđ za krvlju,
Osionih, slave i novca gladnih legionara,
Nije se mogla utomiti.
Ubijanje inoplemenika, pljačka i požari –
postahu jedini smisao svetske Imperije.

Patriciji u Rimu priređivahu lukulovske gozbe
(internet tada još nije postojao),
a običan svet, zaobilazeći Forum u širokom krugu,
sumnjičavo vrteo je glavom;
znao je da kad-tad doći će Vandali, Goti, Huni...
(istina, ne i kojim redom).

Danas, čista energija,
dete mnoštva atomskih fisija i fuzija,
Igra se škole istorije kanjonom Kolorada;
Uči da isto je bivanje i ništa.

Između Tibra i Tigra

Simbol Rima beše statua Imperatora-filozofa
Marka Aurelija na konju; postavljena na Kampidoljiju
Usred Rima, prekrivena debelim slojem zlata,
Dugo je bila opomena *urbi et orbi*;
jer, proroci, zagledani u budućnost, rekoše:
Kad ugasne sjaj na njoj - nestaće i Imperija.
Proroštvo, više logično no tajnovito,
jednog se dana i obistinilo:
Osvajači su temeljno sastrugali zlato
I u Tibar bacili zgrčenu figuru varvarina
(prvobitno smeštenu pod desno prednje kopito).

Ono što osta potom, za opomenu, čuvahu svi:
skulptura na istom je mestu, na istome trgu;
Istorija je puna pouka za sve one
Što hoće da uče.

U Novom Jorku, dok su još čitali knjige,
Bez predumišljaja a znajući sebe,
Statuu slobode sagrađiše od čistog betona,
A "varvare", diljem zemnog šara, bacahu u reke:
u Mekong i Dunav, Eufrat i Tigar. Samo,
jedno su pogrešili: račun na kraju mora da se plati,
A zlato je zlato i ne može se sakriti.

Stvaranje istorije

Pravi se pohod dugo, u potaji sprema:
svetlo se oružje tovari na brod a sa njim
hrana i voda, alkohol i kola i poneka drolja;
Svega da ima, ništa da ne mali.
Uz to i oprost na nivou višem
zatraži se papski, ili neke druge potkupljene crkve;
Narodu se kaže: sve je radi njega,
njegove slobode (i prodaje droge,
tiho još se doda, jer takva je moda).

Onda se krene za najboljim vetrom
A na onu stranu gde izlaze zvezde,
u zemlje daleke, gde još dosta toga
za pljačkanje ima a dobra je klima.
Savetnici uvek, sa oprezom kažu:
Slediti treba istoriju svetsku -
Lukul u pohod vodio je Antioha Askalona,
mali Francuz onog Šampinjona;
Hitler, poštujući veličinu plena,
Svu Nemačku na Rusiju posla.

Tako se eto desilo i sad:
na dati znak jurnuše horde Ali-Babe na Bagdad,
Zadatak jedan imali su samo:
Opljačkati Muzej, sve što je u njemu.
*Narod to učini gladan demokratije i slobode,
Nektara i ambrozije (hamburgera, coca-cole) -*
Reče bez da trene arambaša crnja.

Tako se i gradi novi svetski red;
Kroz godina dvesta kada svih nas nesta

Učiće se nova istorija sveta:
O klinastom pismu iz kanjona Rio Kolorado,
O Semiramidinim vrtovima na jezeru Mičigen,
O Cisco Kidu, sinu Asurbanipala
Što pokori indiose plačne iz Ohaja.

O usudu umetničkog dela

Kada se nešto stvori, kaže se:
To je za večnost;
Niko ne misli na trošnost materijala,
Niti o tome kako će neki drugi u vreme buduće,
imati svoje a ne naše brige;
Pregršti stihova, slike i skulpture,
Grafike raznih epoha, bakrorezi,
Partiture složenih sonatnih formi –
Sve to taloži se na dlanu vremena
I svi misle: to je za večnost;

Ne znaju da svakom delu, pre nastanka,
Bog je dodelio:
Zemlju, vatru, ili mesto u Bagdadskom muzeju.

Ratni deficit, napalm i hevimetal

Kažu da Muzej zeta Muhamedovog Alije
Mnogo zlata i mnogo svetinja ima;
A rat koji dugo traje neko mora i da plati.
Vekovima nepljačkani grob svakoga mami,
Bio on Šliman il drogiran roker.
Novci, novci, gde su naši novci...

Istorija se nikad ne ponavlja, ona je jedna,
Mada već ostarela no, nespašena od silovanja;
Jer, ako je muzej svetinja, nije i zlato u njemu -
Reče mudri snajperista-hevimetalista.

Negde kod Apijana pročitao sam
Kako Decima Bruta ne spase
Ni galsko odelo ni galski jezik,
Ni Kamil kome je mnogo dobra učinio;
Jer, sila je sila, i promena sudbine
Jednaka je u Raveni, Akvileji ili negde u Bagdadu.

Mnogo mora da se plati, za sve da se plati,
A kad se kasni uvek je nedovoljno;
Zar bi Cezar pošao na Galiju
Da nije imao dug od sto miliona sestercija?
Zar bi se toliko pljačkale provincije
Da je u Rimu bilo dovoljno zlata?
Ali para nikad dovoljno; pa danas kao i uvek:
Svi putevi vode na Istok
Dok sanja se stari san da se pljačka Vatikan.

Čuo sam da nećete ništa da učite

(po B. Brehtu)

Čuo sam da nećete ništa da učite,
A vreme se promenilo; imanje je prodato
Dolazi novi gazda, mora da znate engleski
Moraćete dobro da pucate i ubijate
Ako mislite da vas on plati i pošalje
Da nekog il nešto odradite.

Vreme se promenilo; od vas se mnogo očekuje:
Zavođenje pravde i reda, slobode i demokratije;
Budućnost vam je obezbeđena; pred vama je
U punom sjaju; vaša se vlast
Postarala da vam se noge
Ne spotaknu o vreli avganski kamen. Ako učite
Letećete visoko i gađati daleko.
Ali, mora da znate taj engleski,
Jedini jezik rata i komande. Morate biti kao svi.

Vreme se promenilo; od malena uče vas
Kako se seju napaltni cvetovi slobode;
Video igre, istina medija, konačno, i taj engleski –
Sve to uslov je za ulazak u bolji, demokratski svet;
Roditelji i vlast sve su učinili, ali i vi,
Moraćete da učite.

Čuo sam, i to me istinski brine:
Nećete da učite, nećete u bolje sutra,
U svet prepun najlepše droge, nasilja i silovanja;
Ali vi i dalje imate svoje dobre vođe:
Oni su uvek tu da vam tačno kažu
Šta treba da radite da vam bude dobro,
Jer, vremena su još uvek nesigurna,
Još uvek sumnjivci podrivaju napore celog sveta,
Globalizam je u opasnosti, a i istine za sva vremena

Samo još vi možete spasti na čisto engleskom jeziku.

Ipak, moraćete da učite;
Posle prve doze sve ide lakše; opustite se;
Vreme je od sad na vašoj strani; gde su toliki za vas
Ne mora ni prstom da se mrdne –
Obarač je vezan direktno za mozak.
Treba samo poslušati unutrašnji glas
Iz dvadeset i petog kadra.

PUT U EVROPU

Plovidba

Pre početka plovidbe mora nam biti jasan
I cilj i razlog i konačna dobit; samo onaj zalutali
U odaje svojih neispavanih sećanja spreman je da
Jurne u nepoznato, u nadneto nad njega ništa.

Pa ipak pravi junaci su oni što brodove spremaju,
Oni što ih tek upravo sagrađene opremaju svim
Što duga plovidba zahteva; jer put je to
Između Scile i Haribde, put prepun sirena
Što brodara mame da stane i tako odustane.

Oni što znaju sve što ih čeka, nabave voska,
Onog žutog, pčelinjeg i njime prepune džepove;
Jer utovarivači, kao i svi utovarivači - dobri su,
Ali ne i spremni za sva lukavstva mora.
A more zove, ne samo one željne avanture,
Već i one druge – spremne da idu
Tamo gde nebo u osvit dodiruje more.

Put u Evropu

Jednoga dana Zevs, pretvoren u orla
(istina ne dvoglavog) silovao je
pod zimzelenim platanom na Kritu
unuku svog brata Posejdona -
prelepu Feničanku Evropu,
kći Agenora, sina Libije.

Bog mora sve to mirno je gledao,
Ne podigavši do neba talase
Ne iskalivši božanski bes
(kao u slučaju Hipolita)
a Evropu, ipak, beše mu unuka, zar ne?

Zevs ipak je Zevs, mrmljao je Posejdon,
Izgubljen u lavirintima teleologije;
Gromovnik sigurno zna šta mora da se radi
U hladu u hladu stoletnih platana.

Samo je jedan put u Evropu.

Evropa Ipolita Tena

Gde ima ljudi, ima i umetnosti –napisao je
Ipolit Ten u studiji o holandskom slikarstvu;
Na to ga je verovatno nagnao podatak
O monstruoznom vojvodi od Albe,
O progonima i klanjima inovernih,
O praznim ulicama u Gentu i Brižu,
O konjima što opustelim ulicama
Pasu lepu, sočnu, zelenkastu travu –
Bez sumnja, čudna to umetnost beše:
Slika i duša Evrope u jednom,
Između dva reza.

Ordenje, ordenje...

Ordenje nekad davahu za hrabrost,
Za odbranu zemlje, za herojska dela,
Za podvige silne i smelost u ratu;
Istina, davahu se novci a i dobra plata:
Za Isusa šaka sjajnih srebrnjaka,
za Julija Gaja da stigne do kraja
a od ruke Bruta, provincijsku vlast;
za izdaju svaku adekvatnu slast...

Tako se eto dešava i sada:
Pociganiš Srbe – eto Zlatne Palme;
Ismevanje vlasti – Legija je časti;
A kad sečeš glavu, ili prst po prst –
Sleduje ti lepi a od gvožđa krst.

Biće da cene sad su mnogo niže,
Jer sve je zemlji postalo još bliže;
Za karikature, vrsne kalambure,
Ordenje se deli kao zlatna kiša;
Više niko ne zna da zlato što pada
Od boga je Zevsa sperma Eldorada
A Danaje naše željne slave, para
Podmeću se svuda, bez mere i dara.

Seobe

Prva seoba: 1389.

I boj se završi;
i bi noć, i bi dan
i noć duga;
i krv humus upi
za buduće božure.

Ono što od junaka osta,
trećega dana
ode na zapad,
za tragom pčelinjeg meda,
u Medak.
Zid da bude.

Druga seoba: 1690.

Oni što vredeše a imahu obraz
tog dana, s Arsenijem, odoše na sever;
poneše knjige, sećanje i jezik
znajući da ostavšima to neće zatrebati.
Osta tek poneka ulizica,
sitan lopov, lažljivci i vlasnice sifilisa,
jer, ko bi drugi smeo da dočeka Turke.

Sad kažu:
neko morao je ipak da ostane,
da iznedri ćopavi jezik
za budući Parlament.

Treća seoba: 1999.

Naša je Zemlja odavno prodana;
Prodana je za šaku srebrnjaka, ali prodana –
Vreme je da se selimo;
Sa sobom treba poneti sve što je za poneti:
Cipele za dug put, odeću za sva
Četiri godišnja doba, sećanje
Na sve što nas je snašlo i snalaziće
sa obe strane Dunava.

Vreme je da se selimo
U prazninu i ništa, u prostor
Gde niko nikog ne sačekuje,
U zemlju zanavek našu.

Vreme je da se selimo.

Nebeski narod

Tog sparnog, poslednjeg slobodnog leta
dolazili su u koloni bez oba kraja
gladni i bos, poniženi a nedoklani,
ubijani duž puta, nejač bez odbrane.

Niko ne reče istorijsko *ne*.

Svakim korakom dalje od doma
a bliže nebesima.

Niko ne izađe na ulicu da više,
pišti u pištaljke, šerpeta, kukumavči.

Bože,
osmehni se,
dolaze Srbi!

***Post scriptum:
Jugoslavija, zemlja koje nema***

Vesela bratija sinoć je javila:
Od danas, nema više Jugoslavije.
Noćas padao je sneg
I sve joj tragove zameo.

Ali, doći će jednom i
Oktobar u proleće.
Sneg će se otopiti.

Biće mnogo blata.

10. 02. 2002.

Memento

1. Pesak Somalije

Generalu R. Mladiću

Samo u tome ima konačne pravde,
sasvim posebne, kosmičke, astralne,
u času dok telo vojnika Amerike
glanca neravne drumove
Somalije.

Pijani sidadžija i ne oseća
kako mu lepo silazi meso
s natrulih kostiju;
takva je sva politika Imperije.

A samo je mrtav amer dobar amer,
na vrelom pesku Somalije,
zaključuje mudri Aidid
zasukavši levi rukav.

2. Jasenovac

Do zadnjeg daha čekahu Srbi
da se dogodi čudo, da bude
bezbolno, s mirisom mira
i malo lepljivog sna.

Ne gubeći veru gubili su oči
i suvih usana grizli poslednji dah;
tek kosti njihove sad znaju:
čuda nema. Postoji samo smrt.

3. Tjenanmen

Zaravnivši pobunjen trg
tenkovi spasli su Kinu
od nuđene "demokratije".
Potom je noć trajala dugo,
dvostruko duže no obično;
nebo je bilo vedro
i jedna zvezda, daleka
čak golim okom vidljiva
zasijala se srećna u daljini;
nije se zvala ni *Tito*,
ni *Bosna*, već samo:
Tjenanmen.

4. Port-o-prens

Na silu velikih samo mali
držnu se da kažu *ne*.
Tako i tu - 7. 8. 1994. -
dobrovoljci uče da
umiranjem brane domovinu.
Ne žele da im vojska iskeženih džezera
dovede ludaka na vlast.
Takvih već je dovoljno, svuda;
u zdajnoj Evropi
podvučenoj žutim,
u Senatu,
gornjim, donjim i podzemnim
domovima.

5. Poslednja vest iz Medačkog džepa

Imao sam kuću, voćnjak,
parče neba i prohladna jutra;
do juče imao sam
i bunar i mačku i psa i
tri gladne kokoške; i komšije.

Sad, kuće nema, voćnjak posečen,
mačka, pas i sve kokoške
na dnu bunara zimuju;
i komšije poklane;
samo jutro i dalje je hladno,
a neba nema.

(avgust, 1994)

RAĐANJE DEMOKRATIJE

Ručak kod Lukula

Nakon nevoljno priređenog mu trijumfa
Po povratku iz Azije, Lukul se povukao
Iz političkog života Rima. Vreme je provodio
Gosteći retke prijatelje, filozofe namernike,
A najčešće samoga sebe i tad bi rekao:
Danas Lukul ugošćuje Lukula.

Plutarh piše da jednom imao je u gostima
Na ručku Pompeja i Cicerona; oba u poodmakloj dobi,
Sa slavom za sobom. Sva trojica imahu mnogo da kažu
Jedan drugom o tome šta je vreme i kako ga provoditi.

Lukulu zameriše da blago oteto od varvara
(mada oružjem, na pošten način),
Bezmerno troši na gozbe i skupljanje knjiga;
On Ciceronu reče: čuvaj se onih
Kojima si kad dobro na sudu učinio,
A Pompeju: ne veruj u sklopljen savez
Sa onima što vlast vole više od tebe.

Vreme je prolazilo, ručak je prelazio u večeru,
Kuvari su donosili posebno zgotovljene tetrebe,
Pompej se prisetio svoje nedavne bolesti,
I potajne želje da uzme svu vlast, a rimski Demosten
mnogih filipika napisanih u slavu slobode, a i one prve
izgovorene protiv Katiline.

Lukul je govorio da mudar je onaj što kao ostareli Sula
Pred kraj života neguje svoje vinograde, i čuva se
Svetine, alave novca žedne omladine, njihovih
Rođaka i potomaka; malo je onih poput Katona,

Reče on, a ni njemu dobro se ne piše.

Polako padao je mrak, kuvari behu već umorni,
Posluga se sve sporije kretala, no reči odasvud tekle su
Kao staro dobro očuvano vino; treba se povući na vreme
I umreti kad telo to odluči a ne ruka bivšeg prijatelja,
Govorio je već pospanim glasom Lukul.

Njegovi sagovornici, zagledani u noć, u ozvezdano nebo
I svetlima obasjani vrt, gledahu sve više u dubinu sebe
I mišljahu, ma, Lukule, ...

Varvari

Narod je znao da vlast počiva na sili,
A država prava na pljački varvara;
Odista, otkud tim varvarima toliko zlata,
Toliko žita, ovaca i predivnih stvari, pitali su,
Posle svake pobede svojih tribuna i kunzula,
Zbunjeni građani.

Svi voleli su igre i hleb kojim se kupuje vlast;
Pljeskali su trijumfatorima, kamenovali
Poražene i robove dovedene iz daleka,
Iz Galiје, Panonije, Eritreje, sa obala Eufрата;
Vlast Rima prostirala se na tri strane sveta
I sve tuđe beše im blisko; imperatori gomilahu
Blago, dosta su doduše i sami trošili,
No nisu znali da doći će jednom Justinijan
I sve će varvarima da vrati, što reče pakosno,
U potaji, Prokopije iz Kesareje.

Ma, ko su ti varvari, odakle im moć
I pismenost starija Enejinog grada?
Veliki Cezar sve činio je da zatru se Etrurci i Briti,
Gali i nebrojna plemena zemljodelaca i stočara,
Jedino te zveri Angle i Sase prituljene po đubrištima
video nije.

On je imao slavu porednika i svoje ratove,
A oni sad na krvi i zlu stvorenu istoriju.

Priroda vlasti

Kažu da Sula protivnike nije štedeo;
Imao je uvek dovoljno vernih mu ljudi
Da svaki pogrom uspešno izvede; krvi
Po svedočenju mnogih često do kolena bi,
I najviše zato otvarane su kapije grada
Da bi iz njega što brže otekla.

Pa ipak, bio je red; znao je on narod,
I narod znao je njega; svaka se vlast
Gradi na krvi i ideji; a krvi izobilno beše
Kao i svesti da sve se čini za dobro Rima.

Ko neće da rat vodi, moraće da robuje
Gorima od sebe, bili to Persi ili Goti –
Mrmljaše u sebi razbesneli Sula, to veče
Kad izdajnike sekli su na parče.

Pouka Katona

Većina voli da kaže: treba se skloniti,
Ta će čaša mimoići nas; i odista,
Mnogo je primera da zlo izbeći se može,
Pognute glave do visine trave;
No ima i onih koji dalje vide,
I bore se, bore, do samoga kraja,
Ko pravedni Katon.

A šta je život, ako te ko kralja
Do stratišta u trijumfu vode?
Memento mori, ne govore tebi,
Jer ti si mrtav na kraju sokaka;
Zato i čini to što čini Katon
Uoči pobeđe koju slavi Cezar:
Pročitaj još jednom dokaze Fedona
Sa rukom na maču.

Smrt nikad ne dolazi sama,
Već kad čovek odluči da neće da živi.

Smrt Katona

Vičan besedama i ratovanju,
No ne porazima, obmanama i izdaji,
Katon je sam sebi rasporio stomak
Pokidao sebi creva i veze sa životom
Da ne bi Cezaru dozvolio da pomiluje ga,
Da Rimu pokaže svoju demokratsku milost;
Najveći Rimljanin nedovršene račune ostavio je
svom zetu, plemenitom Brutu.

De Cicero

Ciceronu svi su posavetovali posle pobeđe nad Katilinom:
Vreme je da odeš iz Rima; slavan si i tvoja reč pobeđna je
I istinita u današnji dan; idi u provinciju, u Rimini,
Ili na Siciliju, možda u Atinu ili Aleksandriju,
Na kraju krajeva tamo ima još dovoljno knjiga,
Koje nisi pročitao jer Filon iz Askalona nije ih doneo,
Cezar još uvek nije zapalio Aleksandriju, a Oktavijan
Još nema moć da te pošalje u Tomi... Vremena se
menjaju,
Menjaju se i običaji; ti vičan si filozofiji, vičan besedi,
I ratovanju, no sve to nedovoljno je, kad tri se udruže
Gladnika vlasti; jedan od njih imaće kratak život,
Možda i drugi, ali njih je tri, veliki je to broj, mnogo veliki
Ako misliš da neko oprostiće ti sve dobitne besede,
Glavu na ramenima ostaviti a desnu ruku ne odseći.

Pompej

Pokorivši tri strane sveta, nakon tri trijumfa,
Svima se činilo da javio se drugi Aleksandar.
Ali, istorija nikad se ne ponavlja i nepobedivost
Nije uvek na strani pobjednika; uprkos tome,
Istorija zna za hrabre i odlučne, srčane poput Cezara
I hrabre poput Lepida. Neodlučne, i one što ratovati
I hoće i neće, ili samo neće – preziru i bogovi i puk.

Država što neće ratovati za sebe a hoće za druge,
Nije država već prodana zemlja; to znao je Pompej,
držeci daleko od Rima varvare, sa one strane limesa;
Znao je to, nakratko i Antonije, no najviše Cezar
Na povratku iz Galije.

Neodlučnost plaća se najviše. Sve treba
Obaviti u pravi čas, ni pre ni kasnije;
inače, sudbina je izvesna - kod Farsala.

Mitridat

Protiv njega rat vodio je Lukul a slavu zadobio Pompej;
Kažu da bio je varvarin, a dvadeset i dva jezika govorio je,
Ako verujemo Plutarhu, bio je obrazovan, grčkog i persijskog
Porekla (a bio je varvarin), poštovalac literature i znalac arhitekture,
Prijatelj Tigrana i mnogih istočnih careva, čovek od reči,
Koliko je to na Istoku moguće, svakako više no u Rimu,
(no, bio je varvarin); sav svet trebalo je pokoriti, na način Iskandera,
Usput, sve opljačkati, ne može Rim samo od slave živeti;
Prvi trijumf Lukula i treći Pompeja slika su moći Mitridata,
Njemu potčinjenih careva i beskrajsnih predela gde ginuli su Rimljani.

Pobednici pišu istoriju; Plutarh je i veću pažnju posvetio manje
važnima,
No ne i protivnicima ideje demokratije i velike Imperije; za varvare
Određen je samo zaborav, jedno veliko Ništa koje guta more
Zajedno s brodovima i mornarima, daleko pre no što se uliju u njega
Eufrat i Tigar.

Mitridat beše poražen, no dovoljno veliki da ne bude plen
trijumfatora;
Njegova smrt i smrt svih njemu rodnih i dragih
Nedvosmisleno potvrđuju da nije bio varvarin.

Otpaci demokratije

U Rimu, dok mali Cezar nije postao veliki i odneo
pobedu,
Demokratske institucije imale su cenu i nju su
Bez roptanja platili Ciceron i Katon, Kasije i Brut;
Još uvek živelo je sećanje na vreme Perikla i
Vreme Demostena; postojala je reč a ne njena slika -
Surogat vlasti satkan od licemerja sitnih lopova i
probisveta.

Sa jačanjem Imperije, narod je postajao sve nepotrebniji
I carevi u sebi gledali su vlast a u vlasti sebe;
Tek poneko Od njih, ogrezao u stoičku filozofiju,
Stvari video je drugačije
I nalazio da jedino može obratiti se samome sebi;
Hrišćani i varvari svojim poslednjim mislima
Behu na drugoj strani zamirućeg vremena
I nije trebalo mnogo pa da narodna vlast
zauvek umine.

Posle dva milenijuma ostali su otpaci bez morala
Koji ne idu u crkvu, Ali hoće u aleju velikana;
Njihov smrad garant je napretka demokratije
Na deponijama budućnosti. Njihova bezmerna izdaja
Garant je zaborava. Oni su polomljena tablica
Koji je Katon rukama dece svoje bacio pod noge
Pompeja.

Tajna istorija

Kažu da Prokopije iz Cezareje došao je kasno,
Da zavesa već uveliko beše spuštена u teatru;
Razišli su se mračnim ulicama Konstantinopolja
i glumci i gledaoci; nastupilo je novo vreme, a predstave
Smrt demokratije i *Licemerje imperije* nikoga nisu
plenile u predvečerje Imperije,
Čak ni onih nekoliko filozofa što iz progonstva
Vratiše se iz Damaska u duhom opustelu Atinu.

Odista, posle tolikih terevenki, nasilja i ratova
Kome još beše stalo do intriga o jednom
Prigrlupom caru i amoralnoj nimfomanki,
Pa bila ona čak i carica carstva na zalasku.

Justinijan potrošio je sve; sve nasleđeno,
Sve opljačkano, sve oteto prijateljima - podelio je
Varvarima ili uložio u gradnju pristaništa.
Neki kažu da verovao je, da doći će brodovi
I doneti iz dalekih krajeva oprost greha
I delić nade u zagrobni život.

Čistilište tada još nije postojalo; veze pakla i raja
Bile su direktne i nije se moglo biti ni tu ni tamo;
A teorija Agustinova o ishodu života, beše gubitna
Nimalo utešna. U nekad velikom carstvu
Teodora beše jedini dobitnik.

(leto, 2011)

NASLEĐE

Smrt nekad i sad

Smrt oduvek beše velika tajna,
Svakom nova, vremenski nenadna, neponovljiva
Poput dela velikih flamanskih majstora.
I zato, svako je vreme imalo «sopstvenu» formulu
smrti:

Smrt udarom kamena, nožem ili kopljem,
Smrt od otrova, od gladi ili hladnoće;
Potom dođoše gilotine i gasne komore.
Sa vremenom, smrt se razvijala
Kao i svaka, napredna industrija –
Od pojedinačnog težila je opštem.
Imala je svoju dijalektiku.

I svi su znali: smrt nikad ne dođe bez opravdanja:
Svako je morao, lično, u znoju lica svoga,
Da zasluži je, da opravda rad i suda i dželata;
I samo zaslužni građani, ponosni pojedinci,
Poput Sokrata, Bruna, ili Sen Žista
Imahu čast da s njima se surovo postupi
Kad stanu pred one što daruju kazne.

Danas, kao i uvek, smrt dolazi svakom,
Bez najave, bez razloga i objašnjenja:
Dolazi sa tv emisijama i vanvremenim izborima,
S reklamama zdrave hrane i bednim penzijama;
Danas, smrt keži se na naslovnim stranama,
Na bilbordima, na talasima «popularne» muzike,
Milujući žive već po mrtvoj, ispražnjenoj glavi
U koju ne mogu više stati ni brojevi ni reči;
A to je ono što se oduvek htelo: da vlast bude naša,

Kao i pare.

Konzul

Za vreme svog drugog konzulstva,
Poštujući demokratske oblike vlasti,
Kornelije Sula je u operaciji „Milosrdni Gladius“
pogubio 90 senatora, 15 konzula i 2600 legionara.
Sve ostale što mišljahu da su nešto
Ili je prognao, ili ostavio bez imetka,
Ili bez troška za sahranu.

Nije se libio da gradovima oduzme bedeme,
Novac i slobodu. Bio je obavešten.
Nije se ni bojao da u jednom času,
Zaprepašćenim i na smrt preplašenim Rimljanima,
Ostavi svu vlast i ode na selo
Prepuštajući se strastima lova i ribolova.

U tome je nekakva dijalektika vlasti:
Ne plašeći se osvete, živio je
Bez straha, bez straže i bez čuvara.
Samim sobom čuvao je samoga sebe.
Sve njegovo bilo je u njemu. I znao je:
Njegova najveća zaštita ne behu
Ni oružje, ni bedemi, ni bogovi,
već on sam: njegovo delo i njegova reč.

Krao nije. Čega da se plaši?

(2003)

Monolog imperatora

Posle toliko vremena poželeh da vidim
Beskrajnu smotru legija, svog druga Kvinta Katula;
Kog sreća prati stiže tamo gde hoće,
Govorahu mi u snu razna priviđenja,
Na kraju i onaj mladić-rugalice
što ne hte da shvati da neku drugu smrt
Katulu predskazuje.

I, šta je zapravo vlast? To malo posejanog straha,
Otetih novac i imanje, nekakva grčka *ousia*,
Pozlaćen odar sa znamenjima vlasti, trubači,
Senke podrugljivih neprijatelja,
Svođenje moći na njenu besmisleni formu?

Toliko smrtnika spremno je
Da svakog časa jurne u ništa,
Toliko nebesnika čeka da im se lepim poigra glavama,
Kao nekad pod zidinama Troje;

Ne treba činiti previše ni premalo.
I jedno i drugo manje je od ništa,
Svetlost zatvorena u sebe,
U večnost nadnetu daleko nad Panonijom.

Horror vacui

Sa svakim danom bogu je sve teže:
Navikao je da stvara, da neprestano gradi
I sve više plaše ga zaborav i samoća,
Nezainteresovanost pesnika, deputata i alkoholičara,
Skitnica, bogalja i ostalih probisveta
(poslovni svet odavno ima preča posla);
plaši ga beskrajnost prostora u kome ljudi
neće da ga slave. Posesivan je, grub, pomalo detinjast:
voli žrtve, pesme i pohvale. Hoće da je potreban,
hoće da stalno neko ga spomene, jer,
dobro on zna koliko je zla prosuo u svet
a sve rad spasa od moguće dosade.

Doduše, ponekad, u časovima dokolice,
i sam nagrađuje: nekom podari gips za nogu,
drugom trapavog hirurga, trećem invalidska kolica,
četvrtom bezbolnu bolest.

Sve to, radi sebe, razume se, bog poklanja.
Želi da svi misle na njega i njegova dela;
Retki su oni koje on zaboravi
Ti žive neprimetno; istinski su srećni.

Kruna sa zvončićima

Još je teže biti kralj bez naroda,
Sâm sa dvorskim ludama, pijanim političarima,
Pesnicima-hvalospevcima, vremešnim droljama,
s arhipastirom bez lica i jatom pobijenih ptica;
Teško je biti bez naroda,
Bez istinskih znalaca, bez dobronamernika,
bez dobrih ministara, sred osrednjih atentatora;
Teško je biti živ, a nikakav,
Biti kralj bez velikog K,
Bez kamena u kruni a s kamenom u bubregu
I mnoštvom malih zvončića, visoko,
Nad glavom.

Ispovest lude

Najteže je: biti dvorska luda;
Gledati istinske lude, protuve i šarlatane
Na mestu ministara i ambasadora,
Bankara i servilnih činovnika;
Gledati uspaljene novinarke,
Potplaćene stranačke prvake,
Bivše bundžije a sadašnje supozitorije,
Poslanike bez imalo šarma;
Najteže je i, odista poslednje:
Biti luda među gorima od sebe,
Biti pesnik i zabava kralju
Koji muca i u dugu grca.

Miraz

Od Filipa IV Španskog na Ostrvu fazana
Francuska dobi mladu Mariju Terezu
i miraz od 500 000 zlatnika žutih;
ridali su i Kralj i Kraljica, sva Španija
- i narod grcao je dugo, zbog tih pola miliona;
ali obraz je obraz i šta se tu može –
reče Kralju umirući Velaskez.
Zbog smrti slikara Kralj još više neutešan beše
jer samo privid slave na slikama mu osta.

Sa mladom, kažu, i miraz ide
obično tolko, koliko vredi;
jedna je mera za španskog Kralja
druga za one koji to nisu.

A jednoga dana, kad *nas* ujedinio je kralj,
on shodno nivou svome i predaka svojih
pronađe sebi i ženu ravnu;
u miraz dobi - prelepih dama vagon
(za vozom smesta izvadiše prugu) -
a Tastu dade pola Banata;
ne Oplenac, ni srpske vinograde,
ne Kosovo, ni namastire,
ne rudnike, ni koncesije
(njegovo ništa još ne beše).

Njegovo doći će posle, u Marseju.

Palinodija

(peva se i danas u Srpskoj Vojvodini)

*Iako kasno – sada je jasno:
Kad golja hoće néko da bude
on mora sebi mladu da kupi
spreman da dade pola Banata
sa belog ata.*

*Da Filip beše Mudronja Vlaška
za mladu bi pola dobio sveta,
Njegova sad bi bila i Raška
Nepal i Lima idućeg leta.*

Sećanje na kralja

Ako ne spavaš, ne spavaj!
Ako spavaš, niko Te neće probuditi!
Čak, ni glasine što šire ih
raznorazne psine.
Pogledaj, svo vreme to što došlo je,
ni nalik nije onom iz naših
odavno potrošenih snova.

Svi će sad da sete se tog
kako, kad bili su mali, videli su kralja,
neki, tek, njegovog sina,
malog, bledog i nikakvog.

Do sada to uspešno se krilo,
a sad, najednom, sećaju se svi i onog
čega nije ni u mašti bolesnika bilo.
I šta reći? Kralj jeste kralj.

Ali, ako je odista kralj,
mi i sad smo tu, jer, čast je i slava
ubiti kralja.
Znalo se to u Topčideru,
Znalo i 1903.
Zašto sad da se zaboravi?

I, zašto da se ta priča danas
na Vidovdan (a to svaki je dan,
uvek je za Srbe utorak)
ne ponovi?
Dobro je; neka; došao je kralj;
Ako ne, dovoljna je i njegova senka.

Nešto od svega tog,
ipak,
moramo ubiti.

Nasleđe

Ne treba nikad ubiti mrava,
Puža, il neku usamljenu pticu;
Ne zna se šta oni behu
U nekom od ranijih života.

Možda im duše i dalje čuvaju
Sećanje na velike pohode i ratove,
Na vreme ispunjeno metežima,
Surovim ratovima bezbrojnih legija
S nepokornim Galima i Skitima.

Rim je istina dovoljno daleko,
Koliko Atina i Jerusalim, koliko
Večita razlika međ njima;
Kod nas je vreme malo usporeno

Svi preci vladara doskora još behu
Glodari, hijene i grabljive zveri;
I nije čudo da omama još traje,
pa mešaju se usklici i voda,
teror i sloboda.

A Bog, što sve to gleda, ćuti i
Polako, retardiran, shvata:
Oni su delo iz sedmoga dana.

Uostalom,
Nakon tolikoga posla šta bi mu,
da se pre kraja, nepažljiv, odmara?

Posle nas

U vremenu budućem potomci ove bube
što lenjo gamiže po podu, biće jedini gospodari sveta;
Njihovo biće sve: reke i jezera, planine i mora;
Uzeće sve jer sve će im biti poklonjeno.
Jedina živa bića nakon kataklizme,
Ti zglavkari (možda i poneki pacov),
Nakon mnogo eona, otvoriće škole,
Biblioteke, centre za istoriju ratova na Zemlji;
Ostatke mojih prijatelja, primer velike greške prirode,
izučavaće na retkim časovima arheologije,
fatalističke evolucije i arhajske antropologije -
Ni moje ime neće biti zaboravljeno:
Pominjaće se u raspravama o nastanku neba.

(1999; 2002)

HANIBAL “ANTE PORTAS”

Kartagina nema sreće

Nekada ostrašćeni Rimljani, danas Gali i Angli
Razaraju, ubijaju, siluju, pljačkaju narod severne Afrike;
Nekada odnosili su žito i zlato, danas brend naftu
za koju cezari nisu znali. Svako voli da pljačka,
posebno kad za to neće biti kažnjen, već nagrađen
trijumfom, ili dobrim bankarskim saldom.

Opravdanje uvek se nađe: zaštita zemlje,
Zaštita demokratije, ili interesa engleske kraljice.
A uvek je isto, i samo zato, što od Katragine nije ostalo
ništa,
A od Galiје i Anglije dovoljno za bestijalnu genetiku.
Gaj Julije kriv je za sve.

Kvint Fabije u Kartagini

Oduvek željan zlata i igara, robova i prostitutki,
Rimski je senat u Kartaginu poslao Kvinta Fabija
Da pita šta hoće da uzmu iz njegovih ruku: mir ili rat;
Prethodno pomoliše se u svim hramovima
Da rat im bude uspešan i pobedan.

Kartaginjani, s verom u slavu predaka, rekoše:
Šta hoćeš, to nam i daj; presrećni Fabije,
Žedan ubijanja i klanja dece smesta odgovori:
Tada, evo vam rata!

Ponosnim senatorima ostalo je samo da odgovore:
Prihvatamo! Ratovaćemo s tom rešenošću
S kojom primismo i vaš dar!
Poslanstvo prepuno sreće odjuri u Rim,
Jer, Kartaginu trebalo je razoriti i dati joj demokratiju.

U podnožju Alpa

Hanibalova voska beše uplašena kad stigla je pod Alpe:
A Hanibal, veran zakletvi datoj ocu, reče vojnicima:
Zar ćemo posle tolikog pređenog puta sad stajati
nemoćni,
Zar posle tolikih pobeda da nas zaustave ti Alpi?
I šta su Alpi? Visoka brda i ništa više.

Nema na zemlji planinskog vrha što dodiruje nebo
I ne može se savladati; savladali smo Gale i
Divlje zveri, ostali su nam Rimljani. Na Alpima
Žive isto ljudi. Tuda prošli su glasnici iz Rima
Da objave nam rat, tuda moramo proći i mi
Da na objavu im odgovorimo.
Oni bolesni su, ko i svi narodi do Angla na severu;
Izlečiti ih od njihove pohlepe možemo samo mi.

Milan Uzelac

Pesme

Alpi! Alpi!

Uslov za mir i članstvo u imperiji

Za Generala Ratka

Mladića.

Senatori rimski, izglasavši rat Kartagini,
(jer dvadeset tri godine je prošlo i sve se potrošilo
Nagrabljeno u prvom ratu s potomcima slavnih Feničana),
Zatražiše, kao uslov mira, da Kartaginjani razore svoj grad, da
drugi podignu sebi daleko od mora i svojih brodova, da Rimu
Preda se svo zlato i Hanibal da oni mu pravedno na Forumu sude.
U tom času Imperija imala je rimsko pravo i dobro oružje,
uvežbanu vojsku i za dom spremne tribune i konzule,
sve prednosti da dobije se nepravedni rat.

Istina, bilo je tu i drugih uslova, o kojima u svojoj istoriji
Ne piše Livije: da Rimu narod preda se u roblje
A najlepše žene poslate budu na trgove večnog im grada;
Afrika mogla je biti samo Afrika, Libija – Libija,
A Egipat, Sirija i Persija biće šta treba da budu -
kad na njih dođe red.

Među senatorima u Kartagini bilo je i onih poput Magona,
Onih u manjini, što nisu voleli mladog i ponosnog Hanibala,
Ni oca mu Hamilkara, ni zeta mu Hasdrubala,
Ali nikog ne beše da svog časnog, ponosnog vojskovođu,
Zaštitnika naroda i grada pošalje gorima od sebe,
Da pijana rulja sudi mu, u rimskom tribunalu.

Mir uvek ima alternativu - pravedni rat.

Colonia Julia Cartago

Pričaju da Gaj Julije Cezar pred kraj života
(za koji nije znao), hteo je da obnovi Kartaginu,
Da vrati u nju makar granit i deo mermera iz
Kenterberija,
Đenove i Pize, ako ne i sve što beše u trećem ratu
razgrabljeno.
Nakon njegove smrti, Rimljani odlučiše da ispune mu
želju,
Da na istom mestu, na obali istog mora,
u njegovu slavu podignu veliki grad;

Prvo su proplanak Birsu zaravnili, da slučajno trag ne
ostane

Iz vremena prošlog, neki kamen ili nadgrobni natpis
(svu literaturu uništili su vek ranije, poštedevši samo
Jedan traktat o poljoprivredi – patriciji rimski time se
nisu bavili).

Cezar je mnogo znao i mnogo naučio puneći državnu
kasu

(i svoju); znao je da varvari nisu i varvari duhom,
Znao je da Aleksandar, Hanibal i onaj Mitridat,
(što govoraše dvadeset i sedam jezika i narečja),
Imali su više grčke krvi no on čiji su preci razorili

Etruriju,
uništili jezik i biblioteke prethodnika, kulturu kakvu oni
nisu imali;

Njegovi znali su samo jedno: da pljačkom i retorikom
grade Evropu

I zalivaju je inovernom krvi.

Smrt konzula Tiberija Sempronija Graha

Posle tri bezuspešno prinete žrtve vrači govorahu
Tiberiju Grahu da čuva se tajnih savetnika i lažnih
predstava;
Tri puta izlazile su na žrtvenik dve zmije, pojele jetru
žrtvenu,
I tri puta se skrile. No sudba je sudba i nikud se ne može.

Izdanom ostalo mu je samo da umre u borbi hrabro.
Hanibal je to
Umeo da ceni. Priredio je svečanu sahranu protivniku
(kakvu ovaj njemu ne bi učinio): kraj pripremljene
lomače,
U svečanom maršu, pod punim oružjem prošla je sva
Kartaginska vojska. Španski vojnici i sva plemena
Odali su poštu poginulom ratniku po svojim običajima.

No Hanibal bio je u tuđini i dobrom nije mogao da se
nada.
Rimljani su Rimljani.
Setimo se u tišini Katona.

Gozba kod Vibija Virija

Osme godine rata s Hanibalom, kad ovaj beše

Na domak Rima dva su konzula nastavila
Opsadu Kapue rešeni da nikog ne poštede,
Da grad opljačkaju, sravne sa zemljom i
Izbrišu sećanje na njega.

Senator Vibije Virije reče svojim sugrađanima:
Zar vam i sad nije jasno koliko su Rimljani
Žedni naše krvi; no shvatite, da smo na njihovom mestu
Mi bi činili to isto.

Skrivati se od smrti ja nemam nameru,
Takva je i volja bogova dosudivših pobedu neprijatelju,
A ne nama. Muke i poniženja koje spremaju nam
Rimljani, ja mogu izbeći.
Neću videti grad Apija Klaudija,
Ni nadmenog Kvinta Fulvija, okovan neću proći
U njihovom trijumfu ulicama Rima, da bi me potom
bacili u tamnicu, ili obezglavili liktorskom sekirom.
Neću videti ni kako gori moj grad, ni nevolju u kojoj
Će biti devojke, majke i mladići mog grada Kapue.

Sve one, koji isto ne žele to da vide, pozivam da večeras
Dodju kod mene na gozbu, a potom, ispićemo čašu,
Iz koje otpiću prvi ja sam; ona će telo osloboditi nam
muka,
A dušu od poniženja zauvek nam zakrivajući i oči i uši.
To je jedini dostojan, jedini slobodan put u smrt.
Neprijatelji diviće se našem junaštvu, a Hanibal
Koji nam na pomoć nije došao, saznaće
Kakve je saveznike odbacio i izdao.

Livije piše da dvadesetsedam senatora došlo je na gozbu;
Umrli su, neko pre, neko kasnije – do jutra svi.

Ostali, što čekali su Rimljane i njihovu milost
Umrli su tek narednog dana.

,

Smrt Arhimedea

Livije piše da su nakon osvajanja Sirakuze
Rimljani više iz nje odneli blaga i umetničkih dela,
No što ih je u tom času imala još uvek moćna Kartagina.
Smrt Arhimedea beše tek kolateralna šteta obesnih
I alavih osvajača; odista, starac je ubijen nadnet
Nad crteže čiji smisao ni konzul Marcel ne bi razumeo;
Ko ga je u besu ubio, ostaće tajna i slika Rima,
Njegove politike i njegove zagledanosti u svoj stomak.

Na kraju krajeva, Arhimed bio je Grk, kao što rekoh,
starac,
Predstavnik kulture na zalasku, u gradu čiji slava i sjaj
još uvek behu veći od svega čime bi mogao podičiti se
Rim;
pred Romulovim gradom beše još mnogo pohoda, pokolja
i pljački,
mnogo lažnih zakletvi i obmana suseda, mnogo
geometrije
ali one prizemne, političke, koju Grci behu već zaboravili.

A Arhimed, ma on je bio samo običan Grk, starac na kraju
života,
No mudrac i graditelj, povučen u sebe, i lišen razmišljanja
o tome
Da li je Eneja krenuo na pogrešnu stranu.

OVIDIJE U TOMIMA

Progonstvo Ovidija

Bilo je dovoljno da Cezar ga pošalje na Pont,
Tamo gde graniče se kultura i tama, i svi da mu se
Najednom, izgube prijatelji, da spusti se
Beskrajna tišina, ledena ćutnja, da bude potpuno sam,
Nepotreban svima – i drugima i sebi.

Jedna jedina reč, imperatorska, šalje ga
u drugi, njemu nepoznat svet.
Osuđen je na plovidbu, dužu od Odisejeve,
I nesrećniju, jer njega ne čeka Itaka.

Odlazak u Tomi

Tog dana dok je napuštao Rim,
U nadi da možda, ipak, predomisliće se Cezar,
Pitao se čega to ima tamo na obalama Ponta
Zapljusnutim varvarima i moru.

Putuje na kraj sveta, sahranjen unapred,
U grob koji će mu iskopati Skiti; sa njim
Pokopaće sve njegove pesme (čak i one
Varvarskim jezikom napisane), svest o Imperiji,
Kao i nemušta tumačenja o prirodi poezije.

Bio je svestan da ide u nepoznat, njemu
Nenaklonjen grad, među inoplemenike,
U grad gde otrovni su i strele i voda;
Na putu, proći će pored grada u kojem oltar
Podignut je svim bogovima, ako ih ima;
Jer da jesu, makar bi ga jedan od njih
Zadržao tu, u Korintu.

Pred polazak

Pred polazak spalio je nedovršene pesme,
Uveren da svaka od njih pritajenu sadrži pretnju,
Unapred skrivenu osudu, jer živi u vreme
Kada vladari, još uvek, čitaju pesničke knjige.

Zarekao se da više stih napisati neće, da
Svo znanje i svo umeće glačanja pravih reči
Proгнаće daleko iz sebe, u nepoznato; samo onaj
Ko živi neprimetno, poput Epikura, može tihi
Da dočeka smrt; njegova slava, ko svaka slava
Nije od ovoga sveta; neko je dâ, drugi je uzme,
A njegovo ništa ne ostaje.

Samo vetar što kosti ledi u daljini stvaran je
I samo duh što krhko krije mu telo, njegov je,
U času dok prekasno se saglašava sa prirodom;
Sve pouke dolaze prekasno, ili se shvate
Kad vreme za njih više nije. Možda je neophodno
Otići daleko, iza kraja sveta i biti sam tamo
Gde Pont dodiruje nebo i rađa se prvi getski stih.

Trajanje

Daleko od Rima, u nepoznatom i divljem svetu,
Živi okružen Getima i Sarmatima, otrovnim
Zmijama i vodom što ne može se piti,
Sa tupom pisaljkom i malo pergamenta
Što brod ga poslednji u proleće doneo,
Jer brod samo u proleće dolazi, kad otople zemlja i more
ali ne i srce Imperatora što potajno elegije čita
i vest čeka o smrti poslednjeg pesnika.

Onemoćao, no živ još uvek, tamo gde smrt
Danonoćno gostuje, boluje od zaborava jezika
I piše, željan da u sebi sačuva govor
Kojem su vlast i svaki rat menjali suštinu.

Zapisuje stihove daleke od izvora licemerne politike
Omeđene limesom i oružjem obesnih varvara,
I tugu za Rimom smenjuje ledenim očajem
U kojem mire se Pont i nepoznato nebo.

Veče u Tomima

Bez jasnog razloga (error nekakav), dospeo je na kraj
sveta,
Iza kojeg su samo varvari, vetar i sneg;
Na ušću zaleđenog Istera nastavio je da piše
Pesme započete na brodu između vode i neba
U prostoru kojim gospodari vetar;

Pod strelama Skita i Geta mislio je na Rim
Koji se sporo, godinama, selio u njega,
A onda, u jednom zvezdanom času, shvatio je;
Rimljanin može se biti i van granica Rima,
Kao i pesnik, bez publike i čitalaca.

Dovoljno je, ne izdati sebe i prijatelje,
Slediti put Homera, Eshila i Vergilija,
Osluškiivati nepoznate korake u noći
Tamo gde nebo je novo, sasvim drugačije,
I pisati, pisati, makar to bilo i nevično na jeziku Geta.

Ovidije među Skitima

Sudba dosudila je Ovidiju Skitiju da upozna,
Da poslednje dane dočeka na izvoru vetra,
Da živi bez svega što moglo se uzeti, i shvati
Da blažen onaj je ko živi u skrivenosti, i
Sudbom mu date poštuje granice.

Jedni govore klima tad beše surovija,
Drugi, da zima samo metafora je njegove duše,
Da elegije pune su pesničke a ne ljudske istine, jer
Ako se vino od mraza ledilo, ko ušće Ister, a
sneg čitave godine padao na neotopljeni led,
Otkud tamo vino, iz kojih vinograda...

Kažu, da tu Medeja pogubila je brata,
I da nešto otad ostade u vazduhu nad Pontom da lebdi,
Nešto, tipično grčko; birajući izgnaniku mesto
Možda je upravo to nekoć mali Cezar imao u vidu:
Na svakom mestu pepeo sa lišćem i amomom
Vreme će jednako dobro u urni da smeša.

Pismo Sempronija OvidijuNazonu

Čuvaj se, da nada te ne obmane,
Da u redak sunčani dan ne poveruješ
U blagost naravi Sarmata i Geta
Što žive sa obe strane Isteru,
Jer varvari su varvari, to znaš,
Naučio si nešto već i Rimu...

Čuvaj se, bez nade živeti se može!
Dovoljna ti je vera u stihove koje pišeš,
U moć reči koje ne zaboravljaš
Okružen tuđim jezicima, jer iz tebe govore
Svi koje si do kraja života voleo.

Čuvaj se, da smrt ne pretvoriš u nadu,
Da poveruješ kako nekom, tamo u Rimu,
Stalo je do tebe i tvojih elegija; odavno
Svi tamo zaneti su drugim poslovima
U kojima nema mesta za sećanje na tebe.

Čuvaj se, zime na Pontu!
Ona je redovna gošća u Tomima,
Kao otrovne strele varljivih suseda;
Jedino ona neće te nikad obmanuti,
Ona je uvek bela i smešana s kostima
Koje na mrazu od iskona prskaju.

Pismo sa Ponta Fabiju Maksimu

Na pragu četvrte sa severa nadolazeće zime,
Dok pojačavaju se susnežica i vetar,
A strele otrovne štrče iz krovova koliba,
Piše sa Ponta Tebi nezaboravljenom u mislima
Ovidije Nazon, bez krivice kriv,
bez razloga prognan, sa one strane sećanja.

I kao što jetra Titana nikad do kraja ne propadne
Već delić ostane iz koga za noć nova izrasta,
Tako i život moj traje a do kraja ne dolazi,
Jer vreme ovde je navek zastalo, sleđeno
U večernjoj izmaglici.

Često prizivam smrt, a kad mi dođe,
Molim je da prah mi sarmatskoj ne prepusti zemlji
I ona odlazi, neobavljena posla, čeka da nedaće mi
nastave se u nekom mirnijem i Suncu bližem mestu.
Za ovo poslednje Tebe Fabije molim, učini sve,
Izmoli kod Cezara da još jednom me progna
I sve se ovo završi.

Suđenje pesniku

Okružen hordama Geta i beskrajnom zimom
Zamrzli dok posmatra Nazon, do kojeg
Mesecima brod prispeti neće; moli se,
Da gnev božanstva omekša i pravda
Nadvisi sujetu i intrige velikog Grada,
Jer on je i petu zimu u Tomima za koje
Niko i ne zna gde su; velika je Imperija,
A on žrtva njenih dalekih granica.

Zašto se moliti bogu, ako od njega pomoći nema?
Zašto se nadati ako glasnici pismo doneti neće
Jer nema čovečnijeg od spasa čoveka i oslonac biti
Onom što na tuđu oslanja se pomoć moleći da
Sudija umeri se u gnev za dobro pesnika dalekog.

Sad tamo gde više je reči no koraka ostalo,
Gde gluvu noć remete krici pesnika
Prognanih iz celog sveta, iz svih vremena
Da saberu se u jedan jedini dan i presude
Kome je izgnanstvo najduže dato.

Epilog: Geti (I)

Teško je zamisliti začuđenost tih varvara
Dok su na svome jeziku slušali Ovidija, njegove stihove
Posvećenu Avgustu što ga je prognao u Tome.

A kad su potom, u domu pesnika videli i oltar
Posvećen Cezaru, njegovoj ženi i njegovoj deci,
Šta im je drugo preostalo no da ga oslobode poreza,
Da ukažu mu svako poštovanje koje je
njihova skromnost mogla da izrazi.

Posle šest godina u Tomima, izgnanik je mogao biti:
Ili poštovalac vlasti sabrane u najvišoj ideji,
Ili pesnik prognan na granicu carstva
Da primerom pokaže dokle carska domašuje moć.

U svakom slučaju, i jedno i drugo razumehu Geti.
Za razliku od Rimljana, oni su bili varvari.

(2011)

POHVALA STERIJI

O gradnji stihova

Steriji (i sebi)

Poslednji si u ovom velikom gradu
dok stvaraš reči za ljubav jasnosti,
dok prste zabadaš u ozvezdano nebo,
u granjem izlizanu košavu.
Jedino zima ti se na dnu džepova belasa.

I sve je jedno - bila noć ili dan -
ostaješ dovoljno mudar da Ališ-Veriš
u velikom luku opervažiš; gledam te u sebi:
tražiš najlepšu reč: njen zvuk,
njen potmul jek hoćeš da oslušneš.
Vazduh na klevetnike miriše. Pogledaj orah
u dnu neograđenog dvorišta: on vreme
prosvrdlava vretenastim korenom.

Teško je postići sredinu, a isto tako
teško je dospeti u središte kruga.
Pa ipak: broj knjiga za nama i
broj knjiga pred nama uvek je isti,
uvek jednako udaljen od mesta
gde naše se kosti jednače sa tlom.

Nedostaje svetla i nema senki od Vršca do Tordoša;
ulice bez kraja ograđuju kuće sa čijih prozora
meštani nas zlorado na put otpremaju;
plovidba ne može biti lepa ako pre kraja
sve svoje u more ne baciš. Menja se godišnje doba,
a ti si gospodar dok se od svačeg čuvaš
dok uporno, istrajno prebiraš po knjigama
i telo pesmama svojim dograđuješ.

Pokatkad loviš greške, još češće one tebe.
Ukoso voćnjak sadiš da sunce dvostruko ga pohodi.
Na kući menjaš krov, a onda i sve pod njim;
završavaš jedan posao i time druga dva začinješ:
prvi je bio pesma, drugi je pesma a treći
biće

prva rečenica s početka nekrologa
koja se uvek precrta, jer ono prvo
ostaje poslednje – mrtvome namenjeno.

Pokuda crvu

Pišeš knjige, zamišljaš svet u kojem se
umetnost pretvorena u stvari sa sobom sjedinjuje;
izučavaš davno, ili tek juče, štampane knjige;
rešenja se nižu na izbledelom prozorskom ramu.
Blistaju paganske, a i one druge vatre.
Ulicom prolaze ljudi. Razgovaraju.

Ne primećuješ malog crva; on
pritajeno gricka sve tvoje ostvarene,
a i one, još neostvarene namere.
Njegovo alavo vrcanje, jedva primetno,
dok poslednju dovršavaš pesmu,
sluti na zaludan posao.

Ne treba pisati pohvalu crvu.
Neka ti knjige propadnu, a s njima i kosti
sabijene u sanduk prolaznosti.
Neka ti pepelom prekriju grob i nad glavom
najveću deponiju sagrađe.
Ne ponižavaj se pred crvom!

Plamen sveće, izvinut pa smiren,
siguran u svoju voštanu podlogu,
leluja nad tobom. Crv ne prilazi;
čeka da dno fitilja postane hladno,
da svetli se čuvar pretvori u tebe
i krene u ništa.

Male vijugave igre moguće su u mraku,
u smutnoj gluhoti noći. Beozoblična vrelinu voska
meša se sa peskom i vodom,

doslikava mrlje na natrulom podu.

Prstenasti stvor doći će na kraju,
kad mastilo i hartija nadrastu duševnost
i pređu u tihost, zvezdanu prazninu.

Celulozne reči jedina su osnova sveta
i shvataš da zmija ne grize istinski rep,
već svoju sliku u tvojoj glavi.
Sunce i plamen voštanice, jednakog mirisa
i trajanja ulaze u nesročenu pesmu,
cere se poslednjem pozivu utrobe
u kojoj slamke dimljivu noć otapaju.

Prividno crnilo, s prepunim šakama tebe,
iskače na ugaženi sneg i plahu noć ispisuje
na stropu od sedefa i vinove loze.
Mirisom zemlje, koji prvo lekari osete,
ti oduvek mirišeš.
Gasi se sveća. Drugačiji zadah je
nad osneženim krovovima. Tek ponegde još
dimnjak podražava život. Krupne reči
sležu se na srce; ostaješ prikovan za krevet
i dok se nogama po praznom prostoru bacakaš
jetra ti se, poput slave, uvećava.

Prazne, velikomudre rečenice plivaju u dimu
nasilno prekinutih, nikada dovršenih poslova
od kojih toliko si očekivao. Na vetru
jesenje ravnodnevice okuplja se vreme,
neoblikovana noć, prazna poslušnost
protivnika koje nećeš nadživeti.

Šćućuren na sporednom koloseku pogrešno
započetih moždanih aktivnosti
iščekuješ da neko otkrije tvoju neiskorišćenu
nepokornost; kasno je da
svu tu prazninu opredmetiš van sebe...

(Odlomak, 1979)

Majstorsko pismo*Steriji*

Do danas nisam znao da
Sterija je na svom stolu imao to pero
toliko, do bola izoštreno, da pesnici posle njega
nisu mogli humorno od satire da razdvoje,
smeh od parodije, igru od igre slučaja,
masku od biti varoške istine
oličenu u peru boginje *Maat*, što uravnotežuje
sve nepravilnosti kretanjem zvezda i red
astralni uspostavlja, potom, lakoćom pera.

Tek jutros došao je Slikar od Vršca, prvi među
najboljima,
i rekao uz osmeh što samo vršćani razumeti tek mogu:
jedino Čarobnjaku, magu virtualnog sveta,
moguće je da je svaka realnost stvarna i nestvarna bude.
Samo on odvojiti može boje od neba, senke od paprati,
samo on čini da ptice i tamo lete
gde sneg je i mrak, gde zloguke se mitare
i čekaju da im izraste perje, na usluzi da budu
Pesniku.

Jedino on može te tajne niti svetla i tame
tako da sveže da svetlost zauvek ostane u tami.
Jedino pod njegovom rukom tmina počinje da svetli,
danas postaje večito sada i ovde, večito jedno,
jednako svemu, sa ove i one strane vremena.

Sterija, sa perom u ruci, umro je ni prerano, ni prekasno -
tačno na vreme da svu dijalektiku podlosti ljudske
razume;

sad spava i sanja sebe u mladosti, sa one strane
vremena i sitnih disipativnih moći; sanja i počinje da
piše:

*Kako je lepo biti ovde a ne tamo, ovde gde i zimi, u bašti
cvetaju muškatle,
a ne tamo, na poledini sna, gde i usred leta beli krinovi
strahuju od pakla...*

(leto, 2005)

Na granici praznine i ništa

Steriji

Sve više u posedu si tog velikog *ništa*,
Praznine što vremena i sva dela guta,
Tamo gde reč se rastače, gde pepeo
Biblioteke aleksandrijske i logika varvara
U spokoj neki hoće da nas vode,
U lažnu tišinu, a daleko od praznine svake;
To Tvoje *ništa*, Jovane Sterija Popoviću,
Prva je i najveća reč svake metafizike,
Početak stvaranja i tajna teologije.

Znanje o ništa, i svemu mu drugom,
Uvir je i izvor najsvetlije moći,
Oslonac još živim od onoga sveta,
Gde trči se trka na mestu bez mesta.

Jer ovde, isto je ko nekad:
Pobede se nižu, i po poraz neki,
Provodimo vreme varajući sebe,
A nikoga nema ko bi da nam kaže
Da on na kraju sve uzima svakom,
Sve ništi, sve baca u dubine sebe,
I pohlepno slaže van granica neba.

Nadgrobije za Jovana Steriju Popovića

Spuštaš se u pamćenje
dok grumen po grumen ilovače
tvom, sada već hladnom, pogledu
zauvek oduzima svetlost.

Vreme te u svoju nutrinu propušta
i bivaš sve trajniji, a isto tako
i sve konačniji u presvetoj noći
čije zvezde naše su izmorene duše
a nebo ono što nam nedostaje.

Epilog pesništvu*(Steriji i sebi)*

Govorili su ti lepo: vreme je
da sve se misli saberu u tačku
iz čijeg duha provejava tama;
zaboravljaš da misli
nijedan pesnik sna
dokučiti ne sme;
to dve su različite ravni.

Govoriš o igri, o miru, o moći;
vlast slatka je
ako te njena dotakne ruka; ali
uvek si sam
dok neko drugi ima prepune džepove vremena
što si ga rođenjem izgubio.

Zar ne shvataš
kako smo naivni, kako pevaju i treći petli,
kako ribari hode po vodi, kako
oživljuju mrtvi; ne poričem a žalim,
ne sanjam a vidim:
grobari vršački nam lopatama mašu.

Epitaf

Steriji

Grob koji te čeka nema nikakvu stvarnost
i tvoje misli rasute po knjigama
imaće čudnovatu sudbinu: lutaće same
daleko od sveg pojedinačnog, lutaće
napuštenim ostrvima, ulicama
opustošenih gradova koje su zasuli
pesak i istorija.

Tvoje reči trajaće poput onih
što pamćenje pretaču u život; tvoje ime
svake će večeri napuštati groblje
i kad se upale lampe u predgrađima
gostovaće tamo gde stanuje glad, gde
zidovi mirišu na bud.

Za one koji se plaše bezimeno si ime,
za one druge oni sami; tvoja priroda
mesto je gde razum presreću
neumrla deca i sudbina.

Savršenstvo raja (pakla)*Steriji*

Ustani, pogledaj taj beskrajno zavidni svet,
što ruga se svakom Tvom nenadnom uspehu
čak i tamo, u zemlji mrtvih pesnika.
Zar ne prepoznaješ te varoške glasove,
lažne proroke, nedodirljive političare,
nesvikle da račun ispostavljen plate;
zar ne čuješ žamor onih što prolaze
i noge onih što došli su već, da sve,
iz osnove promašeno, na đubrište nose?

Nastaje mir; vazdušast kristal vremena,
upija svaku i poslednju reč; lepa je i
ta zaglušna praznina kojom Tvoj hod
u rođenu tamu odlazi.

Opstanak samo je obmana,
pokušaj da se iz juče u sutra dospe -
i sve to što duša sanja a neće da vidi
nestvarna je slika razorenog sna.

Spisatelj srpske ubijaju, zar ne?*Ostarelom Steriji*

Kad ne sviđiš se ljudima na vlasti,
A spisatelj si srpski, savest i svest si vremena
Okrenutog bez razloga protiv nas,
Oni ti obično predlože da promeniš klimu,
Otputuješ u rodni grad, daleko od bilo čega
I prestaneš da smetaš.

A kad ne sviđiš se ljudima od moći,
A ponavljam, savest i svest si vremena
U kom ne možeš da prepoznaš sebe,
Oni ti obično predlože položaj dobar, načelničku platu,
Ništa da ne radiš, samo da ne smetaš.

Ali, kad ne sviđiš se ljudima od novca,
Razume se, velikog, tek opranog novca,
Trgovinom solju, stokom, ratovanjem,
A spisatelj si, ponavljam, još jednom,
Sa mnogo savesti i svesti o vremenu
Koje iz temelja mora da se menja,
Oni ti predlože mnogo para, kao Spinozi,
Samo da čutiš i maneš se knjiga i učenja,
Da neguješ čuvarkuće na prozoru i šetaš
Po susnežici od nesna iznemoglog psa
Što s vremenom sve više tebi je nalik,
(i priča je poznata, rekao bi Hegel).

Međutim, kad neminovno i to se desi,
Da ne sviđiš se svima, da im dozlogrdiš,
Pokvariš san, popodnevni odmor i varenje,
Jer, ponavljam, po poslednji put,

Voliš i štuješ ono što oni su davno maknuli u stranu,
a savest i svest govore da ne može se dalje,
Svi oni okupe se jedne prohladne večeri
i brzo o bitnoj stvari saglase:
Može se lepo i bez tebe dalje,
(bangavi Vuk srediće i to).
Imena nećeš imati. Bićeš obični fiškal,
gradski, svojim nepoznati...

(1979-2005)

MEHA VREMENA

*Quid est ergo tempus? Si nemo ex
me quaerat, scio; si quaerenti explicare
uelim, nescio. Fidenter tamen dico scire
me quod, si nihil praeteriret, non esset
praeteritum tempus, et si nihil
adueniret, non esset futurum tempus,
et si nihil esset, non esset praesens*

*tempus. Duo ergo illa tempora,
praeteritum et futurum, quomodo sunt,
quando et praeteritum iam non est et
futurum nondum est? Praesens autem
si semper esset praesens nec in
praeteritum transiret, non iam esset
tempus, sed aeternitas. Si ergo
praesens, ut tempus sit, ideo fit, quia in
praeteritum transit, quomodo et hoc
esse dicimus, cui causa, ut sit, illa est,
quia non erit, ut scilicet non uere
dicamus tempus esse, nisi quia tendit
non esse?*

[11.14.17]

Andeo

Anđele zamišljeni, na rubu vremena,
Kojem se iz nebesnih carstava okrećeš
Dok nad tobom mračni se prostire gnev
Uskovitlan, pre vremena, pre trećih petlova,
I čaše koja ne da se izbeći? Zar tu si da svedočiš
Samo o neuspehu gradnje opisane na kraju
Odavno izgubljene poslanice Korinćanima
pred Neronov dolazak?

Koga sad vidiš, od onih
Što nekad značili su svet
A sad njegovu usahlu poledinu
na zamorom ozvezdanoj vetrometini?
Ko dno dotakne, znaš i sam, i nebo izgubi,
Samo je zakasneli vesnik sa one strane vremena
Čiju si tajnu rođenjem svojim sagledao.
Jer, Anđele, okružen si usnulim zverima!
Zar kamen neobrađen smeš i na čas zaboraviti,

A dobro znaš, da ovo nije vreme da išta se može
Prevideti na dan zbiranja plodova vascle prošlosti.

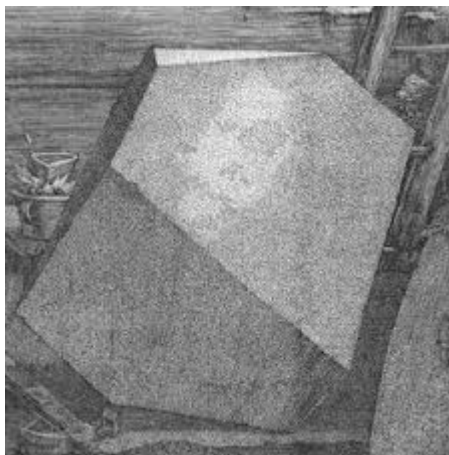
Iz dalji dopire zvuk sve glasnije trube,
I to ti je jedina, ozbiljna, preozbiljna opomena:
Ne može se isto dva puta dogoditi,
A ti to znaš, sa krilima iz besane noći,
Nadnetim nad drugu stranu duge, a opet,
Misliš kako možda baš ta čaša,
Uprkos rečima proroka, ipak,
mimoići nas može.

Anđele, vreme nas dostiže i pristiže,
Predobro čuješ topot iznemoglih konja, glasnike
Što padaju pod teretom svedenim na jednu jedinu
Vest. Kome je sad potrebna ikakva poruka
Kad dobro znaš: ona je odavno već u tebi
I samo zato niko te u svetlosti tame ne vidi
Na rubu vremena, na rubu propasti.

Kamen

Sa više nepravilnih strana, no svet koji ga nosi,
mera je trajanja i trajne osnove vremena.
Samo naizgled prividom zamagljen svet
Zadržava u sebi mir dok traje odmor neimara,
Jer strela davno je je odaslata u budućnost,
U krajnju svrhu punu nemaštine, večite gladi,
Običnih smrtnika, van nade, na izdisaju.

Otvora se poslednja strana: nebesnost i nestvarno
podnožje klizi na drugu stranu jedine odluke;
Svet pada u dubinu, jednako sporo, bez mere
Bez gravitacionog uticaja.
Središta nema, nema ni prvog nadzornika
Da mesto gde mudrost skrivena počiva.

Čisto mišljenje anđela

Ne očekuje niko da vreme mišlju se zahvati,
A oči zagledane u plam na raskršću posvedoči
neznameno Svetlo nad zvonjavom beskraj.
Pravo viđenje ne poznaje boje i sklad oblika,
Ono je pre samog sebe, čista misao, geometrija sna
Dogovorena pre prvog razmeranja zemlje.

Sve oduvek znano je, s nastankom neba dogledano;
Hipotenuza vremena s oba kraja usmerena
U tačku koju ne poznaje, trajan je znak
Na razmeđi koju duhom ne naziru anđeli,
jer sve van njih njima je u beskraj odbačeno.

Geometrija sna

Razmeriti nesrazmerje, i pravu dokučiti meru
Želja je ljudska, odviše, odviše ljudska
U svetu gde traju nepotrebne stvari. Jasno je to
anđelima što merenjem sebe dovode u svet
dok im misli slede nevidljive svrhe.

Odakle anđelu ta potreba sad, da nesvesno meri,
Da zatvoren nebom sred promena bude promena,
Sa druge strane čekanja a s merom u sebi,
Van privida strasti kojim vlada vera?

Toliko pitanja, toliko pogleda bez grešaka
bez odjeka poteklih sa strana nove geometrije
prepune slika za one samo u pakost upućene.

Astfodel

Seni Ivana V. Lalića

Tim poljem gde sam si, ni tamo ni onamo,
Cvetaju nepoznate trave ni nalik na dature
Rasute duž puta nekad za Vršac; tu sasvim
Drugo je vreme, raspolućeno, pretočeno
U granicu dva podzemna sveta.

Mi obični smo ljudi, sa sudbinom da
Ne budemo na ishodnim krajevima, da
Glasovi o nama utihnu pre prelaska reke
I nije važno što niko neće nas više razumeti,
Neće razumeti...

Zglob vremena

Ako za sve postoji dovoljan razlog da svemu
Odgovara smisao određen pre vremena,
Ako za sve postoji prednaznačen ključ,
Odblesak svetlosti na raskrčenom proplanku,
Ako je svet istinski lišen drame
I čeka da sastave se krajevi pokidane niti
Trajanja - vreme zauvek je zastalo sred vremena.

Trajanja se o ovalne likove noći obija;
Svako bi rekao: pa to je grnčarija iz Keramika,
Bez težnje za identitetom u množini,
A ti se nepotrebno i dalje čudiš tom anđelu
Što prevremeno stigao je i ne zna za ključ
Što nosi ga sa sobom.

Zagrljaj izgubljenog vremena

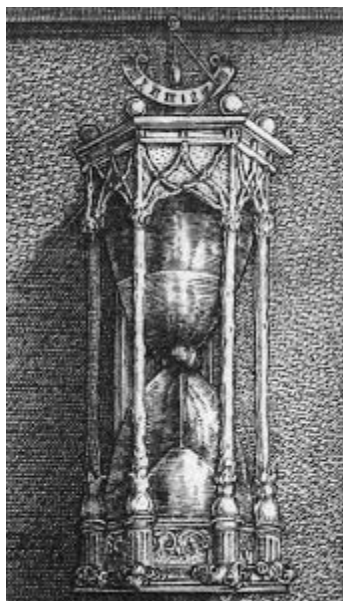
Niotkud, u nigde, zalutala melanholija
samoj sebi je osećaj nepoznatosti dobačen u vrt;
Još uvek naglašeno daleko od mesta gradnje
Od mesta gde reka počinje da plavi
I briše privremene međe, zaista

Niotkuda doleteo osećaj u misao anđela
Jedini se sa prvom svetlošću vaznosi u
Uskomešan prostor prepun glasova
I nadčulne praznine. Obrisu naselja
U nedomišljenoj ravni slute se, ali
Odmah iz nje i nestaju. Ko leti u svetlosti?

Vreme

Samo jedan trenutak ostao je u neodređenosti
Kojom prekrojena su dva kraja vremena;
Svi behu zadihani, iznenađeni, zatečeni
U mraznoj izmaglici slepljenih folija
Koje ni vetar nije raspleo svu noć
Vitlajući se među zidovima opustelih kuća.

Došlo se tamo gde nikog nema da kaže
Sa koje strane dopiru poslednji glasovi
Nakon kojih nastupiće noć i sve utihnuće
Na hladnoj poleđini neistrošenog vremena.

Temistokle

Potrebno je bit istinski veliki, a pre svega, zavredeti
 Da u tebi vide onog ko je opasnost, onog koga treba
 prognati na drugu stranu mora, među varvare
 I staru opasnost mogućeg opstanka; neophodno je
 Da svi u tebi prepoznaju nedohvatljivu granicu sebe,
 Da svi saglase se oko imena koje biće zauvek
 Zapisano na ostrakon večnosti

Potrebno je biti istinski veliki, a ne izvikan,
 Nekakav smrad, među brabonjcima vladajuće partije.
 Da, potrebno je biti veliki, gord, od svih proglašen
 Najboljim, biti aristos, biti dostojan progonstva
 Među te inoplemenike poražene kod Salamine.

Konačno, treba biti dovoljno veliki, dovoljno
 Odvažan, uveren u sebe i svoju pozvanost da na kraju
 Oduzmeš sebi život zbog njih i njihove „demokratije“.

Put otvorenom vremenu

Nikom to nije na samom početku dato, nikom,
Čak ni glasnicima pridošlim iz Delfa,
Ozračenim nevidnim svetlom i sjajem
Što, u svakom slučaju, dar samo je bogova...
Nikome nije dato, pre vremena, da vidi te lestvice
Koje će iz sebe iznedriti zalučeno vreme.

Andelu one ne behu nikad potrebne,
Čak ni neimarima otišlim u tamu
Svoje prednaznačene, neprolazne sudbine.

Kažu da samo neki Jakov, video je
Odakle dopire svetlost neskrivenosti
kroz vremenom oštećeni krov.
Za ostale, kasno je da ikud se krene;
Kastalske su vode utihnule; došla je poslednja jesen,
A horde varvara zbiraju se pod Parnasom.

Traženje neočekivanog

Obično, traži se samo ono što dobro je poznato,
Ono što ne dozvoljava da bilo čim se zameni,
I pođe se nekud u pogrešnom smeru, da
Nasluti se jedini razlog opstajanja nevidnog,
Sveg nadstvarnog što sanjahu ga zabrinuti preci.

Na poroznoj, trajanjem oštećenoj podlozi vremena
Još uvek mogu nazreti se nejasne poruke,
Bez reda ispisane poslednje izreke, odgovori
Kazivani u prisustvu sveštenika koje bog je
Poučio tumačenju mogućih oblika znamenja.

Ostalo, sve je u tami i vetar, jedini svedok promena,
Meša nad gorjem narečja i jezike, posebno tamo
gde još uvek premladi platani urezuju se
sve više i više u pro hladno nebo.

Agropyrum repens

Potrebno beše mnogo vremena da neishodnost

Pretvori se u bilje s malim tragovima prolaznosti,
Tamo gde svi želeli su drugo a dobijali gore od goreg.
Vreme trajanja, osveženo snagom u neobrađenim
Duhom i rukom predelima, prekasno se iskorenjuje,

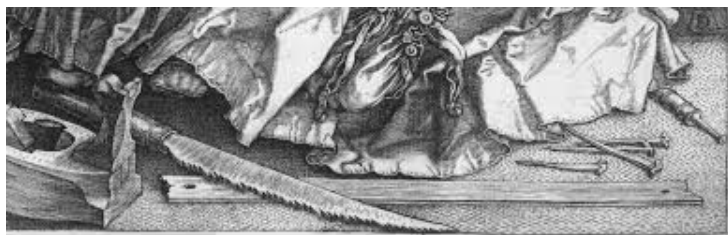

Jer, kažu, to, kosmosu nalik je biljka:
svemir u malom koji sebe iz sebe rađa i sebe
Iz svoje osnove u bit stvari prenosi bez tragova uma.

Samo tako moguće je razumeti da toliki se napor
U susretu s zemljom, rastače u ništa, i njim protkane
Duge rizome otporne na sušu, mraz i svaku upornost.

Majstorska reč

Pre mnogo godina rečeno mi je da svetlo
Dolazi sa istoka i da je sever zatvoren za
Guste slojeve magle što vetar ih u vlažni
Valja do. Kome sad verovati na pragu zime,
Kad alatke sve su još uvek razbacane po dvorištu.

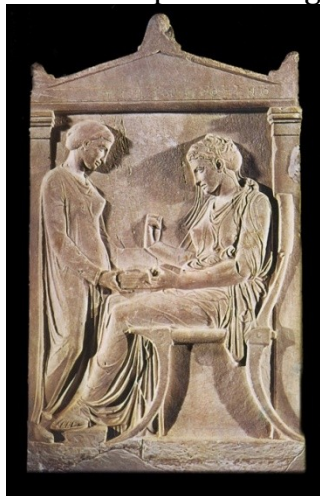

Nedostaje toliko njih: srp i čekić, lenjir i visak,
A mistriju i uglomer da i ne pominjemo;
Jedino, tu su ekseri o kojima pisao je tast Velaskezov,
Veliki inkvizitor Španije. Ti ekseri bili su jedino pravi,
Usmereni u unapred sračunatom smeru koji je
Za neke otkrivao večnost, za neke prividni spas,
A ostalima davao nadu, iluziju pre poslednjeg sna.

Pa ipak, pred svim tim stvarima neko je ostavio nož,
Nazubljen vremenom, sa drškom za odlučnu ruku,
Sa porukom da kad reč pretopi se u telo
Ako logos se ne shvati kao kraj i kao početak -
Ishod iz kruga vremena vodi samo u Egipat.

Tok vremena

Većina smatra da vreme teče iz prošlosti u budućnost;
Tek poneko, ogrezao u logičke sofizme, poput
Migela de Unamuna poznatog po besprekornosti
I prefinjenoj doslednosti stavova, reći će uvereno:
Vreme teče unazad, od uvira ka izvoru, jer ono samo
pokretna slika je večnosti koju anđeli smatraju
istovremenošću svih vremena, a smrtnici putem
Kojim duše za glasnikom hode od zalaska
do izlaska potamnelog sunca.

Ako su samo u večnosti stvari jednake sebi,
I ako vreme mora da beži iz prošlosti, kroz sada,
U neizvesno buduće, ne bi li sabralo duše
U prozračne nebesne magline, jasno je da
Samo forme geometrije najviši imaju značaj tamo
Gde srećemo se pozno sa prividom sveta, slikom sebe.

Smrt kod Manteneje

Konačno, tako nešto moglo se i dogoditi,
ali i to, tek po vesti, da bitka je dobijena;
samo takva smrt mogla je imati smisao
i Epaminondu ovenčanog pobeđnom slavom
odvesti u Had, sa dve njegove besmrtnne kćeri.

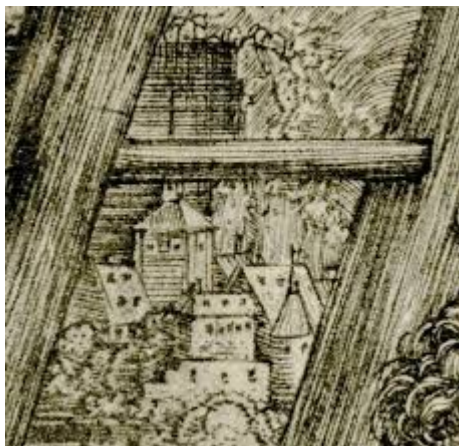
Tamo ga već čekaju Lisis iz Tarenta,
Učitelji muzike Dionisij i Olimpiodor,
Dragi mu Pelopid, kojeg branio je ranjenog
U poslednjem svom danu, kod Manteneje.

Taj drugi svet najlepše je mesto gde
Duše blaženih mogu nastaviti razgovore
A tu nema ni zlobe ni sujete, jer sve je ostalo
Sa druge strane Haronove reke, čak i
Zbrkane vesti Kornelija Nepota.

Mala mesta

Postojahu oduvek ta mala sporedna mesta
Što niko ih ne vidi, sem nebo i retki slikari
Koji prostor ispunjen najvišom muzikom
Nastoje da obično beleže na nestvarni način.

Zvuci beskrajno trepere upravo tu gde prozori
Znak su slobode i građanskog nemira,
Osveštana misija buduće neke nesigurne nade,
Jer nebo ima vremena ali ne i za nas
Dok čekamo da nam se otvori poledina sna.

Datura stramonium

Sa osmehom prolazio sam pored tebe,
A svi su govorili: čuvaj se osmeha biljke
U čijim venama teče prošlost rimskih careva
Ogrezlih u krvi i prokletstvu bez bogova.
Rekli su i: seti se i renesansnih vladara,
posebno onih što voleše da vino mešaju
sa raznim, nepoznatim im do kraja travama.

Verovah u igre koje smišljali su bogovi
U časovima večne im dokolice. U njima
Beše mnogo tragova sukoba sa sudbinom
I uvek sebi ravnima, a trave, trave,
One, ipak, oduvek behu plod skrivenih odnosa
Pesnika i skorojevića neuzdignutih iz svetine.

I neka cveta hiljada cvetova.

Enigma malih brojeva

U odnosu jednog i dijade, stvoren je most

Da njim pređe se u mračne predele
 Neistražene podloge razorenih snova;
 Samo vetar pod prozorom svedokuje
 Da vreme je za prelazak na drugu stranu polja.

Ovde smo, nasred zarasle korovom bašte,
 Sred pirevine, maslačka, portulaka,
 Bezbrojnih iglica nakostrešenog šiblja -
 I čekamo. Čekamo da dovrši se dan,
 Da u smiraj sunca polegne rastinje
 U brazde vremena i sasuši se daleko pre
 No što ga zima u korenu dosegne.

Jer, tu se zbiraju nezbirni brojevi.

Putovanje

Bilo je odmah rečeno: vizije visine varaju,
I ne treba verovati da prečage lestvica otporne su
Na želje smrtnika da fizičko uspeće bude im jedina
I poslednja bezbolna forma puta u transcendenciju.

(Mihael Vilman, San Jakova (oko 1691))

Malo je verujućih, još manje onih iskrenih,
A najviše onih što bezverjem kupili su kartu
Što vodi samo u jedan smer.
Nagruše menadžeri, poslanici, cinkaroši,
Vesnici vlasti u usponu, probisveti,
I niko ne zna da kraj merdevina
Anđeli su uveli u deveti Danteov krug.

Drugi svet

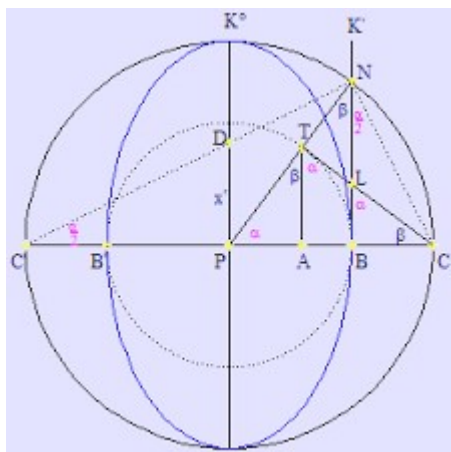
Postoje mesta skrivena i sada pod naslagama gline,
Vetra i vremena koje odganja sumnjičave ljude
I zloslutne ptice; postoje mesta, smeštena u tamu
Vekova gluvih i nadmeno slepih za muziku
Što i danas, uprkos svemu nečujno razliva se
opustelom orhestrom.

Svi glumci nestali su pre prvog sutona,
I dugo je to putovanje u noć, dok strasti
Spletene s mislima tragičnih junaka
Svedoče da reči pesnika, reči su sudbine
Odenute u nebesni svod Epidaurusa.

Poreklo promene

Ti krugovi što ih, po legendi, u suvom pesku,
 Sklonom promeni pri blagom jutarnjem vetru,
 Crtaše Euklid, ne znajući da rimski vojnici
 Slabo se razumeju u geometriju,
 I dalje se umnožavaju sve većom brzinom
 nakon oseke kojom more beskrajno ispira kopno;

Ti krugovi jedino su preostalo svedočenje o susretu
 istine i lažne istorije nepoznatog porekla na Siciliji,
 vekovnoj razmeđi velikog Rima i velike Kartagine;
 na kraju nađe se sve, a razlog i mera promašaja
 da se odmeriti samo sa šestarom i lenjirom:
 sve ostalo s druge je strane nebesne geometrije.

Snohvatica anđela

Za Javora Rašajskog

Samo jedno pero znak je dovoljan
onom ko zna.

Prvo i poslednje

Odrasta se u bezvremenom vremenu, u večnosti
Čiju osnovu korenjem truju neizvesne biljke,
Tamo gde raste sve iz jedne jedine tačke, u kojoj,
Na granici sveta, anđeli nalaze sliku onoga
Što stvorio ih je u slavu sebe i večite gradnje.

Niko ne preza da kaže šta je oduvek prvo,
Niko se ne straši da kaže koliko ima tih vesnika
Stasalih da radosnu vest po svetu raznesu,
Niko se ne straši da kaže koliko i drugih predela ima
Gde čeka se da ispijena kašika smrti bude bačena
U kanal koji se zatrpava, u kanal koji smrti prethodi
Sa druge strane trajanja.

Dovršetak promene

Konačno, sad smo na onom jednom i jedinom mestu
Odakle vidi se osnežena padina po kojoj vetar
Razmeće pramenje meko nedosušenog snega.
Na tom, za mnoge jedinom mestu, lako je odrediti se,
Sram onih koje su glasnici-mešetari
Proglasili savešću u glib uglibljenog grada.

I dugo još neće se videti zastoj u vremenu
kad zima je prošla, jesen još daleko, jer samo vetar
gospodar je prostora između ostarelih kuća, tamo,
U Veterniku, u mestu gde sve je vetrom očišćeno
a vazduh prepun je mirisa procvetalih lipa.

Na putu u Vršac

Verujemo u plodove strasti koji nisu se raskrili
Ni onda kad je moj prijatelj Harry ter Balkt
na putu u Vršac, pre mnogo godina
prepoznao otrovne dature i rekao mi:
pogledaj sebe u njihovom semenju koje se
na suncu rasplamsava.

A ja, još uvek verovao sam u poeziju i igru reči
Na granici sećanja i nadolazećih tragova sna,
Verovao sam da još uvek ima i neke zaštite od zla
Koje se nad nas nadnelo bez traga skrivenosti.

Posle mnogo godina, on je negde beskrajno daleko,
A ja sred pregršti semenja dature kojom struje zvuci
Poslednjih gudačkih kvarteta ogluvelog Betovena.

Neostvarena želja imperatora

Ko god je došao na Istamsku prevlaku
Željan ne samo pobede no i večne slave
Hteo je da ime svoje upiše u prolaz prokopan
Između dva filozofijom zapljusnuta mora.

Jedan za drugim ređahu se: Aleksandar,
Gaj Flaminije, Cezar, Neron, i niz imperatora
Vičnih vladanju no ne svesnih i granica tehnike
U vreme pre prevlasti druge metafizike.

Potom, došli su istinski graditelji,
Imena im više i ne znamo, i ko bi pamtio
Sve reči zapisane u projektima o gradnji Kanala.
Danas, Kanal postoji, postepeno se i urušava,
Kažu, užu je za deset metara, ali šta je to deset metara,
spram beskrajne želje da kanal se prokopa, zlatnom
imperatorskom lopatom.

Preuranjena euforija

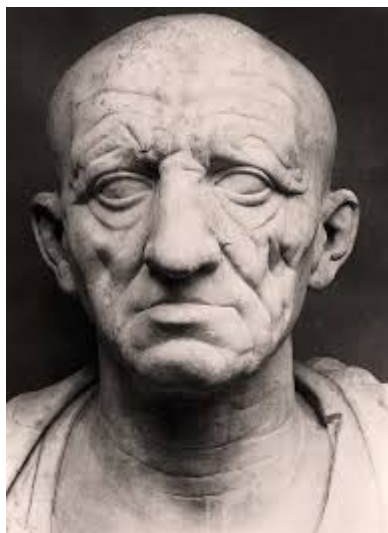
Ipak, to nekakav je mir, cvetna linija na kojoj
Sve prolazno i nehvatno sunce očekuje, jer
Nada je nada samo sa one strane vremena,
I ljubav je ljubav samo za one ogrezle u mudrost
I to je izvor najvećeg straha i strepnje koje imaše
Veliki rimski retor, potom, propovednik Avgustin.

A vera, treći član u mreži učenja apostola Pavla,
Upućenog raspojasanim, pijanim i bludnim Korinćanima,
vera, vera, kome je do vere,
Kad zna se: Vandali osvojiće Hipou nebranjen
Od slavne Imperije i njenih novih vladika.

Katon

Njegovo izborano lice govori o tragovima borbe
Za demokratiju pred senatorima hrabrim,
Ali i onima koji nisu za to gde nađoše se slučajem;
Njegovo lice govori i o onom što će biti,
O tome da Cezaru neće dozvoliti da svoju
Impersku milost prospe na njegov ponos.

Konačno, za ono što će se dogoditi nisu krivi
Ni on, ni njegov zet, ni kći, ni pučina na Forumu;
Uostalom, Niko ni za šta nije kriv! Mora se samo znati:
istorija ne prašta, ni oružje ne prašta,
Ni daleki odsjaji jutarnjeg sunca nad morem
Nedaleko od Utike.

Otvorena sadržina polja

Ima polja u kojima cvetaju opasne trave,
Ima i onih polja gde samo korov mesto zauzima
Biljkama čija budućnost po Cezaru neće dozvoliti da
uzdano se u lekovima razliva.

I samo trave (kažu, ima ih 18 i nijedna više) na slikama
Grünewalda obećavaju nadu tolikim
Bolnima što čekaju izlecenje u hladnom Kolmaru;

I negde dalje, na sporednom zidu manastirske bolnice
Melenholija § I, čutljiva kao i svi predznaci smrti, ne
govori ni o Dürereru, ni o bolnima, ni o smrti
Što sutra će nad krevete da se prostire;
Postoji *vaznesenje*.
Ali za koga?

Gde smo zalutali, bože odbačenih?

Rekli su da možemo ići na razne strane
I slati reči kojima će tek logos dodati težinu,
Rekli su, imaćemo vremena da iz Atine i
Korinta pošaljemo uverljive poslanice...
A da li beše odista tako?

Gospode, mi smo tek bedni apostol u učenik njegov,
Poverenici onog što sin Tvoj je i Izbavitelj,
I sada svi opsedaju nas s molbama ili s podsmehom,
Pričama o zlosti i neizgrađenim mostovima;
Gospode, smiluj se, daj mom angelu
Da dovrši ono, za što si ga četvrtog dana pripremio.

Plutarh u Delfima

Ukupan zbir često je lascivna poruka
Prevedena Plutarhu u nasleđe, nezapisana,
A kazana kao najviša istina, nesmišljena,
Moćna, da greškom srušiti se u prah
Može i sopstveno carstvo.

Na zalasku negdašnje slave čiji sjaj još uvek
Dopire do granica sveta, reči postaju sve tiše,
Sve ređe, sa sve zamršenijim aluzijama
Na smrt, slavu, poredne pohode, neopravdane strasti.

Smernosti sve manje je, a sve više očaja i zlosti,
I kome sad je do ravnjanja sa mudrošću i merom
Čiji vapaj sa zidova hrama prazan je zvuk
Zaglušen odronima kamenja s opustelog Parnasa?

Tek neko slovo ili broj, poput E na zidu, povod je
Da nađe se smisao prijatnoj večernjoj besedi.

Ipak, neko dolazi, zar ne?

Evo, niko ga nije očekivao, niko ni verovao
Da doći će vreme poslednje, vreme pre svega
Naznačeno u spisima iznemoglih monaha,
Vreme što plodove njiva s mesečinom ukršta tamo
Gde mešaju se tajna i istina, smrt i nevreme,
Izandali krajevi obmane opovrgnute na bojištu.

Došli su glasnici, kao i uvek, prekasno, jer oni nisu
čekali kraj svadbe umetnosti i praskozorja; a ratnici,
Došli su da naplate davno načinjen dug, jer sad
Vremena više niko nema za molbe ološa, probisveta,
Nadrealista i postmodernih proroka laži.

Konačno, promena sveta
(Dolazak glasnika nebesne hijerarhije)

Za Javora Rašajskog

I taj je dan, konačno, došao:
Ulazi glasnik u Jerusalem, na levom mu ramenu
Soko, na desnom mudra nevidljiva sova.
Ulazi u Grad i svi se nadmeću na ulazu
Ko će se više pokloniti.

Ulazi on, bez misli i bez osmeha:
Njegovo došlo je vreme. Stupa i ne veseli se:
Niko ko vidi ga naspavati se neće;
Ovo ni jesen nije više ni bilo kakvo doba,
Već samo vreme koje je on i on koji je vreme.

Bez osmeha (Velasquez I)

Pačeko je postao Veliki inkvizitor pre
No što mu je zet ovladao umećem da svetlo
Prenese u nijanse nestajuće magle.
Vremenom pokazalo se da smrtnici
Samo delić sebe, mogu da poklone večnosti

I sačekaju ishod suda nad grešnima čiji greh
Nedokazan je i posle suda samrtno smrtnih
Sudija. Ko je sad taj što tragove krvi na dlanovima
Vidi kao svoju unutrašnju stranu melanholije
Izraslu nad gradilištem vremenom obespravljenog
Sveta?

Musica mundana

Niko te ne čuje, anđele, ni tvoje misli
Sabrane u muziku koju šalješ u svet
Ovaploćen po meri novoga evanđelja.
Niko te ne čuje, jer nisi od ovog vremena
I nikog nema da zvuke sabere u melodiju
Beskrajne tuge sa kraja vasseljene.

I sam znaš, lepi moj anđele, na rubu čistog,
Nepatvorenog plamena, na putu kojim te logos
presreće napustiš li slučajno meru, jer mera,
Samo mera znak je harmonije i vremena
Na poledini sveta i poslednjeg odsanjanog sna,
jer svi koji te vide zagledanog iza poznatog neba
Muziku ne čuju, a tihost još manje razumeju.

Igra turobnog maga na vetrometini

Otvaraju se prostori na onoj strani vremena
I čuje se glasni škrgut zuba nesviklih otporu,
To jesen je, jesen, svi govore, jesen,
Odbegla strana nasmejane grane sred krošnje
Ostarelog hrasta kraj puta u polje.

Odlazi i poslednji povratnik u sukobu sa zvezdama,
Na krilima usplahirenih niotkud pridošlih ptica,
Jer sumanuto sada je sve: vreme, čekanje i nedolazak
Retora iz provincije u posustali Rim, u ishodište
Negdašnjih namera koje je odavno vetar
Razneo po pustim poljima Mezije.

Snovi ostarelih vidara

Postoje vidari što leče gledanjem u oči
Ne bi li na dnu njihovom videli tragove svetlosti
Koje su smrtnici rođenjem doneli iz ranijeg sveta.
Postoje i oni drugi što hoće drugo sa druge strane
Da vide gledanjem u suncem osvetljene stvari
I snove ostavljaju za granicama beskrajnih svodova.

Sve je u sećanju iz koga dolaze nebesna umeća,
Darovi boga spleteni nitima smernosti
Koji razmotava vetar pod platanima tek olistalim
Van gradske buke, u tišini prepunoj mirisa mora,
U svetlosti, toliko traženoj tamo gde nije,
Jer jeste, tamo gde ništa za sebe i dalje jeste.

Jasen

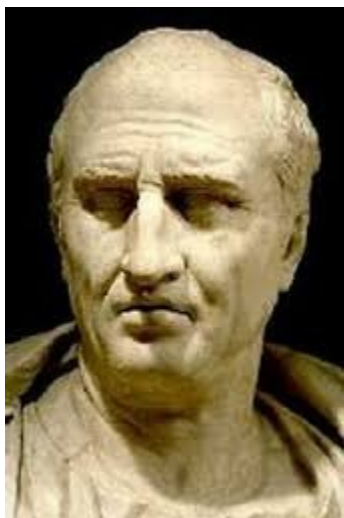
Niko nas nije čekao na putu u jedno jedino vreme
Satkano od rasutih listova jasena na vetrometini,
Na padini Vršačkog brega gde stalo je vreme,
Gde stalo je vreme, gde stalo je vreme,
Gde stalo je

I niko ne vidi da trave oduvek i iznova
Naležu na sečom umnožene korene portulaka,
Jer vetar nemoćan je da tragove
Razmesti redom geometrije, redom
Kojim se često ide a nikad ne stiže
U smehom omeđene prostore tragedije.

De Cicero et

Nema potrebe govoriti o poznatom; dovoljno je
Razotkriti pozadinu govora o strastima,
O mislima koje vodile su besednike u sporu
Pred senatorima sklonim spletkama i
Jevtinim smicalicama.

Odbranivši na sudu čoveka u ime pravde
Nije mogao znati da isti je to onaj centurion
Koji će mu odsečenu glavu i desnu ruku
Odneti na Forum da bi oko njih
Razularena Antonijeva žena igrala u ime laži
I onog što će se potom desiti u Egiptu.

A smrt je smrt i svima jednaka.

Velaskez II

Na desnoj ruci tragovi obično budu trajniji,
 Suptilniji, i svaki sudija zna da inoplemeni
 Neke svoje magijske moći prenose uvek na
 Liniju života jedne te iste ruke.

Na granici ostvarenoj podizanjem brojnih
 Svetlucavih tragova što tama ih
 Do pola noći prosvetljava; jer tama i nije tama
 Kad krv potekne iz istine u zlatnu plavet
 I svoje se osnove zauvek odrekne.

Nevažno je koliko neko je pesnik, koliko slikar,
 Koliko prijatelj svetlih likova moći;
 Odreći se svega, ponekad, potrebno je,
 Makar iz vaspitnih razloga,
 I svetu dozvoliti da zgrčene prste usmeri u ništa.

Hrast

Znamo da sveto drvo starih slovena
Uvek izaziva potajni sjaj i plam magleni
Nestvarnih a zapravo nadstvarnih odsjaja
Tamo gde dva se dotiču nestvarna vremena,

Jer, jedno je reći pesniku, drugo sagovorniku
Osveštanom mirtom i praskozornim odsjajem
Plaveti koju je neko predobro video i smerno
Zaboravio za sva buduća i druga vremena,

Jer neko vidi sve to i čudi se tajnim glasinama
O vestima sa one strane Velikog mora, ili jezera
Jer, sad više niko ne zna, koja se to zver usudila
Da pesnicima prkosi na obali zaleđenog Ponta.

Geti su se davno ućutali, miruju u skrovištima
Gde ne dopire prigušeni glas sa oltara Ovidija.

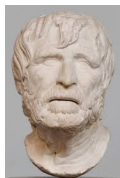
Hesiod u Nemeji

Rečeno mu je i to na najsvetijem mestu:
ne idi tamo! Pevati ne umeš dobro
ni ovde, a još manje tamo gde ni Posejdon
nije više svemoguć, i nikakva zaštita Zeusa
neće sprečiti ubice da te pošalju u Had.

Ne idi tamo! Tvoje hvale nebesnom panteonu
Nedovoljne su ako ne umeš da meru stihova
Saglasiš sa kretanjem zvezda, jer tu negde
Sukobljuju se logos i mrmljanje stihokradica,
Koje nikad neće postati pratioci muza.

Ne idi tamo! Tu sunce drugog je neba i samo
Prevaga smisla spasti te može. *Dela i dani*
Mali su залог da svetina ne nasrne na tebe
U času kad misliš da si u hramu bezbedan.

Život je ono najnesigurnije što imaš
U toj tvojoj poputbini; tvoji te prihvatiti neće.
Niko ne čita pesme, niko ne voli pesnike,
Sam si sa one strane interesa bogova,
Sam si, igračka odbačena pre kraja igre,
Pre kraja vremena.

Ne idi tamo!

Odlomci vremena

Tamari

O raznim govorimo stvarima, a mislimo o istom.
Odasvud sabiru se odlomci vremena, kratkotrajni
Odlomci razgovora između dva naleta vetra,
Nestvarni prikazi onog što odavno jeste

I nenadno bačeno u praskozorje poslednjeg dana
U kojem smena je godišnjih doba, u danu gde sreću se
Jesen i zima, prividna i iskona, bezrazlična tama,
Ohladnели drhtaj leta i mirna ruka platana
Pružena nad sve što prepoznaje se
u večernjoj izmaglici.

Prometej

Kad hoćeš činiti dobro uvek desi se isto
I nema nikog da ti pomogne od onih
Kojima doneo si vatru i zanate,
Slobodu i odsjaj nebesne istine.

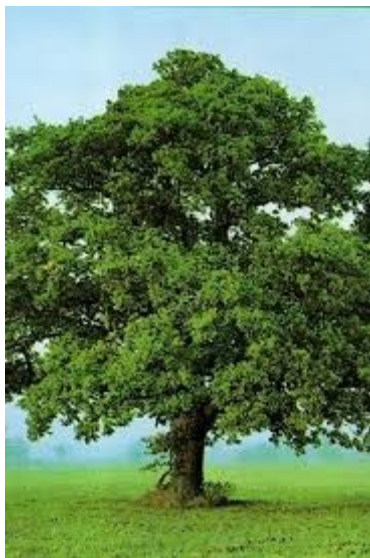
Orlovi vole jetru više no ljudi bogove;
konačno, eto prilike da male igračke
Osvete se višem od sebe zaboravom.

Ni Gromovniku nije lako. Ništa od naslade
Sa Tetidom, sve mora bez strasti da se plati
Pa i vlast, ma kakva ona bila.
Svi ljudi mali su ulog u igri neba i zemlje
I morao bi to da znaš; tvoja intriga samo je plod
Pogrešne namere. Ne treba nikome pomagati.
Dobrim se, sad vidiš i sam,
samo orlovi u večnosti hrane.

Hrast II

Nikad se nismo suprotstavljali moći sabranoj u vremenu
I neka nam se sve to oprosti u seni stoletnog duba
Čija se ruka nadnela nad nas ne bi li pružila nam
Makar malo popodnevnog sna.

Presreću nas glasnici vremena prošlog, glašataji
Nerazrešene prošlosti koju progutalo je vreme
I samo tragovi zuba dnevnih, nagoveštaji iskona
Ishode svakog časa iz rubnih krajeva zemlje
I svedoče da presahle vode su Kastalslog izvora,
Jer Feb ne vlada domom, i vode sve
Utihnuše pre poslednjeg naleta varvara.

Damonov učenik

Pred Istamskim pobednikom bilo je otvoreno sve:
 Ovenčan listovima celera, od rođenja dovoljno bogat
 Da ne mora koristiti usluge Atinskog pritaneja,
 Odlučio se da iz Megare ode u Egipat i sasluš
 Tamnošnje, trajanjem večnim nadahnute ljude.

Schema huius primæ diuifioris Sphærarum.

Ima li još nekog, ko bi još umniji bio od Damona
 Kad reč je o muzici što odzvanja daleko od mora,
 Još dalje od Krotona, daleko...

Odlučio je da ode ipak na tu Siciliju da bude prvi
 Koji će morski žal prekriti geometrijom, možda
 Sa više sreće od Euklida, jer shvatio je odavno
 Da krugovi nisu samo obična razmera prostora
 Već i najviša politika koja ljude pretvara u robove.

Središte vremena

Prednost uvek imali su stariji od nas, mudriji
Za makar delić neiskorišćenog vremena; prednost
Imali su stariji (ne i stari Sloveni čija su imena ostala
U nazivima reka, brda i gradova), tu prednost imali su
Svi pesnici stasali na obalama Karaša i pritokama
Nere u Dunav (dok to bilo je moguće).

Prednost i danas imaju oni koji daleko od Vršca
Vide taj grad kao mesto susreta različitih vetrova
Čije ivice seku se na granici Brega i Velikog Rita.

Jer, šta je tu prednost, a šta pogubna nostalgija,
Razmonašena melanholija velikog slikara kojeg
Tek u Vršcu videli su kao svog i svojih predela sen.

Zubato sunce

Svetlost prosuta po zaleđenim padinama Brega
Poslednje tragove istine sabira u meru, u
Tračak nade da nas ta čaša može zaobići,
Jer nigde ne piše niti se čuje ta jedina reč,
Poslednja odbrana od omraze u mraza
u podne života.

A logos treba slušati i kad se ne može razumeti,
Ne stoga što logika brojeva premašuje obdanicu,
Već zato što jedan je tumač poslednje odluke
U Delfima, ali i hramu Posejdona u Korintu,
Među maslinama, gde neskritost nastupa,
a u veme, kad joj vreme nije.

A lepo rekla je Kasandra...

Očigledno, smrt bila je uspešna, i moglo se
Dosta zlata izdvojiti za posmrtnu masku;
Sve moralo je da izgleda kao poslednji usud,
Ili božija šala na domak pobesnelog mora
Što porednike donela je izdaleka.

Smiren pogled u večnost ne obećava mnogo,
A ipak sasvim dovoljno da može se sprati krv s ruku
I tirkiznog tepiha da ništa se ne prepozna
U vremenu budućem o razlozima vremena prošlog.

Slepa Prijamova kći, od boga prelepa i vidovita,
Samo u ime hora može još govoriti o smrti što
Sprema se da spusti zavesu posle drugog čina.
A Njena smrt deo je neke druge priče
koja završila se već na zgarištu Troje.

Jagorčevina

Na proplancima skrivenim od vetra i naleta
Tmastih oblaka prolećem ogladnelih ptica
Neskrivenost istine odeva se u svetlost,
Daleko od odmorišta, od mirnog sna
Nepremošćenog granama neuvele smreke.
Jestivi a gorki cvetovi Primule blistaju
U svojoj tihoj, nedokazanoj običnosti.

Potok reči klizi niz padinu posustalog vremena
I glasovi, odasvud nadolazeći glasovi
Trude se da obuzdaju logos izvan nastajanja...
No sve je sad prekasno i ne da se ničim ustaviti
U rano proleće.

Kroton u večernje sate

Kuća najvećeg, nepobedivog olimpijca,
Beše to pravo mesto da skupe se najbolji
I razmotre poslednju vest što doneše je
Glasnici iz daleke Hiperboreje.

Svi ćutali su, kao što beše običaj,
I samo je Pitagora govorio o vremenu
Opasne demokratije, o netrpeljivosti
I plodovima narastajućeg gneva
Na ulicama Krotona.

A Milon, ne bojavši se nikog,
Ne znajući za prituljenost svetine,
Zamišljen nad nacrtima nove muzike
Mislio je kako vreme nema u sebi strasti
Već samo pregršt nedomišljenih brojeva.

Atrejeva riznica

Davno ispražnjena riznica slika je istog vremena -
Koje se jednako vraća kao potvrda rečima proroka
Da ničeg novog nema pod suncem, da uvek nađu se
mladani jurišnici spremni da očas isprazne trezor
U osvit oktobra; posle varvara ostaje samo praznina,
Ničim neodređen prostor, odsaj izgubljenog zlata
I opomena. A izlazak, samo je prazan iskorak
U svetlost već spoznate istine. Posle Platona
Ni igre senki na zidu ne svedoče više da moć
Vladari u okovima i svesti varkom prikovanih.

Zlata nema, nema ni vrednosti ni vremena
U kojem oni imali su smisao; jedino obmana,
Ostala je razbacana po praznim predelima,
Koje su napustili budući osvajači:
Jer lopovi su lopovi, i ništa se tu ne može.

Hrastovi koje obaraju

Postoje hrastovi, i postoje oni nenalik njima koji
Hteli bi da ih obaraju i sebe stave na njihovo mesto.
Postoje zakoni po kojima drveće uspinje se ka nebu,
Postoje zakoni po kojima ljudi nastoje da sebe
Odrede u vremenu budućem neokaljani
Onim što prošlo je i ostalo daleko za njma.

Konačno, postoje tragovi velikih uspeha i postoje
Tragovi još većih poraza, koji samo su ljudski i koji,
Samo dok hrastovi uznebešuju se, čuvaju spomen
Na ono što trag nadljudskog je u osnovi geometrije
Kojom pesnik u pesmama razmerava vreme.

Παναθήναια

Jednom u tri godine Atinjani su od Akademije
Išli do hrama zaštitnice njihovog grada;
Ta dva mesta bila su prostor istine gde
Vekuje mudrost; statuu boginje odevali su u zlato,
Prinosili darove iz svih krajeva sveta
Ne bi li istina ostala u gradu.

Vreme zatvoreno u najveći krug van kojeg
Svi putevi vode u Had, znak jeseni je,
Nagriženih uspomena iskonskom vetrometinom
Koja smešu mirisa soli, maslina i mladoga vina
Širi na prilazu Erehteona, gde niko ne stanuje
Od bogova i niko od ljudi, jer tu se samo svedoči
Koliko ostalo je dana Periklu za poslednji govor
U slavu bezimernih sugrađana na kamenom frizu.

Stagira

Vekovima ponavljaju se misli izgovorene
U šetnji Likejom pod senkom stotnih platana
Čiji listovi šumore i glasove mešaju sa
smirenim letom galebova nad Sunionom.
Vremena se smenjuju kao glasovi s mora i

Doći će vreme da neko tiho se zapita:
Šta se to novo dešava danas, a što nije bilo mišljeno
U dugim razgovorima dokonih i umnih učenika
Nakon što je On otputovao da se Atinjani
Po drugi put ne ogreše o filozofiju.

Oskoruša

Teško je i sada poverovati da vreme je
Za gorke plodove koje u poznu jesen
Donose glasnici gneva iz dalekog sveta.

Teško je i sada poverovati da odasvud dopiru
Pozni fragmenti leta, odsjaji nebesne hijerarhije
Zaleđeni u fluidnim likovima svetaca
Čije nas oči ne prestaju da gledaju sa ikona,
Uvek jednako, iz vremena, od onoga sveta.

Gorki plodovi rasuti su po trgovima napuštenih
I nesnom izmučenih gradova, po mestima koja u prvo
vreme behu mera opstanka i prkosa a sad su
Samo tamna mrlja na obali zagađenog Dunava.

Sin ne dolazi prekasno

Jasno, to priča je o Orestu, o navodno odocneloj osveti
U ime pravde oca koju suđaje neće tek tako podneti,
Jer dugi put iz Tauride, na kojem divlje zveri
Presreću putnike i njihovu nedovršenu savest
Slika je samo nepravde negdašnje istorije
ispisane prokletstvom samoživih predaka.

No, ipak neko mora da naplati dug, a neko mora
Da plati prolivenu krv svejedno u ime koga i čega
Prolivenu na svetom ahejskom tlu gde nema mesta
Dovoljno i nema nade da more preplavi visoke obale
Argolide i spere tragove predodređene osvete.

Sve kazano mora i da se dogodi.

Vizantija

Od onog velikog ostalo je veliko ništa,
Od onog što opevali su pesnici ostaše
Tanani obrisi nestalih predela, gradova,
Neostvarenih pohoda koje su presreli varvari.

Noć je odavno pala i zastori spuštteni su
Na prozorima.

Zavesa davno je spuštена i u teatru apsurda
Gde sloveni igrali su svoje poslednje igre.
Trgovi su opustošeni i ogladneli psi
Uzalud traže ma kakvu kost koja bi
Potvrdila stradanje nekog patnika
S inovertim očima.

Beli anđeo

Taj pogled, pogled je vere, pobedne vere
Koja ne prašta nikome ništa; već od početka
Satkan je od vremena i privida čekanja.
Prati i ispraća, zna i mirom odvraća,
Gleda iz gledanog i svet ne remeti.

Jer, jedan je prostor pod nebom, jedna ruka nad njim,
Jedan trenutak van vremena da bude se i tu i tamo
Čak i onda kad to je i anđelima teorijski nemoguće.

Nepročitana istorija Rima

Uvek i uvek iznenada, kad najmanje ima se vremena,
Pojave se odnekud glasnici, negdašnjih suseda
Sa oboda ledom okovanog Ponta, i donose vesti
Iz zemlje gde i danas vladare Geti i Skiti, a
Ovi poslednji s pamćenjem na susrete s Gorgonom.

I to sećanje obnovljeno u tuđini pokazalo se Ovidiju
Kao blistavi trag što vodio je od oltara Avgusta
Do budućih rimskih iskopina, jer sve dolazi
Na red. Takve su metamorfoze nerazmerenog trajanja.

Uspravna zemlja

Od nekad velike zemlje ostale su ruševine,
Jedino moć ostala je ista, jer ona, ipak,
Temeljni je fenomen u životu kosmosa
I menama izmoždenom tkanju predela
Obraslih u mahovinu pod severnim vetrom.

Kad kamen ne ostane na kamenu, kad
Sve postane pesak i samo vreme nastani se
U prazne prostore negdašnjih razvalina
To biće znak da došlo se do kraja, i da
zmija progutala je svoj rep, ne od gladi
Već očajna, zbog odskora otete nam nade.

Ostati u nigdini gde uspravnost raste u dubinu,
Moguće je i sada, ali za one nestale u polju.

Telesno biće ptice

Javoru Rašajskom

Postoje ptice što pogledom ukidaju vreme,
I pšenična polja nadleću pre izlaska sunca
Ne bi li pesma bila im glasnija, umilnija,
Nalik žuboru nepresahlog izvora, tamo
Gde ne zna se za smrt i pamćenje, u prostoru
Koji omeđuju ptice raširena krila.

I svako uvek je sam, dovoljno svoj, da svako
Ko kaže *ja* postaju odmah *on*; njegova senka
Smeštena je u granice tela, u biće trajanja
Čiji delovi samo su zgrčene kandže
Sibirskog sokola.

Laokon

Sve počelo je sa sumnjom u reč i neverovanje
 Pokazalo se kao put, ali i povod odmazdi
 Nedaleko od grada osuđenog da bude smeša
 Pepela, krikova i tuge koje je opevao
 Veliki Vergilije.

Danajcima ne treba verovati. Ne treba verovati
 Nikom ko te je i jednom popreko pogledao,
 Jer jesen nezadovoljstva pretvara se u zimu,
 A ova u ostala godišnja doba čiji zatvoren krug
 Slika je života zatočenog na slici Toleda
 Prekrivenom muzikom Palestrine.

Nikom ne verovati i čekati dosuđenu smrt
 Znak je vremena koje još uvek veruje u istine;
timeo Danaos...

Inoverna lepota

Oduvek Evropa volela je zlato,
Svejedno odakle ono bi dolazilo, sa oboda Afrike,
iz male Azije ili mnogo kasnije iz krvi divljih
plemena pokorene srednje Amerike.

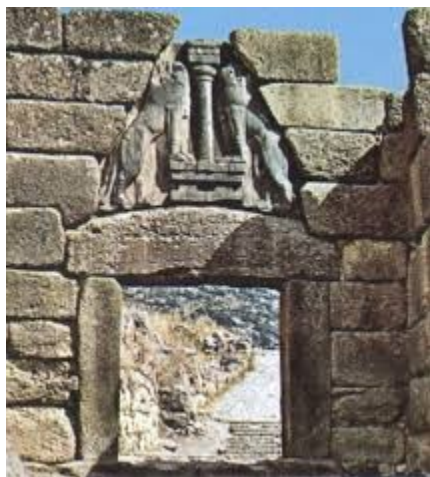

Zlato uvek bilo je zlato, i svi voleli su
Da sebe sa njim da vide ili da njime usluge plate
Nekoj protuvi ili prostitutki, u Korintu ili Firenci,
Ili ma gde na dalekim ostrvima.

Jer u svemu tome bitna je bila razmena,
Razmena ovog za ono, onog za ovo,
A za sve bilo je potrebno zlato, kao mera i kao potvrda
Oteta onima čija se slabost računa za zlo
U odsustvu pravednika.

Mikena

Ulaz u drugi svet čuvaju ponekad zveri,
Ponekad opasne trave, najčešće neslutno ništa -
Zlokobna praznina koja guta vreme.
Upravo to se događa: nastupa večnost
I širi ruke nad ozvezdane svodove grada
Čiji je vladar daleko otišao, da pobedi smrt
I njoj se potom na pragu doma vrati.

Zaštita lavlja ne pomaže, kad zver je unutra,
U mislima spletenim čekanjem da kći se
Žrtvovana osveti, jer krv je krv prolivena,
A ponos Helade na drugoj je strani velikih vrata mora.

Krasula

Tamari

Veličamo neujednačenost kao način da predeli
Svetlosti raskriju se u suton nad Sunionom, jer,
Kažu, tamo sunce najlepše zalazi i tamo вреди
Ostati do časa kad nastupi tama i navesti
Sutrašnji dan daleko nad pustom pučinom.

Ima mnogo bilja koje privlači poglede i
Isto toliko ima stvari koje svoj lik prenose
Na površ zadebljelih listove krasule.

Daleko od uspeha koji donose bogovi, daleko
Od darova koji nikad nisu jedino darovi,
Daleko od mesta gde ostalo je vreme
Treba se odmoriti, u hladu stoletnih platana
S knjigom u koju svezane su reči Isokrata
Koje izgovara Fedar.

Mesto bez mesta

U beskrajnom prostoru, beskrajno hladnom,
Bez glasova i senki, bez vremena i stvari,
Samuje anđeo pre početka gradnje,
Pre njenog trajanja i mogućeg dovršetka;
Samuje zagledan u beskrajno ništa
U sebe sa one strane večnosti.

Tu, gde ništa stoji u ničem, gde mesto
Leži u mestu bez razlike u sebi, upravo tu
Gde nečujna muzika misli se van mišljenja,
Javila bi se možda istinska forma smrti,
Misao koja samu sebe iz sebe mogla bi da misli
Da nije u osnovi svega jedna jedina prepreka:
Bezmerna razlika vremena i lažne konačnosti,
U odsustvu Drugog anđela.

Priprema odgovora

Zar toliko vremena potrebno je da rasvetli se
Poledina skrivenih namera i isto toliko
Skrivenih pomisli koje nisu jednoznačne
U vremenu i prostoru, u razmeđenim poljima
Prepunim skakavaca i podlih insekata;

A ispod svega uvek je pirevina i portulak,
Smeša vremena i očaja, smeša tuge i prkosa.
Ma, kome je do ujednačenja pravde i istine,
Tužnih trenutaka i osmeha s kandelabra,
Jer, bože moj, tvoje je da sudiš, naše da prihvatimo,
Ako nam dato je da razumemo ovo doba
Sabrano sa merom u praznini noći.

Odgovor anđela

Nema nijednog mesta koje ne dotiče pogled
Na putu u nestvarjem obeznađena polja, u jesenje
Neishitrene a usahle prepreke prepune zvukova
U listove prerodnih oraha na probuđenoj vetrometini
Jer odasvud čuje se: smrt je poledina iskona!

A ti i sam znaš: nema te slike trajanja
Čija se druga strana u nebu ne ogleda, a
Otisak neba samo slika je tvog veselog lika
Koji svi voleli su na putu u polje, među voćnjacima,
Među izbama, u tiho predvečerje.

Malo je preostalo vremena, malo je lepih reči,
Malo je nedomašivih glasova tamo gde zvuci
Počinju da se spliću sa izgubljenim tragovima noći.

SUTON U STAGIRI

Prolog: Život u bašti

Sedim u bašti sa svojim životom.
U njenom najdaljem uglu cveta akacija.
Bele cvasti trepere na vetru
i njihov sladunjavi miris raznosi se
nad sveže pokošenim travnjakom.
Lastavice u niskom letu navešćuju kišu
i sve tiše je, sve prohladnije,
dok oblaci se u dalji sve brže komešaju,
razmenjujući mesta sa plavim otvorima neba,
ostavljenim za mogući izlaz u svet anđela.

Sav život samo je čekanje.

Daleko od Stagire

Tog jutra dugo je smišljao prvu rečenicu. U Atinskom vrtu, daleko od rodne Stagire, no ipak blizu mora, trebalo je započeti predavanja o počelima i uzrocima, Što njemu nije bio problem; sve beše mu jasno, bilo je samo potrebno iznaći način. Kako najbolje započeti priču koju će svi potom ponavljati. Imao je najboljeg učitelja, i dovoljno vremena da sve poznate izvore temeljno izuči i sravni sa znanjima donetim iz raznih delova sveta; otac ga je mnogo čemu poučio o prirodi i lečenju retkih bolesti; mogao je s mnogo razloga da prvo predavanje započne pitanjem koje mnoge sve vreme mučilo je: šta je to *βίος*.

Dan je bio prijatan, s mnogo životnosti u sebi; s mora dopirao je miris soli smešan. Sa poigravanjem senki visokih kiparisa; političke prilike behu u ravnoteži; Ništa nije navešćivalo da Demosten će baš tog dana završiti prvu Filipiku; Učenici su počeli da se skupljaju, tiho su razgovarali, o nečem se kao i uvek, prepirali tiho, ne i samouvreno.

To beše uobičajen preludijum, tek lako povišenje intonacije za ono Što on bi trebalo da kaže na početku šetnje, zagledan preko glava slušalaca. U Areopag, još uvek živ u sećanju starijih, jer oni mladi prebrzo zaboravljaju Retke a velike trenutke kad istina nadrašta senke ostarelih kiparisa..

Znao je da nešto mora da kaže, nešto jednostavno, svima jasno, Nešto što bi svi morali da shvate kao ono od čega se uvek mora početi, Nešto što svi će zapamtiti, i potom prenositi dalje po helenskom svetu. I kako Teofrast svedoči rekao je upravo tada: *sve što jeste po svojoj biti nije ništa drugo nego težnja za onim dobrim.*

Jutro u Vršcu

Oblačno, kišno nebo, kao da već je jesen nagnuta nad nas
a nije se ni proleće još utopilo u svima neizvesno, nepoznto leto;
Nad krovovima gavranovi, vetar u nedolistalim krošnjama,
sve mutno je, neprozračno, poput vesti koje neočekivano a odasvud,
sa svih nam strana sveta dolaze i govore jedno te isto o vremenu;
dani sve mračniji, s neizvesnim jutrima, i još više neizvesnijim tokom dana;
samo se strah pod kožu s izvesnošću o hudom ishodu uvlači i potom danima
spava snom pravednika čije moralne dileme isčilele su s prvom izmaglicom.

Odavno slučaj nas ne pohodi, nikakav iskorak u drugo i svima drugačije
Ne vodi van granica bašte u kojoj korov sve je bujniji, korenjem sve prisutniji,
sve manje podložan promenama, sve raznovrsniji i nadmeno sve vlasniji.
U isto vreme, olistale grane skumpije pod prozorom trepere na vetru i žive
u saglasju sa susednim rszgranatim lešnikom što sve svojim hladom nadvisuje.

Pišem o jedino mogućem, o jedinom što, sve kad utihne, smisao imaće i posle nas.
Vreme je nove epidemije. Novog izazova zacrtanog u svetlu prvobitnog praska;
Preostaje nam da još kratko vreme živimo u svetlu holograma čiji algoritam
u promrzloj senci dana više ne prepoznajemo, jer vetar razvejao je jedino moguće
leto. Senke se zbiraju, sve ih je više, neke već biraju sebe u telima grabljivih ptica.
Ako ih bude.

Na razmeđu

Tanka nas nit deli od ništa. Deli nas od one druge strane, od nas samih,
Od svih tragova jeseni pleglih na promrzlu travu u bašti, od lisja
Požutelog što mnogi više videti ga neće, od perja odletelih ptica,
Od pepela sa susednih zgarišta odakle dopire još miris ali ne i plamen;
Tanka je to nit na razmeđu živog vremena i hladnih tragova senki
Što svakog dana jedna po jedna odlaze od nas put nemog Aherona.

Reč tu nije više o vremenu, o razgovorima prepunim trajnih sećanja,
Još manje o odblesku svetla koje gledasmo negde u daljini, na obzorju
Gde sunce neugaslo, po meri dana, tonulo je za hladnom pučinom.
Stvari oslobođene svih veza sa rečima gospodare putevima i gluvim
Stranputicama kojim nekad hodili su pesnici poput Helderlina i Merikea;
Neke druge iz skromnosti ne pominjem, jer davno su zaboravljeni
Prognani od sujetnih zlobnika i duhovnih inoplemenika što mrze sve
Sem sebe i svoje prozračne senke unapred osuđene na prevremen zaborav.

Ovde, gde graniče se jasnost i izmaglica, trajanje i suđeni zaborav
Sve manje je sagovornika, a sve više neumnika sklonih monologu
O sebi i svojoj ispraznosti, čije vreme prolazi jednako, nenaklono sujetnima
I tek povremeno čuje se odnekud iz prikrajka glas onih prognanih
Kojima ni Breht mesto nije mogao izboriti, u svetu večnog zaborava;
Upravo ovde, gde zbiraju se različne strane doskorašnjih razgovora
Naviru, sa svih strana gubitnici i lažni pobednici, pesnici i njihove sudije
Ogrezle u sujeti i sitnim obmanama, jer, sve je od iskona smišljena laž
Na putu bez trnja, pošljunčanom belucima i usahlim orhidejama.

Ovde nikom ne cvetaju ruže. Samo ogladnele svrake odnekud doleću,
Htele bi ponešto u gnezdo da odnesu, no nema ničeg sem reči, otužnih reči
Koje za sobom ostaviše ništarije u pohodu ka slavi. A šta je zapravo ta slava?
Zadah što širi se iz lešina propalih pisaca i njihovih nedoplaćenih vernika.

Sve što odista jeste, krajnje je daleko, čisto, nedohvatljivo rukama bezumnih.
Sve ono pravo samo je u sebi lišeno tragova tame i zlobe bolesnih patnika;
Upravo zato, neka sada i ovde, na razmeđu, ozari nas svetlost, ona istinska
Koju prvi ugledaše Mojsije.

Pitanje izbora

*Ако ваше име не значи ништа свету, кад треба
да одлучите да ли да живите или да умрете,
боље одаберите живот.“*

(Hagakura, I)

Verujemo. I šta je predmet te neizvesne vere u ono da nečeg ima,
A nema ga jer nema razloga da se u vremenu budućem pomene.
Vera nije taj znak u kome treba se okrenuti ka sebi; taj znak
To mi smo sami i samo sebi možemo se obratiti nadneti nad pustoš
Kuju su nam prethodnici naši smišljeno pripremili. Razume se,
Ta pustoš nije ostatak obmane, nije ni najava nečeg nepostojećeg
Što samo ptice nadnose nad obronke Vršakog brega u poznu jesen.

Treba svakako nešto u sudnjem času odabrati. A pitanje je
Koji čas je onaj pravi što daje nam znak da nastupio je odlučni
kraj. Jer, i krajeva ima mnogo u istoj meri koliko i obmana
Kojima nas plavi svakodnevlje sa svojim pritajenim a iskeženim zubima,
Povremeno zarivenim u sve što prolazno je i vekovno nedomereno.

Svako veruje, s vremenom sve manje uveren, da dato mu prvotno vreme
Nije od onog što pruža se da bude sa suđenom čašom ispijeno. Nebo ne otvara se
Kad kome iz nemara prohte se to, i pruženi dlanovi ništa ne kazuju dok krst
Ne bude jedva vudljivo ucrtan daleko, na obzorju, na jezeru, kad predaje se grad
I istorija polazi u nekom drugom smeru. Bio je beskrajno tih taj Velaskez,
skromni kraljevski slikar, zet velikog inkvizitora, znalac svega što mogao je samo
da nasluti Karavačo. Konačno, imao je u Toledu i savetnika; njegova dela govorahu
više o mračnom Inokentiju, no što bi mogao Majstor opčinjen likom i delom sv. Tome
to i da nasluti. Beše to vreme inkvizicije, vreme smrtnе svetlosti s trgova,
Vreme kad merila se svaka reč i svaka misao težila koliko tanana nit života
Daleko više od one svilene kojom se u Vršcu gasio život presvetog Teodora
Na užarenoj rešetki zapisanoj u vrtu Eskorijala.

Upravo u tome i jeste naum stare kineske pouke: ako nemaš šta
Reći onima koji će za tobom doći, ako iza tebe trag neće ostati
u Toledu, u Vršcu ili u dalekoj Stagiri, tada živi – spokojno,
neopterećen brigama što smaraju lenjivce i dosadne dangube.
Na kraju Zmaj Jovine ulice čeka te tvoje mesto u praznoj neznanosti.

Nisi ti ni Sterija, ni Nančić, a ni Laza Vezenković.

Na drugoj strani

Kažu da pesma je nešto drugo. No, ko sa sigurnošću može potvrditi
I glasno reći da poznaje pozadinu stvari i odraz joj u dubini stiha?
Pesnika više nema, svi su već odavno na drugoj strani zaleđenog govora,
zamoreni traženjem prave reči u predvečerje; toliko mnogo grešaka
u svakom je proračunu i raste broj gubitnika; samo tragovi u pesku
tek na trenutak svedoče o zaludnom hodu na Savinu vodu. Tek naznake
mogle bi svedočiti kad bilo bi ičeg što davno zapisano u sećanje će da prevede.
Obično, svi misle drugačije: postoje stvari, sećanje na njih i ono što beleže
Odnekud došetali pesnici na obronke vršačkog vinogorja. Stih je zamka
Za onog ko olako hteo bi prevaliti put između sebe i svoje neskrivene nutrine.

Ovo vreme odista nije naše. Umrli smo a niko to nije primetio, čak ni psi
Nisu zalajali, kao nekad na Itaki; bilo je i ostalo sve isto, ledeno hladno, pretiho
Da oglase se večernja zvona, čiji zvuk je dobro čitala moja baba na selu i znala
da neko umro je, ili rodio se, jer uvek sve zna se i ništa ne očekuje nenadno
sred bezmirisnih poljskih cvetova što imaju boju ali ne i odsjaj poživše duše.

Pa ipak. Još uvek je onih što hteli bi da istinu videti samo u rečima, u
Naslaganim slogovima naizmenično sklopljenim po meri izandale prošlosti.
Na svakoj strani još nenapisanih stihova, na beloj podlozi beskrajne mogućnosti
Dovoljno mesta ima da svako ponešto zadrži za sebe i utisne u glatku osnovu
Nalik vosku, poneko nasmejan, poneko zabrinut, najčešće tih i ogorčen.
Sve postalo je odavno jasno. I ovde i tamo.

Ostatak života

Kad svi te zaborave, poštari, školski drugovi i bivši prijatelji
Znaš da je došlo vreme da se od svega odmoriš, da prestaneš misliti
O sutra, i o onom juče, o onom što je nekada bilo i onom što neće biti.
Vreme je da odahneš, da prestaneš sa čitanjem osrednjih knjiga
Savremenika i bivših prijatelja prepunih sebe i svoje praznine, jer
Vremena sve je manje. Moraš se vratiti Liviju, njegovoj četvrtoj dekadi
I još jednom prosuditi zašto tog pesnika Imperatori rimski nisu voleli.

Treba ponovo čitati treće pevanje Odiseje, i prvo iz Eneide, jer, došao je čas
Da konačno počneš uživati na pravi način u čitanju onog što drugi ne znaju,
ili su davno zaboravili zatrpani balastom svakodnevnog besmisla što ga
mediji i političari do u beskraj produkuju slušajući svoj unjkavi slavujski glas.

Preostalo vreme treba pametno potrošiti, jer postoji i jedno treće jer: ono što
kazuje da sve može biti drugačije ocenjeno, drugačije smešteno na prazne police
što ostaće za nama kad sasuši se ujesen trava u bašti i počne zima da nagriza
preostalo lišće kraj oronulog zida. Sve prošlo treba zaboraviti i čuvati
samo sećanje da bilo je neko pravo vreme iz kojeg izrasta i današnji dan
što ne mora biti uvek poslednji, ali, isti je sa svakim koji još je preostao.

I dok svi govore o vremenu kakvog zapravo više nema, postoji i dalje samo
ono mitsko, prostor pre logike i svake dijalektike, vreme što omogućuje
stvarima da bude vidljive i nevidljive, da u isto vreme nastajuće su i nestajuće
poput nas i života odnekud datog nam da bi potom i oduzet bio u ime višeg,
drugačijeg smisla.

Vreme smrti I

Kažu da mesto i vreme smrti treba pažljivo odabrati.

Što tiče se mesta, jasno je, treba da ima neki naziv, neku reč koja se
Lako pamti i prenosi sa kolena na koleno. Jer, tiče se života u dužem sećanju.
Najbolje bilo bi da to bude neki svima zvani toponim, naziv neke reke,
Proplanka koji svi od detinjstva poznaju, ili brežuljka na domak Vršca.
Turska glava, Đakov vrh, ili tako nešto što lako se pamti i dugo ponavlja
Na časovima istorije; ne bi bilo na odmet da to bude i neki neolitski naziv
Poput Ata, Ludoša, Židovara, Dupljajskih padina prepunih šupljina
U kojima i danas gnezde se čiope. U svako slučaju: mesto treba pažljivo odabrati.

Što vremena se tiče, tu stvar je nešto složenija. Nejasno je šta se bira:
Vreme dana, ili godišnje doba. U prvom slučaju, najbolje bi bilo da to bude
U predvečerje, kad sve utihnjuje, kad ptice dokrajčuju let i samo sove nastavljaju
Da hrane izgladnelo potomstvo. Ali, kako izabrati doba godine kad treba
Otići iz života?

Jedni govore da najpogodnija je jesen kad sve se završava,
Kad priroda zatvara svoj krug, kad lisje žuti veće po drveću, kad trava u bašti
Sve je sasušenija i lakša za čupanje; jesen je često u prednosti, jer i ljudi,
Zamoreni životom, žele da sve se već jednom završi kad sve sohne i svemu
Sve manje potrebno je vode.

Međutim, drugi tvrde da za odlazak na daleki put najbolja je zima,
jer tada hladno je, grejanje preskupo i treba ukućanima olakšati ostatak života.
No sneg i zima nemaju prednost. Teško je kopati zamrzlu zemlju i mnogi kažu;
treba ipak otići u proleće, kad grobari rade s više elana, zagledani u budućnost,
u nadolazak toplijeg vremena.

Upravo zato, mnogi će reći: za umiranje treba odabrati leto. Tada se
čovек teško prehladi i umire od same želje da nikog više ne vidi, pa ni samoga sebe; ali,
i to, doba je kad ljudi lenji su, posebno kad sahrane su u pitanju; ne vole da se po
vrućem vremenu natruntano oblače u nekakvu crninu u koju i tako niko ne veruje niti
u tome ima neke simbolike. Tad ni popu ni do čega nije, a mora da kazuje sto i prvi put
evangelije po Jovanu jer bolje je stajati na sitnoj, prohladnoj susnežici, nego se
preznojavati na mestu bez senki.

Pa, koje onda vreme godine za smrt odabrati? Nijedno od ponuđena četiri.
I zato: ne ostaje nam ništa drugo, no trajati dok Kula se uzdiže nad Vrščem,
Jer sva mesta u njoj su sadržana, a nema mesta koje nas ne vidi.

Dostižnost mogućeg

Onima što kažu da sve je moguće, reći treba: duboko ste u pravu. Odisti, bez vašeg optimizma i vaših pogrešnih poteza i njihovih posledica Svet bi još ranije propao; ne bi se ni znalo kolika vam je ukupna glupost.

Onima drugima, manje optimističnim, što sebe obično nazivaju realistima Sudbina se već pomalo smeši: vaše vreme možda dolazi, možda i ne, Ali koga još interesuje to što bi vi imali da kažete iz vaše duboke zavetrine.

Onima trećima, što ni u šta više ne veruju i samo odmahuju glavom, Izgleda da je najteže: no, samo prividno, oni su neodgovorni, neodlučni I misle da zatvoreni u sebe najviše mogu delovati na svet i sve u njemu, Da ništa se ne promeni i sve ostane isto. A šta je to zapravo isto? Istost Mogućeg ili onih davno izgubljenih stvari koje smo nesvesno razbacali Duž puta, verujući da nas može spasti onaj tiho najavljen nepoznati Bog?

Možda su to tri načina odgovora na to šta moguće je i šta sa njim činiti. Verujem da ima još mnogo razložnih rešenja, još mnogo odgovora Koji bi mogli ljude otpratiti na neki od puteva koji nije svima nepoznat Ali malom broju ljudi prijatan. Budimo makar ozbiljni, ako ne i do kraja Odgovorni. Plutarh je jasno pokazao svo licemerje Epikura i njegovog učenja.

Da li je Proklo bio na ispravnom putu? Mislim da jeste. Bio je makar dosledan Verujući da moguće ostaje uvek moguće, i da će kad ga duša ostavi a zmija, Usnula dotad pod njegovim pragom, uspeti da nađe pravi put.

Otvaranje prostora

Može li nastupiti dan, ako oduzeta mu je noć, ako svim senkama Oteto je tlo i svetlost odasvud ista prekriva nenaseljeni predeo gde voda Nastavlja svoj beskrajni put u sebe? Sve isto je, sve jednako uprkos promeni Nenaglašenoj dovoljno dok goreo je žbun, da bi potom o njemu nemušto zborili Oni što nisu nikad ga videli na dnu svoje nevremene duše.

Nema godišnjih doba tamo gde vreme ne može biti razdeljeno i gde glasovi Nadmeću se u neslušanju drugog. Jer, potrebno je i to znati: samo svetlost

Postoji na rubu čistog plamena, u čijem središtu žar uvek je tamna kao i *physis*, pa svaki beg od tmine osuđen je na gubitak svoje osnove, svoje Stamenosti nemoćne da ostane u sraslosti s uzrocima i prvim počelima. I svako sluti čak i kad stvari jasno ne vidi do kraja, da taj istinski mrak kojim Anđeli spajaju nespojivo teče niz Breg urezujući sve dublje vododerine.

Prerano je za smeh, sa izlive neskrivenog samozadovoljstva: svetom vladari taština i svaka dovoljnost u omrazi traži utočište ne bi li tako sačuvala sebe. A ničeg naglašeno stamenog nema, ničeg pre prve svetlosti koja sva Telo je, jedino istinsko telo, čista *energeia*, mesto gde prostor gnezdi se, otvara pod nebom sve što će se desiti već u jednom od prvih narednih dana.

Svedočanstva o tome nejasna su, protivrečna, autori nesigurni u Nabranjanju razloga u korist svojih tvrdnji, a to zapravo, nije ni važno. Malo je potrebno vremena da sve bude zaboravljeno i iznova postavi se pitanje Odnosa dana i noći, njihovog porekla i mogućeg prethođenja.

Jer, nešto mora ostati i za one što doći će potom: nešto im se mora dati, makar nešto ništavno, ne vredno mišljenja, odnosno, sve, sem nade, koja je odavno potrošena na razmeđu vremena i izgubljenog poslednjeg snave.

Pesnik u bespuću

Kada bi osnova istorije bila u svakom događaju, u svakom činu kojim bi neko Hteo da mišljenjem stupi na drugu stranu svih stvari, to ne bi bila istorija. Postoje razlike neprevladane i one neprevladive: čovek i bog dve obale su Jedne jedine reke i ničim ne mogu se dodirnuti no mostom koji nije ni od jednog Sveta; sve što jeste traje na obzorju neprevladive razlike pritiskane teretom neba što Atlant strpljivo sprema se da preda Heraklu ne bi li mudrost konačno dospela na drugu stranu reke.

Izlazak i zalazak zvezda, promene godišnjih doba i smena znanih svim vremena, sve to darovao je Atlant ne bi li se iskupio što sam na kraju sveta upravlja bledim svetlima u ozvezdanoj noći. A pravi pesnici, nadneti nad bezdan bez ijedne reči, Ne znajući kuda da krenu, jer svi putevi isti su kad počinje slaganje glasova, i misli se da pesme samo su redovi iskrivljenog smisla. Jedino Ovidije, na obali vetrovitog i zimom obvijenog Ponta, tražeći razloge dodeljene mu sudbine, pod strelama Skita pisao je pet godina elegije i epistule, a onda i to prestao, jer shvatio je mudrost zvezda: Učinjenom niko smisao do kraja ne razume dok ne pređe nevidljivu reku.

Pitanja

Zašto je život toliko mučenje, večito nastojanje da umnože se stvari,
Da dospe se u večno nove, nedomišljene predele? Čemu toliko
Muka i napora u svođenju računa, u preispitivanju već učinjenog,
U pravdanju pred sobom za ono što i drugi nikome ne zameraju?
Zašto svo ostalo vreme troši se na isprazne razgovore o svemu nebitnom
O delima, svima besmislenim, a tebi dvaput besmislenijim?

Toliko pitanja, toliko nedomišljenih odgovora, toliko nezadovoljstva odsustvom
Neuspostavljenog smisla. Sve danas nepročitano ostaće takvo, zauvek
Zatvoreno u beskrajne prostore nikom dostupnog pamćenja jer njega
Samo vetar, samo košava što lomi suvišne grane na drveću, otključava.

Tek onda kad nerodna godina desi se i skakavci prekriju sasušena polja,
Narastaju brige o žitu, no i tako nešto retko se dešava. Kome su potrebne
Te maglom prožete nedovršene misli? Svi hteli bi kratke reči i jasne rime,
Saglasje nepokošene trave i slučajnih cvetova zaostalih na obodu bašte.

A smisao, šta je smisao? Ima li ga i tamo gde reči jedna na drugu naležu
Bez ikakve potrebe, bez nužnosti da se dospe do nutrine stvari? Samo
U doba smene godišnjih doba postoji trenutak kad dve neravne strane vremena,
Sadašnja i buduća, dodiruju se i prelivaju, tvoreći nevidnu liniju glasova
Što briše se i ostavlja za sobom mešavinu mirisa lavande i divljeg ruzmarina.

Okruženi smo svim tim rastinjem što pripada svetu mislima uskovitlanih slika
Na čijem obodu ukorenjuju se mladi kedrovi; spremaju li se upravo oni
Da nam u stihove preliju to dugo izgubljeno pamćenje malih stvari
Jer samo one drže nas vezane za život kojem mi i nismo nimalo potrebni?

Pesme nepoznatih pesnika

Podrazumeva se da pesma ima formu, da je od nekog za nekog napisana. Kako bi mogla da traje u vremenu budućem; podrazumeva se da pesma Uvek nešto nosi i time pripada sličnima sebi nastojeći da se održi vezana. Za druge; a opet ima i onih koje to neće, koje svaku vezu ne priznaju, Želeći same sa sobom u sebi da budu; no takve, bivajući u osami traju. Bez da ih neko pominje, a ako i čita, brzo ih ostavi na stranu jer ne nazire ono što je od ranije već znao; kad o pesmama današnjih pesnika je reč, mnogo se više podrazumeva no što umeće sebi dozvoljava.

Svi misle kako pesme same iz sebe nastaju po nekom uzoru koji je neko tihujući smislio zagledan u glatku površ jezera nad kojim insekti lebde daleko od neba, još dalje od dna zasutog šljunkom i nežnom mahovinom čiji smisao je da bude slika stihova pesme u nastanku. Svi žele susrete

sa poznatim stvarima i slikama, sa rečima u njihovoj osnovi koje se lako daju prevesti na druge jezike; svi žele maksimum jasnosti i minimum poraza u tumačenju alegorija koje je tako vešto koristio Dante. Malo ko dokučuje da ono nepoznato duboko je u osnovi poznatog, da biti na površini osobina je onih što u neverici ne vide osnovu pesme. Da nepoznato se oživi nije dovoljno znanje; potrebna je sva ona sreća koju u sebi nose delski ronjoci.

Ticijan

Subeckom

Toliko je vremena izgubljeno u nepotrebnom čekanju, u verovanju da nade ima, da odlomci će nedovršenih grubih obrisu sami se od sebe sklopiti u harmoniju boja započetu negde na Kritu a dovršenu na podu Santa-Maria Gloriosa dei Frari u Veneciji, gde sahranjen je u vreme kuge „veliki suparnik Zeusa i Apelesa“, za savremenike i nemoćne podražavaoce, „sunce među malim zvezdama“, da Kadore.

Za njim ostale su slike, sećanja savremenika, reči divljenja Vazarija, misli razbacane po mestima gde zaborav poprima uvek drugačiji oblik, čak i u času dok pogled ostarelog majstora sve nemoćniji je, zagledan u smrknutu crnu gošću što bez uspeha otrže mu kičicu iz ostarele ruke. Pravila što sâm ih u vreme osame stvaraše, poneće sa sobom; ostaviće tek nekoliko nedovršenih dela što malo govore kako se bojama slikaju karakteri, sam život i njegov unutrašnji dramatism.

Te pozne avgustovske večeri, kada svodio je sa sobom i epohom sve račune, bio je odista zadovoljan. Njegova starost, dovršena besmrtnim delima, nedomašiva je za one što misle da bitno je samo trajanje prepuno praznine. Kad za nekim ostaje ništa u kužna vremena, biva bačen van gradskih zidina u još sveže ugašeni kreč; Njemu je mesto bilo tamo gde Espolio potvrđuje smisao božanskog stvaranja, A njegovo bogom podržano delo beskrajem svojim premašuje vreme.

Život bez snova

Ako smrt je život bez snova, nju treba iskreno želeti i u njenom dolasku videti početak čistoga bivanja; ono što traje kao večno ništa, isto je Kao i večno trajanje ispunjenog ništa, jer sva proleća jednako donose Ono što će u jesen nestati prevladavši sebe. Svet prepun je trivijalnosti I one uvek nam u san dolaze, nadmeću se sa senkama mrtvih i glasovima Koji davno izgubiše svoje istinske vlasnike. Sa vremenom ne znamo više Na kojoj strani trajanja pripadamo: onoj ispunjenoj, iz koje dolazimo, ili onoj budućoj, ispražnjenoj od svega suvišnog, pa tako i od nas. Svako očekuje Da ono suđeno dogodi se što kasnije, sa što manje bola u kolenima;

tek poneko ne mari za ono što s ove je strane nužnosti. Čekanje dosadi Ako sem njega nema ničeg što bi vredelo da bude poputbina u svet predaka, Bliskih rođaka i starih prijatelja od kojih mnoge i ne želimo sresti. Većini je Budući mir važniji no beskrajni disputi o poznatom. Za ono drugo, Nepoznato, i tako ne postoje reči. Kad tone se u san misli su nepotrebne.

Lavirint

B. Paroškom

Ceo nam život put je ka izlazu. I svako se žali da tu i nema mnogo izbora,
 Da beskrajne mogućnosti koje pominju filozofi samo su iluzija stvorena
 U času predaha, kad bira se jedan od dva dalja puta u nepoznato. Svaki izbor
 Dok tumara se nepoznatim hodnicima samo je slika laži, produžetak strepnje
 Koju ne uspeva da proguta vreme; neki ostatak mora postojati i tamo
 Gde dom nalik je svetu, a zapravo jeste sav svet i u beskraj sve se ponavlja
 Osim sunca na nebu i beskonačnog lavirinta na zemlji, koji, ako je odista delo
 Dedala, i odista beskrajan – tada je isto što i trajno dovršeni svet. A ako je
 Sva istina u mitu, svako od nas mora jednom biti Asterij okružen zvezdama
 I svako od nas mora u sudnjem času biti i Tezej kako bi samog sebe ubio
 negde u nedovršenoj večnosti. U središtu jednog posve drugog Lavirinta.

Smrt Marka Tulija

Varljiva priroda života obično se iskusi na njegovom kraju, u poslednjem času
 Na koji malo ko pomisli tokom svog kratkog krajanja, jer taj kraj i sam po sebi
 Kratak je, trenutan i nema nekog značaja kad ništa za njim ne dolazi. Marko Tulije
 imao je život prepun slave, počasti, velikih reči, život ispunjen besedama u Tuskulu i
 pred Senatom. Umeće govora učio je kod Grka, preuzeo im znanja, veštinu, ali ne i
 neprimetnost života.

Tako nešto u Rimu beše nemoguća misija.

Beše mu suđeno da odluči se između Pompeja i Cezara, ne sluteći da glave doći će mu
 Antonije i Fulvijina mržnja. Iz njegove smrti narod je mnogo naučio, No prekasno
 da bi se mogao izmeniti put rađanja Imperije. Goti, Ostgoti i Vandali doći će kasnije,
 u jedan drugi Rim, u truli, obezvređovani, obezglavljeni grad i sav svet na izdisaju.

Sa Ciceronom otišla je u ponorne predele misao o smislu slobode, o snazi velikih reči,
 misao o tome da postoje vrednosti u ime kojih moguće je i mrtvom rukom poslati
 poruku
 sa Foruma.

O nemogućnosti dijaloga

Da li je Bog pravedan? Pravedan je, kažu, ali prespor. Dopiru li do njega reči pretvorene u kristalnu formu, u nešto što ni on uprkos svemoći dobro ne razume, ili u mešavinu vremena s višestranim smerovima prostora; čini se, te reči što ljudi ih uporno kazuju, ostaju zanavek unutar sveta i Boga se ne dotiču. Sa one strane, stvari uvek su drugačije. Da je u svetu dobro, Bog bio bi u njemu.

Niko i ne pomišlja da dokazi o trajanju nemaju konačni smisao. Samo reke što teku putevima prepunim logike dovoljni su dokaz da smisao sebe ima I u stvarima i u mislima i u onom što nema meru već se beskrajno preliva Protiv svih zakona s kratkim rokovima trajanja. Beskrajno mnogo svetova

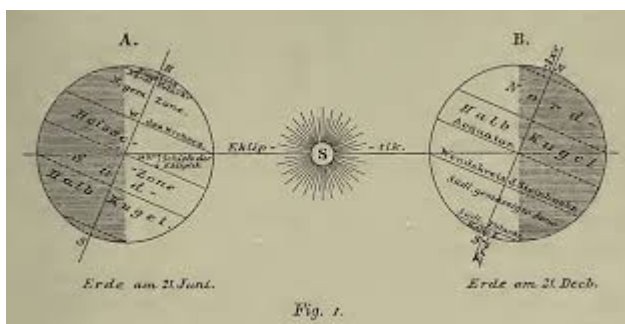
boga obavezuje, ako je jedan. Čak i da vidi sve, pitanje je koliko može brzo Da pojavi se i makar svedokuje zbivanjima sveta. A možda, stvar je u tome što Njegove odluke dolaze posle mnogo eona, nikome više poznate pa tako teče Dijalog bez prvih učesnika. Sva pitanja ostaju ista, samo odgovori menjaju se I niko ne zna na šta se zapravo odnose i kojem su od svetova poslati, iako Univerzalnost jeste vrlina, ali i mana koja se ne da preboleti.

Susret godišnjih doba

Kad vreme prelazi u vreme čovek oseti strah i mučninu. Zna da ga obmanjuje Život, zna da jedno je vreme što samo sebe u sebe pretače na nedoglednoj traci Zbivanja sred odavno presahle praznine. Malo se izvesnog i poznatog Može preneti iz prošlog u neizvesno buduće; još manje se tragova proteklog Doba godine može neoknjeno sačuvati u času dok iznova rađa se trava u vrtu Još napola promrzlom od zimskih mrazeva, opustelom već hladnim vetrovima.

Upornost kojom život izbija iz zemlje i obnavlja pritajeno korenje koje će silu Svoju usmeriti u visinu, u stablo izmoždenog oraha ili još mladog kedra Sve veća je i srazmerna dužini dana. Katon Stariji svojom je *Agrikulturom* Hteo da iskaže sve što godinama prolazilo je kroz ruke mu i ruke robova;

kultura u povelju, još uvek htionska tvorevina, beše nedostupna većini, daleko Od svojih konačnih oblika, iscrpljenih i potom umrlih u suton demokratije. Upravo stoga, kad svi završe se ratovi i počne ispiranje mozga (zlatu iz reka davno je isprano i nalazi se u sigurnim rukama), niko neće ni приметiti kako jedno godišnje doba prelazi u drugo, jer biće svuda za sve isto – potpuna praznina.

Na obali mora

Na povratku kući uvek se najviše obraduje majka. Dugo ga gleda umornog
Od misli da vladanje svetom najviši je cilj kojem vladar mora da teži. Njegovi
Uzori doneti iz Atine u Pelu behu drugačiji, a njihova dela malo delotvorna
Za onog ko je granice sveta video pod svojim nogama. Sujeta Temistokla
Nije se mogla meriti s viđenjem sebe kod umom još nedorasla Filipovog sina.

Saveti Solona, njegovi zakoni, sve to beše deo znanja ali ne i sopstvenog bića.
Stagiranin je znao da Aleksandar stići će do dalekih krajeva, da pokoriće
Mnogo naroda, stvoriti veliki grad u svoju slavu, ali da neće se vratiti u Pelu;

Sudbina mu je, kako rekoše zvezde da umre u gradu između dve svetske reke.
Možda su moć i slava za nekog najviši smisao, ali sasvim je drugo vratiti se kući,
doći u svoj grad, baciti pogled na ovinograđene zatalasale predele, prošetati se
u predvečerje do obale, sesti na stenu što svojim donjim delom ponire u vodu
i gledati talase kako ravnomerno dolaze iz beskraja noseći u sebi ritam sveta
koji se sa godinama sve manje čuje, a sve više misli, kako to govoraše Pitagora.

O prirodi dijaloga

U suton, dok more beše mirno, pitomo, sa svojim pritajenim dubinama, Stagiranin I Teofrast prebirahu po sećanju zapamćene razgovore pod platanima, u vrtu Akademije. Govoreći, slušahu istovremeno i glas Učitelja koji je više lebdeo nad obalom, a manje naveštavao, opominjao, ili upućivao na neko skriveno mesto zapisano, pa potom smišljeno izbrisano iz spisa Demokrita kako bi se sačuvala stranputuca, prohodna samo za upućene, za one kojima pitanje o počelu beše sve do kraja razjašnjeno. Trebalo je naučiti kako dva govora držati u ravnoteži, ne dozvoliti istini da skameni se, a kamenu da izgubi unutrašnju živost.

Ako pritom sve stvari imaju dušu a ova sastoji se u brojanju, u traženju mere i Samerljivosti, govor bi morao biti više no niz reči, a manje od prisile da veruje Se učitelju. Suton je već prelazio u tamu, ali sve veća svetlost širila se nad njima, Ne ona eleusijska, već svetlost što jeste materija; sva skrivenost dolazi tek posle, nakon dijaloga, kad sagovornici ostanu sami sa sobom na razmeđu neba i zemlje, U čekanju susreta ljudi i nebesnika.

7. marta na putu u lion

Ophrvan stalnim rođačkim sukobima, večnim razmiricama što gore
U strasnim govorima prijatelja i bivših studenata a sada i lažnih auktora,
Jer autoritet je jedan a to je Albert, i Filozof je jedan, a to je Stagiranin,
Premoreni *Doctor Angelicus* na putu u Lion zaustavlja se u manastiru Fosanova,
Raspituje se o sasvim običnim stvarima, koliko monaha tu ima, koliko
Buradi s vinom u podrumu, da li su zidine dobro ukrepljene, ima li mnogo
Inovernika pelagijanaca po šumama, hoće li već jednom nastupiti varljivi mir.

Zamor je sve veći, kao i teret koji nosi, jer ne može da završi tu *Summu* za
Buduće učenike; za onu drugu (*contra gentiles*), nije ga briga, tu *summu* manje
će njih čitati, ali ova, velika, ona je bitna, bitna za sve, za početnike i one upućene,
sa pitanjem o *omnipotentii* na samom početku (u kojem crv je sumnje) i probni
Kamen za sve verujuće zaražene virusom filozofije, nemogućnošću da ne bude

Ono što je bilo. Bez obzira na odluke što biće donete u Lionu, on, majstor
dijalektike, najvećeg palog anđela prepoznaje u principu protivrečnosti, i
Čitavu noć, pokazalo se poslednju, svestan da sve napisano je piljevina,
Iznova pretresa svih pet dokaza o božijem postojanju; hoće umiren da ostavi
Ovaj nesavršeni svet sagrađen po meri ljubavi ali izdan od podmukle logike.

O razlici starih i novih formi

Tokom srednjega veka katolički teolozi tražili su odgovore na pitanje: Koliko anđela može stati na glavu čiode; u prvo vreme sve mereno beše ljudskom konačnošću; potom, setiše se da sve može biti i beskonačno. I to bio je svima prihvatljiv odgovor.

Angeli ne behu prostorni, iako su imali i suštinu i postojanje, ali ne i tvarnu formu. Poput onih koji su mislili o njima. Pravoslavni nisu o tome mislili ništa: behu ili filozofi ili ko današnji božiji činovnici – polupismeni seljaci. Odgovor je bio: Angela moglo je biti na glavi čiode beskonačno mnogo. U naše vreme kad virusi počеше da vladaju svetom, račun kaže: može na igli biti do sto miliona.

U poređenju s našim nebesnim čuvarima nije to neki broj, reklo bi se, dovoljno mali *sub speciae aeternitatis*. U čemu je smisao poređenja? Anđeli nemaju enzime i nemaju potrebe poput novih virusa da ispravljaju svoje greške; oni ne mutiraju. Jer su suštine. Samo virusi podložni su metamorfozama poput teologa koji

Jedno tumače mnogim. Naši nebesni čuvari ne snose krivicu za nas tvarna, Virusima podložna bića. Sve što jeste samo božije je delo u času kad on zna jer Nema potrebe videći sve i da misli. Razlike ipak ima: ona je u telesnosti koju Anđeli svima donose sa blagim vestima.

Dolazak proleća

Nad baštom sve manje je ptica u niskom letu; trude se da budu dalje od ljudi,
Sve više šire krugove kojima sažimaju retke prolećne pramenove magle, jer,
Hladno je i zima nas ne napušta; promrzla zemlja odbojna je, nedobronamerna
Za buduće neukrotive trave. Svi pominju mir i moć njegovu dok spušta se
Na nepoćudna polja, na bašte išarane nevidnim tragovima pčela što s voća

Sleću na bokore lavandi. Na sve strane razbacani krtičnjaci čija podzemna geometrija
nalik je nevešto građenom lavirintu; još uvek svežom zemljom nastoje da
Potvrde prolećno buđenje predugo usnulih htonskih bogova. Poslednje budi se
Posle svih u jesen usnulo cveće; još uvek neorezane ruže spavaju sa izdancima
Otpornim na poslednje mrazeve. Ove je godine redovno došlo godišnje doba
A na čuđenje svih postalo posebno: svi čekaju da se što pre završi i sa sobom odnese
zaraze što doneše ih slepi miševi iz svoje nedosanjane tmine; nedostaju

samo stihovi umrlih pesnika da svojim trajanjem ispune večernju izmaglicu i potvrde
da i ovo doba izaziva samo blagi očaj, da godišnja doba imaju i sada svoj put u sebi
zapisan, da svemu nadređeno vreme ostaje nezavisno od želja i nadanja smrtnika.

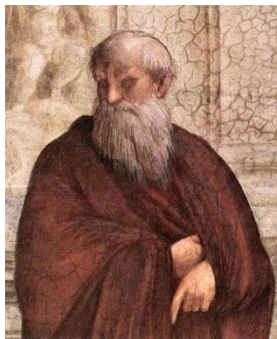
Plotin u Atini

Javoru

U Rafaelovom prikazu *Atinske škole* Plotin je prikazan sam, zamišljen, Zagledan pred sebe; ne vidi ni Pitagoru kojeg potkradaju Empedokle i Averoes, ne vidi ni Zoroastra i Arhimeda u žustroj raspravi o egzaktnom. Ne interesuje ga ni raspojasani, neozbiljni, sam sebi dovoljan Diogen, čak ni Parmenid koji bi hteo nešto da objasni, možda tek to, da je upravo on veza Između Pitagore i njegovog dalekog potomka Aristokla. U isto vreme Ne mogu otići se utisku da pogled Platona prelazi preko ramena Aristotela i neprimetno pada na dalekog, njemu tad neizvesnog potomka.

Koliko Platon beše u pravu dok pri kraju života, s *Timejom* u ruci, računa Na daleko potomstvo koje će se iz Atine rasuti po svetlu, živeći na zapadu, Potom, na istoku verujući da svetlo oduvek otud dolazi, čak i kad nema slobode.

Platonu beše suđeno da tek u Damasku postane Filozof nadnet nad svu filozofiju; tek tu kod Hosrova kad svi filozofi behu u izgnanstvu svodili su se po prvi put filozofski račun. Ako se Damaskij i Simplikije nisu mogli u svemu složiti, jedno oduvek beše im zajedničko: slediti svog velikog učitelja Prokla na kraju vremena filozofije.

Vreme smrti II

“Stari ljudi predugo žive i postaju rizik
za globalnu ekonomiju, nešto se mora
učiniti!”

Christine Lagarde

Direktor MMF

Homer je predugo živeo. I svi grčki filozofi. Ne znam ni za jednog da je umro u mladosti. A i sedam mudraca ne behu u starosti mladi. Starijih, odista, sve više je, sve su dosadniji i nepotrebniji; premnogo znanju, dovoljno se svačeg sećaju, u trenucima kad to i nije potrebno, u proseku nedovoljno izlapeli, nepotrebna su savest svega što treba biti zaboravljeno; ponekad opomena su, a ponekad glas im teško je prečuti - ponekad prepreka porekla nepoznatog. Ti stari ljudi samo teret su i balast, treba im nekako količinu smanjiti. Nešto se mora što pre učiniti. Što pre otvoriti im masovni put u prazninu. Postaju rizik, postojan rizik za budući svet. Mesta u mestima sve manje je, a sve svodi se na isto. Vremena u prostoru sve je manje, a prostor i dalje opire se promenama.

Strah

Ljudi plaše se i strah nešto je prirodno. Plaše se vremenskih nepogoda, plaše se ishoda poslova koji beže od njihovih zamisli i sami sebe ubijaju. Ljudi se plaše da ostanu bez svega, da ostanu i bez onog što im precima podariše. A tu je već mnogo ostavljeno: neki dobiše imanja, raznim načinima sakupljen novac, neki srebro i zlato, neki slavu predaka, neki samo ime i poglede omraženih im nenavišću preplavljenih suseda i svih onih koji verovahu da bolji su od drugih.

Vreme prolazi, vladari se menjaju, uticaji se oblače i vedre, odasvud čekaju te spletke bivših prijatelja i onih kojima verovao si, nadnet nad ostale tragove malih stvari. Samo o tome je reč. Ovde se javlja strah, strah da ima se i nema ono što tvoje je a, kažu mudraci da to i nije do kraja tvoje.

Inoplemenici nisu ni uspeli da se približe, da ti kažu kakva je njihova vera, koja je njihova prednost u času dok Imperija se raspada i svi patriciji razbežaće se, jer niko od njih nema dovoljno snage da seti se poslednjeg čina velikog Marka Tulija.

Osvajači uvek dolaze na gotovo. To često nemoguće je razumeti. Ko im priprema prostor u koji će se useliti sa svojom zloćom i mislima o svetskoj vlasti koju ne mogu ni naslutiti a kamo li razumeti? Ali, ostanimo sad ovde zagledani u same stvari. Pogledajmo kako voda teče u obližnjem potoku, kako prolaznici podrugljivo nam se osmehuju, pogledajmo kako svud oko nas svi, navodno pametni su, umni i

sami sebi dovoljni; niko od njih nije zavirio u sebe, niti shvatio da vreme kojim vladare individue nije vreme kad se može vladati stvarima. Virus smrti ušao je u nas, smeje nam se iz naše posustale nemoći, programiran da ubije sve ostarele, da smanji ih na broj koji si uz piće sabrali neki tamo daleko, daleko od nas, u Davosu, neodgovorni, ni nalik na Marka Tulija.

Svet mrtvih

Sirotinja je na svakom koraku: kolporteri najavljuju poslednje vreme. Bankari samozadovoljno trljaju ruke: njihovi su hipotekarski krediti. Sve im se vraća; ljudi bez posla odlaze iz kuća i stanova pod mostove, a oni s dobijenom imovinom, konačno, gledaju svoje pravo lice; stvari nemaju vrednost ali ni raniju cenu.

Sve se preobraća u jedno veliko proždiruće *ništa*. Nema tu više ni tragova filozofskih disputa i misli rasutih po obroncima koje naseljavaju sve ređi platani. Priroda vraćena sebi sve manje odražava slike izumrlih ljudi čije senke na ostrvu blaženih provode vreme u beskrajnom razgovoru. Ono što nemoguće je ovde, sad, preselilo se tamo, u svet mrtvih.

Teško je biti pesnik

Teško je biti pesnik i posebnim trećim okom videti moguće u nemogućem, ono prvo u onom što poslednje je; teško je biti pesnik kad svi te pretiču u smišljanju nemislivog, strpljivo čekajući da odustaneš i baciš se kroz prozor. A uzalud im čekanje. Tvoja kuća je prizemna, bez vrata i prozora: tu su te smestili oni što zarad sebe žele ti dobro. A ti uporno nećeš da umreš, prkosiš nepravilnim stihovima, jer misliš: umoriće se zlikovci pre trećih petlova.

Tek poneki, slažu se bar u jednom sa tobom: teško je biti pesnik u doba bezverja, u doba opšte neverice koju vreme rasipa po trgovima dok sleže se prašina za pobednicima koji u slavu odoše kroz smrt Na obali Aherona sve više je onih što mole da pređu u ništa, u svet tame gde senke nemaju senku; jedan je ostao put tebi, nadnetom nad večnošću urasloj u vreme, u zavojite hodnike lavirinta na čijem kraju nikoga nema. Tezej je otišao ponevši za sobom spasonosnu nit i svaki pesnik ili onaj ko misli da to bi hteo biti, prestaje da piše kad glava počinje da mu se menja i sam postaje Bik.

Kad jaganjci utihnu

„Jednom kad stado prihvati obaveznu prinudnu vakcinaciju, igra je završena. Tada će prihvatiti bilo šta - prinudnu donaciju krvi ili organa – za „opštu dobrobit“. Kontrolišite um ovaca i kontrolisaćete celo stado. Proizvođači vakcina će zaraditi milijarde, a mnogi od vas u ovoj prostoriji danas su investitori. To je ogromna pobjeda. Razredićemo stado, a pri tom će nam oni sami platiti usluge istrebljenja. A sada, šta je za ručak, jagnjetina, ha?“

Dr Henri Kisindžer

Govor ispred SZO,
25. februar 2009. Godine

Skupa je garnirana jagnjetina pod sačem. Sve manje je ovaca. Ratovi uskoro počinju a i nove boljke, sa njima programirane probirljive zaraze, epidemije, pandemije, stare, zaboravljene lečenju nesklone bolesti. Vreme je Crne gospođe i njenih odasvud priglašanih glasnika, iz dalji čuju se glasnici Apokalipse, četiri jahača useljavaju se u paučinom pripremljenu svest, u neotporan tela, s niskim hemoglobinom i visokim hematokritom.

Vladari, tamo daleko, negde na sigurnom, zadovoljno trljaju ruke; investitori ih ne zaboravljaju, farmaceuti umnožavaju profit i sve im raste i diže se dok još uvek polužive, nedoklane, ovce prave mesto sve čistijem ekološkom vazduhu.

Treba imati svinjski burag da može svariti se sve reda jagnjetina začinjena salatam od spirueta, morskim plodovima i dimljenom jesetrom (srpskom episkopalnom hranom u vreme posta), jer hleb i krompir jeste za one druge, za kontrolisano stado, za prinudne donatore delova sebe, za one što tako dobro igrao ih je Bela Lugoši.

Oni sebe u ogledalu ne vide, svuda samo čista je priroda, obnovljena mrtvima iz čijih ostataka izrastaju hrizanteme i sve čvršće oko krsta obvijeni bršljenovi. A ne ruže.

Povratak u Stagiru

Aleksandru Petroviću

Pretičući loše vreme vratio se u Stagiru sa jednim jedinim prijateljem, posle dvadeset godina učenja i mišljenja o zaleđu varljivih ideja; vratio se kao novi početnik, tam, odakle krenuo je opskrbljen prvim poukama dobijenim od oca o stvarima prirode i tajnama biljaka, o lekovima za krhka tela što uvek imaju premalo duše a mnogo želja, Ali, ponešto znao je već i o onim stvarima što tiču su *physisa*, Meke nepovratne teleologije sa one strane bivanja koju Parmenid nije do kraja dopevao u beskrajnoj samoćom preplavljenoj mnogoljudnoj Eleji (a ako i jeste, tada to ostalo je u zatureno u krhkom sećanju).

Znao je da sve će početi od njega i Teofrastu često govorio je Da starac s kojim proveoše najlepše svoje godine beše previše pesnik, Nedovoljno umnik da dogleđa srž prirode koja se pred njima otvarala. (Timeja i Euklida znali su bolje no oni sami, i sva ta u potaji izlagana geometrija Davno im bila je poznata a do kraja nedomišljena kod haldejskih učitelja).

Veme je prolazilo, posebno ono izgubljeno u Peli, sa mladim Nadasve ambiciozim ratnikom koji voleo je filozofiju (što svedoči i Plutarh) ali još više konje, žene, i svenoćne gozbe prepune vina, više vina no mudrosti koja bi iz njega prelivala se u umne razgovore; konačno, O mladosti i njenim svojstvima Stagiranin sve je već zapisao, još u Akademiji, u drugoj knjizi *Retorike* koju malo ko je tada, kao i danas čitao; Ono napisano o starosti morao je sačuvati samo za sebe; Nije hteo nikog da povredi, nikom zlo da nanese oporošću misli, A znao je da pravda uvek donosi zlo osuđenima da je u sebi istrpe; starost lepa je tek onda ako dugo živiš a nikom na teretu nisi.

Sedam godina u Stagiri načiniše ga, ako ne još umnijim,

Onda svakako staloženijim, spemnijim da suoči se sa novim vremenom
U gnevom ophrvanoj Atini pod vlašću Antipatera čije će ime Demosten
u posljednjem svom času pomenuti. Otvorio je školu, ne drugu i drugačiju,
Ne s namerom da Speusipu i Ksenokratu raskáže izvore mogućih grešaka.
Bio je dovoljno star, ne godinama, ali svakako umom, i video je daleko,
Čak i one koji će stolicima kasnije njegovo učenje tumačiti na način
njemu beskrajno stran; no, on tu ništa nije mogao učiniti:
Samouverenost Tome i vera Suaresa bili su van domašaja reči Filozofa;
njegovo nije bilo da istinu iznova odvoji od mišljenja stvari.

Iz Stagire i danas, jednako kao nekad, vetrovi odnose glasove
povremenih namernika do pučine što nazire se na obzorju
i svi, pridošli odasvud, ne znajući što su se tu zatekli, zagledani u prazninu,
ne shvataju da filozofija tu više ne boravi već negde daleko, zauvek nevidljiva
onima što žive u pećini svezani novim, postmodernim nitima i izmaglicom
jer nema više delskih ronilaca u potrazi za retkim koralima uma, a ni onih
koji bi u pozadinu izrečenog na pravi način mogli pre smrti zaroniti.

Rađanje slobode

Ta plovidba već odavno beše u planu. Namera bila je jasna, brodovi spremni, čekalo se samo da sveštenik podigne ruku i prinese boginji žrtvu; čeka se i dalje, vreme sporo prolazi, Ifigenija miri se sa sobom i život daje za Heladu. Svi smrtnici znaju da Helen varvarima vlada a ne varvarin Helenima. Sunce u svojoj najvišoj tački gleda na žrtvenik dok Artemida nemo čuti. Patnik zaista pati kad dan dva živi na obronku zaraslom u masline. Ako jadno živeti je bolje, no sjajno umreti, gde život može imati svoj prvi smisao?

Dužnost i danas nama je da pobijemo sve dostupne nam varvare.

(april, 1999)

Povratak Agamemnona

Vođen hladnom logikom i voljom bogova dao si smrti svoju kći. Deset godina imao si vremena o tome da razmišljaš dok si pod Trojom zimovao i letovao na domak argivskih lađa. Mislio si da sve je najbolje urađeno, da bogovi uvek biće sa tobom, da Posejdon ti na povratku neće podariti dugo lutanje ko Tetidinom sinu.

Hladno si preplovio more, vratio se tamo odakle te put naveo da slediš osvetne helenske vetrove; došao si do obala Arga. I vreme je došlo da konačno zapitaš sepo poslednji put:

Wer bin ich, und wer bist du. Nije nimalo važno što to pitanje dolazi iz budućnosti, kao i svi odgovori na pitanja što iz sva tri vremena ti dolaze.

Vreme je jedno; trebalo bi da ima kružni tok dok važe stara pravila i stara merila vremena. No, dolaze merila novih merilaca. Dolaze oni kojima ta tvoja logika Agamemnone, nije više dovoljna. Da, oni jesu po prirodi stvari prokleti. Ali, to je ta polivalentna logika koju su uspeli pre smrti da poseju po opustelom Peloponezu.

Obmanjivanje

Lako je obmanuti onog ko ne misli o svemu, svakog ko ne važe dovoljno stvari,
Ko ne vidi jasno uzroke i posledicu, ko vreme vidi samo u njegovoj prolaznosti;
lako je obmanuti sve one zadovoljne malim životima, sve one obrvane nedaćama
što život čine im nesnosnim. Nezadovoljni umiru lakše i vlast sve čini da svi takvi i
budu, da svima sve jednako bude. Obmane su najveće istine a istine potajne obmane.

Konačno, tu i nema neke bitne razlike, posebno ne za one što mešaju karte i jednu
uvek imaju viška u rukavu. Mnogo je načina da ljudi dovedu se u zabludu, a najbolji
je onaj da treba stalno govoriti, čak i kad sam si sa sobom jer tako ispravljaš sebe.

Svi što tako čine uvek su u prednosti. Zašto bi inače svi drugi bili sebi dovoljni.

Lekovita bolest

Doskora, svi su delili na bolesne i one koji nisu pregledani.
Prvi su znali na čemu su, a drugi, živeli u nadi da tako je bolje
do časa iznenađenja (ako ga prežive). Odskora, svima je
proreknuta bolest i lek. Dva u jednom i brza smrt.

Pesnici zadovoljni, trljaju ruke i pišu pohvalne pesme
nauci i vlasti. Našlo se konačno rešenje: dva u jednom isto je
što i jedno u dva. Tajna pesničke mašte prelazi u stvarnost.
Svi moraju se razboleti da mogli bi trajno da se leče.
Jer, Stagiranin je rekao, posao lekara nije da izleči, nego da leči.

Tako su doskora i odskora postali bliski načini u shvatanju stvari.
Nova je bolest stvorila jedinstvo, učvrstila zajednicu monada.
Svako sam je sa sobom zadužen da sluša samo jednu, njegovu vest
u jednom danu, po ceo dan, do kraja dana, bez presedana.

Iz Stagire (triptih)

Za A.A. Tuko-Gadi

1. Tajna beskrajne vode

Istinski sretan je onaj što poputbine nema na poslednjem putovanju. Svaka stvar, svaki osećaj, svako sećanje teret je, i duši rešenoj da usmeri se onom budućem, onom što dolazi neokaljano, zlobom netaknuto, a najviše po svom određenju. Sve drugo, što još opstaje bez razloga, samo je otvorena, jasno naglašena opomena da *λάθε βιώσας* svoj poslednji smisao doseže se životom u neprimetnosti gde svako delo poseduje mir. Sve četiri Rajske reke nemaju dovoljno vode koliko ona u Aheronu što ničim ne da se zahvatiti ni potčiniti tvornom i netvornom dok piju je svi zlovestni, sa mnogo nečiste savesti i crnih tragova u mislima.

I zato, sva dela ovog sveta nestajući kao prozirna magla, rastresita su piljevina, talasima morskim poravnati pesak. I nije slučajno što jedino pesak okružuje piramide kojih se od uvek i sada toliko plaši nenastalo vreme. Nije slučajno ni to da jedini oblik svega je putovanje, plovidba važnija od cilja, daleko od velikih vrata mora, od bezvodnih proplanaka obraslih maslinama što stareći postaju mudrije, bezgrešne i u vreme kad im vreme nije. To pitanje nadolazeće vere razrađene primerom u samo sedam dana i nije dobra pouka za velike Inkvizitore koji će svojom istinom sve postojeće braniti od istine.

Jesen je, uvek jesen, vreme svakog dozrevanja, doba dovršavanja radova u pogrešnom času ulaska u Jerusalim. Trebalo je izabrati Atinu, grad opervažen drvoredima platana u čijim senkama stanuju veći misli, jer to je ipak grad u koji misao jednom pridošla zauvek se vraća kao i Stagiranin, u doba drugog dolaska, pre neslavnog drugog odlaska. Umreti in rukama majke bolna je, no blaža, smrt od one čuvane u oštrom stilosu pred žrtvenikom in Posejdonovom hramu. U istoj godini, dva najveća Grka, prešli su žedni preko vode. Reka beše uskraćena za velike misli i govore prenete na drugu stranu, tamo samo su senke, gde više ne gori lojanica no plamti misao koja misli sebe.

2. Sećanje na odlazak iz Pele

Ne može se reći da nije bilo ponekad i zamorno učiti jednog jedinog učenika. Naviknutom na vrevu u vrtu Akademije i stalne sporove, ponekad i sujetnim izlivima ljubomore, a ponekad učešću u dijalogu zbog kojeg vredelo je živeti, Aristotelu sve obaveze u Peli ne behu potpuno zaludne: imao je samo tog jednog,

ali nadarenog učenika sa naklonjenom mu budućnošću zapisanom u zvezdama, jer svi su se haldejski vraći i Pitija, u njoj neradni dan, slagali: tog mladog čoveka niko zaustaviti neće. Na svojoj koži mnogi će narodi, i Grci i varvari, spoznati njegovu moć, a on, htedit samo da bude drugi Ahil, držeći pod jastukom svedočenje Homera o sinu besmrtnog Tetide. Učenje svako ima svoj tok i samo ono pretpostavlja početak i jasan kraj. U ovom slučaju, smrt Filipa beše i kraj

dugog Dijaloga o svetu, o vremenu i ezoteričnim pitanjima metafizike. Učitelj se nakon sedam godina, na kratko vrativši u i tihu i rodnu Stagiru, zagledan u drugi deo beskrajnog mora, iz kojeg nastaje bogovi i ljudi, sa njim zajedno, rođeni iz božije dosade, mogao samo zapitati: ima li svoj kraj ono što pre početka došlo je u svet?

3. Na putu ka muzici

O onom što početak beše neće se znati. Po svim svedočenjima iz tog vremena, to nas se i ne tiče. Možda nećemo znati ni o onom što beše posle. Beše mnogo proroka, mnogo propovednika, mnogo onih šte verovala da Nešto od već kazanog mora i da se ispuni.

Milenijumi se umnožavaju, vekovi jedan se na drugi slažu, a ljudi misle da oni nešto bitno su u nebesnoj praznini. Malo ko shvata da stvari tako ne stoje. Ljudi i sva njihova dela nebitni su u kosmosu kao i kosmos pred onim jednim.

Sve smešno je, kad dospe se do pitanja kosmogonije, kad neko hoće reći ma šta o onom pre i onom posle; sve smešno, je groteskno, i kosmos sav odjekuje od Smeha koji prolama se na njegovim rubovima. Taj smeh ne može se čuti, samo misliti može se u složenim algoritmima sna.

Taj smeh mogli su brojanjem dosegnuti Pitagora i Aristid Kvintilijan. Kada, u naše vreme, samo deo tog smeha sveta oslušnuo je Kepler, povukao se u svoju prašku opservatoriju, spasao majku od požarne lomače, shvativši beznačajnost života pod nebom.

Jedino on sposoban beše da naslednicima ostavi nekoliko stoleća muzike na nevešto sklepanim instrumentima dostupnim osrednjem ljudskom uhu. Ono više, ono nebesko, prepustio je novim neshvaćenim muzičarima što doći će, i otići, u ođaje beskrajne harmonije.

Stagira, jesen.

Izvesna sudbina Prokonzula

Po prvi put danas niko ti ne piše. Tišina. Posle skoro dva meseca múk. Svi ćute. Svi se u istom danu, u istom trenu umorili. Započinje drugi deo najavljenog životarenja. *Prokonzulu nema ko da piše*. Samo, u tvom slučaju, nema iščekivanja, nema nadležnih, nema ni Galskih ratova, slave u bitkama protiv varvara od Rima do Britanije i Španskog poluostrva. Rubikona zato neće biti, neće se ni trijumviri razbežati na vest o tvom skorašnjem dolasku. Ništa se više neće desiti, ni dešavati.

Epidemija je glasnost prevela u tišinu. Vlast likuje nad pokorenima; uselila strah je u njih i kaže: proceni sam sad. A zna se da *nema mesta koje te ne vidi* zatvorenog na neodređeno vreme, za samo tvoje dobro između četiri sveže okrečena zida; možeš već ovog časa sebe nazvati *prokonzulom*, lepo zvuči i danas, kao u stara vremena [*anthypatos*](#), a ne znači ništa kad više nemaš vlast i tebi verne legije, poput one četvrte.

Svi tvoji sagovornici biraju samo sporedne uloge, trude se da preostalom vremenu daju zastarelu formu i tako sebe još jednom obmanu. Ti ćutiš. Posle današnjeg dana vesti više ne očekuješ, ne može ih više biti, sve poznato je, odnos snaga predodređen: gubitnici na levoj, dobitnici na desnoj su strani. Karte su podeljene. Igra već uveliko traje.

Sam si i dalje u toj sobi zatvoren zavek, za tvoje dobro i jednak si svima drugima: ko ne izađe kajaće se, ko izađe kajaće se, dva izbora uvek su samo jedan a taj ti niko ne savetuje. Pandemija je nova sudbina, *Todesfuge* na raštimovanim orguljama. Ova vlast ne ume da svira, ona samo zna za instrumente koji se moraju pre upotrebe popraviti. *Der Tod ist ein Meister*, nevažno odakle došao i kuda ide, bitno je samo da svud vladala tišina, da svetla više nema na obzorju; kao ni bezglasne muzike.

Kockar

Pozivaš se na dovoljni razlog izvučen iz rukava. Veruješ da igra se može dobiti
Samo sa tom kartom više koju uvek imaš sa sobom. Sreća ti se povremeno osmehne,
no igrača sve je manje, a sve više onih što vide, čuteći ustaju od stola i odlaze u vetrom
oglodanu noć.

Gradovi polako nestaju. Opustošenim ulicama šunjaju se senke preplašenih
prolaznika, prevaranata, organizatora nereda, prozuklih kafanskih pevača, polusveta
izmilelog grobaru
pod lopatom, silikonskih nakaza iz mračne doline; svi oni plaše se tek prošle blage
zime i nelagodnosti u koju nespremni padaju i čekaju da se promeni godišnje doba.

Sela su prazna. Glavne ulice bez ijednog osvetljenog prozora; svi su ili u šupi ili na
obližnjem groblju; opustele raskrsnice bez ijednog prolaznika, presahli bunari na
obodu dvorišta.
Odavno prekinute razgovore niko ne nastavlja. Tišina se nastavlja jednakom tišinom.

Kockari nikome više nisu interesantni. Zamenila ih je oholost igrača viših ešalona
vlasti. Jedino časni ljudi, kao Abramović, imaju drugačije mišljenje. Dostojevski ne
duguje nikom.

Poseta

Iz raznih krajeva sveta dodoše vođeni svetlom zvezdom. Kazano im je: znate zašto ste došli i šta će se potom dogoditi. Sada ste tu i recite to, što imate da kažete; ostavite darove i idite onamo odakle ste došli. Ostatak priče ne možete promeniti. Na vama nije promena smera vremena.

Odoše, bez reči, u tišini, zagledani u zemlju pod nogama.
Kad behu dovoljno daleko, zagledaše se još jednom u ozvezdano nebo.

Jutro na Karašu

Seni Vaska

Uzvišeni ton doskora beše privilegija izabranih. Sad, kad njih nema, a ostale su samo udvorice i probisveti, sve doskora ljudsko seli se u predele, reke, oblutke, kamene litice, retke kedrove i smerne omorike. Priroda počela je da diše sve glasnije, da oseća sve što dopire iz oskudnog sveta nedovršenog uzdarjima...

Sedimo na odali Karaša, ćutimo i gledamo zelenu vodu. U njoj početak sadržan je svega, tok, i poslednje pribežište; sve knjige zatvorene su. Njihov sadržaj skriven van korica preliva se u tragove što ostavlja ih nad poljem jutarnja izmaglica.

Osećaj svega što više ne postoji širi se obalama reke. Šta je to strast, ako ne preostala potreba da živi se u oblasti normalnog; a šta je normalno, danas kad sve je sa njegove druge strane, kad duševni nam mir oblažu tankim nevidnim nitima i bacaju nas na ulicu među prljave kontejnere, ili zatvaraju u hladne memljive zidove predizbornih obmana. Vrata i prozori jedini svedoci su straha, ako ih ima.

Svako je jutro napadno, bolno, prepuno sitnih pakosti vlasti, jer, oduvek tako je bilo, kao i sad;

Sve knjige zatvorene su sa sedam pečata. Pa ipak, na njihovim praznim stranama sva uputstva ostaju zanavek zapisana. Nepoznato će se kad tad pročitati; poslednja preostala knjiga to kazuje, jer ona tamo je i dalje gde mesto joj nije.

φύσις.

Knjiga pesama

Najveća knjiga pesama je ona u kojoj nema pesama, već samo tajno složenih reči što vode u kraj gde spliću se svetlost i tišina; jedino tamo gde nikog nema, gde sve satkano je od misli čiji se odrazi prepliću s preostalim tragovima sna, samo tamo gde nema hučnih vetrova, gde reke retko spokoj unose u glasove na obali, samo tamo gde nema potrebe da ma šta bude ponovljeno – samo tamo stanuju reči spremne da zarone u pesmu i nestanu u nizu nepravilnih stihova.

Knjiga pesama samo je jedna jedina pesma kazana bezbroj puta; njen glas rasut među ostatke pogašenih jutarnjih zvezda, glas je nemoći bića da sažme govor duha i prostre ga po proplancima obraslim vinovom lozom. Ta knjiga za koju svi pitaju idući ulicama grada pod Kulom nema svog pesnika, jer nema nikog da kaže: ta pesma je dobra. Kad nema dobrote dovoljna je i tihost potekla iz tišine, jer pesme i nisu nikad pesme kad više ih ima no što može se u srcu poneti.

Na drugoj strani

Da li i tamo, kao i ovde, počinju da cvetaju lipe, da li se osipa jednako maslačak na Na prolećnom vetru, pa travnjaci neprestano opominju kosce da vreme njihovo je došlo,
Da tragovi zime postaju sve bleđi na stablima zakasnelo olistalim? Da li i tamo vreme postoji da bi se u njemu sabralo svo sećanje u blede grudvice slobode, pa strpljivi pesnici čekaju da reči se slože, zbirane za posvećene što iz dalji dolaze u potaji, ne bi li čuli glasove što oduvek pevaju o istom?

Da li i tamo u glavama ljudi nered počinje da smenjuje se s bolovima izazvanim niskim treperenjem zvuka pa svi nesvesno hrle nekud na periferiju grada gde naći će ih tek sutra zabrinuta, uplakana rodbina? Da li i tamo počinju da smiruju se svi gledajući sliku večnosti izatkanu sudajama nad rekom zaborava?

A možda, vreme još nije završeno, možda još uvek svi nisu prešli na drugu stranu obećanu u zamenu za ništa, jer ovde treba malo njih da ostane svedočeći da život moguć je samo među nakazama? Sve što je vredelo i što zapamćeno beše, sve tamo je preneto. Tako bar kazuju filozofi i pesnici skloni kavzi. Tako kazuju i glasnici Hermesa poslednji posednici duha, jer vreme je krajnje; već odavno, trebalo je biti tamo a ne ovde, u smislom ispražnjenoj ljušturi vremena.

Apologija malih formi

Trebalo je da neki od znakova zabeležen u kretanju zvezda ukaže nam put ka sebi. Hteli smo da makar nazremo koji to bio bi dan kad mesec najviše utiče na biljke, Na rastinje koje je još u punoj nevinosti i ne zna na koju stranu će sile poteći; Svakoga dana smo na stranputici, svakoga dana neko nas uporno opominje da Smer našeg puta protivreči svim zakonima upisanim u mapi zvezda lutalica.

A tamo, na drugoj strani, govore uveliko već o tome da čekaju nas mračni izazovi, jer nikog tu nema da kaže na koju bi stranu trebalo krenuti kad pun je mesec i Čeka se promena vremena, često nesvakidašnja, u ravnodnevicu, kad sve ostaje zagubljeno u praznom prostoru omeđenom zidovima: rečeno davno je da tu je kraj, Da nema više potrebe za nastavak putovanja i selidbu tamo gde sve je isto.

U svakom slučaju, ovde sve manje ribe se mreste a ptice zbiraju se i lete na jug, tamo gde čeka ih pribežište ispletено od granja belih akacija, jer sve što je drugo, što nadnosi se nad vode, pre prvih izmena vremena znak je da leto potajno odlazi sa obe obale Karaša.

Krajnja granica snova

Nadošlo vreme svedokuje o onom što jeste i što može biti; mudro je otići već sad na obalu reke i smireno gledati tok zelene vode; uvek je odraz trave, nikada neba. Plava je samo u pesmama. Vodu treba videti takvom kakva jeste; ne tražiti razloge svemu što do sudnjega časa ostaje..

Naše su samo male stvari, i to one što tiho dođu da potom neprimetno traju. Tu u blizini, pored nas, u trenucima koji se ne mogu odeliti od tame i buduće beskrajne praznine.

Treba, što je moguće duže, sedeti na obali reke i gledati vodu; truditi se da pogledom dosegne se dno; njen tok samo je slika ponavljanja i trajnog stanja, a dno ono što jeste. Kad više nema novog što pojavljuje se da staro potisne, jer postoje samo naznake, jedva bleđi putokazi kuda se može ići na poslednji put. U svetu bez slobode može još mnogo toga da se bira. Tog svestan svako je od nas kad dobro prozre poreklo straha smeštenog u nama. A plašimo se. Plašimo se svega što na ovoj strani vremena postoji samo i samo zato što svedoči protiv nas i istine.

Došlo je krajnje vreme. Tako nas bar ubeđuju. Ne izlazite iz kuće, da ne bi u tami ugledali svoje drugo lice, šapatom govore. Mirujte u osami. Spremite se za san bez snova. Vreme je.

Zagazite slobodno u zelenu reku sna. Bez straha. Izlaska iz nje i tako oduvek nema.

Pismo

Kažu da uskoro dobiću pismo u kojem sve biće sve, do kraja raskazano. Biće tu sabrani svi računi, spisak svega što dugujem nebesnicima i spisak svega što nepotrebno dobro sam činio. Biće tu izloženo sve bez pouke o pravnom leku. Svi lekovi koje doskora nepotrebno pio sam, uračunati tu su - po ceni koštanja i forme moga trajanja.

To pismo sadržaće sve što treba mi za put, a kažu da on nije nikada dug. Jer, premnogo nisam učinio pišući neskladne pesme van duha vremena. To obično zna se, još pre početka, nekako, samo po sebi, i pre dolaska glasnika koji samo čuti, gleda, i potom bez reči odlazi.

Međutim, ako sve što nisam uspeo da stvorim, čeka me u nekom drugom vremenu, vremenu budućem, imaću mnogo posla i premalo slobode da novi život proživim neprimetno. Moj dug onima što sve znaju jeste velik i velika reka koju moram prebroditi do ostrva. Čuje se već tiha muzika. Rahmanjinov. Samo je on umeo da sliku puta prevede u večne zvuke kojima stekao je milost nebesnika. Meni je predodređeno nešto drugo i manje značajno, nešto po meri mene i mojih moći. Moraću ponovo da pišem o malim stvarima čiji ću uskoro dobiti spisak.

Oživljavanje mrtvih idola

Smešni su svi oni što potvrdu svojih znanja traže kod Frensisu Bekona. Jeste, beše začetnik mnoštva novih pogleda na svet, jeste, otvarao je nove logičke račune, mada korumpiran kao i sve sudije tagdašnjeg vremena, a i ovog našeg, svima poslednjeg. No, u svakom slučaju, umeo je da pronikne u suštinu stvari, a to ne beše slaba strana ni njegovog imenjaka, najvećeg slikara proteklog veka.

Šta je to od njegovih reči i misli ostalo danas? Što reči se tiče, znamo, bio je Prognan iz sveta kojem je poreklom pripadao, ali ne i po duhu: razne su obmane Počele da ga opsedaju, razni idoli, kakvima on ih je zvao, a behu to zapravo slike Onog što svet je prožimalo i čvrsto zatezalo krajeve odore koja ga je uzničila.

Možda je verovao da treba se osloniti na iskustvo, možda beše nezadovoljan Izvodima velikog Sragiranina; najverovatnije, ovog poslednjeg nije dobro pročitao, Jer sve što hteo je još reći, to beše kod Filozofa zapisano.

Ali, te zamke o kojima je on govorio, te obmane koje su nas sa svih strana splitale u nepodnošljivo tkanje ne-nebesnih istina protkanih vezama iz spisa drevnih neoplatoničara, sve to beše osuđeno na sigurnu budućnost, na trajanje koje mi ne možemo ni ustaviti ni vratiti na početak vremena.

Ima li kraja metafizika

Vekovima filozofija živi zadojena verom u svoju besmrtnost. U svakom vremenu srećemo njene pristalice - racionalne vernike, spremne da se pojave i na *Campo de' Fiori* i na mnogim drugim nepodobnim mestima. Na Areopagu započeta je istorija. Potom, svi što na vreme razbežaše se po svet, ostavši na dugo u svojim rodnim gradovima, govorili su samo jedno: *Filozofija postoji samo kao način življenja a i način umiranja.*

Vreme je neumitno prolazilo i ljudi na razne načine reagovali izazvani porazima vremena i vlasti. Niko milosti nije imao. Vreme je sudilo na sebi svojstven način a vlast onako kako smatraše najboljim za svoj dalji opstanak. I gde tu behu filozofi? Gde beše ta njihova vera u silu misli i pomoć transcendencije?

Bilo je filozofa spremnih na kompromise, Seneka beše jedan od tih. Kako radio, tako i prošao. Ali beše i onih drugih, potonulih u osamu i veru u svoje ispravne misli. I danas ima onih koji u metafizici hoće da nađu način da sve se razume drugačije, čak i kad ništa ne može da se izmeni, kad smrt jednako brzo stiže, i pre prve reči u odbranu istine, jer smrt svakom je bliža od košulje.

U hladnim odajama istine

Branku Despotu

Mnoštvo hodnika tu vodi, sa raznih strana, iz raznih gradova i sa raznih mesta
Odakle svako može da dovine se do sebi nađene slike i dela vremena u kojem
Smrtnici svoje pretke bez prestanka slave. A ima tu i onih puteva što na drugu vode
stranu, u prazni beskrajni prostor, u tamnu tišinu protkanu ćutanjem.
Možda je najbolje biti na toj strani u beskrajnoj samoći, u nemogućnosti da bilo koga
sretnoš. Možda je najlepše biti sam, daleko od svih, sam sa svojim mislima koje ne
može niko da ti iskvari.

Vreme je tu večno, ali nije i bezmerno, dok teku ti misli i menjaju se slike koje si
upisivao u skice svojih još nenapisanih knjiga. Tu nikog nema da bilo šta izmeni, da
utiče na tebe, da odmeni i delić reči koju si smerao odavno da ugradiš u još nedovršen
stih. Tu jeste pravilno mesto izbora, daleko od buke koju ti obećavaju u sva tri ona
sveta o kojima govori Dante. Tamo, u jednom pate, u drugim se nadaju, a u trećem
pevaju horske pesme s anđelima.

Ovde sve to nije ti potrebno. Sam si sa sobom. Beskrajno vremena imaš da razmotriš
sve mogućnosti koje za života nisi domislio. Nikog nema da te ometa u izradi
geometrijskih proračuna na kojima počiva razgovor duše sa samom sobom. Ovde sve
je merenje, potraga za poslednjim dometima istine a ti si sam, i sam odlučuješ, u
beskonačnom vaganju suprotnih stavova na tasovima dijalektike.

Govor muzike

Po ko zna koji put govore isto a misle da sve je drugačije, da obmanuće se osuđeni na slušanje a ne i delovanje. Godine prolaze, sve meri se bezmerno malim zbivanjima, događajima i rastojanjima koja ih dele čak i u slučaju da glasnici odnekud se pojave i kažu da nema svedočenja o tome da doći će Odisej i mnogima pokvariti bezizgledno čekanje. Jeste. Na zidu i dalje stoji nedovoljno nategnut luk, no niko neće da uzme ga u ruku i oslušne i takav njegov neharmoničan zvuk.

Muzika mnogo govori ali onima sposobnim da čuju. Govor uđenut u tragove slušanja nalikuje mejasnim glasinama o čutanju pitagorejaca i njihovoj smelosti da besprekorno veruju onom što reče učitelj, a onda novi učitelji učenicima i tako redom do časa kad Platon postaviće prastaro pitanje svega što jeste.

Tako se i dogodilo da dijalozi prešli su u monologe, da Timej nije više imao koga podučavati jer učenika više ne beše; svi postaše jednaki sami sebi. Logos je počeo sam u sebi da odzvanja, da se u svakoj pravoj reči potvrđuje. Istina došla je do same sebe. Reč je postala muzika.

Doglasna svetlost

Ima ljudi zaduženih da svetlost prvi vide i smesta je prenesu kako bi ona otišla dalje, onom kome je namenjena, da upravo taj pročita poruku i vidi šta mu je činiti. A nakon mnogo vremena, možda i deset godina, dok Penelopa tamo tka i rastkava, u Argu dešavaju se druge stvari i druga se priprema sudbina da dovrši se sve što ne beše u Aulidi pravdom nedomahnuto, a samo zarad viših ciljeva.

Konačno, svetlost će se morati jednom potvrditi makar posle deset godina. Jednom se mora i to dogoditi. No, šta svima je činiti? Onima što znaju, došlo je doba ćutanja, onima što sve su do kraja doveli, vreme je da sam se kraj rukama svojim dovrši.

Glasnik tu nije neki posebni subjekt, nije ni ličnost, nije ni persona, ni maska koja prikrija sve što se da misliti. Potonji pojmovi i potonje slike nikom ne pomažu. Svako mora u ogledalu ugledati sebe, dobro videti gde počinje da mu se u beskraj razliva lik, jer samo jedno je mesto gde sve se zbira, a ono nije od ovoga sveta.

Prirodne promene

Prvo su nestale pčele. Sićušne. Nismo ih ni primetili. Setismo ih se kasnije kad je drveće uzalud počelo da cveta. Onda su nestale i bubašvabe i mnogi zglavkari koje nismo voleli. Moja supruga govorila je da ne voli mrave. Odista bilo je mravinjaka mnogo, po celoj bašti. Ja sam je težio: ne govori tako, i oni su božiji stvorovi. Odista, pojave se kad podigne se nivo podzemnih voda, potom ih nema. Svako ima svoj život. Mi ovde, oni tamo. I svima jednako je.

Sada su stvari postale ozbiljnije. Ničeg više nema i ne zna se kad će sve prestati. Ljudi postepono odumiru, kaktusi se suše, muškatle nam prodaju za jednokratnu upotrebu, bez korenja, kao da znaju da nam više neće trebati. Zarada je čista, biljke kratko traju, ali ko će o tome misliti sada, u ovo doba kad treba da biramo. U bašti sve više je štetočina i načina sve manje za borbu protiv njih.

Štetočine, osilivši se, počele su da divljaju. To nisu one o kojima pisao je ezopovskim jezikom Laza Nančić. Ove štetočine se ne šale. One do kraja jedu sve što dograabe i čega samo se dotaknu. Nisu one ni virusi, ni bakterije ni sitna zlostna bića. Imaju one i ime i prezime i matični broj.

Priroda ima svoje uspone i padove u tumačenju ljudi. Ona sama to ne priznaje, smatrajući da ravnomerno teče dok je ne-priroda ne ograniči. Unutar nje zbivaju se te male promene, pljačke, izbori, obmane, jednokratne isplate, oslepljivanje prestarog sveta. I svi će glasati. Oni najstariji, najuverenije, za budućnost koju nemaju.

Kassandra

Odviše prošlo je vremena, od polaska iz Troje, no ipak dovoljno da svim znanjima potvrdi se skazano i u tajne božanske zađe: Agamemnon jeste pobednik, ali, pobednik od ovoga sveta, ne i miljenik bezdušne Artemide. Suđeno mu je, da plati taj račun iz Aulide, i na ulazu u Grad on ne shvata ništa. On ne shvata šta govori Klitemnestra, on ne čuje šta govori Kasandra, on prepun je sebe i misli da samo on je vladar nad vladarima, moć nad svim nemoćnima.

A Kasandra, zna sve, a ne može ništa. Došla je da tu izgubi glavu, ni kriva ni dužna, možda ipak samo prelepa i to jo je kazna. Bogovi ne dozvoljavaju da se pređe mera. Jedno oduzmu, drugo dodaju, no gledaju da sve bude na sredini.

Neko ko vidi ono ispred sebe, ono što će tek da postane pravo biće rođenih stvari, taj dvostruko je nesretan: sa jedne strane on vidi ono što odista jeste, a s druge sebe izgubljenim u tome, i ništa se tu ne može izmeniti. Bogovi sebe ne vide.

Poreklo svetlosti

Sve su nas zarazili svojim varkama, lažnim smehom, svojim obećanjima da sutra stvarno biće taj novi dan ozračen po nekom čudnoj formuli *ex oriente lux* koju niko od nas nije do kraja razumeo, pa čak ni oni što tvrdiše da u to behu posvećeni na mestu što sija na istoku.

Ništa u svemu tome nismo razumeli, jer, ako je svetlo i dolazilo sa istoka, dolazilo je izabranicima s leđa i oni ga nisu mogli direktno videti; tek u njegovom odsjaju na glavama prisutnih i podu posebno iscrtanom, mogli su ponešto nazreti ali, sve to beše tek povod nagađanjima, nagoveštaj nečeg što vredno bilo bi znanja kad svako nađe se u središtu pogleda velikog neimara.

Da li je ta odluka tek mogući izbor u mnoštvu narednih časova, teško da je ko mogao pretpostaviti u tamnim hodnicima hramova čiji graditelji davno se preseliše u neke međuzvezdane prostore. Problem nad svim problemima, misao nad svim mislima - oduvek beše *svetlost*.

U mnoštvu svojih hipostaza, u mnoštvu pojavnih i nepojavnih oblika svetlost je uspela da zagospodari svetom, da postane jedini njegov vladar, da ostane ono čija slika je - sam svet.

U svemu tome mi jesmo
i ostajemo ništa.

Vreme nadolazeće smrti

Dugo se može posmatrati kako sunce zalazi nad Vrščem. U tim trenucima sve prestaje da traje. ali, iako sunce zalazi po meri vremena, ovde, se odista Nešto drugo dešava. Sunce nad Gradom, pri dnu horizonta stoji, no ne zalazi. Vreme vremena ne prestaje da traje i miris procvetalog jasmína širi se baštom. Koliko je dana potrebno da po svom travnjaku rasprostire se miris bele deteline, Dok ona tiho i uporno prigušuje sve druge zloćudne trave.

Koracima odmeravamo vreme, čekamo da odnekud dođu iskreni tumači i kažu Koliko je to godina bilo potrebno da reči se pretoče u dela, a dela neokaljana vrata U osnove reči. Toliko je mnogo glasova što sa svih strana zapljuskuju trgove Ogrezle u svakodnevicu pretočenoj u vreme prolaznosti nadneto nad virusne tragove nedovršene smrti.

Smrt uvek dolazi, ali retko kad u svom savršenom obliku. Za tako nešto potrebno je da i oni kojima dolazi budu jednako savršeni. A ljudi, retko kad su bića dostojna da budu na nivou božijeg zadatka i zakazanog susreta. Malo je onih koji već ranije spremili sve su stvari potrebne za put, sastavili sve odgovore na pitanja koja će biti postavljena tamo gde pita uvek se isto, ali na uvek drugačiji način.

Upravo zato smrt iako dolazi uvek, nikad ne zna za jedini pravi odgovor.

Pohvala promeni

Steriji i sebi

Pre pola veka moderno je bilo sumnjati. Jedan poznati pesnik napisao je pesmu *lob zum zweifel*, namerno malim slovima. Ne da bi nekog obmanuo, već da bi sebe opravdao. Osećalo se da nastupa neko drugačije vreme. Svi počeo da sumnjaju u ono što jeste, a još više u ono što govori im se da sigurno nije.

U to vreme malo je ko pisao o promenama koje iz potaje u talasima nadiru i brišu sve što dotad beše nepodložno sumnji. Promena svega jedina je pojava koja sebe ne može da izmeni. Filozofi i pesnici nemoćni su da tok stvari izmene. U reku može se ući jednom, a po nekima nijednom. Ti poslednji, poput Kratila, behu u pravu. Sve se izmenilo, sve novo dođe i eto kraja onom što je bilo, a i onom što će biti, jer ništa ne može biti a da nečeg pre toga nije bilo. Ako porazmisli, ni Bog ovo ne bi porekao, jer kud bi onda sam sa sobom dospeo, konačan u beskonačnosti. Jedini spas bio bi mu u tome da zauvek za sve i samog sebe – nije.

Ako sve drugo jeste po sebi drugačije, zahvalno mora biti promeni. Promena otvara sve buduće i gasi sijalice u svitanje. Ono što nepotrebno je, ostaje u tami a ono drugo, nema ko razumeti. Promena je otvorila put u odsutnost i sumnje koje su bile a sad ih više nema.

Vreme nastavlja da prolazi, porađa iz sebe promene i njih sve teže je sagledati. Dok pišem stihove, neujednačene, nezadovoljan svakim od krajnjih ishoda. Sve ređe pesme se odevaju u pravu, za njih idealnu formu; ostaju sve češće slika pocepanih tkanina kojima je vetar odeo strašila u polju. Ono čeg nema sve prisutnije je dok ništa iz ništa prelazi u ništa.

O kraju života

Čekajući daleko na moru, neku veliku ribetinu, u uverenju da više sreće imaće od nekog upornog starca, da će sem kostiju domognuti se i malo ribljeg mesa (do kojeg mu nije bilo mnogo stalo), da će u miru, u majini, do kraja popušiti tu cigaretu dobijenu iz Havane spravljenu na lepoj butini crnopute kubanke, Ernst Hemingvej je s osmehom rekao: „Život svakog čoveka završava se na isti način. Jedina razlika su detalji – **kako je ko živio i kako je ko umro.**”

Njegovo vreme bilo je sve vreme sveta. Bio je bogom nadaren, svestan svog poziva, i vremena nije imao da troši samo na zemne stvari između korida, ratova, kafanskih rasprava i hladnog koktela s kubanskim rumom. Verovao je da postoji vreme sveta, kao što postoji vreme revolucija u kojima se mora učestvovati. Voleo je Španiju, Kubu i beskrajno more koje neimanjem granica svojim uzburkanim talasima ponavljalo je sve misli koje su od iskona bile utkane u guste spletove još nezahvaćene nitima Sudaja.

O životu i smrti ne treba mnogo govoriti u odsustvu očvrslih tragova nedosanjanih koraka na poleđini smiraja dana; malo je onih koji će smesta reći da pravo je pravo, a krivo krivo; u svemu postoje nijanse, i pravo nije pravo i krivo nije krivo, već svi njihovi oblici lažljive su forme koje su smutnju nadnele nad plovidbu Odiseja.

Sve jeste isto, i sve dovodi do svoga kraja na isti način; samo ono što ostaje, ono što tiho kopni u tragovima nadolazeće jeseni koje još nema a već se nadnela nad svoje prestrašene žrtve kojih svi više plaše se a u meri koliko život manje im je vredan, svedoči o smislu puteva što vode van granica jezika.

Presek vremena

Našli smo se na razmeđu vremena. Sve do juče imali smo stare bogove, Njihove zakone i njihova nepisana pravila igre; verovali smo u smislenost Smisla i svakog dana čekali da se u predvečerje pojave obrisi dana koji će Nastupiti sutra. Vreme je bilo stabilno, predvidljivog sadržaja i mnogo toga Moglo se unapred znati. Iz svega isijavala je sigurnost. Svakog dana, mogao si otputovati u Grčku i iz senki stoletnih maslina nemo posmatrati Blago talasavo more, gledati kako negde visoko orlovi zmijari nose svoj plen. Mogao si otići, a nikud nisi išao. Ostajao si u svojoj kući i razmišljao o razlikama i jedva nesaglasnoj osnovi godišnjih doba; verovao si u postojanost i sebe. Sem toga bio si i slikar, sedeo u ateljeu, slikao ptice u času kad prelaze u beskraj.

Sada ne možeš više nikud. Grčka se udaljila, beskrajno je daleko, masline izbledele na poledini obolelog dana; sigurnost se izgubila pre praskozorja, sutra više ne dolazi na isti način, vreme sa druge strane u koje si zašao nema pravila jer postalo je moćnije od bogova koji su nas napustili nakon poslednjih naših pogrešnih izbora.

Izabrali smo ono što nije se moglo nazreti i dospeli tamo gde nema više izbora. Nastupila je poslednja noć poznatog vremena što trajno klizi u nepoznato i ne može se ni na koji način zaustaviti. Sam presek postao je slika onog pravog, najavljenog trajanja i nema više načina da unapred nešto se može sigurno predvideti.

Jesen u Vršcu

Postoje vremena koja niko od naših bližnjih više ne primećuje,
Vremena koja se svaljuju na nas odnekud iz nesagledive nigdine,
Iz prostora gde pridošle senke ne vekuju niti se voda zaborava smanjuje;
Postoje i trenuci koje voleli bismo zadržati i čuvati na vrhovima prstiju
dok kroz njih prodiru kiše, trava i jesen. Postoji i nesigurno trajanje,
nadošlo vreme, kad niko nas više sa sumnjom ne gleda a nema mesta
Koje nas ne vidi pred ogoljenim arhajskim torzom, jer, ipak,
Jesen, je, zauvek nadošla uvek jesen, a ruža jeste ruža, ruža, ruža...
Odista, koliko latica u njoj potvrđuju granice prostora i
Vremena nenadograđenog sećanjem, a jesen je, uvek jesen...

I tamo negde iza obzorja koje omeđuje nedosanjana, krhka linija
Tek naznačenih obala nalegla nad senke duša dolutalih do Aherona,
Veliko Vreme uzvisuje se nad nedohvatnom nutrinom neba, kazuje sebe
U svemu dok bliskost dotiče sebe u večnosti; upravo tu, kad misli se
Da senke mogu biti nešto više no bića odenuta u krhku, lomljivu istinu,
upravo tu, kad nestvarno dotičemo sebe, sve jednako nam je: i isto i blisko.

Vreme u kojem granice poslednja su mera nestajućeg sveta povuklo se u sebe;
Ako se nekada strpljivo čekalo da premoreni glasnici dođu s dalekog puta,
da tu nam dugo iščekivanu vest donesu u času dok svetlost tvori nedosanjanu noć,
sad vidno je da svemu odgovara postojana u sebi jednaka osnova,
Nepročitana reč skrta u skrivenosti, reč što zauvek ostaće u nama; vetar
nad krovovima vetar je, nedohvatna poledina snova koje nam niko neće oteti
sred beskrajne panonske izmaglice nevaznete do prozračnih pramenova magle.

Svetlost, ona tavorska, poledina tame što retkima ukaže se i sebe potvrdi u sebi,
Kazujući da jeste On koji jeste, u plamenom grmu, van disputa budućih svetitelja
Pogleda uprtog na svoje legione, i obronke ovinograđenog brega za sledbenike,
Odmerava veru na užarenoj rešetki i odmiče granice neke buduće, moguće sumnje;
Svetlost iz sebe svetleći van pećinske tame postaje iz dana u dan opipljiva,
Posebno kad bezdana je noć, u doba odbeglih bogova u prozračne intermundije
Jer mi znamo samo za noć, onu iskonu noć koju neprosvetljeni vide ko dan
U svakom od četiri moguća godišnja doba, a u Vršcu jesen je, uvek jesen...
Ako se ne dogovorimo drugačije.

Suton u Stagiri

Tamari

Da li smo to bili odista u Stagiri, ili nas je zavelo na pogrešni put njeno predgrađe u kojem nema više vinograda ni glasova dolutalih sa mora? Da li smo odista bili upravo na tom mestu gde Filozof svoj poslednji razgovor sa majkom vodio je ne pitajući kako da naslovi zaveštanje? Koji to grad posetismo, daleko od Pele, daleko od atinske vreve, daleko od erističkih nadmetanja odocnelih sofista?

Sve poznato tu je odvajkad zapisano, sadržano u rečima o prirodi, o biljkama, lekovitim travama, o razlozima lečenja i tome da posao lekara nije da izleči nego da leči. Od prvih reči u *Retorici*, do onih zapisanih u spisu, nesačuvanom jer Teofrast ga beše odneo sa sobom na Istok, verujući da otuda jedina dolazi svetlost, sve to ostalo tu je negde, među zidovima kuće što vremenom biće srušena da bi misli razvejane niz padinu otišle na dalek put, morem, do mnogih gradova.

Da li smo to bili u toj Stagiri ili nekoj drugoj, rođenoj između svetlosti i duha zahvaćenim brojanjem duše; pitanja nižu se u beskraj i prate ih odgovori, ali, sa druge strane smisla i sveta, tamo gde nikog nema da kazano upamti kad nije dato da sve se može zapisati i prevesti u ćutanje – osećamo da mnogo toga u spisima nedostaje.

Uprkos svemu, nadneti nad sve manje razumljive tekstove pitamo se i za valjanost prvih reči u dubokom uverenju iskazanih. Sve manje verujemo da ljudi odista teže znanju. U suton, poslednjeg dana života, kad spremao se da zauvek napuštajući grad doveka ostane u njemu, Stagiranin je, verujem, po poslednji put pokušao da sabere sve što učinio je i složio u nekoliko reči nepodložnih vremenu.

Pala je zavesa i otad u Stagiri večni je suton. Možda i zato što sva znanja dolaze prekasno, možda i zato što svako zato pretpostavlja da onaj što pita dobro zna da nije moguće izaći iz svoga vremena. Konačno, to trajno *sada* sve manje poznaje razliku između kopna i mora, između stvari i misli o njima, između Grka i varvara što dolaze da preuzmu vlast. Atina sve je dalje, a stare moći odavno nema.

Nakon svega, velikih misli i vizija celine kosmosa i sveta u njemu, nakon dugih razgovora o prirodi dobra i njegovim određenjima, nakon rastanka s učenicima i Gradom u koji na kratko došla je demoracija, Stagiraninu je ostalo samo da vrati se tamo odakle ga je Nikomah poslao u svet, da atinjani po drugi put ne ogreše se o filozofiju. Došao je da umre s bolom u bubrezima i potom, poput svih, pre njega, pridruži se razgovorima na ostrvu blaženih.

Epilog: Život u svetioniku

Zamisli: malo i pusto ostrvo, daleko od obale.
Na njemu svetionik, a ti svetioničar. Živiš.
Šta ti tu od života preostaje. Gledaš beskrajno more,
ponekad plavo je beskrajno ogledalo, ponekad bura.
Nad tobom kreću se zvezde, oblaci, a sve vreme,
nebo je zatvoreno. I svakog dana isto.

Smenjuju se svetlost i tama. To je zapravo život.
Neizvesnost, nepoznato i strah – tamo su negde
i ne dotiču te. Na tebi se ne iskaljuju ni bes vlasti,
ni večno čudljiva priroda. Ostaješ beskrajno bespomoćan,
sveden na nekoliko prinudnih radnji. Kad poželiš da
konačno postaneš istinski slobodan – isključičeš
svetionik.

Напомена I

Магический квадрат Дюрера

- Дюрер составил первый в Европе так называемый магический квадрат, изображённый на его гравюре «Меланхолия». Заслуга Дюрера заключается в том, что он сумел так вписать в расчерченный квадрат числа от 1 до 16, что сумма 34 получалась не только при сложении чисел по вертикали, горизонтали и диагонали, но и во всех четырёх четвертях, в центральном четырёхугольнике и даже при сложении четырёх угловых клеток. Также Дюрер сумел заключить в таблицу год создания гравюры «Меланхолия» (1514).
- «Магический квадрат» Дюрера остаётся сложной загадкой. Если рассматривать средние квадраты первой вертикали, бросается в глаза, что в них внесены изменения — цифры исправлены: 6 исправлена на 5, а 9 получена из 5. Несомненно, Дюрер не случайно обогатил свой «магический квадрат» такими деталями, которые нельзя не заметить.

Napomena II

U ovoj knjizi, uz ranije već objavljene pesme, nalazi se 47 starih pesama (nastalih između 1976. i 1978. godine) i 29 novih, do sada neobjavljenih, kao i tri nove knjige: Mera vremena (2016), Sutton u Stagiri (2020) i Tragovi u bašti (2025).

8. april, 2025.

Autor

Na naslovnoj strani: **Albreht Dürer: *Melencolia § I* (1514)**

УЗЕЛЈАЦ, Милан, 1950-

Pesme (1975-2025) [Elektronski izvor] / Milan Uzelac . – Veternik : M. Uzelac, 2025, str. 527.

Način dostupa (URL) : <https://www.uzelac.eu> . Nasl. Sa nasl. Ekrana . – Opis zasnovan na stanju na dan 08.04. 2025.

ISBN 978-86-89715-15-5

a) Poezija